

પ્રકાશકના બે બોલ....

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ
 وَعَلَى آلِكَ وَأَصْحَابِكَ يَا حَبِيبَ اللَّهِ ﷺ

જો કોઈ વ્યક્તિ બીમાર હોય અને તેને નિષ્ણાત ડોક્ટર ચેક કરીને દવાઓ લખી આપે કે આ સવારે નાશતા પહેલાં, આ નાશતા પછી. આ ગોળી ખાધા પહેલાં અને આ ખાધા પછી. અને આ સૂતી વખતે લેવી. અને આ એક લેવી આ અડધી લેવી.... વગેરે, તો દરેક બીમાર પોતાની તંદુરસ્તીને ખાતર એ જ પ્રમાણે દવા લે છે. કારણ કે એને ડોક્ટર પર વિશ્વાસ છે કે એ મારા ભલા માટે કહે છે. જો ડોક્ટરના કહેવાથી ઉલટુ કરે અથવા એક એક કરીને ખાવાને બદલે બધી ગોળી સામટી ગળી જાય તો શું થશે ? જાનનો ખતરો ! સૌ આ વાત સમજે છે જેથી ડોક્ટરના કહયા વિરુદ્ધ જવલ્લેજ કોઈ કરે છે, અને જે ડોક્ટરના કહ્યા વિરુદ્ધ કરે તેને બેવકૂફ ઠરાવવામાં આવે છે.

એ જ પ્રમાણે કોઈ અજાણ્યા શહેરમાં તમે જાવ અને કોઈને રસ્તો પૂછો, તો તમને કહેવામાં આવે કે આગળ ચાર રસ્તે જમણી બાજુ વળજો પછી સીધા મેઈન રોડ પર જજો, ત્યાંથી ડાબી બાજુ વળજો, પછી જમણી બાજુ વળજો...તો તમે તમારી મંજિલે પહોંચી જશો. તો ખૂબ જ ધ્યાનથી એ પ્રમાણે કરવામાં આવે છે. જો ગાઈડની સૂચના વિરુદ્ધ સમજ્યા વિના કોઈ કરે તો ભટકી જાય છે અને એવું કરનારને બેવકૂફ કહેવામાં આવે છે.

એ જ પ્રમાણે તે રબ કે જે તમને તમારી માં કરતાં વિશેષ ચાહે છે તેનાથી વધુ તમારું ભલુ ચાહનારો કોણ હોઈ શકે ? અને તે મહબૂબ ﷺ કે ઉમ્મતીના પગે કાંટો પણ ચૂભે તે પોતે પસંદ નથી કરતા, તે રબ તઆલા ﷺ તથા તેના હબીબ રહમતુલ્ લિલ્ આલમીન ﷺ જે જીવનમાર્ગ સૂચવે તેના પર ચાલવું એમાં દરેક માનવની દુનિયા તથા આખેરતમાં ભલાઈ જ ભલાઈ છે અને ઈજજત જ ઈજજત છે. અને અલ્લાહ વ રસૂલનો સૂચવેલો માર્ગ જ આપણને સહીહ મંજિલે પહોંચાડી શકે છે.

પરંતુ અફસોસ ! પુષ્કળ લોકો બીમારી વેળા ડોક્ટરની ઝીણી ઝીણી વાતોને તો ધ્યાનમાં રાખે છે અને તે પ્રમાણે અમલ કરે છે, મુસાફરો અજાણ્યા શહેરમાં ગાઈડની સૂચના વિરુદ્ધ જરાય જતા નથી, કેમ કે ગાઈડની સૂચના વિરુદ્ધ વર્તવાથી ભટકી જવાનો, લૂટાઈ જવાનો ભય રહે છે. અહીં સર્વની બુદ્ધિઓ કામે લાગેલી રહે છે અને તેમના કહ્યાનુસાર ચાલે છે. પણ અફસોસ ! આપણો ખાલિક તથા માલિક રબ્બે કરીમ માનવીને જીવન રથ કયા માર્ગે કઈ રીતે દોડાવવો તે સૂચવે છે, તેના પ્યારા મહબૂબ ﷺ જીવનનાં સર્વ પાસાંઓમાં કઈ રીતે રહેવું, આપણો શું અફીદો અલ્લાહ વ રસૂલ વિશે હોવો જોઈએ, તથા અન્ય કેવી માન્યતાઓ રાખવી, નમાઝ, રોઝા, હજજ, ઝકાત શું છે ? એને કઈ રીતે અદા કરવા ? તથા નિકાહ, શાદી વહેવાર, પતિ પત્નીની જિંદગી, બાળકોની પરવરિશ, માંબાપના, ભાઈ બહેન, પડોશીના, મુસ્લિમોના, માનવોના શું શું હક્કો છે..... વગેરે જીવનનાં સર્વ પાસાંઓના નિયમો અલ્લાહ ﷻ વ રસૂલ ﷺ એ દર્શાવ્યા છે છતાં મોટાભાગના લોકો જેઓ પોતાને બુદ્ધિવાળા

તથા કેટલા તો પોતાને તત્વચિંતક અને સૌથી હોશિયાર માનનારા કહવાતા ડોક્ટર, પ્રોફેસર, સાયન્ટિસ્ટો પણ તેના પ્રમાણે ચાલતા નથી ! તો માનવે સમજવું જોઈએ કે સમગ્ર સૃષ્ટિમાં આપણુ સૌથી અધિક ભલુ ચાહનાર રબ તઆલા તથા તેના રસૂલ ﷺના દર્શાવેલા માર્ગે આપણે ન ચાલીએ, અને એક ક્યાસથી દવા કરનારા ડોક્ટર તથા અજાણ્યા શહેરમાં સામાન્ય ગાઈડની વાતને મહત્વ આપીને તેના પર અચૂક અમલ કરીએ તો વિચારો કે આપણાથી મહાન બેવકૂફ કોણ હશે ?! શું ડોક્ટર તથા ગાઈડની વાત રબની વાત તથા રસૂલેપાકની વાતથી અધિક વિશ્વસનીય છે ?!

સારાંશ કે આપણે જો દુનિયા અને આખેરતની ભલાઈ ચાહતા હોઈએ તો અલ્લાહ વ રસૂલ ﷺના ફાનૂન એટલે કે "શરીઅત"ના કાયદા મુજબ જીવન જીવવું જોઈએ, એમાં જ બંને જહાનની મુસીબતોનો ઉપાય છે અને એના પર ચાલવાથી જ બંને જહાનમાં સુખી થઈ શકાશે.

પ્રસ્તૂત કિતાબ સદરુશરીઅહ, ખલીફાએ હુજૂર આ'લા હઝરત, ફકીહે આ'ઝમ ફખ્રે સુન્નિયત હઝરત અલ્લામા મૌલાના શાહ અબુલ ઉલા અમજદઅલી આ'ઝમી કાદરી રઝવી رحمته الله عليهની શરીઅતના ફાનૂન દર્શાવતી, પુષ્કળ હદીષો તથા મસાઈલ સાથે સડીહ જીવન માર્ગ દર્શાવતી અજોડ કિતાબ છે. આ કિતાબ ઉર્દૂમાં કુલ ૨૦ ભાગોમાં છપાઈ છે જેના ફક્ત દસ ભાગો ગુજરાતીમાં હઝરત અલ્લામા મૌલાના સૈયદ ફમરુદ્દીન બાવા એ. દરિયાઈ અશરફી (કારંટા શરીફ) તથા મહૂમ જનાબ ડોસુભાઈ કે પહોંચીયા નફશાબંદી (મોડાસાવાળા)એ કર્યા હતા. મૌલા કરીમ તેઓને જઝાએ ખૈર અતા કરે તથા તેમની આ મહેનતને તેમની નજાતનો ઝરીયો બનાવે, મહૂમ ડોસુભાઈને જન્મતમાં આ'લા મકામ અતા કરે. (આમીન)

અલ્લાહના ફઝલો કરમથી હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ શાફિર રઝવી નૂરી (અમીરે સુન્ની દા'વતે ઈસ્લામી)ની સૂચનાનુસાર સુન્ની દા'વતે ઈસ્લામી (દયાદરા શાખા) થકી તેને પ્રકાશિત કરવાનું બીડુ ઝડપ્યું છે. જે ૧ થી ૫ ભાગો એક સાથે અને ૬ થી ૧૦ ભાગો એક સાથે આમ બે જિલ્દોમાં છપાવી રહ્યા છીએ. અત્રે અમો હઝરત મૌલાના સૈયદ ફમરુદ્દીનબાવા કારંટવી સાહબનો આભાર માનીએ છીએ કે તેમણે ખૂબ જ ખુશીભેર ઉખ્માપૂર્વક દુઆઓ સાથે અમને આ 'બહારે શરીઅત'ના દસ ભાગો પ્રસિદ્ધ કરવાની ઈજાઝત આપી.

મારા દીની સુન્ની ભાઈઓ બહેનોને વિનંતિ કે આપણા જીવનનો, આપણા શરીરનો, આપણી મિલકતોનો હકીફી માલિક અલ્લાહ છે અને એ જે માર્ગ જીવન જીવવાનો સૂચવે, જે માર્ગ શરીરનો તથા મિલકતનો ઉપયોગ કરવા વિશે સૂચવે તેમાં અગણિત ભલાઈઓ છે, જેથી આ કામમાં આડે આવતી આપણી કુબુદ્દિને અભરાઈએ યડાવીને અલ્લાહ વ રસૂલ ﷺના સૂચવેલા માર્ગે આપણે ચાલીએ એમાં જ બંને જહાનની ભલાઈ છે અને જો એને અવગણીશું તો દુનિયામાંય બેઈજજતી થશે તથા આખેરતમાં જહન્નમમાં સળગાવું પડશે, જેથી અત્યારે જ સમજી વિચારીને શરીઅત પર ચાલવું જોઈએ રબ તઆલા તેના હબીબ ﷺના સદકામાં આપણને તેની રઝાવાળી જિંદગી નસીબ કરે. (આમીન)

-પટેલ શબ્બીર અલી રઝવી

(ખલીફા હુજૂર તાજુશરીઅહ, તંત્રી : બરકાતે ખ્વાજા-માસિક, દયાદરા, તા. ૨૦-૬-૨૦૦૯)

બહારે શરીરત ભાગ-૬

(ગુજરાતી)

અ નુ ક્ર મ શ્લોકા

ક્રમ	વિષય	પેજ નંબર	ક્રમ	વિષય	પેજ નંબર
૧.	હજજનું ખયાન	૧	૨૧.	તવાકુના મસાઈલ	૪૬
૨.	હજજના ફિક્કી મરલાઓ	૫	૨૨.	નમાઝે તવાકુ	૪૬
૩.	સેહતે અદાની શરતો	૧૨	૨૩.	સુલતઝિમથી લિપટવું	૫૦
૪.	ફરજહજજ અદાથવાની શરતો	૧૨	૨૪.	ઝમઝમ તરફ હાજરી	૫૧
૫.	હજજના ફરજો	૧૨	૨૫.	સફા તથા મરવાની સઈ	૫૨
૬.	હજજના વાણીઓ	૧૩	૨૬.	ઈકામતના દિવસોમાં શું ફરજ	૫૬
૭.	હજજની સુન્નતો	૧૪	૨૭.	તવાકુમાં આ વાતો હરામ છે	૬૦
૮.	હજજની સફરના આદાબ તથા પૂર્વ તૈયારીઓ	૧૪	૨૮.	તવાકુમાં આ ૧૫ વાતો મકરૂહ છે	૬૧
૯.	મીકાતનું ખયાન	૨૦	૨૯.	આ વાતો તવાકુ તથા સઈ ખંનેમાં બયઝ છે	૬૧
૧૦.	એહરામનું ખયાન	૨૧	૩૦.	સઈમાં આ વાતો મકરૂહ છે	૬૧
૧૧.	એહરામના એહકામ	૨૩	૩૧.	તવાકુ તથા સઈના મસાઈલમાં પુરૂષ સ્ત્રીના તકાવત	૬૧
૧૨.	તે વાતો જે એહરામમાં હરામ છે	૨૮	૩૨.	મિનાની રવાનગી અને અરફાનો વુકૂફ	૬૨
૧૩.	એહરામના મકરૂહો	૨૮	૩૩.	અરફાનો વકૂફ	૭૦
૧૪.	આ વાતો એહરામમાં બયઝ છે	૨૯	૩૪.	વકૂફના આદાબ	૭૧
૧૫.	એહરામમાં પુરૂષ-સ્ત્રીના તકાવત	૩૦	૩૫.	વકૂફના મકરૂહો	૭૪
૧૬.	દાખેલીએ હરમ	૩૦	૩૬.	સુઝલિકાની રવાનગી અને તેનું વકૂફ	૭૬
૧૭.	હરમમા દાખલ થવાના એહકામ	૩૨	૩૭.	મિનાના આ'માલ અને હજજના ખાકીના કાયો	૮૧
૧૮.	તવાકુ તથા સઈ, સફા-મરવહ તથા ઉમરાનું ખયાન	૩૬	૩૮.	હજજની કુરબાની	૮૫
૧૯.	મસ્જિદે હરામના એહકામનું ખયાન	૩૬			
૨૦.	તવાકુનો તરીકો અને હુઆઓ	૪૨			

ક્રમ	વિષય	પેજ નંબર	ક્રમ	વિષય	પેજ નંબર
૩૯.	તવાફે ફર્જ	૮૮	૫૯.	રમીની ભૂલો	૧૧૮
૪૦.	રમીમાં બાર ચીઝો મકરૂહ છે.	૯૩	૬૦.	કુરબાની અને હલકમાં ભૂલો	૧૧૮
૪૧.	મક્કા મોઅઝમા માટે રવાનગી	૯૩	૬૧.	શિકાર કરવું	૧૧૮
૪૨.	ઉમરા	૯૩	૬૨.	હરમના બનવરોને ઈઝા આપવું	૧૨૪
૪૩.	મુતબરક સ્થફેની ઝિયારત	૯૪	૬૩.	હરમના વૃક્ષ વિગેરે કાપવું	૧૨૬
૪૪.	કા'બા મોઅઝમાનો પ્રવેશ	૯૪	૬૪.	જુ મારવું	૧૨૭
૪૫.	હરમૈન શરીફેનના તબરૂકાત	૯૫	૬૫.	એહરામ વગર મિકાતથી	
૪૬.	ફિરાનતું બયાન	૯૭		પસાર થવું	૧૨૮
૪૭.	તમત્તોઅનું બયાન	૧૦૦	૬૬.	એહરામ ઢોવા છતાં બીજો	
૪૮.	જુમ' અને તેમના કફફારાનું			એહરામ ખાંધવું	૧૨૯
	બયાન	૧૦૪	૬૭.	મુહસરતું બયાન	૧૩૦
૪૯.	એહકામ ખૂશૂ અને તેલ લગાવવું	૧૦૬	૬૮.	હજ્જ ફેાત થવાનું બયાન	૧૩૩
૫૦.	સીવેલા વસ્ત્રો પહેરવા	૧૦૮	૬૯.	હજ્જે બદલતું બયાન	૧૩૪
૫૧.	વાળ દૂર કરવા	૧૧૧	૭૦.	હજ્જે બદલની શરતો	૧૩૬
૫૨.	નખ કતરવા	૧૧૩	૭૧.	હદીતું બયાન	૧૪૪
૫૩.	ઝાસો-ચુંબન (આલિંગન)		૭૨.	હજ્જની મન્નતતું બયાન	૧૪૭
	વિગેરે	૧૧૩	૭૩.	ફઝાઈલે મદીના તર્યેબહ	૧૪૯
૫૪.	સંલોગ-સમાગમ	૧૧૩	૭૪.	મદીનાવાળાઓ સાથે ખુરાઈ	
૫૫.	તવાફમાં ભૂલો	૧૧૫		કરવાનો અંબમ	૧૫૧
૫૬.	સઈમાં ભૂલો	૧૧૭	૭૫.	મદીના તર્યેબહની હાજરી	૧૫૨
૫૭.	લુકૂફે અરફામાં ભૂલો	૧૧૭	૭૬.	બકીઅવાળાઓની ઝિયારત	૧૬૦
૫૮.	મુજદલિફામા લુકૂફે	૧૧૭	૭૭.	કુબા શરીફની ઝિયારત	૧૬૨

નોટ : આ કિતાબ પઠતાં પહેલાં ભૂલો સુધારી લો.

● શુદ્ધિ પત્રક ●

નંબર	અશુદ્ધ	કોલમ	શુદ્ધ	પેજ નંબર	લાઈનનંબર
(૧)	મુતદ	૨	મુતદ	૬	સાતમી
(૨)	બલુતા	૨	બલુતો	૬	સત્તરમી
(૩)	અપહિજ	૨	અપાહિજ	૭	છેલ્લેથી ચોથી
(૪)	બકાઈ	૧	બે કાઈ	૨૦	આઠમી
(૫)	અબયહે	૧	અલયહે	૪૦	સાતમી

નંબર	અશુદ્ધ	કોલમ	શુદ્ધ	પેજ નંબર	લાઇન નંબર
(૬)	કકન	૨	રૂકન	૪૦	ચોથી
(૭)	ખુલા	૨	ખુલા	૫૭	છેલ્લેથી છઠ્ઠી
(૮)	કાહિન	૨	કારિન	૫૮	છેલ્લેથી બીજી
(૯)	ઉત્તુલ	૧	ઉત્તુલ	૬૩	ચોથી
(૧૦)	સરસુલુલલાહ	૧	રસુલુલલાહ	૬૩	ચૌદમી
(૧૧)	અલધહે	૧	અલધહે	૬૩	ચૌદમી
(૧૨)	દિલસ	૧	દિલસ	૬૭	ચૌદમી
(૧૩)	બદીઓ	૨	બંદીઓ	૭૪	દસમી
(૧૪)	મરી	૧	મારી	૭૭	છેલ્લેથી અગીયારમી
(૧૫)	મસ	૧	માંસ	૭૮	છઠ્ઠી
(૧૬)	રાત્રી ભોગરણ	૧	રાત્રી ભોગરણ	૭૮	છેલ્લેથી બીજી
(૧૭)	વાજિયા	૧	વાજિયા	૮૧	સોળમી
(૧૮)	વારોવિસાલ	૧	મારોવિસાલ	૮૨	છેલ્લેથી બીજી
(૧૯)	રખખનનિકટ	૨	રખખનનિકટ	૮૨	છેલ્લેથી સાતમી
(૨૦)	રદીયલ્લાહો	૧	રદીયલ્લાહો	૮૩	છેલ્લેથી ચોથી
(૨૧)	ભઈઝ	૧	ભઈઝ	૮૫	છઠ્ઠી
(૨૨)	મરવુ	૧	મારવુ	૮૫	બારમી
(૨૩)	ઝુલ્હ	૧	ઝુખ્હ	૮૬	સોળમી
(૨૪)	કરમશ	૧	કરમકશ	૯૪	પહેલી
(૨૫)	ભઈઝ	૧	ભઈઝ	૯૫	છેલ્લેથી દસમી
(૨૬)	વલ્હલ્હો	૨	વલ્હલ્હો	૯૬	સોળમી
(૨૭)	ખલાઓ	૧	ખલાઓ	૧૧૧	છેલ્લેથી તેરમી
(૨૮)	બેચી	૧	બેચી	૧૨૭	છઠ્ઠી
(૨૯)	સુસારખાતું	૨	સુસારખાતું	૧૪૮	છેલ્લેથી આઠમી
(૩૦)	અમારા	૨	અમારા	૧૫૦	બારમી
(૩૧)	રસુલુલલાહ	૨	રસુલુલલાહ	૧૫૨	આઠમી
(૩૨)	સલ્લલાહો	૨	સલ્લલાહો	૧૫૨	આઠમી

અસ્સલામો અલયકુમ ! રબુલ આલમીનની મહેરબાનીથી અને પ્યારા રસુલ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમના સદકામાં 'બહારે શરીઅત' ભાગ ૧, ૨, ૩, ૪, અને ૫ નો ગુજરાતી તરજુમો, રજુ કર્યા પછી, ભાગ છઠ્ઠાનો ગુજરાતી તરજુમો ગુજરાતી મુસ્લિમો સમક્ષ રજુ કરતા અમને બેહદ ખુશી થાય છે. ઘણા ઠાંબા સમયથી અમારી એ તમન્ના હતી કે, સુન્ની આલમના મહાન અલ્લામા આલિમ, કારી, હાજી, મુક્તી ફકીહેદોરા, મૌલાના અમજદઅલી સાહેબ આઝમી (રહમતુલ્લાહે અલયહે) (ખલીફએ આલા હકરત ઈમામ અહમદ રજા ફાઝિલે બરેલ્વી રહીમલ્લાહો અન્હો)ની સંપાદિત કિતાબ, 'બહારે શરીઅત'નો ગુજરાતી અનુવાદ કરીએ. અલ્લાહનો લાખ-લાખ શુકો એહસાન છે કે, તેણે તેના મહેબુબના સદકામાં અમારી એ તમન્ના પુરી ફરમાવી, જે આપની નજર સમક્ષ છે. અલહુમ્દોલિલ્લાહ.

આ કિતાબ પ્રગટ કરવા માટે ગુજરાતની મશહુર કમિટી-બ્રમરજા (અહમદાબાદ)એ જે હિમ્મત કરી તે દાદને પાત્ર છે. હકરત મૌલાના અબ્દુસ્શકુર અશરફી સાહેબ અને હકરત મૌલાના નિઝામુદ્દીન અશરફી (ખતીબ નમ મસ્જિદ) સાહેબ વિગેરે કમિટીના સભ્યોએ જે પ્રોત્સાહન આપ્યું તે કાબિલે તારીફ છે. બધા સહાયકોને આ નેક કામનો બદલો મળે તેવી અમારી દુઆ છે. આપ સાહેબાન અમારા આ પ્રયાસોને વધારી કૈશો, તો ઈન્શાઅલ્લાહ હુકે સમયમાં 'બહારે શરીઅત'ના બાકીના ભાગો પણ ક્રમશઃ મન્જરેઆમ પર આવતા જશે. એ બધું હોંસલા અફઝાઇ અને આપની દુઆઓ પર નિર્ભર છે.

અંતમાં બિરાદરાને ઈસ્લામને નમ્ર વિનંતી કરવાની કે, 'બહારે શરીઅત' (ભાગ ૬ ટૂં) તે ઘણી જ ઉચ્ચ કોટિની ઉર્દુ ભાષામાં લખવામાં આવ્યો છે, વધુમાં મજહબી પરિભાષાવાળા અરબી શબ્દોથી બરપુર ઈબારતો રજુ કરવામાં આવી છે. તેના સરળ ગુજરાતી અનુવાદ કરવો એક મુશ્કેલ કામ હોઈ, અમે તેને શક્યતાની હદ સુધી અનુવાદ કરવાની કોશિશ કરી છે. અને જ્યાં જરૂર જણાઈ છે ત્યાં બ્રેકેટમાં સમજાવવાની પણ કોશિશ કરી છે. પરંતુ 'મતુબ માત્ર ભુલને પાત્ર' એ કહેવત અનુસાર તેના અનુવાદમાં કોઇ ભૂલ અથવા ક્ષતિ રહી જવા પામી હોય અથવા મુદ્રણ દોષને લીધે કોઇ પણ પ્રકારની ભૂલ રહી જવા પામી હોય તો 'તે અમારી ભૂલ થઇ છે.' તેવું સમજવાનું છે. આ માટે 'બહારે શરીઅત' (ઉર્દુ) ના મુળ સંપાદક હકરત સદ્દશરીઅહ મૌલાના મુક્તી અમજદઅલી રહમતુલ્લાહે અલયહે તેના માટે જવાબદાર નથી અને તે તેનાથી મુક્ત છે. એવા સંજોગોમાં તમારે 'બહારે શરીઅત' ની મુળ ઉર્દુ ઈબારત સાથે મેળવી લેવું. પછી અમારા ધ્યાન પર લાવશો, જેથી અમે ખીજ પ્રકાશનમાં તેને અવશ્ય સુધારી લઈશું-ઈન્શા અલ્લાહ.

ફક્ત, નાચીઝ દુઆગીરાં :

જનાબ મૌલાના હાજી પીર કમરુદ્દીન એ. પીરઝાદા અશરફી (કારંટાવાળા)

ઠે. કુતુબનગર, મુ. પો. કારંટા (તા. લુણાવાડા, જી. પંચમહાલ)

જનાબ દોસ્તમોહમ્મદ (ડોસુભાઇ) કે. પહોંચીયા (નકશખંદી-મુન્દદી) મોડાસાવાલા

ઠે. કોટાકડી ભાગેળ, મુ. મોડાસા. (જી. સાબરકાંઠા)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

બહારે શરીઅત

ભાગ-૬

નહમ્દોહુ વ નુસલ્લી અલા રસુલેહિલ-કરીમ

હજીજતું બયાન

અલ્લાહ તઆલા ઇર્શાદ ફરમાવે છે : “ઈન્ન અવ્વલ ઐતિવોદ્દેઅ લિન્નાસે લલ્લઝી બે ખફ્રત મુબારક” વ્વ હુદલ લિલ્આલમીન. આયાતુમ ઐયનાતુમ મકામો ઇઆહીમ વમન હમ્લહુ કાન આમિન” વ્વ લિલ્લાહે અલન્નાસે હિન્નુ હૈતે મનિસ્તતાઅ અહૈહે સખીલા વ મન કફર ફઈન્નલ્લાહા ગનિરયુન અનિલ્આલમીન.”

(અર્થ : બેશક, પ્રથમ ધર જે લોકો માટે બનાવવામાં આવ્યું તે છે જે મક્કામાં છે અરકત વાગું અને હિદાયત સઘળાં જહાન (વિશ્વ) માટે. તેમાં ખુદ્લખુદ્લા નિશાનીઓ છે, મકામે ઇઆહીમ અને જે શખ્સ તેમાં દાખલ થયો અમનવાળો છે. અને અલ્લાહ માટે લોકો પર ઐતુદલાહની હજીજ છે. જે શખ્સ રસ્તાના એતેઆરથી તેની શક્તિ ધરાવે અને જે કુફર કરે તો અલ્લાહ સઘળાં જહાનથી બે નિયાઝ છે.)

અને અલ્લાહ તઆલા કુર્આન શરીફમાં ફરમાવે છે. વ અતિમ્મુદહજીજ વહઉમ્મતા લિલ્લાહ.” (અર્થ : હજીજ અને ઉમ્મહને અલ્લાહ માટે પુરા કરો)

હજીજની ફઝીલત હદીસની રોશનીમાં

(૧) સહીહ મુસ્લિમ શરીફમાં હજીજ અથુ હુરે-રહ રહીયલાહો તઆલા અન્હોથી રિવાયત છે કે, હુજીર રસુલે ખુદા સક્લલાહો અલયહે વસલ્લમે ખુલ્લો પદયો, તેમાં આપે ફરમાવ્યું. હે લોકો! તમારી પર હજીજ ફઝીલ કરવામાં આવી માટે હજીજ અદા કરો, એક માણસે અરજ કરી કે, દર વર્ષે યા રસુલલ્લાહ? હુજીર સક્લલાહો અલયહે વસલ્લમે મૌન ધારણ કર્યું. તે સહાબીએ ત્રણવાર એ સવાલ દોહરાવ્યો. પછી હુજીરે ઇર્શાદ ફરમાવ્યો. જો હું ‘હા’ કહી દેત તો તમારા પર વાનિઅ થઈ જાત, અને તમારાથી દર વર્ષે થઈ શકતું નહિ.” પછી આપે ફરમાવ્યું. જ્યાં સુધી હું કોઈ વાતને તમારાથી અયાન ના કરું તમે મારાથી (તેનો) સવાલ કરો નહિ. આગળના લોકો, વધુ પડતા સવાલો અને પછી હજીજને નખીઓની મુખાલેફત (વિરુદ્ધતા)ના કારણે અરબાદ થઈ ગયા. એટલા માટે જ્યારે હું કોઈ વાતનો હુકમ આપું તો જ્યાં સુધી શક્ય હોય તેને કરો. અને જ્યારે

હું કોઈ વાતથી મના કરમાવી દઉં, તો તેને છોડી દો.

(૨) યુખારી-મુસ્લિમમાં હઝરત અયુ હુરૈરહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હોથી મરવી છે કે, હુજુરે અહદસ સક્લ્લાહો અલયહે વસલ્લમથી અરબ કરવામાં આવી. ક્યો અમલ અફઝલ છે? આપે ફરમાવ્યું: અલ્લાહ અને તેના રસુલ પર ઈમાન લાવવું. પછી વિનંતી કરવામાં આવી કે, પછી ક્યો અમલ ઉત્તમ છે? આપે ફરમાવ્યું: અલ્લાહના માર્ગમાં જેહાદ કરવું. પછી અરબ કરવામાં આવી કે, તેના પછી ક્યો અમલ અફઝલ છે? હુજુરે ફરમાવ્યું: હજીને મખરર.” (મકબુલે પારગાહ થએલી હજીને) હજીને ક્યાં પછી માલુસ વધારે મુત્તકી, પરહેઝગાર અને નેક બની જાય. ફિરકો-ફીજુરને ત્યજ દે.)

હદીસ (૩) યુખારી, મુસ્લિમ, તિરમિઝી, નિસાઈ અને ઈબ્ને માળ હઝરત અયુ હુરયરહ રદિયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે, હુજુર રસુલે ખુદા સક્લ્લાહો અલયહે વસલ્લમ ઈશાદ ફરમાવે છે: જેણે હજીને અદા કરી, અને રક્સ (ખિભલ્સ શખ્દો કાઢ્યા નહિ) ક્યો નહિ અને ફિસ્ક (ગુનોહ) ક્યો નહિ, તો તે ગુનાહોથી પાક સાફ થઈને એવો પાછો ક્યો જેવો તેજ દિવસે માના પેટથી પેદા થયો.

હદીસ (૪) યુખારી અને મુસ્લિમ તથા નિસાઈ અને ઈબ્ને માળ હઝરત અયુ હુરૈરહ રદિયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે, ઉમરાથી ખીળ ઉમરા સુધી તે ગુનાહોનો કફરો છે જે એની વચ્ચે થયા અને મખરર હજીને સવાબ જનનત જ છે.

હદીસ (૫) મુસ્લિમ અને ઈબ્ને ખુઝયમહ વિગેરે હઝરત અબ્ર ઈબ્ને આસ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે, હુજુર રસુલે ખુદા સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ ઈશાદ ફરમાવે છે. હજીને તે ગુનાહોને દુર કરી દે છે જે એ પહેલા થયા છે.

હદીસ (૬-૭) ઈબ્ને માળ હઝરત ઉમ્મુલ મુમેનીન ખીખી આઇશા સિદ્દીકા રદિયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે, હુજુર રસુલે ખુદા સલ્લલ્લાહો

અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું હજીને કમઝોર લોકો માટે જિહાદ છે.” અને હઝરત ઉમ્મુલ મુમેનીન ખીખી આઇશા સિદ્દીકા રદિયલ્લાહો અન્હોથી ઈબ્ને માળએ રિવાયત કરી કે, “મેં અરબ કરી કે યા રસુલુલ્લાહ! ઔરતો પર જિહાદ છે?” ફરમાવ્યું. “હા, તેમના જામ્મે તે જિહાદ છે, જેમાં લડવું નથી (એટલે) ‘હજી અને ઉમરહ.’ યુખારી મુસ્લિમમાં ખીખી આઇશાથી જ રિવાયત છે કે, હુજુરે ફરમાવ્યું તમારો જિહાદ હજીને છે.

હદીસ (૮) તિરમિઝી ઈબ્ને ખુઝૈમા અને ઈબ્ને હખ્ખાન, હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને મસ્ઉદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે, હુજુરે અહદસ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ ફરમાવે છે. હજી અને ઉમરહ મુહતાથ (મુફલિસી) અને ગુનાહોને એવી રીતે દુર કરી નાંખે છે જેવી રીતે ભઠ્ઠી લોખંડ, ચાંદી અને સોનાના મેલ કાઢને દુર કરી નાંખે છે. અને “હજીને મખરર”નો સવાબ જનનત જ છે.

હદીસ (૯) યુખારી, મુસ્લિમ, અયુદાઉદ, નિસાઈ અને ઈબ્ને માળ વિગેરે હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને અબ્બાસ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે, હુજુરે અહદસ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું: રમઝાન શરીફમાં ઉમરહ (કરવો) મારી સાથે હજીને બરાબર છે.

હદીસ (૧૦) અઝઝારે હઝરત અયુ મુસા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હોથી રિવાયત કરી કે હુજુરે ફરમાવ્યું. હાજી પોતાના ધરવાળાઓમાંથી ચારસોની શિક્ષાત કરશે અને ગુનાહોથી એવો નીરળો જશે જેવો કે તેજ દિવસે માના પેટથી પેદા થયો.

હદીસ (૧૧-૧૨) અબ્દુલ્લાહ હઝરત અયુ હુરૈરહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે, મેં અયુલ શસિમ (હુજુર) સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમને ફરમાવતા સાંભળ્યા છે જે ખાનએ કમખાના ધરવાળાથી આવ્યો અને ઉંટ (સવારી) પર સવાર થયો, અને ઉંટ જેટલા ઝગલા ઉપાડે છે અને માંડે છે, અલ્લાહ તઆલા તેના બદલામાં તેના માટે નેકી લખે છે, અને ખતા (ગુનોહ) ભુસી

નાખે છે અને દરબને બુલંદ ફરમાવે છે, ત્યાં સુધી કે જ્યારે કબ્રખાએ મુઅઝઝમાની નજીક પહોંચ્યો અને તવાફ કર્યો, પછી સફા-મરવાની વચ્ચે સધ કરી, પછી માયું મુઝાન્યું, અથવા વાળ કતરાવ્યા તો ગુનાહોથી એવો નીકળી ગયો જેવું તે દિવસે કે માંના પેટથી પેદા થયો. તેની જ જેમ હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઇબને ઉમર રદીયલ્લાહો અન્-હોથી મરવી થઈ છે.

હદીસ (૧૩) ઇબને ખુઝયમહ અને હાકીમ ઇબને અબ્બાસ રદીયલ્લાહો અન્-હોથી રિવાયત કરે છે કે, રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ ફરમાવે છે. જે મક્કાથી પગપાળા હજીજ માટે જાય ત્યાં સુધી કે મક્કા પાછો આવે, તેના માટે દરેક ઝગલે સાતસો (૭૦૦) નેકીઓ, હરમ શરીફની નેકીઓની મિસ્લ (જેમ) લખવામાં આવશે. પુછવામાં આવ્યું કે, હરમ શરીફની નેકીઓનું પ્રમાણ શું છે? આપે ફરમાવ્યું : દરેક નેકી લાખ નેકી (પરાખર) છે. તો આ હિસાબે દરેક કહમ-ઝગલા પર સાત કરોડ નેકીઓ થઈ. “વલ્લાહો જુલ ફદલિલ અઝીમ” (અલ્લાહ, મહાન અઝીમ ફઝલવાળો છે.)

હદીસ : (૧૪ થી ૧૬) બઝઝારે હઝરત જાબિર રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્-હોથી રિવાયત કરી કે, હુઝૂરે અકફસ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું : હજીજ અને ઉમરહ કરવાવાળા અલ્લાહના વફદ (પ્રતિનિધી મંડળ) છે. અલ્લાહે તેમને ઓલાવ્યા, તે હાજર થયા. તેમણે અલ્લાહથી સવાલ કર્યો, તેણે તેમને અર્પણ કર્યું. તેના જેમજ ઇબને ઉમર અને અબુ હુરયરહ રદીયલ્લાહો અન્-હુમથી રિવાયત થયેલ છે.

હદીસ : (૧૭) બઝઝાર અને તિખ્તાની હઝરત અબુ હુરયરહ રદીયલ્લાહો અન્-હોથી રિવાયત કરે છે કે, હુઝૂરે ફરમાવ્યું : હાજીની મગફરત થઈ જાય છે. અને હાજી જેના માટે ઇસ્તિગ્ફાર (મગફરતની કુઆ) કરે તેના માટે પણ મગફરત થઈ જાય છે.

હદીસ : (૧૮) અરબહાની ઇબને અબ્બાસ રદીયલ્લાહો અન્-હોથી રિવાયત કરે છે કે, હુઝૂરે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ ફરમાવે છે : ફઝ હજીજ જલ્દી અદા કરો. કારણ કે શું ખબર

શું પેશ આવે? અને અબુ હાઉફ ત્યા હારોમીની રિવાયતમાં એવું આવ્યું છે, “જેનો હજીજનો ઇરાદો હોય તે જલ્દી કરે.”

હદીસ : (૧૯) તિખ્તાની ઔસતમાં હઝરત અબુ ઝર રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્-હોથી રિવાયત કરે છે કે, હુઝૂર નખીએ કરીમ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું કે, હાઉફ અલયહિસ્સલામે અરજ કરી કે, હે અલ્લાહ જ્યારે તારા બંદાઓ તારા ધરની જિયારત (દર્શન) માટે આવે ત્યારે તું એમને શું અર્પણ ફરમાવશે? ફરમાવ્યું : દરેક ઝાઈર (દર્શનાર્થી)નો તેના પર હક્ક છે, જેની જિયારત માટે જાય. તેમનો મારા પર એ હક્ક છે કે, દુનિયામાં હું તેમને આફીયત (સુખ-શાંતિ) આપીશ અને જ્યારે મને (ક્યામતને દિવસે) મળશે ત્યારે હું તેમની મગફરત ફરમાવી દઈશ.

હદીસ : (૨૦) તિખ્તાની કખીરમાં અને બઝઝાર ઇબને ઉમર રદીયલ્લાહો ત્યાલા અન્-હોમાથી રિવાયત કરે છે કે, તે કહે છે : હું મિનાની મસ્જીદમાં હુઝૂર નખીએ કરીમ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમની ખિદમત-સેવામાં હાજર હતો. એક અન્-સારી અને એક સકફીએ હુઝૂરની સેવામાં હાજર થઈને સલામ અરજ કરી પછી વિનંતી કરી કે, યા રસુલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ! અમે કાંઈ પુછવા માટે હુઝૂરની મુકદ્દસ સેવામાં હાજર થયા છીએ. આપે દર્શાવ ફરમાવ્યો. “જે તમે ઇચ્છો તો હું બતાવી દઈ કે તમે શું પુછવા માટે હાજર થયા છો? અને જે તમે ચાહો તો હું કાંઈ કહું નહિ, તમે સવાલ કરો.” સહાબીએ અરજ કરી કે, યા રસુલલ્લાહ! અમને આપ જ બતાવી દો. ઈરશાહ ફરમાવ્યો. તું એટલા માટે હાજર થયો છે કે, ધરથી નીકળીને ઐતુલહરામ (હુરમતવાળું ઘર) ઐતુલ્લાહ શરીફના કસ્દ (ઈરાદા)થી જવાના સંબંધી પુછપરછ કરે અને એ કે તેમાં તારા માટે શું સવાબ છે? અને તવાફ પછી બે રકબતો પઢવાને, અને એ કે તેમાં તારા માટે શું સવાબ છે? અને સફા-મરવાની વચ્ચે સધને અને એ કે તેમાં તારા માટે

શું સવાળ છે? અને અરફાહની સાંગે પુકૂકને અને તારા માટે તેમાં શું સવાળ છે? અને જેમારના 'રમી' (શૈતાનોને કાંકરીઓ મારવી)ને અને તેમાં તારા માટે શું સવાળ છે? અને કુર્બાની કરવાને અને તેમાં તારા માટે શું સવાળ છે? અને તેની સાથે "તવાફ એફાઝા"ને (પુછવા આવ્યો છે), તે માણસે અરજ કરી કે, "સોગંદ છે, તે કાતની જેણે હુજુર રસુલે ખુદા (સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ) ને હક્કની સાથે મોકલ્યા છે. હું એટલા માટેજ હાજર થયો હતો કે, આ બાબતોને હુજુરથી દરયાફત કર." હુજુરે અહદસે ઈર્શાદ ફરમાવ્યો.

જ્યારે તું ખૈતુલ-હરામના પાકા ઈરાદાથી ધરથી નીકળશે ત્યારે ઉંટના દરેક કદમ (ગલા) મુકવા અને દરેક ગાલુ ઉપાડવા પર તારા માટે 'હસના' (નેકા) લખવામાં આવશે અને તારી ખતા મિટાવી દેવામાં આવશે. તવાફ પછીની બે રકઅતો એવી છે દા. ત. હજરત ઈરમાઈલ (અલયહિસ્સલામ) નાં વંશમાંથી કોઇ ગુલામ હોય, તેને આઝાદ કરવાનો સવાળ; અને સફા મરવાની વચ્ચેની સઈનો સવાળ એટલો બધો છે દા. ત. ૭૦ ગુલામો આઝાદ કરવા બરાબર સવાળ છે. અને અરફાના દિવસે પુકૂક (અરફાતમાં થોભવાનો) કરવાનો હાલ એ છે કે, અલ્લાહ ત્યાલા અઝઝ વ જલ્લ આસ્માને દુનિયાની તરફ ખાસ તજલ્લી ફરમાવે છે, અને તમારી સાથે મલાએકા ફરિસ્તાઓ પર મુખાહાત ફરમાવે છે. ઈર્શાદ ફરમાવે છે: મારા બંદા દૂર દૂરથી ત્રિખરાયેલા બાલ (પરાગંદા માથે) મારી રહમતના ઉમ્મેદવાર થઈને હાજર થયા, જે તમારા ગુનાહો રેતીની રજકણા અને વરસાદના કતરાઓ અને દરિયાના ઝાગ (ફીણ)ની બરાબર હોય તો (પણ) હું બધા ગુનાહોને બક્ષી આપીશ. મારા બંદા પાછા જાયો, તમારી બખ્શીશ થઈ ગઈ, અને તેની (બખ્શીશ થઈ ગઈ) જેની તમે શકાઅત કરો. અને જમરાઓ (શૈતાનને કાંકરીઓ મારવાના સ્તંભ) પર રમી (કાંકરીઓ મારવી) કરવામાં, દરેક કાંકરી પર એક એવો કખીરા (ગુનાહ)

ભુસી નાંખવામાં આવે છે જે બરખાદ કરવાવાળો છે. અને કુર્બાની કરવી તે તારા રખ્ખને હુજુર તારા માટે કખીરો સંગ્રહ (ભંડાર) છે. અને માયું મુંગાવવામાં દરેક વાળને બદલે હસના લખવામાં આવશે; અને એક ગુનાહ નષ્ટ કરવામાં આવશે. ત્યાર પછી ખાનએ કઅબલના તવાફનો એ હાલ છે કે, તું તવાફ કરી રહ્યો છે અને તારા માટે કોઈ ગુનાહ નથી. એક ફરિસ્તા આવશે અને તારા બે ખલાની વચ્ચે હાથ મુકીને કહેશે: લવિબ્યના માટે અમલ કર, અને ભુતકાળમાં જે કંઈ હતું તે માફ કરી દેવામાં આવ્યું."

(નોટ : ઉપરોક્ત હદીસને બરાબર ઈમાનની નજરથી વાંચો અને મનન કરો. શું આ હદીસથી ઈસ્મે ગયબે રસુલ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમનો શવતો-જાગતો સમુત મળતો નથી? સહાબીના મનની અંદરની વાત આપે જાણી લીધી અને તરત જ પયાન ફરમાવી લીધી. ઉપરોક્ત હદીસથી ખેશક હુજુરના ઈસ્મે ગયબની સાગિતી મળે છે. —અનુ.)

હદીસ (૨૧) હજરત અય્યુ યઅલા. હજરત અય્યુ હુરયરહ રહીયલ્લાહો ત્યાલા અ-હોથી રિવાયત કરે છે કે, હુજુર રસુલે ખુદા સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું: જે હજરત અદા કરવા માટે નીકળ્યો અને (માર્ગમાંજ) મૃત્યુ પામ્યો. તો ક્રિયામત સુધી તેના માટે હજરત કરવાવાળાનો સવાળ લખવામાં આવશે. અને જે ઉમરહ માટે નીકળ્યો અને (માર્ગમાં) મૃત્યુ પામ્યો તો તેના માટે ક્રિયામત સુધી ઉમરહ કરવાવાળાનો સવાળ લખવામાં આવશે, અને જે ગિહાદ (ધર્મયુદ્ધ) માં ગયો અને મૃત્યુ પામ્યો તો તેના માટે ક્રિયામત સુધી 'ગાઝી' નો સવાળ લખવામાં આવશે.

હદીસ (૨૨) તિખરાની, અય્યુ યઅલા, દારો કુત્તી અને બયહકી હજરત ઉમ્મુસ્સુમેનીન ખીબી આઈશા સિદ્દીકા રહીયલ્લાહો ત્યાલા અ-હોથી રિવાયત પયાન કરે છે કે, હુજુર રસુલે ખુદા સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ ઈર્શાદ ફરમાવે છે કે: જે આ

માર્ગમાં હજીજી અથવા ઉમરહ માટે નીકળ્યો અને મૃત્યુ પામ્યો તો તેની પેશી થશે નહિ, ન હિસાબ થશે. અને તેને કહેવામાં આવશે, તુ જન્નતમાં દાખલ થઈ ના.

હદીસ (૨૩) તિયરાની હજરત બમિર રદિયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત બયાન કરે છે કે, હુજુર રસૂલે ખુદા સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું: આ ઘર ઈસ્લામનાં સ્તંભો પૈકી એક સ્તંભ છે. પછી જેણે હજીજી કરી અથવા ઉમરો કર્યો, તે અલ્લાહની જમાનતમાં છે. જે મરી જશે તો અલ્લાહ ત્યાલા તેને જન્નતમાં દાખલ ફરમાવશે, અને ઘરે પાછો ફરવે તો અજરો (નેક બદલો) ગનીમત સાથે વાપસ કરશે.

હદીસ (૨૪-૨૫) દારોમી, હજરત અબુ આમામહ રદિયલ્લાહો ત્યાલા અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે, હુજુર રસૂલે ખુદા સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું: જેને હજીજી અદા કરવાથી બહેરી જરૂર માનેઅ (આધક) થઈ નહિ, ના જલિમ બાદશાહ, ના કોઈ એવી ખીમારી જે હજીજી કરવા જવાથી રોકી દે, તેમ છતાં, જે તે હજીજી કર્યા વગર મરી ગયો તો યહુદી થઈને મૃત્યુ પામે અથવા નરરાની (ખિસ્તી) થઈને મરી જાય, આ હદીસની જેમ તિરમિઝીએ હજરત મૌલા અલી રદિયલ્લાહો ત્યાલા અન્હોથી રિવાયત કરી છે.

હદીસ (૨૬) તિરમિઝી અને ઈબને માજ, ઈબને ઉમર રદિયલ્લાહો ત્યાલા અન્હોમાથી રિવાયત કરે છે કે, એક માણસે સવાત્ર પૂછ્યો કે, કઈ વસ્તુ હજીજીને વાજિબ કરે છે? ફરમાવ્યું તોશા (આવવા-જવામાં જાવાનું ભાથું) અને સવારી.

હદીસ (૨૭) શહે સુન્નહમાં, તેમનાથી (ઈબને ઉમર રદિયલ્લાહો અન્હોમા) રિવાયત છે, કોઈએ વિનંતી કરી કે યા રસૂલલ્લાહ! હાથએ કેવું હોવું જોઈએ? આપે ફરમાવ્યું: પરાગંદા માથું, મેલું-કુચેલું. ખીન્ન સહાગાએ પૂછ્યું. યા રસૂલલ્લાહ! હજીજીનો કયો અમલ અફઝલ છે? આપે ફરમાવ્યું,

મોટા સ્વરે લખ્ખૈક કહેવું અને કુર્બાની કરવી. કોઈ ખીન્નએ અરજ કરી: “સખીલ” શું છે? આપે ફરમાવ્યું: તોશા (આવતી જતી વખતે ખાવાની વ્યવસ્થા તથા ત્યાં સુધી બાલ બચ્ચાંઓ પણ ઘરે સુખ શાંતિથી ખાઈ-પી શકે તે) અને સવારી.

હદીસ (૨૮) અબુ દાઉદ અને ઈબને માજ ઉમ્મુલ મુમેનીન ઉમ્મે સલ્મા રદિયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે, મેં હુજુર રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવતા સાંભળ્યા છે, (આપ ફરમાવે છે); જે કોઈ માણસ મરજીદે અકસાથી મરજીદે હરામ સુધી હજીજી અથવા ઉમરાહનો એહરામ બાંધીને આવ્યો, તો તેના આગળના અને પાછળના સર્વ ગુનાહો બખ્શી દેવામાં આવશે. અથવા તેના માટે જન્નત વાજિબ થશે.

હજીજીના ફિક્કહી મસ્લાએ

એહરામ બાંધીને નવમી ઝિલહિજ્જાએ અરફાતમાં થોલવાનું અને ખાનએ કબ્રખાનો તવાફ કરવાનું નામ હજીજી છે. તેના માટે એક ખાસ અને ચોક્કસ સમય મુકરર કરેલ છે, જેથી તેમાં એ કાર્યો કરવામાં આવે, તો હજીજી છે. હજીજી હિજરી સન ૯ માં ફર્જ થઈ. તેની ફરઝીયત કલ્દ છે. (કુર્બાન શરીફથી સાબિત છે.) જે તેની ફરઝીયતનો ઈન્કાર કરે તે કાફિર છે. પરંતુ હજીજી ઉમરમાં એક વાર ફર્જ છે. (આલમગીરી-દુરૈમુખતાર)

મરઅલા (૧) દેખાવ કરવા માટે હજીજી કરવા જવું, અને હરામ માલથી હજીજી માટે જવું, હરામ છે. હજીજી માટે જેની પરવાનગી લેવી વાજિબ છે, તેની પરવાનગી વગર હજીજી કરવા જવું મકરહ છે, દા. ત. માં-આપ, જે તેની સેવા-ચાકરીના મોહતાજ હોય તો. જે માં-આપ ના હોય તો દાદા-દાદીનો પણ એ જ હુકમ છે. આ ફર્જ હજીજીનો હુકમ છે. અને જે નિફલ હજીજી હોય તો મુતલકન સર્વથા માં-આપની ફરમાંવરદારી કરે.

(દુરૈમુખતાર, રફદુલ મુહતાર)

મરુઅલા (૨) છોકરો સૌંદર્યવાન અને ખુબસુરત અમરદ હોય તો જ્યાં સુધી દાદી ના નીકળે, આપ તેને (હજીવ માટે) જવાથી મનાઈ કરી શકે છે.

(દુરે મુખ્તાર)

મરુઅલા (૩) જ્યારે હજીવ કરવા પર શક્તિમાન થઈ ગયો ત્યારે હજીવ તરત જ ફર્જ થઈ ગઈ, એટલે તેજ વર્ષમાં અને હવે વિલંબ કરવો ગુનોહ છે. અને કેટલાક વર્ષો સુધી હજીવ અદા કરી નહિ તો ફાસિક છે, તેવા માણસની ગવાહી મરદુદ (રદ કરવાને લાયક) છે, પરંતુ જ્યારે પણ (હજીવ) કરશે અદા જ છે, કઝા નથી.

(દુરે મુખ્તાર)

મરુઅલા (૪) માલ મૌજુદ હતો, અને હજ કરી નહિ, પછી તે માલ તલફ (નપ્ટ) થઈ ગયો, તો પછી કરજ લઈને જાય; અગરએ તે જાણતો હોય કે આ કરજ-દેવું અદા થશે નહિ. પરંતુ નિચ્ચત એ હોય કે, અલ્લાહ તઆલા શાકત આપશે તો અદા કરી દઈશ, પછી જો અદા થઈ શક્યું નહિ અને નિચ્ચત અદા કરવાની હતી, તો ઉમ્મીદ છે કે, મૌલા અઝઝ વ જલ્લ તેના પર મુઆખઝા (તકઝો) ફરમાવશે નહિ.

(દુરે મુખ્તાર)

મરુઅલા (૫) હજીવનો સમય શવ્વાલ મહિનાથી લઈ ૧૦ મીં જિલ હિજીવ સુધી છે. કેમ કે તે પહેલા હજીવના અફઆલ (કર્મો) થઈ સકતા નથી એહરામ તિવાય. કેમ કે એહરામ તે પહેલાં પણ થઈ શકે છે. જો કે મકરૂહ છે,

(દુરે મુખ્તાર-રદુલ મુહતાર)

મરુઅલા (૬) હજીવ વાજિબ થવા માટે આઠ શરતો છે. જ્યાં સુધી તે બધા ઉપલબ્ધ ન હોય, હજીવ ફર્જ નથી. શરત (૧) ઈસ્લામ. એટલા માટે કે જો મુસલમાન હોવા પહેલા હજીવ અદા કરવાની ઈસ્તિતાઅત (શક્તિ) હતી, પછી ફકાર (માલ રહ્યો નહિ) થઈ ગયો, અને ઈસ્લામ રવીઝાયો તો કુફ્રના યુગની ઈસ્તિતાઅતની ખુન્યાદ પર ઈસ્લામ રવીઝાયો પછી હજીવ ફર્જ થશે નહિ. કેમકે જ્યારે

ઈસ્તિતાઅત હતી તેનો અહલ (લાયક) ન હતો, અને હવે તેનો અહલ થયો, પરંતુ ઈસ્તિતાઅત (શક્તિ) નથી. અને મુસલમાનને જો ઈસ્તિતાઅત હતી અને હજીવ અદા કરી ન હતી, હવે ફકાર થઈ ગયો તો હમણાં પણ ફર્જ છે.

(દુરે મુખ્તાર, રદુલ મુહતાર)

મરુઅલા [૭] હજીવ અદા કરી લાંબા પછી મુઆઝ્ઝાહ મુતદ (ઈસ્લામથી ફરી ગયો) થઈ ગયો, પછી ઈસ્લામ લાવ્યો, તો જો ઈસ્તિતાઅત હોય તો ફરીથી હજીવ કરવી ફર્જ છે. કેમ કે મુતદ થવાથી હજીવ વિગેરે સર્વ સૌ આ'માલ રદ ખાતલ થઈ ગયા [આલમગારી] એવી જ રીતે જો હજીવ દરમ્યાન મુતદ થઈ ગયા તો એહરામ ખાતલ થઈ ગયું. અને જો કાફરે એહરામ ખા'યું હતું, પછી તે ઈસ્લામ લાવ્યો, તો જો ફરીથી એહરામ ખા'યું અને હજીવ કરી તો, હજીવ થશે. નહિતર, થશે નહિ.

શરત (૨) દારૂહ હા'માં હોય તો એ પણ જરૂરી છે કે, જાણતા હોય કે ઈસ્લામના ફરાઈઝમાં હજીવ છે. એટલા માટે જ્યારે ઈસ્તિતાઅત હતી આ મરુઅલાની ખબર ન હતી, અને જ્યારે મરુઅલાની ખબર પડી ત્યારે ઈસ્તિતાઅત ન હોય તો હજીવ ફર્જ થઈ નહિ. અને મરુઅલા જાણવાનાં ઝર'આ એ છે કે, એ હુરુપો અથવા એક હુરુપ અને એ સ્ત્ર.આ એ જંમનું ફાસિક હોયું જાહેર હોય નહિ, તેને ખબર આપે અને જો એક આદિલે (જે નેક અને શરીરવ્યતનો પાબદ હોય અને જાહેરમાં ફરકમાં સંડોવાયેલ હોય નહિ તે) ખબર આપી તો પણ હજીવ વાજિબ થઈ ગઈ. અને જો દારૂહ ઈસ્લામમાં છે, તો હવે ને હજીવ ફર્જ હોયું માલમ ના હોય, તેમ છતાં હજીવ ફર્જ થઈ જશે. કેમ કે દારૂહ ઈસ્લામમાં ફરાઈઝનો ઈદ્મ ન હોવા ઉઝર નથી.

[આલમગારી]

શરત (૩) હજીવ ફર્જ હોવા માટે ખાલિગ હોયું શરત છે. (ખાલિગ એટલે પુખ્ત વયનું હોયું, અથવા પંદર વર્ષ પુરા થયા હોય) નાખાલિગે

હજીજી કરી, ઁટલે પોતાની આપમેલે, જ્યારે કે તે સમજણો હોય, અથવા તેના વડીએ (વડીલે) ઁહરામ આંધ્યું હોય, જ્યારે કે તે અણસમજ હોય પ્રત્યેક હાલતમાં તે નિશ્લી હજીજી થઈ, 'હજીજીતુલ ઈસ્લામ' ઁટલે ફર્જ હજીજીને કાયમ મુકામ થઈ શકતી નથી.

મસ્અલા [૮] ના આલિગે (જે પુખ્ત વયનું ના હોય તે) હજીજીતુ ઁહરામ આંધ્યું. અને તે વુકુદે અરફહ પહેલાં આલિગ થઈ ગયો, તે જો તેજ પહેલા ઁહરામ પર રહી ગયો, તે નિશ્લ હજીજી થઈ. હજીજીતુલઈસ્લામ (ફર્જ હજીજી) થઈ નહિ. અને જો નવેસરથી ઁહરામ આંધીને વુકુદે અરફા (અરફાતમાં થોલવું) કયું, તે હજીજીતુલઈસ્લામ થઈ ગયું. [આલમગીરી]

શરત (૪) હજીજી ફર્જ હોવા માટે આકિલ હોવું શરત છે. મજનુન (ગાંડો-મુછિંત) પર હજીજી ફર્જ નથી.

મસ્અલા [૯] મજનુન (મુછિંત-ગાંડો) હતો અને વુકુદે અરફહ પહેલાં જુનુન જતું રહ્યું, અને નવેસરથી ઁહરામ આંધીને હજીજી કરી, તે આ હજીજી હજીજીતુલઈસ્લામ થઈ ગઈ. નહિતર, થશે નહિ. ઁહરા (ગાંડો) પણ મજનુનના હુકમમાં છે.

(આલમગીરી દુરે મુખ્તાર)

મસ્અલા (૧૦) હજીજી કયાં પછી મજનુન થયો, પછી સારો થઈ ગયો, તે તે મજનુનની હજી પર કોઈ અસર થશે નહિ. ઁટલે હવે તેને ખીજ વખત હજીજી કરવાની જરૂર નથી. જો ઁહરામ વખતે સારો હતો, પછી મજનુન થઈ ગયો, અને હજીજીના અફઆલ (કર્મ) અદા કર્યાં, પછી વખે પછી હોશમાં આવ્યો તે ફર્જ હજીજી અદા થઈ ગઈ. (મનાસિક)

શરત (૫) હજીજી ફર્જ હોવા માટે આઝાહ હોવું શરત છે: લોંડી-ગુલામ પર હજીજી ફર્જ નથી. ભલે તે તે મુદ્દિર અથવા મકાંતિબ અથવા ઉમ્મે વવહ હોય ભલે તે તેમના માલિકે તેમને હજીજી

કરવાની પરવાનગી આપી દીધી હોય. ભલે તે તે મક્કા શરીફમાં જ છે.

મસ્અલા (૧૧) ગુલામે પોતાના મોલા (આકા-માલિક)ની સાથે હજીજી કરી તે આ નિશ્લી હજીજી થઈ, હજીજીતુલઈસ્લામ થઈ નહિ. આઝાહ થયા પછી જો હજીજીની શરતો ઉપલબ્ધ હોય તે ફરી વાર હજીજી કરવી પડશે. અને જો પોતાના માલિક સાથે હજીજી માટે જઈ રહ્યો હતો, રસ્તામાં તેણે આઝાહ કરી દીધો તે જો ઁહરામ આંધી પહેલા આઝાહ થયો, હવે ઁહરામ આંધીને હજીજી કરી તે હજીજીતુલઈસ્લામ [ફર્જ હજીજી] અદા થઈ ગયું. અને જો ઁહરામ આંધી લીધા પછી આઝાહ થયો તે હજીજીતુલઈસ્લામ થશે નહિ, ભલે તે નવો ઁહરામ આંધીને હજીજી કરી હોય. (આલમગીરી)

શરત ૬ ફી : તંદુરસ્ત હોય, જેથી હજીજી માટે જઈ શકે, અવયવો સલામત હોય. આંખવાળો જોઈ શકે તેવો હોય. અપંગ અથવા લકવાવાળો; અને જેના પગ કપાઈ ગયેલા હોય, વૃદ્ધ પર કે જે સવારી પર પોતે ઁસી શકતો ના હોય, હજીજી ફર્જ નથી. ઁવીજ રીતે આંખવાળા માણસ પર પણ વાજિબ નથી. ભલે તે હાથ પકડીને તેને દોરનારો મજો, ઁ બધા પર ઁ પણ વાજિબ નથી, કે કોઈને મોકલીને પોતાના તરફથી હજીજી કરાવી દે, અથવા વસીયત કરી જાય, અને જો તકલીફ ઉઠાવીને હજીજી કરી લીધી તે હજીજી સહીહ થઈ ગઈ. અને હજીજીતુલઈસ્લામ અદા થઈ ગયું, ઁટલે જો તે પછી અવયવો દુરસ્ત થઈ ગયા તે હવે ખીજ વાર હજીજી ફર્જ થશે નહિ. તે જ પ્રથમ હજીજી કાફી છે.

(આલમગીરી વિગેરે)

મસ્અલા (૧૨) જો પહેલા સ્વસ્થ અને તંદુરસ્ત હતો, અને અન્ય શરતો પણ ઉપલબ્ધ હતી, છતાં તેણે હજીજી કરી નહિ. પછી અપંગ-અપહિજ વિગેરે થઈ ગયો કે, હજીજી કરી શકતો નથી, તે તેના પર તે ફર્જ હજીજી આકા છે, પોતે કરી શકે તેમ ના હોય તે હજીજી અદા કરાવે.

(આલમગીરી વિગેરે)

શરત ૭ મી : સફરના ખર્ચનો માલિક હોય. અને સવારી પર શક્તિમાન હોય. ચાહે તે સવારી (ધોડા-ઉંટ-મોટર ઈત્યાદિ) પોતાની માલિકાની હોય અથવા તેના પાસે એટલો માલ હોય કે ભાડેથી લઈ શકે.

મરુઅલા (૧૩) કોઈએ હજન માટે તેને એટલો માત્ર મુઆહ (છુટ આપી દીધી) કરી દીધો કે તેનાથી હજન કરી લે, તો હજન ફર્જ થઈ નહિ એઆહતથી માલિકી થતી નથી. અને હજન ફર્જ હોવા માટે માલિક હોવું જરૂરી છે. ચાહે મુઆહ કરવાવાળાનો તેના પર એહસાન હોય ઇ. ત. પરાયા લોકો અથવા ગેરલોક ના હોય ઇ. ત. માં-માપ, ઔસાદ. એવી જ રીતે જે આરિયતન (હાથ ઉછીની) સવારી મળી જશે, તો પણ હજન ફર્જ નથી. (આલમગીરી)

મરુઅલા (૧૪) કોઈએ હજન માટે માલ હેબા (અખ્શીશ) કર્યો, તો કયુલ કરવો તેના પર વાજિબ નથી. આપનારે અજનબી [પરાયા] હોય અથવા માં-માપ, ઔસાદ વિગેરે. જે કયુલ કરી લેશે તો હજન વાજિબ થઈ જશે. (આલમગીરી)

મરુઅલા (૧૫) “સફરનો ખર્ચ તથા સવારી પર કાદિર” (શક્તિમાન) હેવાનો એ અર્થ છે કે, આ વસ્તુઓ તેની જરૂરત ઉપરાંત હોય [જરૂરતથી વધારેની હોય] ઇ. ત. મકાન, લેઆસ [પોષાક], ખાદિમ [સેવક-તોકાં] અને સવારીનું વનવર, ધંધાના ઓબરો, ખાનાદારી શરતો સામાન [ધર વખરાં] અને દેવા થી એટલા વધારે હોય કે, સવારી પર મક્કા શરીફ જાય અને ત્યાંથી સવારી પર પાછો ફરે અને ગયા પછીથી બાલ-અર્યા, પત્નીના ભરણુ પોષણ તથા ધરના રિપેરીંગ માટે કાફી-પુરતો માત્ર હોડી જાય. જવા-આવવામાં પોતાનું ભરણુ પોષણ તથા ઘરે અહલો-અયાલ [ખાલ-અર્યાં અને પત્ની]ના ભરણુ પોષણમાં મધ્યમ પ્રમાણ માન્ય છે. ના કમી હોય ના કુચુલ-વ્યર્થ ખર્ચ હોય. અહલો અયાલ થી તે લોકો મુરાદ છે, જેનું ભરણુ પોષણ

તેના પર વાજિબ છે. એ જરૂરી નથી કે. આવવા પછી પણ ત્યાં અને અહિંના ખર્ચ કર્યા પછી કાંઈ આકી બચે. (ફરે મુખતાર, આલમગીરી)

મરુઅલા (૧૬) સવારીથી મુરાદ તે પ્રકારની સવારી છે, જે પ્રચલિત અને આદતન તે શખસની સ્થિતિને અનુલક્ષિતે હોય. ઇ. ત. જે તે માલદાર (શ્રીમંત) અને વૈભવી હોય તો તેના માટે (શકદર) દરકાર થશે. એવી જ રીતે તોશા (ખાવા-પીવા)માં તેના મુનાસિબ ખોરાક જેઈએ, સામાન્ય ખાવું ઉપલબ્ધ થઈ જવું હજન ફર્જ હોવા માટે પુરતું નથી. જ્યારે કે તે સારા ખોરાક (બોજન)ની આદત વાળો હોય. (મુન્સીક)

મરુઅલા (૧૭) જે લોકો હજન માટે જાય છે તેઓ સગા-સંબંધીઓ ને મિત્રો માટે તોહફા લાગ્યા કરે છે. આ જરૂરીઆતથી નથી. એટલે જે કોઈની પાસે એટલો માત્ર છે કે, જે જરૂરીયાતો ખતાવવામાં આવી, તેના માટે અને આવવા જવાના ખર્ચાઓ માટે પુરતો છે, પરંતુ તેમાં કાંઈ બચશે નહિ, કે દોરતો તથા સગા-વંદાઓ માટે ભેટ લાવી શકે, તો પણ હજન ફર્જ છે. તે કારણે હજન ના કરવી હરામ છે. (રફદુલ મુહતાર)

મરુઅલા (૧૮) જેની બસર ઔકાત (આહવિદા) વહેપાર પર છે, અને તેમાંથી એટલી હેસિયત થઈ ગઈ કે પોતાના જવા-આવવાનો ખર્ચ અને પાછ ફરવા સુધી ખાલ-અર્યાનો ખોરાક કાઢી લે તો એટલું આકી રહેશે જેનાથી પોતાનો વહેપાર પોતાના યુબરો પ્રમાણે કરી શકે તો હજન ફર્જ છે. નહિતર નથી. અને જે તે ખેડૂત છે, તો તે ખર્ચ ખર્ચાઓ પછી એટલું બચે કે ખેતીના સામાન હળ, બળદ વિગેરે માટે પુરતું હોય તો હજન ફર્જ છે. અને ધંધાદારીઓ માટે તેમના ધંધાના સામાનને લાયક માલ [નાણાં] બચવો જરૂરી છે. (આલમગીરી ફરે મુખતાર)

મરુઅલા (૧૯) સવારીમાં પણ એ શરત છે કે, ખાસ તેના માટે હોય, જે એ માણસોની

ભાગીદારીમાં છે, કે વારા ફરતી બંને થોડે થોડે દુર સવાર હોય છે, તે એ સવારી પર કુદરત નથી. એટલે હજીવ ફર્ક નથી. એવી જ રીતે જો એટલી શક્તિ છે કે એક મંજિત (પગલ) માટે દા. ત. ભાડેથી જનનવર લે, પછી એક મંજિત પગપાળા ચાલે (એવી રીતે આગળ સમજો) તે એ સવારી પર કુદરત નથી. (આલમગીરી).

આ જગત જે શકદ અને શયરી તેો રિવાજ છે કે એક માણસ એક તરફ સવાર થાય છે અને બીજો માણસ બીજી તરફ સવાર થાય છે, જો એવી રીતે એ વચ્ચે સવારીનું જનનવર ભાગીદારીમાં હોય તે હજીવ ફર્ક છે, કેમ કે સવારી પર કુદરત (શક્તિ) ઉપજાવ્યું થઈ અને પગપાળા ચાલવું પડ્યું નહિ, (રફદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૨૦) મક્કા મુઅઝ્ઝમા અથવા મક્કા મુઅઝ્ઝમાથી ત્રણ દિવસથી ઓછા રસ્તાવાળાઓ માટે સવારી શરત નથી. જો પગપાળા ચાલી શકતા હોય તે, તેમના પર હજીવ ફર્ક છે. બલેને સવારી પર કાદિર ના હોય. અને જો પગપાળા ચાલી શકે તેમ ના હોય તે તેમના માટે પણ સવારી પર કુદરત ધરાવવું શરત છે. (આલમગીરી-રફદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૨૧) મીકાતથી બહાર રહેવાવાળો જ્યારે મીકાત સુધી પહોંચી જાય અને પગપાળા ચાલી શકતો હોયે તે તેના માટે સવારી શરત નથી, એટલા માટે જો ફકીર હોય તે પણ તેને ફર્ક હજીવની નિસ્પત કરવી જોઈએ, નિફલની નિસ્પત કરશે તે તેને તેના પર બીજી વાર હજીવ કરવી ફર્ક થશે. અને જો મુલક (સર્વથા) હજીવની નિસ્પત કરી એટલે ફર્ક અથવા નિફલ કાંઈ નક્કી કર્યું નહિ તે ફર્ક અદા થઈ ગયો. (રફદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૨૨) તેની જરૂર નથી કે મહમલ વિગેરે આત્રામની સવારીઓનું બાકું તેની પાસે હોય અથવા જો કળવા (ઉંટ પર મુકવાની કાઠી) પર એસવંકું બાકું છે, હજીવ ફર્ક છે. હા, જો કળવા

પર એસી શકતો ના હોય તે મહમલ (ઉંટ પર આરામદાયક એસવાનું આસન) વિગેરેના ભાગથી કુદરત સાબિત થશે, (દુરે મુખતાર-રફદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૨૩) મક્કા શરીફ અને મક્કાશરીફથી નહક રહેવાવાળાઓને સવારીની જરૂરત હોય તેો ખચ્ચર અથવા ગધેડા ભાડેથી લેવા પર શક્તિ ધરાવતો હોવાથી પણ સવારી પર કુદરત થઈ જાય, જો તેના પર સવાર થઈ શકે, તેના વિરુદ્ધ દુરવાળાઓને માટે ઉંટનું બાકું હોવું જરૂરી છે, કેમકે દુરવાળાઓ માટે ખચ્ચર વિગેરે સવાર થવા તથા સામાન ઉપાડવા માટે પુરતા નથી. અને આ ફરક ફરેક જગ્યાએ ધ્યાનમાં રહેવો જોઈએ. (રફદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૨૪) પગપાળા ચાલવાની શક્તિ હોય તેો પગપાળા હજીવ અદા કરવી અફઝલ (ઉત્તમ) છે. હરીસ શરીફમાં છે, હુઝુરે ફરમાવ્યું: જે માણસ પગપાળા હજીવ કરે તેના માટે ફરેક કદમ પર સાતસો (૭૦૦) નેકીઓ છે. (રફદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૨૫) ફકીરે (જે માલદાર ના હોય તે) પગપાળા હજીવ કરી લીધી, પછી માલદાર થઈ ગયો, તે તેના પર બીજીવાર હજીવ કરવું ફર્ક નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૬) એટલો માલ છે કે તેનાથી હજીવ કરી શકે છે, પરંતુ તે માલથી નિકાહ કરવા ચાહે છે, તેો નિકાહ ના કરે, અલકે હજીવ કરે, કેમકે હજીવ ફર્ક છે, એટલે જ્યારે હજીવનો જમાનો (શંવાલના પહેલા ચાંદથી...) આવી ગયો હોય, અને જો પહેલા નિકાહમાં ખર્ચ કરી નાંખ્યા અને મુજરફ (નિકાહ વગર એકલા) રહેવામાં ગુનાહ થઈ જમાનો લય હતો તેો વાંધો નથી. (આલમગીરી-દુરે મુખતાર)

મસ્અલા (૨૭) રહેવા માટે ઘર, ખિદમત (સેવાચારી) માટે ગુલામ, પહેરવા માટે કપડાં અને વાપરવા માટે સચરમીલું છે, તેો હજીવ ફર્ક નથી, એટલે લાઝિમ-જરૂરી નથી કે તેને વેચીને હજીવ

કરે. અને જો તેની પાસે મકાન છે, પરંતુ તેમાં રહેતો નથી, ગુલામ છે પરંતુ તેનાથી સેવા-ચાકરી લેતો નથી, તો તેને વેચીને હજીવ કરે, અને જો તેની પાસે ના મકાન છે, ના ગુલામ વિગેરે છે, અને રૂપિયા (નાણાં) છે, જેનાથી હજીવ કરી શકે છે, પરંતુ મકાન વિગેરે ખરીદવા ઈરાદો છે, અને ખરીદ કર્યા પછી હજીવને લાયક નાણાં બચશે નહિ, તો ફર્જ છે કે હજીવ કરે, ખીછ વાતોમાં ઉઠાવવું (નાણાં લગાવી દેવા) યુતોહ છે, એટલે તે સમયે કે તે શહેર (વસતી)નાળા હજીવ માટે જઈ રહ્યા હોય અને જો આ પહેલા મકાન વિગેરેમાં નાણાં રોકી લીધા તો હરજ-વાંધો નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૮) તે કમડા જેને વપરાશમાં નથી લાવતો જો તેમને વેચી નાંખે તો હજીવ કરી શકે છે, તો તેને વેચી દે, અને હજીવ કરે, અને જો ઘર મોટું છે, જેના એક ભાગમાં રહે છે બાકીનો ફાગલ પડ્યો છે, તો એ જરૂરી નથી કે ફાગલને વેચીને હજીવ કરે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૯) જે ઘરમાં રહે છે, જો તેને વેચીને તેનાથી કમ હૈસીયતનું ખરીદશે તો એટલા નાણાં બચી જશે કે તેનાથી હજીવ કરી લે, તો વેચવું જરૂરી નથી, પરંતુ જો એવું કરે તો અફઝલ છે. એટલા માટે ઘર વેચીને હજીવ કરવી, અને ભાડાના ઘરમાં ગુજારો કરવો તો બદલ્લે ઉલા જરૂરી નથી. (આલમગીરી-દુરૈ સુખ્તાર)

મસ્અલા (૩૦) જેની પાસે આખા વર્ષ માટેનું અનાજ હોય તો એ લાઝિમ નથી કે, તેને વેચીને હજીવ માટે જાય. અને જો તેનાથી વધારે છે તો જો વધારાને વેચનામાં હજીવનો સામાન થઈ શકે છે, તો ફર્જ છે, નહિતર ફર્જ નથી. (મનાસિક)

મસ્અલા (૩૧) દીની કિતાબો જો અહલે ઇદમ (ઈદમવાળાઓ) પાસે છે, જે તેના કામમાં રહે છે, તો તેને વેચીને હજીવ કરવું જરૂરી નથી, અને એઇદમ (જાહિલ)ની પાસે હોય અને એટલી બધી છે કે, જેને વેચી નાંખે તો હજીવ કરી શકશે તો

તેના પર હજીવ ફર્જ છે, એવી જ રીતે ગૈદ્દીય અને રિયાઝી વિગેરેની કિતાબો (બુકો) ભલેને કામમાં રહેતી હોય, જો એટલા પ્રમાણમાં હોય કે વેચીને હજીવ કરી શકે છે, તો હજીવ ફર્જ છે (રફદુલ મુહતાર)

શરત (૮) વકત : એટલે હજીવના મહિના-ઓમાં આ બધી શરતો ઉપલબ્ધ હોય અને જો દૂરનો રહેવાવાળો છે તો જ્યારે ત્યાંના લોકો હજીવ માટે રવાના થતા હોય ત્યારે તે શરતો ઉપલબ્ધ હોવી જોઈએ. અને જો હજીવની શરતો એવા સમયે ઉપલબ્ધ થઈ કે હવે પહોંચી શકશે નહિ. તો હજીવ ફર્જ થઈ નહિ, એવી જ રીતે જો આદત પ્રમાણે પ્રવાસ કરશે તો પહોંચશે નહિ, અને ઝડપી ત્યા દોડ-ધૂપ કરીને જાય તો પહોંચી જશે, તો પણ હજીવ ફર્જ નથી. અને એ પણ જરૂરી છે કે, નમાઝો પઢી શકે, જો એટલો સમય છે કે નમાઝો વખતમાં પઢશે તો ના પહોંચશે, અને નમાઝો ના પઢે તો પહોંચી જશે, તો ફર્જ નથી. (રફદુલ મુહતાર)

અહિં સુધી હજીવના વુજુબ (ફર્જ હોવા) ની શરતોનું બ્યાન થયું. અને અઘા કરવાની શરતો પાળવામાં આવે તો પોતે હજીવ કરવા જવું જરૂરી છે. અને બધી શરતો પાળવામાં ના આવે તો પોતે જવું જરૂરી નથી, બદલે ખીજથી હજીવ કરાવી શકે છે અથવા વસીયત કરી જાય, પરંતુ તેમાં એ પણ જરૂરી છે કે હજીવ કરાવ્યા પછી અંતિમ ઉમર સુધી પોતે (હજીવ કરવા પર) શક્તિ ધરાવતો ન હોય. નહિતર પોતે પણ કરવી જરૂરી થશે.

તેની શરતો આ પ્રમાણે છે: (૧) રસ્તામાં અમન સુરક્ષિત હોવું એટલે ગાલિબ ગુમાન સલામતીનું હોય તો જવું વાજિબ, અને ગાલિબ, ગુમાન (વધુ પડતું ચોક્કસ અનુમાન) એ હોય કે, ધાડ બિ. ને કારણે ત્રાણ ખોઈ નાખશે તો જવું જરૂરી નથી. જવાના સમયમાં અમન (સલામતી) હોવું શરત છે. પહેલાની બદઅમની અને અસલામતી માન્ય નથી. (રફદુલ મુહતાર)

મરુઅલા (૩૨) જે અદઅમનીના જમાનામાં ઈન્તેકાલ થઈ ગયો અને હજીજીના વાજિય થવાની શરતો ઉપલબ્ધ હતી. તો આવી હાલતમાં હજીજીને અદલની વસીયત જરૂરી છે. અને અમન કાયમ થયા પછી ઈન્તેકાલ થયો તો અતરીકેઓલા (સુંદરતાની રીતે) વસીયત વાજિય છે. (રફદુલ મુહતાર)

મરુઅલા (૩૩) જે અમન માટે કાંઈ રૂશવતલાંચ આપવી પડે તો પણ (હજીજી માટે) વાજિય છે. અને આ પોતાના ફૂઈ અદા કરવા માટે મજબુર છે. એટલા માટે એ આપનાર પર મુબાખેઝા (જવાબ લેવામાં આવશે) નહીં.

(દુરે મુખતાર, રફદુલ મુહતાર)

મરુઅલા (૩૪) રસ્તામાં સુંગી (આક્ટ્રોય) વિ. લેતા હોય તો આ અમન વિરૂદ્ધ નથી, અને ન જવા માટેનું ઉઝર (કારણ) નથી. (દુરે મુખતાર)

એવીજ રીતે ઈન્જેક્શન તથા રસી વિગેરે જે આજકાલ હાજીજીને મૂકવામાં આવે છે એ પણ ઉઝર નથી.

શરત (૨) સ્ત્રીને મક્કા શરીફ સુધી જવામાં ત્રણ દિવસ અથવા તેથી વધારાનો રસ્તો હોય તો તેની સાથે પતિ અથવા મહરમનું હોવું શરત છે. ચાહે તે સ્ત્રી જવાન હોય અથવા વૃદ્ધા હોય. અને જે ત્રણ દિવસથી ઓછાનો રસ્તો છે તો મહરમ અને પતિ વગર પણ (હજીજી માટે) જઈ શકે છે. મહરમથી મુરાદ તે પુરૂષ છે, જેનાથી હંમેશા માટે તે સ્ત્રીનો નિકાહ હરામ છે. ચાહે વંશ (નસબ)ને કારણે હરામ હોય, દા.ત. આપ, એટા, ભાઈ વિગેરે અથવા દૂધના રિસ્તા (સગાઈ)થી નિકાહ હરામ હોય, દા.ત. દૂધભાઈ, દૂધ આપ, દૂધ એટા વિગેરે અથવા સાસરીઆના રિસ્તાને કારણે નિકાહમાં હુરમત આવી હોય દા. ત. સ્વસુર, પતિનો દીકરો, વિગેરે. પતિ અથવા મહરમ જેની સાથે સ્ત્રી પ્રવાસ કરી શકે છે તેનું આકિલ (ગાંઠો ના હોય તે), આલિગ (પુખ્ત વયનો હોય તે) ગેરફાસિક હોવું શરત છે. ગાંઠ

અથવા નાખાલિગ અથવા ફાસિકની સાથે જઈ શકતી નથી. આઝાદ અથવા મુસલમાન હોવું શરત નથી. અલબત્ત મજુસી (અગ્નિ પૂજક) જેના અકીદામાં મહારિમથી નિકાહ જાઈઝ છે. તેની સાથે જઈ શકતી નથી. મરાહિક તથા મરાહેકા અર્થાત છોકરો અને છોકરી જે આલિગ (પુખ્ત વયની) થવાના નજીક (તૈયારીમાં) હોય, આલિગના હુકમમાં છે. અર્થાત મરાહિકની સાથે જઈ શકે છે. અને મરાહેકા છોકરીને પણ મહરમ અથવા પતિ વગર સફર કરવાની મનાઈ છે. (જૌહરહ, આલમગીરી)

મરુઅલા (૩૫) સ્ત્રીનો ગુલામ તેના મહરમ નથી, કેમ કે તેની સાથે નિકાહની હુરમત હમેશ માટે નથી, કે જે આઝાદ કરી દે તો તેની સાથે નિકાહ કરી શકે છે. (જૌહરહ)

મરુઅલા (૩૬) લોડીઓને મહરમ વગર સફર કરવું જાઈઝ છે. (જૌહરહ)

મરુઅલા (૩૭) જે કે વ્યભિચારથી પણ હુરમતે નિકાહ સામિત થાય છે, દા.ત. જે સ્ત્રીથી મઆઝલાહ ઝિના કર્યું, તો તેની દીકરીથી નિકાહ કરી શકતો નથી. પરંતુ તે છોકરીને તેની સાથે સફર કરવું જાઈઝ નથી. (રફદુલ-મુહતાર)

મરુઅલા (૩૮) ઔરત મહરમ વગર યા પતિ વગર હજીજી માટે જઈ તો ગુનેહગાર થઈ, પરંતુ હજીજી કરશે તો હજીજી થઈ જશે. (જૌહરહ)

મરુઅલા (૩૯) ઔરતને ના પતિ છે ના મહરમ છે, તો તેના પર એ વાજિય નથી કે હજીજી માટે જવા સારું નિકાહ કરી લે. અને જ્યારે મહરમ છે તો હજીજી ફૂઈ માટે મહરમ સાથે જાય, ભલેને પતિ પરવાનગી આપતા ના હોય. નિફલ અને મિન્નત (આધા)ની હજીજી હોય તો પતિએ મનાઈ કરવાનો અધિકાર છે. (જૌહરહ)

મરુઅલા (૪૦) મહરમ સાથે જશે તો તેનું ભરણુ-પોષણ સ્ત્રીના હુમ્મે (શિરે) છે. એટલા માટે હવે એ શરત છે કે, પોતાના અને તેના અન્નેના નફકા (ભરણુ-પોષણ) પર શક્તિમાન હોય.

(દુરે મુખતાર-રફદુલ મુહતાર)

શરત (૩) જવાના સમયમાં ઔરત ઈફતમાં ના હોય, તે ઈફત પતિની વફાતની હોય અથવા તલાકની ઈફત હોય. બાઈન તલાકની ઈફત હોય પા રજાઈ તલાકની ઈફત હોય. (સારાંશ કે, ઈફતમાં તે હજીવ માટે જઈ શકતી નથી. અનુ.)

શરત (૪) કેદમાં ના હોય પરંતુ જ્યારે કાઈ હકકને કારણે કેદમાં હોય અને તે અદા કરવા પર શકિતમાન હોય તો એ ઉઝર (મજબુરી) નથી. અને બાદશાહ (શાસક) જે હજીવ માટે જવાથી રોકતો હોય તો એ ઉઝર (મજબુરી) છે.

(દુરે) મુખતાર-રહદુલ મુહતાર)

સેહતે અદાની શરતો

હજીવના સહીહ અદા થવા માટે નવ (૯) શરતો છે. જે તે ના પામવામાં આવે તો હજીવ સહીહ નથી. તે આ પ્રમાણે (૧) ઈસ્લામ: કાફિરે હજીવ કરી તો હજીવ થઈ નહિ. (૨) એહરામ: એહરામ વગર હજીવ થઈ શકતી નથી. (૩) ઝમાન : એટલે હજીવ માટે જે જમાનો મુકરર છે. તેના પહેલા હજીવના કર્મો થઈ શકતા નથી. દા. ત. તવાફ કદુમ અને સઈ કે તે હજીવના મહિનાથી પહેલા થઈ શકતા નથી. તથા “ વુકુફે અરફા ” ઝીલહીજઝની નવમી તારીખના જવાલથી પહેલા અથવા દસમીની સવાર થયા પછી થઈ શકતો નથી, અને “ તવાફે ઝિયારત ” દસમીથી પહેલા થઈ શકતો નથી.

(૪) મકાન : તવાફની જગ્યા મસ્જિદુલ હરામ શરીફ છે, અને વુકુફ માટે અરફાત તથા મુઝદહફા છે. કાંઠરીઓ મારવા માટે મિના છે. કુર્બાના કરવા માટે હરમ છે. સારાંશ કે જે કાર્ય માટે જે સ્થળ નિયુક્ત કર્યું છે તે ત્યાં જ થશે. (૫) તમીઝ (૬) અક્લ, જેમાં તમીઝજ ના હોય દા. ત. અલ્સમજ બચ્ચુ અથવા જેમાં જુદ્દિ જ ના હોય દા. ત. ગાંડો, આ પોતે તે અફઆલ (કર્મ) નથી કરી શકતા જેમાં નિયતની જરૂર છે. દા. ત. એહરામ અથવા તવાફ, બદકે તેમના તરફથી કોઈ અન્ય કરે, અને જે ફેઅલમાં નિયત શરત નથી દા. ત. વુકુફે અરફા માટે તે પોતે કરી શકે છે. (૭) ફરાઇએ હજીવનું

બળવી લાવવું, પરંતુ જ્યારે કે ઉઝર (કારણ) હોય. (૮) એહરામ બાંધ્યા પછી અને વુકુફથી પહેલા જેમાઅ (સંભોગ)ના હોવું જે સંભોગ થઈ ગયો તો હજીવ ખાતલ થઈ જશે. (૯) જે વર્ષ એહરામ બાંધ્યો એજ સાલે હજીવ કરવું. એટલા માટે જે તે વર્ષ હજીવ ફૈત (ખુટી) થઈ ગઈ, તો ઉમરા કરીને એહરામ ખોલી નાંખે અને આવતા વર્ષે નવિન એહરામથી હજીવ અદા કરે, અને જે એહરામ ખોલ્યો નહિ અને તેજ એહરામથી હજીવ કરી તો હજીવ અદા થઈ નહિ.

ફર્જ હજીવ અદા થવાની શરતો

હજીવ ફર્જ થવા માટે નવ (૯) શરતો છે. પ્રથમ : ઈસ્લામ (૨) મૃત્યુ પર્ષત ઈસ્લામ પર જ કાયમ રહેવું. (૩) આકિલ હોવું (ગાંડો ના હોય) (૪) બાલિગ હોવું (પુખ્ત વયનું હોવું) (૫) આઝાદ હોવું (ગુલામ ના હોય) (૬) જે શકિતમાન હોય તો પોતે અદા કરવી (૭) નિફલની નિયત ના હોવી (૮) ખીબના તરફથી હજીવ કરવાની નિયત ના હોવી (૯) ફાસિદ ના કરવી, ઉપરોક્ત શરતોની ઘણી તફસીલ અધ્યાન થઈ ગઈ છે, બાકીની પાછળ અધ્યાન કરીશું.

હજીવના ફરજો

મસ્અલા (૪૧) હજીવમાં આ વસ્તુઓ ફર્જ છે, (૧) એહરામ કે તે શરત છે (૨) વુકુફે અરફા એટલે નવમી ઝિલહીજઝના સૂર્ય ઢળી ગયા પછીથી દસમીની સુબહ સાદિકના પહેલા સુબી કોષપણુ સમયે અરફાતમાં થોલવું. (૩) તવાફે ઝિયારતનો વધુ ભાગ એટલે ખાનએ કાઅખાના ચાર ફેરા. પાછલી અન્ને વસ્તુઓ એટલે વુકુફ અને તવાફ ફકન છે. (૪) નિયત, (૫) તરતીય, એટલે પ્રથમ એહરામ બાંધવું પછી વુકુફ, પછી તવાફ, દરેક ફર્જનું પોતાના સમયમાં હોવો એટલે વુકુફ તે સમયે હોવું જે મજબુર થયું, તેના પછી તવાફ, તેના સમય વુકુફ પછીથી અંતિમ ઉમર સુધી છે. (૬) મકાન એટલે થોલવું અરફાતની જમીનમાં દોડવું બતને ઓરના સિવાયકે, તવાફનું સ્થળ મસ્જિદ હરામ છે. (દુરે) મુખતાર-રહદુલ મુહતાર)

હજીજીના વાણીઓ

હજીજીના વાણીઓ આ પ્રમાણે છે: (૧) મીઠાતથી એહરામ બાંધવું એટલે મીઠાતથી એહરામ વગર પસાર થવું નહિ. અને જો મીઠાતથી પહેલાજ એહરામ બાંધી લીધું તો જાઈજ છે. (૨) સફા-મર્વાહની વચ્ચે દોડવું-ચાલવું, તેને સર્ષ કહે છે. (૩) સધને સફાથી શરૂ કરવી, અને જો મર્વાહથી શરૂ કરી તો પ્રથમ ફેરો ગણવામાં આવશે નહિ. તેને ફરી દોહરાવવામાં આવે, (૪) જો ઉઝર (મજબુરી) ના હોય તો પગપાળા સર્ષ કરવું, સર્ષનો તવાફે મુઅતદખેહિ પછી, એટલે કમસી કમ ચાર ફેરા પછી હોવું, (૫) દિવસમાં વુક્રફ કયુ તો એટલી વાર સુધી વુક્રફ કરે કે સૂર્યાસ્ત થઈ જાય, ચાહે સૂર્ય ઢળતાજ શરૂ કર્યું હોય યા પછી, સારાંસ કે સૂર્યાસ્ત સુધી વુક્રફ (અરફાતમાં થોભવા) માં મશગુલ રહે. અને જો રાતમાં વુક્રફ કર્યું હોય તો તેના માટે કોઈ ખાસ હદ સુધી વુક્રફ કરવું વાજિબ નથી, પરંતુ તે જો વાજિબને છોડી દેનાર થયો કે દિવસમાં સૂર્યાસ્ત સુધી વુક્રફ કરતો, (૬) વુક્રફમાં સારીનો અમુક ભાગ આવા જયો, (૭) અરફાતથી પાછા ફરવામાં ઈમામની તાબેદારી કરવી એટલે જવા સુધી ઈમામ ત્યાંથી નીકળે નહિ ત્યાં સુધી જો પણ ચાલે નહિ, હા, ઈમામે જો વખતથી વિદાય કર્યો તો તેને ઈમામથી પહેલા ચાલ્યા જવું જાઈજ છે. અને જો બીડ-લાટ વિગેરેને કારણે કોઈ જરૂરતને લીધે ઈમામના ચાલ્યા ગયા પછી, થોભી ગયો અને સાથે ગયો નહિ, તો પણ જાઈજ છે (૮) મુઝદ્દફામાં થોભવું. (૯) મગરિબ અને ઈશાની નમાઝને, ઈશાના વખતમાં મુઝદ્દફામાં આવીને પઢવું. (૧૦) ત્રણે જમરાઓ પર દસમાં, અગિયારમા અને બારમા ચાહે કાંકરીઓ મારવી એટલે ૧૦મા ચાહે ફક્ત જમરતુલ-ઉકયા પર કાંકરીઓ મારવી, અને અગિયારમા તથા બારમાએ ત્રણે જમરાઓ પર રમી કરવું એટલે કાંકરીઓ મારવી. (૧૧) જમરાએ ઉકયાની રમી પ્રથમ દિવસે હકક (માથાનું મુકન) પહેલાં હોવી, (૧૨) દરરોજની રમી (કાંકરીઓ મારવી)

નું તેજ દિવસે હોવું. (૧૩) માથું મુઝાવવું અથવા માથાના વાળ કપાવવા-છંટાવવા. (૧૪) અને તેનું એયામે નહેર (કુર્બાનીના દિવસોમાં) (૧૫) તથા હરમ શરીફમાં હોવું, બસેને “મિના”માં ના હોય. (૧૬) હજીજીને કિરાન તથા તમત્તોઅવાળાને કુર્બાની કરવી. (૧૭) અને તે કુર્બાનીનું હરમ તથા કુર્બાનીના દિવસોમાં હોવું. (૧૮) તવાફે એફાજનો વધુ ભાગ એયામે નહેર (કુર્બાનીના દિવસો : ૧૦, ૧૧, ૧૨ ચાંદ)માં હોવો, અરફાતથી પાછા ફર્યા પછી જો તવાફ કરવામાં આવે છે, તેનું નામ તવાફે એફાજહ છે, અને તેને ‘તવાફે જિયારત’ પણ કહે છે. તવાફે જિયારતના વધુ ભાગથી, જો આડી રહી ગયો છે એટલે ખાનજો કઅબહના ત્રણ ફેરા, તે એયામે નહેર સિવાય પણ થઈ શકે છે, (નોટ : ખાનજો કઅબહના સાત ફેરા ફેરા તો એક તવાફ થાય. અનુ.) (૧૯) તવાફ, હતીમની બહારથી હોવું. (૨૦) જમણી બાજુથી તવાફ કરવું. એટલે કઅબજો મુઅઝઝમા તવાફ કરવાવાળાની ડાબી બાજુએ હોય; (૨૧) ઉઝર (મજબુરી)ના હોય તો પગપાળા ચાલીને તવાફ કરવું ત્યાં સુધી કે ઠસડાતા ઠસડાતા તવાફ કરવાની મનત (ખાધા) માની તો પણ તવાફમાં પગપાળા ચાલવું લાજિમ છે, અને નિકલ તવાફથી ઠસડાતા ઠસડાતા શરૂ કર્યો તો થઈ જશે પરંતુ અફઝલ-ગહેતર એ છે કે પગથી ચાલીને કરે.

(૨૨) તવાફ કરવામાં જનરને હુકમીયકથી પાક હોવું એટલે કે જુજુબ (નહાવાની જરૂરત) અને વુજુ વગર અથવા જનાબતતા હાલતમાં તવાફ કર્યો તો બીજાવાર દોહરાવે. (ફરી વુજુ કરીને અથવા નહાઈને તવાફ કરે, અનુ.) (૨૩) તવાફ કરતી વખતે સતર છુપાએલુ હોવું, એટલે જો એક અવપવના વાથો ભાગ અથવા તેનાથી વધારે ભાગ ઉધડો રહી ગયો તો ‘દમ’ વાજિબ થશે અને કેટલીક જગ્યાએથી ઉધાડું રહ્યું તો તેને એવિન કરીશું. સારાંસ કે નમાઝમાં સતર ખુલી જવથી જ્યાં નમાઝ ફાસિદ થાય છે, અહિં દમ વાજિબ થશે. (૨૪) તવાફ પછી જો રકઆત નમાઝ પઢવા. જો પઢી નહિ તો

દમ વાજિય નથી. (૨૫) કાંકરીઓ ફેંકવી, ઝુબ્હ કરવા, માથું મુંડાવવું અને તવાફ કરવામાં તરતીય (ક્રમ) પ્રમાણે કરવું. એટલે પ્રથમ કાંકરીઓ મારવી, પછી જે હાજી તમતોઅ અથવા કેરાન હજીરુ કરી રહ્યો છે તે કુર્બાની કરે, (મુફરિફ હાજીને કુર્બાની કરવાની વાજિય નથી, જે ફક્ત હજીરુ કરે તે, મુફરિફ કહેવાય છે. અનુ) પછી માથાતું મુંડાવવાને, પછી તવાફ કરે, (૨૬) તવાફે સદ્ એટલે મીકાતથી બહાર રહેવાવાળા હાજીઓ માટે ફખ્સતીનો તવાફ કરવો, જે હજીરુ કરવાવાળી સ્ત્રી હેઠ અથવા નિકાસમાં છે અને તહારતથી (પાક થતા) પહેલા કાફલો રવાના થઈ જશે તો તેણી પર તવાફે ફખ્સત નથી,

(૨૭) વુફ્રે અરફાથી માંડી માથાતું મુંડાવવા સુધી સ્ત્રી સાથે સંભોગ ન હોવો. (૨૮) અહરામમાંની પ્રતિબંધિત બાબતો દા. ત. સીવેલ કપડું પહેરવું અને મોઢું અથવા માથું છુપાવવાથી બચવું. (નોટ : ઉપરોક્ત બાબતો હજીરુના વાજિયોમાંથી છે. અનુ.)

મસ્અલા (૪૨) વાજિયના છુટી જવાથી દમ લાઝિમ આવે છે. ચાહે જાણી જાણીને કયું હોય અથવા ભુલથી ખતાની તૌર પર હોય યા નિરયાન (બે ખયાલીથી) તે માણસ તેવું વાજિય હોવું જાણ્યો હોય યા ન જાણ્યો હોય, હા, જે જાણી જાણીને કરે અને જાણે પણ છે તો ગુનેહગાર પણ છે, પરંતુ વાજિયના તરફ ધવાથી હજીરુ ખાતિલ થશે નહિ, અલબત્ત કેટલાક વાજિય આ હુકમથી અપવાદરૂપ છે, કે તેના તરફ (છુટી) થવાને કારણે દમ લાઝિમ નથી, દા. ત. તવાફ પછીની બે રકઆત નમાઝ, અથવા કોઈ કારણના લીધે માથું મુંડાવવું નહિ અથવા મગરિબની નમાઝને ઈશા સુધી મુઅખ્ખર (વિલગ્નિત) કરી નહિ, અથવા કોઈ વાજિયનો તરફ એવા ઉઝર (કારણ) થી હોય જેને શરીર અતે માન્ય રાખ્યો હોય એટલે ત્યાં ઇનજાત (છુટ) આપી હોય, અને કફફરો સાકિત (જવાબ-કારીથી મુક્તિ) કરી દીધો હોય.

હજીરુની સુન્નતો

હજીરુની સુન્નતો આ પ્રમાણે છે. (૧) “તવાફે ફૂહમ” એટલે મીકાતના બહારથી આવવાવાળો કે મક્કા મુઅઝ્ઝમામાં હજીરુ થઈ સૌથી પહેલા તવાફ કરે, તેને તવાફે ફૂહમ કહે છે. તવાફે ફૂહમ મુફરિફ અને કારિન માટે સુન્નત છે, તમતોઅ હજીરુ કરનાર માટે નથી. (૨) તવાફતું ‘હજીરે અસ્વદ’થી શરૂ કરવું. (૩) તવાફે ફૂહમ અથવા તવાફે ફૂહમમાં ‘રમલ’ કરવું. (૪) સફા-મર્વાની વચ્ચે બે ખીલે અખ્ખર (લીલા રંગના પટ્ટા છે) તેમની વચ્ચે દોડવું (ઝડપી ચાલે ચાલવું) (૫) ઈમામતું મક્કામાં સાતમાં ચાંદે અને (૬) અરફાતમાં નવમાં ચાંદે અને (૭) મિનામાં અગિયારમાં ચાંદે ખુલ્લો પહવું (૮) આઠ-મીની ફજર પછી મક્કા શરીફથી રવાના થવું કે, મિનામાં પાંચ નમાઝો પઢી લેવામાં આવે. (૯) નવમીની રાત્રિ મિનામાં પસાર કરવી. (૧૦) સૂર્યોદય પછી મિનાથી અરફાત માટે રવાના થવું. (૧૧) વુફ્રે અરફા માટે ગુસલ કરવું, (૧૨) અરફાતથી પાછા ફરતી વખતે મુઝ્ઝલ્લામાં રાત્રે રહેવું, (૧૩) સૂર્યોદય થતા પહેલા અહિયાં મિના ચાલ્યા જવું, (૧૪) દસમાં અને અગિયારમાં ચાંદ પછી જે બન્ને રાત્રિઓ છે તેમને મિનામાં પસાર કરવી અને જે તેરમાં ચાંદે પણ મિનામાં રહ્યો તો આરમી તારીખની પછીની રાત્રિ પણ મિનામાં રહે (૧૫) અખ્ખર એટલે ‘વાદીયે મુહર્રસખ’માં ઉતરવું, લલેને થોડીજ વાર માટે હોય, આ સિવાય પણ અન્ય સુન્નતો છે, જેમનું યયાન જે તે વિભાગમાં આવશે, તદ ઉપરાંત હજીરુના મુસ્તહબો ત્યાં મકરહોતું યયાન પણ તેના સંબંધિત સ્થળે આવશે. હવે હરમૈનને તૈયેબૈન (મક્કા-મદીના શરીફ)ની રવાનગીના પાકો ઈરાદો કરો, અને હજીરુની સફરના આદાય ત્યાં તેની પૂર્વ ભૂમિકા જે લખવામાં આવે છે, તેના પર અમલ કરો.

હજીરુની સફરના આદાય ત્યાં પૂર્વ તૈયારીઓ

(૧) જે કોઈતું દેવું હોય અથવા અમાનત પાસે હોય તે અદા કરી દે, જેનો નાહક માલ

લીધો હોય તે પાછો આપી દે અથવા માફ કરાવી લે. પતો ના મળે તો એટલો માલ ફકીરો (ગરીબો)ને આપી દે. (૨) નમાઝ, રોઝા, ઝકાત, જેટલી ઇઆ-હનો પોતાને જામ્મે હોય તે અદા કરે, તૌઆહ કરે અને ભવિષ્યમાં ગુનાહ ના કરવાનો પાકો ઈરાદો કરી લે. (૩) જેની ઈબ્તજત વગર સફર કરવો મકરૂહ છે, દા. ત. મા-આપ, પતિ તેમને રાજી કરી લે, જેનો તેની પર કરજ આવે છે, તે સમયે જે ના આપી શકે તેમ હોય તો તેનાથી પણ ઈબ્તજત લે, પછી હજજ ફર્જ કોઈની ઈબ્તજત ના આપવાથી રોઝા શકતો નથી. ઈબ્તજત મેળવવા માટે કોશિય કરે, ઈબ્તજત ના મળે તો પણ ચાલ્યો નય. (૪) આ સફરથી મકસદ ફક્ત અલ્લાહ અને રસૂલ હોય, રિયા, સુમ્બાહ (દેખાવો કરવા) અને અલિમાનથી જુદો રહે. (૫) સ્ત્રી સાથે જ્યાં સુધી પતિ અથવા પુખ્ત વયનો મહરમ, સંતોષકારક ના હોય, જેની સાથે નિકાહ હંમેશને માટે હરામ છે, સફર કરવો હરામ છે, જે પતિ અથવા મહરમ વગર સફર કરશે તો હજજ તો થઈ જશે, પરંતુ દરેક ડગલે ગુનોહ લખવામાં આવશે.

(૬) તોશો (ખાવા-પીવાની વસ્તુ) હલાલ માલથી લે, નહિતર હજજ કમ્બુલ થવાની ઉમ્મીદ નથી. બલેને ફર્જ ઉતરી જશે, જે પોતાના માલમાં કાંઈ શંકા હોય તો કરજ લઈને હજજ માટે જાય, અને તે કરજ પોતાના માલથી અદા કરી દે. (૭) જરૂરથી વધારે તોશો (રસ્તામાં ખાવા-પીવાની વસ્તુ, ભાથું વિગેરે) સાથે લે, જેથી સાથીઓની મદદ અને જરૂરતમદો પર સહકો ખૈરાત કરતો ચાલે, આ મજરૂર હજજની નિશાની છે, (૮) આલિમ, ફિક્હની કિતાબો જરૂરત પુરતી સાથે લે, અને બે ઇદમ કોઈ આલિમની સાથે જાય, એ પણ ના મળે કમથી કમ આ રિસાલો (બહારે શરીરવ્યત ભાગ ૬, અથવા મનાસિક હજજની કિતાબ) સાથે હોય. (૯) હર્પણ-અરીસો, સુરમો, કાંસડી તથા ઘાંતણ સાથે રાખે, કેમકે તે સુન્નત છે. (૧૦) એકલો પ્રવાસ કરે નહિ, કેમકે તેની મનાઈ છે. સાથીદાર દીનદાર

અને નેક સન્નિષ્ઠ હોય, કેમકે બદમઝહબીના સથ-વારાથી એકલા રહેવું બેહતર છે. સાથી અજબયા કુટુંબવાળાથી બેહતર છે.

(૧૧) હદીસ શરીફમાં છે, જ્યારે ત્રણ માણસો સફરમાં જાય, પોતાનામાં એકને સરદાર-આગેવાન બનાવી લે. તેમાં કામોની સુવ્યવસ્થા રહે છે. સરદાર તેને બનાવે જે સારા અખ્લાકવાળો, સમજદાર અને દીનદાર હોય, સરદારને બેઇએ કે પોતાના સાથી-ઓના આરામને પોતાના આરામ પર અગ્રિમતા આપે, (૧૨) હજજ સફર કરતી વખતે સર્વ સગા-સંબંધીઓ અને મિત્રોને મળે અને પોતાના કસુર તથા ભુલોને માફ કરાવી લે. અને હવે તેમના પર લાઝિમ છે કે દિલથી માફ કરી દે. હદીસ શરીફમાં છે : હુઝુરે ફરમાવ્યું જેની પાસે તેનો મુસલમાનભાઈ મઅઝરત (ક્ષમા ચાહે) લાવે, વાજિબ છે કે તેને કમ્બુલ કરી લે નહિતર હોઝે કૌસર પર આવવું નસીબ થશે નહિ, (૧૩) રૂખ્સત થતી વખતે દુઆ કરાવે કે બરકત પ્રાપ્ત કરશે, કેમકે ખીબ્તઓની દુઆની કમ્બુલ થવાની વધારે ઉમ્મીદ છે, એ માલમ નથી કે તેની દુઆ મકમૂલ છે. એટલા માટે બધાથી દુઆ કરાવે અને લોકો હાજી અથવા કોઈને વિદાય કરે ત્યારે વિદાય સમયે આ દુઆ પઢે :

“ અસ્તૌદિલ્લાહ દીનકા વ અમાનતકા વ ખવાતીમ અમલેકા ”

(હુઝુરે અકદસ સલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ જ્યારે કોઈને રૂખ્સત ફરમાવતા ત્યારે આ દુઆ પઢતા, અને જે ચાહે તો તેના પર એટલો ઝોર વધારો કરે :

“ વ ગફર ઝમ્બકા વ યસ્સર લકદખૈર હુયસો માકુન્તા ઝવ્ચદકદલાહુતતકવા વ જન્નખકરૈદા. ”

(૧૪) તે સૌના દીન, જાન-માલ, ઔલાદ, તંદુરસ્તી, કુશળતા ખુદાને સોંપે (૧૫) સફરનો ક્ષિયાસ પહેરી ધરમાં ચાર રકબત નિક્લ અલહમ્દો તથા કુલ થી પઢીને બહાર નિકળે, તે રકબતો પાછા આવવા સુધી તેના ધરવાળાઓ તથા માલની

રક્ષા કરશે. નમાઝ પછી આ દુઆ પઢે.

અદલાહુમ્મ યેકા ઇન્તશર્તા વ ઇલયકા તવજજહતો વ યેકા અવતસમ્તો વ અલયકા તવકલતો અદલાહુમ્મ અન્ત સક્તી વ અન્ત રજઠ અદલાહુમ્મ અકફેની મા અહુમ્મની વ મા લા અહુતમ્મો યેહિ વ મા અન્ત અઅલમ્મો યેહિ મિન્ની અઝઝ જાઓકા વ જજહની, લા ઇલાહા ગયરોકા અદલા હુમ્મ ઝવ્વીદની તકવા વફીરલી ઝનૂબી વ વજજહની ઇલલ અયર અયનમા તવજજહ-હતો, અદલા હુમ્મ ઇન્ની અહિઝા યેકા મિન્વ અઅશાઈસ્સહરે વ કાઅતિદ સુન્કલયે વદજવદે ખઅદકરરે વ સુઇલ મન્ઝરે ફીદ અહલે વદમાલે વદવલદે.

અર્થ : હે અસ્લાહાક તારી મદદથી હું ઘરથી નીકળ્યો અને તારી તરફ કેન્દ્રિત થયો અને તારા પર મેં સંપૂર્ણ યત્ન કર્યું અને તારા પર ભરોસો કર્યો, હે અસ્લાહ તું મારો વિશ્વાસ છે, તું મારી ઉમ્મીદ છે. ઈલાહી તું મારી કિફાયત કર તે સ્વીજથી કે જે વસ્તુ મને ફિકર-ચિંતામાં નાખે, અને તેનાથી જેની હું ચિંતા કરતો નથી. અને તેનાથી જેને તું મારાથી વધારે જાણે છે. તારી પનાહ લેનાર જે ઈઝતવાળો છે. અને તારા સિવાય કોઈ પૂજનીય નથી. (૧૬) ઘેરથી નિકળવાથી પહેલા સદકો કરે. (૧૭) સફર જુમેરાત અથવા શનિવાર અથવા પીર (સોમવાર)ના દિવસે કરે. અને સવારનો સમય મુખ્યારક છે અને જુમ્માના દિવસે જુમ્માથી પહેલાં પ્રવાસ કરવું સારું નથી. (૧૮) દરવાજામાંથી બહાર નાકળતાં જ આ દુઆ પઢે.

બિસ્મીલ્લાહ વ બિદલાહ વ તવકલ્લેતો અલદલાહ વ લા હીલા વ લા કુવ્વતા ઇદલા બિદલાહ. અદલા હુમ્મ ઇન્ના નહીઝા યેકા મિન્ અન નઝલ અવ નઝલ્લા અવ નાદિદલ અવ તુદલ અવ નઝલેમા અવ તુઝલમા અવ નજહલ અવ યજહલા અલયના અહુદન. અને હુરફ શરીફ અધિકતાથી પઢે.

(૧૯) સૌથી રૂબસત થયા પછી મહોલ્લાની મસ્જિદમાંથી રૂબસત થાય જો કરાહતનો સમય ન હોય તો તેમાં બે રકબત નિકલ પઢે.

(૨૦) હજીવ પ્રવાસમાં પોતાની જરૂરતની વસ્તુ ઓ સાથે રાખે અને સમજદાર તથા જાણકાર માણસથી સલાહ પણ લે. પહેરવાનાં કપડાં અધિક તાથી હોય અને મધ્યમ કક્ષાના માનવીએ જાડા અને મજબુત કપડાં લેવા જોઈએ અને ઉત્તમ એ છે કે તેને રંગી લે અને જો ખ્યાલ હોય કે શરદીની ઋતુ આવી જશે તો થોડાક ગરમ કપડાં પણ સાથે રાખે. અને શિયાળાની મોસમ હોય અને ખ્યાલ હોય કે પાછા આવતા સુધીમાં ગરમી આવી જશે તો થોડાક આરીક કપડાં લઈ લે. પાથરવા માટે જો નાનકડું રતું ગાદલું પણ હોય તો બહુ સારું છે કે જહાઝમાં પાથરવા માટે બહુ આરામ આપે છે. બદકે ત્યાં પહોંચીને પણ તેની જરૂરત પડે છે. કેમકે હિન્દુસ્તાની આદમી સામાન્યતઃ ખાટલાઓ પર સુઈ રહેવાની ટેવવાળા હોય છે. ચટાઈ વિગેરે પર સુઈ રહેવામાં તકલીફ થાય છે. અને ગાદલાના કારણે થોડીક રાહત થઈ જશે. અને સાચુ પણ સાથે લઈ જાય કે અકસર પોતાના હાથોથી કપડાં ધોવા પડે છે. ચાકુ અને સુતળી અને સોયો પણ જરૂરી છે. અને થોડીક દવાઓ પણ સાથે રાખી લેા તેની કે પણ જરૂરત પડે છે. ખાંસી, તાવ, શરદી, અરડો, બદહજમી વિગેરેથી પાલો પડે છે.

(પરંતુ હવે ઉપરોક્ત વસ્તુઓ મંઝા શરીફ-મદીના શરીફમાં મળી રહે છે એટલે જરૂર પ્રમાણે વસ્તુઓ લઈ જાય તો તે સારું છે.)

ડોલ-રાસ પણ સાથે લઈ લે. (હાલમાં પાણી માટે કેન, મશક, ચંચુ વિ. સાથે રાખે માર્ગમાં તેની જરૂર પડે છે. ખાસ કરીને વિમાની સફરમાં ત્યાં એરપોર્ટ વિગેરે સ્થળોમાં હાથ-પાણી લેવાની તકલીફ હોય છે, ત્યારે તે કામમાં આવશે.) કેમ કે કેટલાક સ્થળો પર જતે જ પાણી ભરવું પડે છે અને કેટલાક સ્થળોએ પાણી વેચનારા આવી જાય

છે. જહાઝમાં નળ ક્રેટલીકવાર બંધ પડી જાય છે. ત્યારે જો મીઠું પાણી જરૂર કરતાં વધારે ના હોય તો વજુ વિગેરે માટે દરિયામાંથી પાણી ખેંચીને કામ ચલાવી લેવું પડે છે. થોડા ફાટેલા જુના કપડાં પણ સાથે રાખો કે જહાઝ પર ઈસ્તીન્જો સુઝાવવામાં કામમાં આવશે. લોખંડનો ચુલો (સગડી) પણ સાથે રાખો, જહાઝ પર તેની સખત જરૂરત પડે છે. જો કોલસાની સગડી છે તો મુંબઈથી જરૂર પ્રમાણે કોલસા પણ ખરીદી લ્યો. જો લાકડાનો ચુલો છે તો લાકડા સાથે લઈ જવાની જરૂર નથી, કેમ કે જહાઝવાળા તરફથી જરૂર પ્રમાણે લાકડા મળી જાય છે. આવી હાલતમાં કુહાડીની જરૂર પડશે. કેમ કે જહાઝ પર જાડાં જાડાં લાકડા મળે છે, તેમને ફાડવાની જરૂર પડશે.

મુંબઈથી થોડાં લીંચુ જરૂર લઈ લો કે જહાઝ પર બહુધા ઉબકા આવે છે. તે સમયે તેનાથી બહુ જ શાન્તિ થાય છે. એક ઉગાત્રદાન પણ સાથે રાખો કે જેથી ઉલ્ટી કરવામાં અથવા ધુંકવામાં કામ આવે. મીઠાબતી પણ સાથે હોય તો પેશાબ પાખાના જતી વેળા કામ લાગશે. પોતાના સામાન પર નામ લખી લેવા કે જેથી શોધવામાં તકલીફ ન પડે. અહરામના કપડાં મુંબઈમાંથી લેવા કેમ કે જેથી અહરામ જહાઝ પર જ બાંધવો પડશે. સ્ત્રીઓએ અહરામની હાલતમાં મૂખ ઢાંકવા માટે ખજુરના પંખા મુંબઈમાંથી ખરીદી લેવા. અહરામમાં સ્ત્રીઓએ કોઈ એવી વસ્તુથી મુખ ઢાંકવું જે ચહેરાથી ચોંટી જાય તે હરામ છે. કફન પણ સાથે રાખવું કેમ કે મૃત્યુનો સમય ક્યારે આવે તે કોઈને ખબર નથી. સારાંશ કે જીવન જરૂરીયાતની વસ્તુઓ સાથે રાખો.

નોટ:-જો કે હવે હવાઈ જહાઝની સફર થઈ ગઈ છે. અને હજીવ દુરો દરેક પ્રકારની વ્યવસ્થા કરે છે એટલે સામાન લઈ જવાની જરૂરત રહેતી નથી.

(૨૧) ખુશીખુશી ઘેરથી જાય અને ઝિકે ઇત્રાહી અધિકતાથી કરે. અને ઘડી ઘડી ખુદાનો ખૌફ દિવમાં રાખે. ગુસ્સાથી ખચે. લોકોની વાત સહન

કરે. શાન્તિ તથા વકાર ગુમાવે નહિ. ખેકાર વાતોમાં ન પડે. (૨૨) ઘેરથી નિકળે તો એ ખ્યાલ કરે કે જાણુ દુનિયામાંથી જઈ રહ્યો છે.

ઘેરથી નિકળતી વખતે આ દુઆ પઢે.

અલ્લા હુમ્મ ઈન્ના નહીઝા ખેકા મિન્વ અશા ઇસ્સફરે વ કાબતિદમુન્કલિખ વ સુઈદમન્ઝરે ફીદમઅાલે વલ્અહલે વ વલ્દે.

પાછા ફરતા સુધી માલ તથા ધરવાળા સુરક્ષિત રહેશે.

(૨૩) એજ સમયે આયતુલ ફુરસી અને ફુલ યા અરયુહલ કાફિરન થી ફુલ અઉઝુ ખિ રખિખન્નાસ સુધી તખ્ખત સિવાય પાંચ સુરતો ખિસ્મદ્લાહ સાથે પઢે. પછી આખરમાં એકવાર ખિસ્મદ્લાહ શરીફ પઢીલે. રસ્તા ભર આરામથી રહેશે (૨૪) તદઉપરાંત તે સમયે ઈન્નલ્હઝી ફરદા અલૌદકુઅર્બાન લરાદકા ઇલ્લા મઅાદ એક વખત પઢી લે, ખેરીયતથી પાછો આવશે (૨૫) રેલ્વે વિગેરે જે સવારી પર સવાર થાય ખિસ્મદ્લાહ ત્રણ વાર કહે પછી, અલ્લાહુ અકબર અને અલહમ્દુલિલ્લાહ અને સુખ્હાનલ્લાહ દરેક ત્રણ ત્રણ વાર કહે અને લાઈલાહ એક વાર કહે, પછી કહે સુખ્હાનલ્હઝી સખખર લના હાઝા વમાકુન્ના લહુ સુકરૈનીના વઈન્ના ઇલા રખખેના મુન્કલખુન તેના શરથી ખચે. (૨૬) જ્યારે દરિયામાં (અથવા પ્લેનમાં) સવાર થાય આમ કહે ખિસ્મીલ્લાહે મજરૈહા વ મુસાઈહા ઈન્ન રખખી લગકુરૈહીમ વમાકિયામતે વસ્સમાવાતો મુતવીર્યાતુન ખે યમીનેહિ સુખ્હાનહુ વત્પાલા અમમા યુશરૈકુન" હુઅવાથી અથવા (અકરમાતથી) સુરક્ષિત રહેશે. (૨૭) જહાઝ પર જલ્દી સવાર થઈ જાય કે જેથી થોડા જગ્યા મળી જાય. ઉતરવામાં ઉતાવળ ન કરે. ક્રેટલીક વેળા સામાન રહી જાય છે (૨૮) ત્રીજા વર્ગમાં પ્રવાસ કરનાર ચટાઈ જરૂર લઈ જાય કેમકે બહુધા ખિસ્તર ખરાબ થઈ જાય છે.

(૨૯) કુતુબ નુમા (હોકા યંત્ર) પાસે રાખે કે જેથી કિબ્લાની દિશા જાણવામાં મદદ ગાર થાય (૩૦) જિદ્દાહમાં ઉતરીને પોતાના સામાનની ચકાસણી કરી લો કે જેથી કાંઈ વસ્તુ રહી જાય નહીં (૩૧) હવે અહીંયા સામાનની ખરાબર દેખરેખ રાખો અહીં ચુંગી ખાતામાં સામાનની તપાસ થાય છે કે સાથે કોઈ વેપારનો સામાન તો નથી લાગ્યા ? (૩૨) મક્કા મોઅજ્જમામાં જેટલા મોઅક્લિમ છે તે સૌના જિદ્દાહમાં વધીત રહે છે મોઅક્લિમનું નામ ખતાવવાથી તેમનો વધીત તમને પોતાની સાથે લઈ તે તમારો સામાન પોતાના ત્યાં અથવા તમારા રહેઠાણના સ્થળે પહોંચાડી દેશે. અહીં પણ પોતાના સામાનની ચોકસાઈ કરી લેવી (૩૩) બદદુઓ અને સૌ અરબોથી બહુજ નરમી સાથે વર્તાવ કરો, જો તે સખ્તી કરે તો અદબથી સહન કરે, તેના પર શઆકત પ્રાપ્ત થવાનો ધમકો કરમાવ્યો છે ખાસ કરીને અહલે હરમૈન, અહલે મદીના, અહલે અરબના ફેલો (કર્મો) પર આક્ષેપ ન કરો. ન દિવમાં મહિનતા લાવે તેમાં બનેજહાંનની સઆદત છે (૩૪) જે લોકો અરબી જાણતાનથી તેમને કેટલાક સખત સ્વભાવીઓ ગાળો બકે છે એવું થાય તો સાંભળ્યું ન સાંભળ્યું કરી દેવામા આવે. દિવમાં મેત્ર ન લાવવામાં આવે. આમે મક્કાવાળાઓ સખત મિબ્લજ છે તેમની સખ્તી પર નરમી લાગમી છે. (૩૫) હજીવની ક્યુલિયત માટે ત્રણ શરતો છે—

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે હજીવમાં ન ફહસ (ગંદી) બેહવાઈવાળી વાત હોય ન અમારી ના ફરમાની, ન કોઈથી ઝગડો લડાઈ. આ વાતોથી બહુ દુર રહેવું બેઈએ, જ્યારે ગુસ્સો આવે અથવા ઝઘડો થાય અથવા કોઈ ગુનાહનો ખ્યાલ થાય તતકાળ ખસ્તક ઝુકાવી દિવ પ્રત્યે ધ્યાનિત થઇને આ આયતની તિલાવત કરે એક વખત લાહૈત શરીફ પડે. આ વાત જતી રહેશે. કેટલીક વેળા વગર કારણે ઝઘડો ઉભો થાય છે માટે દરેક પળે સાવચેત રહેવું બેઈએ નહીં તો એક બે શખ્સોમાં સઘળી

મહેનત અને રૂપીયા ખરચાદ થઈ જશે.

(૩૬) જો કોઈ પડાવ પર ઉતરવાનું થાય તો આ દુઆ પઢી લે. અહીંજો બે કલેમાતિલ્લાહિત્તા-મ્માતે મિન શર' મા ખસક અલ્લાહુમ્મ અઅતેના ખયરા હાઝલમન્જેલે વ ખયરા માફીહે વ અકફેના શર' હાઝલમન્જીલે વ શર' માફીહે અલ્લાહુમ્મ અન્જીલની મન્જેલમ મુખ્બારકન વ અન્ત ખયરુલમુન્જેલીન.

(અર્થ : અલ્લાહના પરિપૂર્ણ કલેમાનની પનાહ માગું છું, તેની યુરાઈથી જોણે તેને પેદા કર્યું, ઈલાહી તુ એ ઉતારાની ખૈર અર્પણ કર, અને તેની ખૈર જે કાંઈ તેમા છે, અને તેના શર (યુરાઈ) થી અમને બચાવ. અને જે કાંઈ તેમાં છે તેની યુરાઈથી બચાવ. ઈલાહી તુ અમને ખરકતવાળા ઉતારામાં ઉતાર. અને તુ બેહતર ઉતારવા વાળો છે.) દરેક નુકસાનથી બચશે અને સાફ એ છે કે ત્યાં બે રકઅત નમાઝ પડે (૩૭) જ્યારે મંઝિલ (પડાવ) થી કુચ કરે બે રકઅત નમાઝ પઢીને રવાના થાય. હદીસમાં છે કે, ક્યામતના દિવસે તે મંઝિલ તેના હક્કમાં આ કાર્યની ગવાહી આપશે (૩૮) મક્કા મોઅજ્જમાથી જ્યારે મદીના તથેઆહ માટે સવારી (મોટર) ભાડે કરો તો એ શરત કરી લો કે નમાઝના સમયે થોભવું પડશે. આ હાલતમાં નમાઝ જમાઅત સાથે સરળતાથી અદા કરી શકશો. ખખરદાર નમાઝ હરગિઝ છોડશો નહીં કે તે હમે'શા બહુ મોટો ગુનોહ છે અને આ હાલત વધારે સખતતમ કે જેના દરખારમાં જવ છો રસ્તામાં તેમની જ નાફરમાની કરતા જવ, તો ખતાવો કે તમેએ તેમને રાજી કર્યા કે નારાજ. આપણે બેઈએ છીએ કે કેટલાએ હાજીઓ નમાઝ પ્રતિ બિલકુલ ધ્યાન આપતા નથી. થોડીક તકલીફ પર નમાઝ છોડી દે છે જેકે શરીઅતે જ્યાં સુધી આદમી હોશમાં છે નમાઝ ત્યજવાની રજા આપી નથી (૩૯) મદીના તથેઆહના પ્રવાસમાં કેટલીક વેળા કાફલો (વાહન) ન થોભવાના કારણે મજબૂરીએ ઝોહર તથા અસર મેળવીને પઢવી પડે છે. તેના માટે લાઝિમ છે ઝોહરની

ફરોથી ફારેગ થવાથી પહેલા ઈરાદો કરી લે કે એજ સમયે અસર પડીશ. અને ઝોહરની ફરજ પછી તુરતજ અસરની નમાઝ પઢે ત્યાં સુધી કે વચમાં ઝોહરની સુન્નતો પણ નથી, આવી રીતે જ મગરિય પછી ઈશા પણ એજ શરતોથી જાઈજ છે અને જે એવો મોઢો હોય કે અસરના સમયે ઝોહર અથવા ઇશાના સમયે મગરિય પઢવી હોય તો કેવળ એટલી શરત છે કે ઝોહર તથા મગરિય સમય નિકળી જવાથી પહેલા ઈરાદો કરી લે કે તેમને અસર તથા ઈશા સાથે પઢીશ, (૪૦) જ્યારે તે વસ્તી નજરે પડે જેમાં થોભવા અથવા જવા ઈચ્છે છે તો આમ કહે: અલ્લાહુમ્મ રખ્મ રસમા-વાતીરસખએ વમા અઝલલન વ રખ્મલઅરદીન રસખએ વમા અઝલલન વ રખ્મ રશયાતીના વ માઅલલન વ રખ્મલઅરયાહ વમા ઝરયન, અલ્લાહુમ્મ ઈન્ના નરઅલોકા ખૈરા હાઝોહલ કરયતે વ ખૈરા અહલેહા વ ખરરા માફીહા વનઝીઝા બેકા મિન શરે હાઝહિલકરયતે વ શરે અહલેહા વશરે માફીહા.

અર્થ : હે અલ્લાહ ! સાતે આસમાનોના રખ્મ ! અને તેના રખ્મ જેને આસમાનોએ છાંપડો કર્યો, અને સાતે ધરતીઓનો રખ્મ ! અને તેમનો રખ્મ જેને જમીનોએ ઉઠાવી રાખ્યા છે, અને શેતાનોના રખ્મ જેમને તેણે ગુમરાહ કર્યો, અને હવાઓનો રખ્મ ! અને તેમનો રખ્મ જેને તેમણે ઉડાવ્યા, હે અલ્લાહ ! અમે તારાથી આ વસતિની અને વસતિવાળાઓ અને જે કાંઈ તેમા છે તેનાથી લલાઇનો સવાલ કરીએ છીએ અને એ વસતિ તથા એ વસ્તીવાળાઓની ખુરાઈ અને જે કાંઈ તેમાં છે તેની ખુરાઈથી તારી પનાહ માંગીએ છીએ. અથવા કેવળ પાછલી દુઆઓ પઢે. ફરેક બલાથી સુરક્ષિત રહેશે. (૪૧) જે શહેરમાં જન્ય ત્યાંના સુન્ની આલિમો અને બા શરઅ ફકીરોની પાસે અફથી હાજર થાય. મઝારોની ઝિયારત કરે, વ્યર્થ હરવા-ફરવામાં સમય ન બગાડે. (૪૨) જે આલિમની ખિદમતમાં જન્ય તે મકાનમાં હોય તો અવાજ ન આપે. બહાર આવવાનો ઇન્તેઝાર કરે.

તેની સમક્ષ વગર જરૂરતની વાત ન કરે. રજ્જ લીધા સિવાય મસ્જીદો ન પૂછે. તેની કોઈ વાત પોતાની નજરોમાં શરીરતના ખિલાફ જણાય તો આક્ષેપ ન કરે અને ફિલમાં નેક ગુમાન રાખે. પરંતુ આ સુન્ની આલિમ માટે છે. બદમઝહબના પડખાયાથી પણ ભાગે. (૪૩) ખુદાના ઝિક્રથી ફિલ બહેલાવે કે ફરિસ્તો સાથે રહેશે. શએર તથા બેહુદી વાતો અને નિરર્થકતાથી ફિલ બહેલાવે નહિ. કે શયતાન સાથે હશે. (૪૪) ફરેક સફર ખાસ કરીને હજીજના સફરમાં પોતાના અને પોતાના સગાઓ અને મિત્રો માટે દુઆથી ગાફિલ ન રહે કે મુસાફિરની દુઆ કપૂલ છે.

(૪૫) જ્યારે કોઈ મુસ્કેલીમાં મદદની જરૂરત હોય તો ત્રણ વાર કહે-યા ઇબ્રાહિમલે અઈલુની. અય અલ્લાહના નેક બંદાઓ મારો મદદ કરો. ગૌથી મદદ થશે. આ હુકમ હદીસમાં છે. જ્યારે સવારોતું જાનવર નાસો જન્ય અને પકડી ન શકો આ દુઆજ પઢા અફગૈર દીનેલલાહે યખૂના વલહુ અરલમ મન ફીરસમાવાતે વલઅદે તોઅવ કરહન વ ઇલૌહ તુરજીન. તુરતજ ઉશુ રહી જશે (૪૬) યાસમદુ ૧૩૪ વખત ફરોજ પઢા. ભૂખ તરસથી અચશા (૪૭) જે દુસ્મન અથવા છુટારાઓના ભય હોય લેઈલાફ પઢે. ફરેક બલાથી અમાન મળશે (૪૮) જ્યારે રાતનો અંધકાર પરેશાન કરનાર આવે તો આ દુઆ પઢો.

યા અદેઈ રખ્મી વરખ્મોકલલાહો અઝીઝો ખિલલાહે મિન શરેકા વ શરે માફીકા વ શરે માખલક ફીકે વશરે મા રખ્મ અલયકા વ અઝીઝો ખિલલાહે મિન શરે અસદિન વ અરવદ મિનલજન્નતે વલઅકરખે વમિન સાકિનિલઅલદે વમિન વાલિદિ વ મા વલદ. (૪૯)

(૫૦) જ્યારે ક્યાંક દુસ્મતાથી ભય હોય આ પઢા લે "અલ્લાહુમ્મ ઇન્ના નજઅલોક ફી નાહુરેહિમ વ નઝીઝા મિન શાફરેહિમ"

(૫૦) જ્યારે ગમ તથા પરેશાની આવી પડે આ દુઆ પઢો.

લાઇલાહા ઇલલાહુ અઝીમુલહલીમ લા ઇલાહા ઇલલલાહો રબ્બુલઆશીલઅઝીમ. લાઇલાહા ઇલલલાહો રબ્બુસમાવાતે વલ્અદા વ રબ્બુઆશીલકરીમ.

અને એવા સમય “લા હૌલ વલા કુવ્વતા ઇલલા બિલલાહુ” અને “હુસ્બુનલલાહુ વ નવ્અમલ વકીલ” અધિક્તાથી પઢા.

(૫૧) જા કાઈ વસ્તુ ગુમ થઈ જાય તો કહે :
યા જામેઅન્નાસે લે યૌમલ-લારયખ ફાહે ઇન્નલલાહા લા ગુબ્લુફુદમાઆદ, વજમઅ બચની વ બચના દાલેલી.

ઈ-શાઅલ્લાહ મળી જશે, (૫૨) દરેક જુલ્દી પર ચઢતાં અલ્લાહો અકબર કહે અને હાળમાં ઉતરતાં સુબ્હાનલ્લાહ કહે, (૫૩) ક્ષુધ રહેતી વખતે એક વખત “આયતુલ કુરસી” હમ્દશા પઢો કે ચાર અને શયતાનથી અમાન છે, (૫૪) બંને દરબારોમાં નમાઝનાં સમય શરૂ થતાં જ થાય છે, તરકાળી શરૂ સમય પર તુરત જ અઝાન અને થોડીવાર પછી તકબીર તથા જમાઅત થઈ જાય છે, જે શખ્સ થોડો છે તે ઉતરેલા હોય, એટલી ગુન્ઠઈશ નથી પામતો કે અઝાન સાંભળી વુજુ કરે પછી હાજર થઈને જમાઅત અથવા પ્રથમ રકઅત મળી શકે અને ત્યાંની મોટી બરકત એજ તવાફ તથા જિયારત અને નમાઝની પ્રથમ તકબીર છે, માટે સમય જાણીને અઝાનથી પહેલા વુજુ તૈયાર રાખે અઝાન સાંભળતાં જ તુરત જ ચાલી નિકળે તો પ્રથમ તકબીર મળશે અને જે કેવળ પ્રથમ સફ ઈચ્છે, જેનો સવાબ અનહદ છે, ત્યારે તો અઝાનથી પહેલા હાજર થઈ જવું લાઝિમ છે. (પરંતુ આજકાલ તો સઉદી-વહાબી હુકુમત છે. ઈમામો પણ વહાબી ધરમ પ્રમાણે અકીદા ધરાવે છે તો આવા ઈમામની પાછળ નમાઝ પઢે નહિ-અનુ.)

(૫૫) પાછા ફરવામાં પણ એજ તરીકો દષ્ટિગત રાખે જે કે અહીંયા કુર્બા બચાવ થવા છે. (૫૬) મકાન પર આવવાની તારીખ તથા સમયથી અગાઉ બપોર આપી દે, બપોર આપ્યા સિવાય હરગિઝ જાય નહી.

ખાસ કરીને રાતમાં, (૫૭) લોકોએ હાજતું સ્વાગત કરવું જોઈએ અને તેના ઘર પહોંચવાથી પહેલા દુઆ કરાવે કે હાજ ન્યાં સુધી પોતાના ઘરમાં કદમ મુકતો નથી તેની દુઆ કુબુલ છે, (૫૮) સૌથી પહેલા પોતાની મસ્જિદમાં આવીને બે રકઅત નિકલ પઢે, (૫૯) બે રકઅત ઘરમાં આવીને પઢે, પછી સૌથી ગળે મલે. (૬૦) સગાં-વહાલાઓ, મિત્રો માટે કાંઈને કાંઈ તોહફો જરૂર લાવો અને હાજતો તોહફો તથુરફાતે હરમૈન શરીફિયનથી અધિક શું છે અને ખીજો તોહફો દુઆનો, કે મકાનમાં પહોંચવાથી પહેલા સ્વાગત કરનારાઓ અને સૌ મુસલમાનો માટે દુઆ કરે.

મીકાતનું બચાવ

મીકાત તે સ્થળને કહે છે કે મક્કા મોઅઝમા જનારાને એહરામ વગર ત્યાંથી આગળ વધવું નઈઝ નથી, ભલે વેપાર વિગેરે કોઈ ખીજા હેતુથી જતો હોય, (આમમએ કુતુબ)

મસ્અલા : (૧) મીકાત પાંચ છે. (૧) જુલહુલયફહ આ મદીના શરીફનું મીકાત છે. આ ઝમાનામાં આ જગ્યાનું નામ અબ્બારે અલી છે, ભારતવાળા અથવા ખીજા દેશવાળા હજીથી પહેલા જે મદીનાશરીફ જાય અને ત્યાંથી પછી મક્કા મોઅઝમાં આવે તો તે પણ જુલહુલયફથી અહેરામ બાંધે (૨) ઝીતેઈક ઈરાક આ ધરાકવાળાઓનું મીકાત છે, (૩) હુજફહ આ શામીઓનું મીકાત છે, પરંતુ હુજફહ હવે સાવ નષ્ટ જેવું થઈ ગયું છે, ત્યાં વરતી રહી નથી, કેવળ કેટલાક ચિન્હ મળી આવે છે, તેને ઓળખનાર હવે ઓછા હશે. માટે શામવાળાઓ રાખિગથી એહરામ બાંધે છે કે હુજફહ રાખિગના નજક છે (૪) કરન, આ નજદવાળાઓનું મીકાત છે. આ જગ્યા તાઈફની નિકટ છે. (૫) યલમલમ યમનવાળાઓનું મીકાત છે.

મસ્અલા : (૧) આ મીકાતો તેમના માટે પણ છે જેનો હલ્લેખ થયો અને તેમના સિવાય જે શખ્સ જે મીકાત પાસેથી પસાર થાય તેના માટે

એ જ મીકાત છે. અને જે મીકાત પાસેથી પસાર થયો નહીં તે જ્યારે મીકાતની સમક્ષ આવે તે સમયે એહરામ બાંધી લે.

દા. ત. હિન્દીઓની મીકાત કોહે પલમલમની સન્મુખતાઓ છે, અને સન્મુખતાઓમાં આવવું તેને પોતાને ખબર ન હોય તો કોઈ જાણકારને પૂછી લે, અને જે કોઈ એવો ન મળે જેનાથી પૂછી શકે તો તહરી (બરાબર વિચાર કરીને નક્કી કરવું) કરે જે કોઈ રીતે મહાઝાત (સમક્ષતા)ની જાણકારી ન થાય તો મક્કા મોઅઝમા જ્યારે એ મંઝિલ બાકી રહે, એહરામ બાંધી લે. (આલમગીરી, દુરે મુખ્તાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા : (૩) જે શખ્સ એ મીકાતો પાસેથી પસાર થયો દા. ત. શામી કે તે મદીના મુનવ્વરાના માર્ગથી ઝુલ હુલૈફ્ફ આવ્યો અને ત્યાંથી હજ્જફ, તો અફઝલ એ છે કે પ્રથમ મીકાત પર એહરામ બાંધી અને બીજી પર બાંધવું પણ વાંધાજનક નથી, એમજ જે મીકાત પાસેથી પસાર થયો નહીં અને સન્મુખતાઓમાં એ મીકાત આવે છે તો જે મીકાતની સન્મુખતા પ્રથમ થાય ત્યાં એહરામ બાંધવું અફઝલ છે. (દુરે મુખ્તાર, આલમગીરી)

મસ્અલા : (૪) મક્કા મોઅઝમા જવાનો ઈરાદો ન હોય બલકે મીકાતની અંદર કોઈ બીજા સ્થળે દા. ત. જિદ્દાહ જવા ઈચ્છે છે તો તેને એહરામની જરૂર નથી, પણ જે ત્યાંથી મક્કા મોઅઝમા જવા ઈચ્છે તો એહરામ વગર જઈ શકે છે માટે જે શખ્સ હરમમાં એહરામ વગર જવા ઈચ્છે છે તે આ હીલો કરી શકે છે, એ શરતે કે વાસ્તવમાં તેનો ઈરાદો પ્રથમ દા. ત. જિદ્દાહ જવાનો હોય, અને મક્કા મોઅઝમા હજ અને ઉમરહના ઈરાદાથી ન જતો હોય, દા. ત. વેપાર માટે જિદ્દાહ જાય છે અને ત્યાંથી ફરિજ થઈને મક્કા મોઅઝમાનો ઈરાદો છે તો એહરામ વગર જઈ શકતો નથી, જે શખ્સ બીજા તરફથી હજને બહલ માટે જતો હોય તેના માટે આ હીલો જાઈજ નથી. (દુરે મુખ્તાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા : (૫) મીકાતથી અગાઉ એહરામ બાંધવામાં વાંધો નથી બલકે ઉત્તમ છે: એ શરતે કે હજના મહીનાઓમાં હોય. અને શવ્વાલથી પહેલા હોય તો મના છે. (દુરે મુખ્તાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા : (૬) જે લોકો મીકાતની હદની અંદર રહેનાર છે પરંતુ હરમથી બહાર છે, તેમના એહરામનું સ્થળ હિલ અર્થાત હરમની બહાર છે, હરમથી બહાર જ્યાં ઈચ્છે એહરામ બાંધે અને બેહતર એ છે કે ઘરેથી એહરામ બાંધે અને તે લોકો હજ અથવા ઉમરાનો ઈરાદો ન રાખતા હોય તો એહરામ વગર મક્કા મોઅઝમા જઈ શકે છે, (આમમએ કુતુબ)

મસ્અલા : (૭) હરમના રહેનાર હજનો એહરામ હરમથી બાંધે અને બેહતર એ છે કે મરિજદુલ હરામ શરીફમાં એહરામ બાંધે અને ઉમરાનો હરમના બહારથી અને બેહતર એ છે કે તનઅીમથી હોય. (દુરે મુખ્તાર વિગેરે)

મસ્અલા : (૮) મક્કાવાળા જે કોઈ કામથી હરમની બહાર જાય તો તેમણે પાછા આવવા માટે એહરામની હાજત નથી અને મીકાતથી બહાર જાય તો હવે એહરામ વગર પાછા આવવું તેમના માટે જાઈજ નથી. (આલમગીરી, રદદુલ મુહતાર)

એહરામનું અધ્યાન

અક્લાહપાક કુર્યાન શરીફમાં ફરમાવે છે: શહુ રુમ-મઅલુમાતુન ફમન ફરદ ફીહિન્નલહજજ ફલા રફસ વલા ફ્રાસૂકા વલાજિદાલા ફીલહજજે વમા તફઅલૂ મિન ખૈરિચઅલમહુલલાહો વ તઅવદૂ ફઈન્ન ખયરા ઝાદિતકવા વત્તફૂની યા ઉલિલઅલખાએ.

તરજુમો : હજનાં કેટલાક મહીના માસુમ છે, જેણે તેમાં હજ (પોતાના ઉપર) લાઝિમ કર્યું (એહરામ બાંધ્યું) તો ન ફહરા છે ન ફિશક, ન ઝગડવું હજમાં, અને જે કોઈ બલાઈ કરે અક્લાહ તેને જાણે છે અને તૌશીલો, બેશક સૌથી સારો

તૌશા તો તકવો છે અને મારાથી જ રો અપ અંકુશવાળાઓ.

અને કુર્આન શરીરમાં અલ્લાહપાક ફરમાવે છે :

યા અરથોહલ્લહીના આમનૂ ઝીફ બિલ્લોકુદે, ઝોહિલ્લત લકુમ બહીમ-તુલ્અન્આમિ હલ્લા મા ચુલ્લા અલયકુમ ગૈરા મોહિલીયીસ્સૌદે વ અન્તુમ હોરોમુન ઇન્ન-લલાહ યહકેયો મા ચોરીદ, યાઅરથોહલ્લહીના આમનૂ લા તોહિલ્લૂ શઆઅરલ્લાહે વ લ શશહુરલ્હરામ વલલહુદયા વલલકલાઈદા વલા આમ્મીનલ્ખૈતલ્હરામ યત્તગૂના ફદલમ મિર્પબેહિમ વ રિદવાનન, ઈઝા હલલતુમ ફસ્તાફ્, (કુર્આન)

તરજુમો : અપ ઈમાનવાળાઓ. અફૂદ પુરા કરો તમારા માટે યો પગા જનવર હલાલ કરવામાં આવ્યા સિવાય તેમના, જેમનું તમારા પર ખ્યાન થશે. પરંતુ એહરામની હાલતમાં શિકારનો ઈરાદો ન કરો, ખેશક અલ્લાહ જે ચાહે છે હુકમ ફરમાવે છે. અપ ઈમાનવાળાઓ, અલ્લાહનાં 'શઆઈર' અને હરામ (હુરમતવાળા) મદીના અને હરમની કુરઆની અને જે જનવરોના ગળામાં હાર નાખવામાં આવ્યા (કુરઆનીની ઝોળખ માટે) તેમની એ હુરમતી ન કરો અને ન તે લોકોની જે ખાનએ કા'ખાનો ઈરાદો પોતાના રખખના ફઝલ અને રજા તલખ કરવા માટે કરે છે અને ન્યારે એહરામ ખોલો, તે સમયે શિકાર કરી શકો છો.

હદીસ (૧) સહીહેન (યુખારી-મુરિલમ)માં ઉમ્મુલ મોમિનીન આઈશા સિદ્દીકા રદીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે કે, હું રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમને એહરામ માટે એહરામથી પહેલા અને એહરામ ખોલવા માટે તવાફથી પહેલા ખૂશખૂ લગારતી જેમાં મુશ્ક (કશ્તુરી) હતી, તેની ચમક હુઝુરની માંગ (પાંથી)માં એહરામની હાલતમાં જાણે હું અત્યારે જોઈ રહી છું.

હદીસ (૨) અપૂદાઉદ ઝયદમિન સામિત

રદીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે નખીએ કરીમ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે એહરામ ખાંધવા માટે ગુસલ ક્યું.

હદીસ (૩) સહીહ મુરિલમ શરીરમાં અપૂ-સઈદ રદીયલ્લાહો અન્હોથી મરવી છે: અમે હુઝુરની સાથે હજ્જ માટે નિકળ્યા, પોતાનો આવાજ હજ્જ સાથે ખુબ ખુલંદ કરતા.

હદીસ (૪) તિરમિઝી તથા ઈબ્નેમાજ તથા ખયહકી સહલ મિન સઅદ રદીયલ્લાહો અન્હોથી રાવી છે કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું: જે મુસલમાન "લખ્બેક" કહે છે તો જામે જમણે જે પથર અથવા વૃક્ષ અથવા ઢેલો ઝમીનના છેડા સુધી છે તે લખ્બેક કહે છે,

હદીસ (૫-૬) ઈબ્નેમાજ તથા ઈબ્ને ખઝીમહ તથા ઈબ્ને હયાન તથા હાકિમ ઝેયદમિન ખાલિદ જુહનીથી રિવાયત કરે છે કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું કે જિખીલે આવીને મને એ ક્યું કે, પોતાના અરહામને હુકમ ફરમાવી દો કે, લખ્બેક માં પોતાના અવાજો ખુલંદ કરે કે આ હજ્જનો શિઆર (રિન્હ) છે. એનાજ જેવું સાઈમ રદીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે.

હદીસ (૭) તિખાની ઔસતમાં અપૂ હુરયરહ રદીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે, લખ્બેક કહેવાવાળો ન્યારે લખ્બેક કહે છે તો તેને ખશારત આપવામાં આવે છે, અર્જ કરવામાં આવ્યું થું જન્નતની ખશારત આપવામાં આવે છે. આપે ફરમાવ્યું: હા,

હદીસ (૮) ઈમામ અહમદ તથા ઈબ્નેમાજ જમિરમિન અપૂદુલ્લાહ અને તિખાની તથા ખયહકી આમિરમિન રખીઅ રદીયલ્લાહો અન્હુમથી રિવાયત કરે છે કે, રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું: મુહરિમ (એહરામશાળી) ન્યારે સૂરજ કુખવા સુધી લખ્બેક કહે છે તો સૂરજ કુખવાની સાથે તેના ગુનાહ ગાયબ થઈ જાય છે અને એવો થઈ જાય છે કે જાણે તે દિવસે પૈદા થયો.

હદીસ (૯) તિરમિઝી તથા ઈબ્નેમાજન તથા ઈબ્ને ખુઝીમહ અમીરૂન મોમિનીન હઝરત સિદ્દીકે અકબર રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે કોઈએ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમને પૂછ્યું કે હજના અફઝલ (ઉત્તમ) આમાલ શું છે? આપે ફરમાવ્યું : ખુત્દ અવાઝથી લખ્યેક કહેવું અને કુરઆની કરવું.

હદીસ (૧૦) ઈમામ શાફઈ ખુઝેમહ બિન સાબિત રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે, રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ જ્યારે લખ્યેકથી ફારેગ થતા તો અલ્લાહથી તેની રજા અને જન્નતની માંગ કરતા અને દોઝખથી પનાહ માંગતા.

હદીસ (૧૧) અબૂદાઉદ તથા ઈબ્નેમાજન ઉમ્મુલ મોમિનીન ઉમ્મે સલમા રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે મેં રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમને ફરમાવતા સાંભળ્યું કે જે શખ્સ મસ્જિદે અક્સા (જોતુલ-મુકદ્દસ)થી મસ્જિદુલ હરામ (મક્કા શરીફ) સુધી હજ અથવા ઉમરાનો એહરામ આંધીને આવ્યો તેના આગલા અને પાછલા ચુનાહ બખ્શી દેવામાં આવશે અથવા તેના માટે જન્નત વાન્જિય (અનિવાર્ય) થઈ ગઈ.

એહરામના અહેકામ

(૧) એ તો આગળ જણાવી ગયા હીએ કે હિન્દીઓ માટે મીકાત (જ્યાંથી એહરામ બાંધવાનો હુકમ છે) 'યલમલમ'ના પહાડની સન્મુખના છે. આ સ્થળ કામરાનથી નિકળી સમુદ્રમાં આવે છે, જ્યારે જિહ્દ બે ત્રણ મંઝિલ રહી જાય છે જહાઝવાળા ખબર આપે છે, પહેલાથી એહરામનો સામાન તૈયાર રાખો.

(૨) જ્યારે તે સ્થળ નિકટ આવે મિસ્વાક કરો અને વુઝૂ કરો અને સારી રીતે મસજીને નહાઈલો; જે નહાઈ ના શકે તો કેવળ વુઝૂ કરો ત્યાંસુધી કે હૈઝ તથા નિફાસવાળી સ્ત્રીઓ તે બાળકો પણ નહાય અને તહારત સાથે એહરામ બાંધે. ત્યાં

સુધી કે જે ગુસલ કર્યું પછી જે વુઝૂ થઈ ગયો અને એહરામ આંધીને વુઝૂ કર્યું તો ફઝીલતનો સવાબ નથી અને પાણી નુક્સાન કરે તો તેના સ્થાને તયમ્મુમ નથી, હા જે નમાઝે એહરામ માટે તયમ્મુમ કરે તો થઈ શકે છે (૩) પુરૂષો ઈચ્છે તો માથુ મુંઝાવી લે કે એહરામમાં વાળોની રક્ષાથી સુકિત મળે. નહી તો કાંસકો કરીને ખૂશખૂદાર તેલ નાંખે.

(૪) ગુસલથી પહેલા નખ કતરાવી લો, બગલ તથા કુંડીની નીચેના વાળ દૂર કરીલો અલ્લેકે પાછળના પણ કે દેલો લેતા સમયે વાળોના તુટવા-ઉખડવાનો સવાલ રહે નહી (૫) શરીર અને કપડાં પર ખૂશખૂ લગાડો કે સુન્નત છે જે સુગંધી એવી છે કે તેનું લાંછન (કાઠ) બાકી રહે છે. જેવું કે કસ્તુરી વિગેરે તો કપડામાં ન લગાડો.

(૬) પુરૂષ સિવેકા કપડાં અને મોજા ઉતારી નાખે, એક નવી અથવા ઘોએલી ચાદર ઓઢે અને એવોજ એક તહબ્થ (લુંગી) બાંધે, આ કપડાં સફેદ અને નવા બહેતર છે અને જે એકજ કપડું પહેલું જેનાથી સઘળું સતર ઢંકાઈ ગયું તો પણ બખ્શિ છે. કેટલાક લોકો એવું કરે છે કે એજ સમયથી ચાદર જમણી બગલના નીચે લઈને બંને છેડા ડાબા ખલા પર નાખી દે છે, આ સુન્નત વિરૂધ્ધ છે, અલ્લેકે સુન્નત એ છે કે, આવી રીતે ચાદર ઓઢવું તવાફના સમયે છે અને તવાફ સિવાયના બાકીના સમયોમાં આદત અનુસાર ચાદર ઓઢવામાં આવે, અર્થાત બંને ખલાઓ અને પીઠ અને છાતી સઘળું ઢંકાએલું રહે.

(૭) જ્યારે તે સ્થળ આવે અને મકરહ સમય ન હોય તો બે રકઅત નમાઝ એહરામની નિયતથી પઢે, પ્રથમ રકઅતમાં સુરએ ફાતેહા પછી કુલ યા અરચુહલ કાફરૂન અને બીજામાં "કુલહોવલ્લાહ"ની સુરત પઢે, (૮) હજ ત્રણ પ્રકારની હોય છે. એકે નયું હજ કરે તેને ઈફરાદ કહે છે અને હાજને મુફરિદ કહે છે, તેમાં સલ્તમ ફેરવ્યા પછી આમ કહે-

“ અદલાહુમ્મ ઈન્ની ઓરીદુલહન્જ ફયસ્સીહોં લી વ તકબ્બહો મિન્ની, નવયતુલહન્જ ય એહરમ્તો બેહિ મુખ્લેસન લિલલાહે ત્યાલા.

(અર્થ હે અસ્લાહ હું હન્જનો ઈરાદો કર છું, તેને તુ મારા માટે સરળ બનાવી દે અને તેને મારાથી કુબુત્ર ફરમાવ, મેં હન્જની નિયત કરી છે અને ખાસ અસ્લાહ માટે, મેં હન્જનો એહરામ ખાંધો.

ખીજુ’ એ કે અહીંયાથી નયાં ઉમરાની નિયત કરે, મક્કા મોઅઝમમાં હજનો એહરામ ખાંધે તેને તમનોઅ કહે છે અને હાજને “મુતમતેઅ” કહે છે. તેમાં અહીં સલામ ફેરવ્યા પછી આમ કહે.

અદલાહુમ્મ ઈન્ની ઓરીદુલ ઉમ્રતા ફયસ્સીરહાલોં વ તકબ્બહો મિન્નીલઉમ્રતા વ એહરમ્તો બેહા મુખ્લેસન લિલલાહે ત્યાલા.

નોટ : આમાં તરજુમો એ જ છે ઉપર મુજબ છે. તકાવત એટલો છે કે હજની જગ્યાએ ઉમરો છે.

ત્રીજુ’ એ કે હજ તથા ઉમરા ખંનેની અહીંથી જ નિયત કરે અને આ સૌથી અફઝલ છે, તેને કિરાત કહે છે અને એ હાજને કારિત કહે છે આમાં સલામ પછી આવી રીતે કહે.

અદલાહુમ્મ ઈન્ની ઓરીદુલઉમ્રતા વલ હન્જ ફયસ્સીહોંમા લી તકબ્બહોમા મિન્ની નવયતુલઉમ્રતા વલહન્જ વ એહરમ્તો બેહોમા મુખ્લેસન લીલલાહે ત્યાલા.

નોટ : આનો તરજુમો પણ પ્રથમ અનુસાર છે તકાવત એટલો છે કે આમાં હન્જની જગ્યાએ ઉમરો તથા હન્જ ખને છે.

આ ત્રણે સ્વરૂપોમાં આ નિયત પછી લખ્યેકે મુલદ અવાઝથી કહે. લખ્યેક આ છે.

લખ્યયક! અદલા હુમ્મા લખ્યયક! લખ્યયક! લા શરીક લકા લખ્યયક ઈન્નલ હુમ્મ વ નેઅમતલકા વલ મુદક. લા શરીકા લક,

ન્યાં ન્યાં વકરના ચિન્હો કરેલા છે ત્યાં વકર કરે, લખ્યેક ત્રણ વખત કહે અને દુરૂશરીફ પદે, પછી દુઆ માંગે, એક દુઆ અહીંયા આ રીતે મનકૂલ છે.

અદલાહુમ્મા ઈન્ની અસ્અલોકા રિદાકા વલજન્નતા વ અહીકો બેકા મિન ગદબેકા વન્નારિ.

તરજુમો : અય અસ્લાહ! હું તારી રજા અને જન્નતનો માંગકર્તા છું. અને તારા ગઝબ અને જહન્નમથી તારીજ પનાહ માંગુ છું.

અને આ દુઆ પણ મુજુર્ગીથી મનકુલ છે (તે પણ પદે)

અદલાહુમ્મ એહરમ લકા શઅરી વ ખશરી વ અઝમી, વ દમી મિનનિન સાએ વતીલે વ કુલ્લે શયઈન હરમતહુ અવદમહરમ અખતગી બે ઝાલિકા વજહેકકકરીમ લખ્યયક વ સઅદયક વલખયરો કુલ્લોહુ બે યદયક વરંગબાઓ ઇલૌકા વલ અમહુસ્સાલેહા લખ્યયકા ઝનુઅમાએ વલફદલીલહસને લખ્યયકા મરશુખન વ મૌહુખન ઇલૌકા, લખ્યયકા ઇલાહદખલકે, લખ્યયકા હક્કન હક્કન તઅખબોદન વ રિક્કન લખ્યયક અદતો-રાબે વલહુસ્સ લખ્યયક, લખ્યયક, અદમઆરિબે લખ્યયક-લખ્યયક, મિન અખદીન આબિકિન ઇલૌક લખ્યયક લખ્યયક ફરીજલ ફુરૂબે, લખ્યયક લખ્યયક અના અબદેકા લખ્યયક લખ્યયક ગફકાર ઝંઝોનુબે લખ્યયક અદલાહુમ્મ અઈન્ની અલા અદાઇફફરદીલહેજને વ તકવબહો મિન્ની વજઅહની મિનલહઝીનસ્તબખૂ લકા વ આમતુ બે વઅદેકા વતખબી અઝકા વજઅહની મિંવુફદેકલહઝીના રહીતો અનહુમ વરદયતહુમ વ કબિલતહુમ.

તરજુમો-અય અસ્લાહ! તારા માટે એહરામ ખાંધો, મારા વાળ અને ખુશરહ (ચહેરા) એ અને મારા હાડકાં અને મારા લોહીએ ઓરતો અને ખુશખુશી

અને ફરેક તે વસ્તુથી જેને તેં એહરામવાળા પર હરામ કરી તેનાથી હું તારી કૃપાના કારણનો તાલિય છું. હું તારી હુજુર (સમક્ષ) હાજર થયો અને તમામ ખૈર તારા હાથમાં છે અને રગમત (રૂચી) તથા અમલે સાલેહ (સુકૃત્યો) તારા તરફ છે, હું તારી સમક્ષ હાજર થયો અથ નેઅમત અને સારા ફઝલવાળા, હું તારી સમક્ષ હાજર થયો, તારી પ્રત્યે રગમત કરતો અને ડરતો, તારા સમક્ષ હાજર થયો અથ મખલૂકના મઅબૂદ (પૂજ્ય) વારંવાર હાજર છું, હક સમજીને ઈબાદત અને બંદગી બાણીને, ખાક અને કાંકરીઓની ગણત્રી અનુસાર, લખ્ખૈક, વારંવાર હાજર છું, અથ બુલંદીઓવાળા વારંવાર હાજર છું. હાજરી છે, નાઈલા ગુલામની તારી સમક્ષ, લખ્ખૈક, લખ્ખૈક અથ સખ્ખીઓને દુર કરનાર, લખ્ખૈક, લખ્ખૈક હું તારો બદો છું, લખ્ખૈક લખ્ખૈક, અથ ગુનાહોના બખ્ખનાર, લખ્ખૈક, લખ્ખૈક અથ અહલાહ ફરઝ હજ અદા કરવા પર મારી મદદ કર અને તેને મારા તરફથી કખ્ખૂત્ર કર અને મને તે લોકોમાં કર જેમણે તારી વાત કખ્ખૂલ કરી અને તારા વાયદા પર ઈમાન લાવ્યા અને તારા અમર (હુકમ)નું અનુકરણ કયું અને મને પોતાના તે વફદ (પ્રતિનિધિ મંડળ)માં કરીદે જેનાથી તુ રાજ છે અને જેમને તેં રાજ કર્યા અને જેમને તેં મકખૂલ બનાવ્યા.

અને “લખ્ખૈક”ની કસરત (અધિકતા) કરે. જ્યારે શરૂ કરે ત્રણ વખત કહે.

મરઅલા (૯) લખ્ખૈકના શખ્ખો જે મજકુર છે તેમાં કમી કરવામાં આવે નહિ અધિકતા કરી શકો છો બહકે ખેહતર છે. પરંતુ અધિકતા અંતમાં હોય, વચ્ચે ન હોય. (જવહરહ)

મરઅલા (૧૦) જે શખ્ખ બુલંદ અવાજથી લખ્ખૈક કહી રહ્યાં છે તો તેના તે હાલતમાં સલામ કરવામાં આવે નહિ, કે, તે મકરહ છે. અને જો કરી દીધો તો ખતમ કરીને જવાબ આપે, હા, જો બાણીતો હોય કે ખતમ કરવા પછી જવાબનો પ્રસંગ

સાંપડશે નહીં તો તે સમયે જવાબ આપી શકે છે. (મુનસક)

મરઅલા (૧૧) એહરામ માટે એક વેળા જમથી લખ્ખૈક કહેવું જરૂરી છે અને જો તેના સ્થાને મુખ્ખાનદલાહે અથવા અલહુમ્મોહોલિલલાહે અથવા લાઈલાહાઈલિલલાહ અથવા કોઈ ખીજું ક્રિકે ઈલાહી કયું અને એહરામની નિયત કરી તો એહરામ થઈ ગયો પરંતુ લખ્ખૈક કહેવું સુન્નત છે. (આલમગીરી વિગેરે) ગુંગા (મુંગા) હોય તો તેણે હોઈ હલાવવા જોઈએ.

મરઅલા (૧૨) એહરામ માટે નિયત શર્ત છે. જો નિયત વગર લખ્ખૈક કહ્યું તો એહરામ ન થયું. એવી જ રીતે એકલી નિયત પણ કાફી નથી જ્યાં સુધી કે લખ્ખૈક અથવા તેના કાયમ મુકામ (સ્થાને) કોઈ ખીજી વસ્તુ ન હોય. (આલમગીરી)

મરઅલા (૧૩) એહરામના સમયે લખ્ખૈક કહે તો તેના સાથે જ નિયત પણ હોય, તે કેટલીએ વાર બાણી લીધું છે કે નિયત દિલના ઈરાદાને કહે છે. દિલમાં ઈરાદો ન હોય તો એહરામ જ ન થયું અને ઉત્તમ એ છે કે જલથી પણ કહી લે. દા. ત. કિરાનમાં લખ્ખૈક ખિલ ઉંમરતે વલ હજને અને તમતાઅમાં લખ્ખૈક ખિલ ઉંમરતે અને ઈફરાદમાં લખ્ખૈક ખિલ હજને કહે,

(દુરે) મુખ્ખતાર, રદદુલ મુહતાર)

મરઅલા (૧૪) ખીજા વતીથી હજ માટે ગયો તો તેની તરફથી હજ કરવાની નિયત કરે અને ખેહતર એ કે લખ્ખૈકમાં એમ કહે લખ્ખૈક અન ફલાં (ફલાંની જગ્યાએ તેનું નામ લેવું) અને જો નામ ન લીધું પરંતુ દિલમાં ઈરાદો છે તો પણ વાધા નથી. (નોસુક)

મરઅલા (૧૫) સુઈ રહેનાર અથવા ખીમાર અથવા ખેહોશ તરફથી કોઈ ખીજાએ એહરામ ખાંચ્યો તો તે મુહરમ (એહરામવાળો) થઈ ગયો. જેની તરફથી એહરામ ખાંધવામાં આવ્યો મુહરમના

એહકામ તેના પર લાગુ થશે. કોઈ મમનૂઅ (પ્રતિબંધિત) વસ્તુનો વહેવાર કર્યો તો કુદ્દારો વિગેરે તેના ઉપર જ લાજિમ આવશે તેના પર નહીં જેણે તેના તરફથી એહરામ આંધ્યો અને એહરામ આંધનાર ખુદ પણ મુહરમ છે અને ગુનોહ કર્યો તો એક જ જગા વાગિબ થશે, એ નહીં, કે તેનો એક જ એહરામ છે, ખીમાર અને સુઈ રહેનાર તરફથી એહરામ આંધવામાં એ જરૂરી છે કે એહરામ આંધવાનો તેમણે હુકમ આપ્યો હોય અને એહોશમાં તેની જરૂર નથી. (રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૧૬) જે કોઈ શખ્સ હજનાં સઘળાં અફઆલો અદા કરવા સુધી એહોશ રહી અને એહરામ સમયે હોશમાં હતો અને પોતાની બતે એહરામ આંધ્યો હતો તો તેના સાથવાળા તેને સઘળા રથજોએ લઈ બાજ અને જે એહરામના સમયે પણ એહોશ હતો અને તે લોકોએજ એહરામ આંધી દીધો હતો તો લઈ જવું બેહતર છે. જરૂરી નથી. (દુરે મુખતાર, રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૧૭) કોઈ શખ્સ એહરામ પછી ગાં ડો થઈ ગયો તો હજજ સહીહ છે અને જુમ કરશે તો “જગા” લાજિમ થશે.

(રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૧૮) ના સમજ આગકે પોને એહરામ આંધ્યો અથવા હજના અફઆલ અદા કર્યા તો હજ થઈ નહીં બલકે તેનો વાલી તેના તરફથી બાબી લાવે પરંતુ તવાફ પછીની એ રકઅતો કે આગક તરફથી વલી ન પડશે, તેની સાથે આપ અને લાઈ અને હોય તો આપ અરકાન અદા કરે. સમજવાળો આગક ખૂદ અફઆલે હજ અદા કરે, રમી વિગેરે કેટલીક વાનો છોડી દે તો તેના પર કુદ્દારો વિગેરે લાજિમ નથી, એવી જ રીતે ના સમજ આગક તરફથી તેના વાલીએ એહરામ આંધ્યો અને આગકે કાંઈ મમનૂઅ (પ્રતિબંધિત) કામ કર્યું તો આપના ઉપર પણ કાંઈ લાજિમ નથી.

(આલમગીરી, રહદુલ મુહતાર, હસુક)

મસ્અલા (૧૯) આગક તરફથી એહરામ આંધ્યું તો તેના સિવેલા કપડાં ઉતારી લેવા જોઈએ. ચાદર અને તેહબંદ પહેરાવે અને તે સઘળી વાતોથી બચાવે જે મુહરમ (અહરામવાળા) માટે ના જાઈક છે અને હજને ફાસિદ કરી દિધી તો કજા વાગિબ નથી જોકે તે આગક સમજવાળો હોય.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૦) “લખ્ખૌક” કેહતી વેળા નિચત કિરાનની છે તો કિરાન છે અને ઈફરાદની છે તો ઈફરાદ છે. બલે જલથી ન કહ્યું હોય જે કોઈ શખ્સ હજના ઈરાદાથી ગયો અને એહરામના સમયે નિચત હાજર ન રહી તો હજજ છે અને જે નિચત કોઈ ન હતી તો જ્યાં સુધી તવાફ કર્યો ન હોય તેને અખત્યાર છે કે હજનો એહરામ ફેરવે અથવા ઉમરાનો અને તવાફનો એક ચક્કર પણ કરી દીધો છે તો આ એહરામ ઉમરાનો થઈ ગયો. એવી જ રીતે તવાફથી પહેલા પત્ની સાથે સંબોગ કર્યો અથવા રોકા દેવામાં આવ્યો (જેને અહસાર કહે છે) તો ઉમરો ફેરવવામાં આવે અર્થાત કજામાં ઉમરો કરવું કાફી છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૧) જેણે હુજ્જતુલ ઈસ્લામ ન કર્યું હોય અને હજનો એહરામ આંધ્યો, ફરજ તથા નિફલની નિચત ન કરી તો હુજ્જતુલ ઈસ્લામ અદા થઈ ગયું. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૨) જે એ હજજનો એહરામ આંધ્યો તો એ હજ વાગિબ થઈ ગયા અને જે ઉમરાનો આંધ્યો તો એ ઉમરાહ વાગિબ થઈ ગયા. અને ખીજા ઉમરાનો આંધ્યો તો પહેલો હજ છે અને જે ખીજા એહરામમાં પણ કોઈ નિચત ન કરી તો કિરાન છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૩) જે લખ્ખૌકમાં હજ કહ્યું અને નિચત ઉમરાની છે અથવા ઉમરો કહ્યું અને નિચત હજની છે તો જે નિચત છે તે થશે, શખ્સનો

વિશ્વાસ નથી અને લખ્ખૈકમાં હજી કહ્યું અને નિચ્ચત બંનેની છે તે કિરાન છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૪) કોઇએ એહરામ બાંધ્યો અને યાદ નથી કે કોનો બાંધ્યો હતો, તે બંને વાળિબ છે, અર્થાત કિરઆનના અફઆલ બળવી લાવે કે, પ્રથમ ઉમરો કરે પછી હજ કરે, પરંતુ કિરાનની કુરબાની તેના માથે નથી. જો એ વસ્તુઓનો એહરામ બાંધ્યો અને યાદ નથી કે બંને હજ છે કે ઉમરા અથવા હજ તથા ઉમરા તે કિરાન છે. અને કુરબાની વાળિબ, જોહજનો એહરામ બાંધ્યો અને એ નિચ્ચત નથી કે કયા વર્ષે કરશે તે આ વર્ષનો ગણનામાં લેવામાં આવશે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૫) જો કોઇએ મન્નત તથા નિકલ અથવા ફરજ તથા નિકલનો એહરામ બાંધ્યો તે નિકલ છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૬) જો એ નિચ્ચત કરી કે ફલાણાએ જે વસ્તુનો એહરામ બાંધ્યો એ જ વસ્તુનો મારો એહરામ છે અને પાછળથી ખર પડી ગઈ કે તેણે કયા વસ્તુનો એહરામ બાંધ્યો છે તે તેનો પણ એ જ છે. અને ખર ન પડી તે તવાક્ના પહેલા ફેરાથી અગાઉ જે ઈચ્છે નક્કી કરી લે અને તવાક્નો એક ફેરા કરી દીધો તે ઉમરાનો થઈ ગયો, એવી જ રીતે તવાક્થી પહેલા પત્નીથી સંભોગ કર્યો અથવા રોકા દેવામાં આવ્યો અથવા વક્રે અરક્નો સમય ન મળ્યો તે ઉમરાનો છે.

(મુન્સીક)

મસ્અલા (૨૭) જો હજને બદલ અથવા મન્નત અથવા નિકલની નિચ્ચત કરી તો જે નિચ્ચત કરી એ જ છે, જોકે તેણે અત્યાર સુધી હજ ફરજ ન કરી હોય અને જો એક જ હજમાં ફરજ તથા નિકલ બંનેની નિચ્ચત કરી તે ફરજ અદા થશે અને જો એ ગુમાન (ધારણા) કરીને એહરામ બાંધ્યું કે આ હજ મારા પર લાજિમ છે અર્થાત ફરજ છે. અથવા મન્નત, પાછળથી રપષ્ટ થયું કે લાજિમ ન હતો તે આ હજને પૂર્ણ કરવું જરૂરી થઈ ગયું.

ફાસિદ કરશે તે કઝા લાજિમ થશે, નમાઝમાં તેનાથી ઉલ્ટુ છે કે ફરજ સમજીને શરૂ કરી હતી પાછળથી ખર પડી કે ફરજ પડી લીધી છે તે આ નમાઝને પૂરી કરવું જરૂરી નથી ફાસિદ કરશે તે તેની કઝા નથી. (મુન્સીક)

મસ્અલા (૨૮) લખ્ખૈક કહેવા ઉપરાંત એક બીજું સ્વરૂપ પણ એહરામનું છે, જો કે લખ્ખૈક ન કહેવું ખુર છે કે સુન્નતનો ત્યાગ છે, તે સૂરત એ છે કે “બદનહ” (અર્થાત કુર્બાની માટે ઉંટ અથવા ગાય)ના ગળામાં હાર નાખી હજ અથવા ઉમરા અથવા બંને અથવા બંને પૈકી એક અનિશ્ચિત ઈરાદાથી હાંકતો લઈ ચાલ્યો તે મુહરમ (એહરામ-વાળો) થઈ ગયો જો કે લખ્ખૈક ન કહે લલે તે “બદનહ” નક્કીનો હોય કે નક્કરનો અથવા શિકારનો બદલો અથવા કોઈ બીજો, જો બીજાના હાથે બદનહ ન મોકલ્યો પછી પોતે ગયો તે બંધાં સુધી માર્ગમાં તેને પામી ન લે મુહરમ થશે નહિ મારે જો મીકાત સુધી ન પામ્યો તે લખ્ખૈક સાથે એહરામ બાંધવું જરૂરી છે, હા, જો તમરનો અથવા હજને કિરાનનું બનવર છે તે પામી લેવું શર્ત નથી પરંતુ તેમણે એ જરૂરી છે કે હજના મહીનાઓમાં તમરનો અથવા કિરાનનો “બદનહ” મોકલ્યો હોય અને એજ મહીનાઓમાં પોતે પણ નોકલ્યો હોય, અગાઉથી મોકલવું કામ આવશે નહિ. અને જો બકરીને હાર પહેરાવી મોકલી અથવા લઈ ચાલ્યો અથવા ઉંટ-ગાયને હાર ન પહેરાવ્યો બદલે નિશાની માટે કોહાન (કેકો) ચીરી નાખ્યો અથવા બુલ ઓઠાવી દીધી તે મુહરમ થયો નહિ (આલમગીરી, દુરે મુખ્તાર)

મસ્અલા (૨૯) કેટલાક શખ્સો “બદનહ”માં શરીક છે, તેને લઈને જઈ રહ્યા છે, સૌના હુકમથી એક શખ્સે તેને હાર પહેરાવ્યો, સૌ મુહરમ થઈ ગયા અને જો તેમના હુકમ વગર તેણે હાર પહેરાવ્યો તો તે મુહરમ થયો, તેઓ મુહરમ થયા નહિ.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૩૦) હાર પહેરાવવાનો અર્થ એ

છે કે ઉન અથવા વાળની રાશમાં કોઈ વસ્તુ બાંધીને તેના ગળામાં લટકાવી દે કે લોહાને ખબર પડી જાય કે હરમ શરીરમાં કુરખાની માટે (નું જનવર) છે. કે જેથી તેનાથી કોઈ રોકટોક ન કરે અને માર્ગમાં ચાકી ગયો અને ઝુબ્હ કરી દીધો તો તે જનવરને માલદાર શખ્સ ખાય નહીં. (રદ્દુલ સુહતાર)

મસ્અલા (૩૧) એ સૂરતમાં પણ સુન્નત એ જ છે કે “બદનહ”ને હાર પહેરાવવા અગાઉ લખ્ખૈક કરે. (સુનસિક)

તે વાતો જે એહરામમાં હરામ છે

(૯) આ એહરામ હતા તેના થતાં જ તે કામ હરામ થઈ ગયા.

(૧) ઔરતથી સોહબત (સંભોગ કરવો) (૨) સ્ત્રીને બોસો (ચુંબન) (૩) સ્ત્રીને મસાસ (મદદન) કરવું. (૪) ગળે વળગાડવું (આલિંગન) (૫) તેના ગુર્મોંગ પર દષ્ટિપાત, બ્યારે કે આ ચારે વાતો શહવત (કામવાસના) સાથે હોય, (૬) સ્ત્રીઓ સામે એ કામવું નામ લેવું. (૭) ફહશ, ગુનાહ હમેશા હરામ હતા હવે વધુ સખત હરામ થઈ ગયા કોઈથી દુન્યવી લગાઈ ઝઘડો, જંગલનો શિકાર, તેની પ્રત્યે શિકાર કરવા માટે ઇશારો કરવું અથવા કોઈ પ્રકારે ખતાવવું, બંદુક અથવા દારૂખાના અથવા તેને ઝુબ્હ કરવા માટે છરા આપવું, (શિકારમાં) તેના ઈંગા તોડી નાખવા, પીછા ઉખેડવા, પગ અથવા પાંખો તોડવી, તેનું દુધ દોહવું, તેનું માસ (ગોરત) અથવા ઇંગા પકાવવું, ભૂતવું, વેચવું-ખરીદવું ખાવું, પોતાના અથવા ખીજાના નખ કતરવા, માથાથી પગ સુધી ક્યાંયથી કોઈ વાળ કોઈ પ્રકારે અલગ કરવું, મુખ અથવા માથું કોઈ કપડા વિગેરેથી ઢાંકવું. પેટી અથવા કપડાની નાની પોટલી અથવા ગાંસડી માથા

પર મુકવું, સાફો (અમામો) બાંધવું, ઘુરકો, મૂઠ પહેરવું, મોબ અથવા નરામો વિગેરે પહેરવા જે અર્ધા પગને ઢાંકે (જ્યાં અરખી ખૂટની દોરી હોય છે) પહેરવું, જે ખૂટ ન હોય તો મોબ કાપીને પહેરે કે તે તસમહની જગ્યા ન છુપાય, સિવેલું કપડું પહેરવું, ખૂશખૂવાળો અથવા બદન અથવા કપડાંમાં લગાવવું, મલીયાગારી (ગિર્યા) અથવા કુસુમ-કેસર મતલબ કે કોઈ ખૂશખૂના રંગલાં કપડાં પહેરવું, બ્યારે કે હજુ સુગંધી આપી રહી હોય, શુદ્ધ ખૂશખૂ મુરક, અંબર, ઝાંફરાન, જાવંત્રી, લવિંગ, ઇલાયચી, દારૂચીની, અનજલીલ (પુશ્પદાર વસ્તુ હોય છે) વિગેરે ખાવું, એવી ખૂશખૂતું છેડામાં બાંધવું જેમાં અલ્યારે વાસ હોય, દા. ત. મુરક, અંબર, જાંફરાન, મરતક અથવા દાદીને ખતમી (શુલખૈર) અથવા કોઈ ખૂશખૂદાર અથવા એવી વસ્તુથી ધાવું જેનાથી જુઓ મરો જાય, વસમા (નીલના પાંદડાં) અથવા મહંદાનો ખિજાખ લગાવવું, શુદ્ધ વિગેરેથી વાળ જમાવવું, અયતુન અથવા તલતું તેલ લલને ખૂશખૂ વગરતુ હાય વાળો અથવા બદનમાં લગાવવું, કોઈનું માથું મુડવું જે કે તેનું એહરામ ન હાય, જુઓ મારવું, જુ રેંકવું, કોઈને તેને મારવાનો ઇશારો કરવું, તેને મારવા માટે કપડું ધાવું. અથવા તબક્કામાં નાખવું વાળોમાં પારો વિગેરે તેને મારવા માટે લગાવવવું, તાતપર્ય કે જુઓ નષ્ટ કરવા માટે કોઈ પ્રકારે કારણરૂપ થવું.

[૧૦] એહરામના મકરૂહો

એહરામમાં આ વાતો મકરૂહ છે. (૧) શરીરનો મેલ વખોડવું, (૨) વાળ અથવા શરીર ખળો અથવા સાખૂ વિગેરે ખૂશખૂ વિગેરેની ચીઝથી ધાવું, (૩) કાંસકો કરવું, (૪) એવી રીતે ખંજવાળવું કે વાળ તુટવા અથવા જૂનીએ પડવાની આશંકા હોય, (૫) અંગરખું, કુરતો, ડુગ્ગો પહેરવાની રીતે ખલાઓ પર નાખવું. (૬) સુગંધીની દુણી આપેલ કપડું કે હજુ સુગંધ આપી રહ્યું હોય, પહેરવું-ઓહવું, (૭)

ઈરાદાપૂર્વક ખૂશખુ સુંઘવું, ભલે ખૂશખુદાર ફળ અથવા પાંદડું હોય, જેવું કે લીંબુ, નારંગી, ફૂદીનો, અત્તરદાણા, (૮) અત્તર વેચનારની દુકાન પર એ ગરજથી ખેસવું કે ખુશખુથી કિમાગ સુગંધિત થશે, (૯) માથા અથવા (૧૦) મુખ પર પટી બાંધવું, (૧૧) કા'બાના ગિલાફની અંદર એવી રીતે પ્રવેસવું કે ગિલાફ શરીફ માથા અથવા મૂખને અડકે, (૧૨) નાક વિગેરે મુખનો કોઈ ભાગ કપડાથી છુપાવવું, (૧૩) કોઈ એવી વસ્તુ ખાવું-પીવું જેમાં ખૂશખુ પહેલી હોય અને ન તે પકાવવામાં આવી હોય ન સુગંધી નષ્ટ થઈ હોય, (૧૪) સિવ્યા વગરનું કપડું, રક્ત કરેલ અથવા ધીંગલું લાગેલ પહેરવું, (૧૫) તકાઓ મોઢા પર રાખીને ઉંધા સુઈ રહેવું (૧૬) મહેંટતી સુગંધીને હાથથી સ્પર્શવું જ્યારે કે હાથમાં લાગી ન જાય નહીં તો હરામ છે. (૧૭) હાથ (ખાત્રું) અથવા ગળા પર તાવીજ બાંધવું. જે કે સિવ્યા વગરનું કપડામાં લપેટેલું હોય તો પણ, (૧૮) ઉઝર વગર શરીર પર પટી બાંધવું, (૧૯) શિંગાર (શણુગાર) કરવું; (૨૦) ચાદર ઓઢીને તેના છેડાઓમાં ગાંઠ બાંધવું જેવું ગાંતી બાંધે છે. તેવી રીતે અથવા કોઈ બીજી રીતે જ્યારે કે માથું ખુલ્લું હોય નહીં તો હરામ છે. એવી જ રીતે (૨૧) તેહબંદ (લુંગી)ના બંને છેડાઓમાં ગાંઠ મારવું, (૨૨) તેહબંદ બાંધીને કમરબંધ (પટા) અથવા દોસ્ડાથી કસવું.

[૧૧] આ વાતો એહરામમાં જાઈએ છે

(૧) અંગરખું; કુરતુ, સુગો સુઈ રહીને ઉપરથી એવી રીતે નાખી લેવું કે માથું અને મૂખ ઢંકાય નહીં, (૨) આ વસ્તુઓ અથવા પાયબનાતું તેહબંધ બાંધી લેવું; (૩) ચાદરના છેડાઓને તેહબંધમાં ખોસી દેવા. (૪) હુમ્યાની અથવા (૫) પટી અથવા (૬) હથિયાર બાંધવું (૭) મેલ ઉખેડવા વગર હરમામ કરવું (૮) પાણીમાં કુબકી મારવું (૯) કપડાં ધોવું જ્યારે કે જૂ મારવાની ગરજથી ન હોય (૧૦)

મિસ્વાક કરવું (૧૧) કોઈ વસ્તુના છાંયડામાં ખેસવું (૧૨) છત્રી ઓઢવું (૧૩) વિંટી પહેરવું (૧૪) સુગંધી વગરનો સૂરમો લગાવવું (૧૫) દાઢ ઉખાડવી (૧૬) તુટલા નખને અલગ કરી દેવું (૧૭) કુમ્મ અથવા ફેડલી ફેડવું (૧૮) ખતના કરવું (૧૯) ફસદ (૨૦) વાળ મુંડ્યા વગર પછના (૨૧) આંખમાં જે વાળ નિકળે તેને અલગ કરવું (૨૨) મસ્તક અથવા શરીરને એવી રીતે ખંજવાળવું કે વાળ તુટે નહીં (૨૩) એહરામથી પહેલા જે ખૂશખુ લગાવી હોય તેનું લાગેલું રહેવું (૨૪) પાલતુ જાનવર ઉંટ, ગાય, બકરી, મુરગી વિગેરે ઝુખ્હ કરવું (૨૫) પકાવવું (૨૬) ખાવું (૨૭) તેનું દૂધ દોહવું (૨૮) તેના ઈંડા તોડવું-શેકવું-ખાવું (૨૯) જે જાનવરનો ગર મુહરમે શિકાર કર્યા અને કોઈ મુહરમે તેના શિકાર અથવા ઝુખ્હ કરવામાં કોઈ પ્રકારની મદદ ન કરી હોય તેનું ખાવું એ શરતે કે તે જાનવર ન હરમનું હોય ન હરમમાં ઝુખ્હ કરેલું હોય (૩૦) ખાવા માટે માછલીના શિકાર કરવું (૩૧) દવા માટે કોઈ દારવાઈ જાનવરને મારવું. દવા અથવા ખોરાક માટે ન હોય બદકે નયાં મનોરજન માટે હોય, જેવી રીતે લોકોમાં પ્રચલિત છે તો શિકાર દારવાનો હોય કે જંગલનો પોતે જ હરામ છે અને એહરામમાં સજત હરામ (૩૨) હરમના અહારના ઘાસ ઉખાડવું અથવા (૩૩) વૃક્ષ કાપવું (૩૪) ચીલ (૩૫) ટાગણ (૩૬) ઉંદર (૩૭) કાચંગ (૩૮) છિપકલી (ગરોડા) (૩૯) સપે (૪૦) વિંછુ (૪૧) માંકડ (૪૨) મચ્છર (૪૩) મખતરા (૪૪) માંખા વિગેરે ખખાશ તથા મૂઝી (હાનિ પહોંચાડનાર) જાનવરોને મારવું જે કે હરમમાં હોય (૪૫) મુખ અને માથા સિવાય કોઈ બીજી જગ્યાએ કપ્પમ પર પટી બાંધવું (૪૬) મસ્તક અથવા (૪૭) ગાલ ના નીચે તકાયા મુકવું (૪૮) માથા અથવા (૪૯) નાક પર પોતાનો અથવા બાજનો હાથ મુકવું (૫૦) કાન કપડાથી ઢાંકવું (૫૧) હડપચી નીચે દાઢા પર કપડું આવવું (૫૨) માથા પર ખુમ્મો અથવા ખોરી ઉખાડવું (૫૩) જે ખાવાના પાકવામાં મુશ્ક (કસ્તુરી)

વિગેરે પડેલા હોય, જે કે સુગંધી આવે અથવા (૫૪) પકાવ્યા વગર જેમાં કોઈ સુગંધી નાખી અને તે સુગંધી આપતી નથી તેનું ખાવું-પીવું (૫૫) ઘી અથવા ચરખી અથવા કડવું તેલ અથવા કોપરેલ અથવા બદામ, દુધી, કાંદા (તુણ)નું તેલ કે સુગંધિત નકચું હોય વાળોમાં અથવા શરીરમાં લગાવવું (૫૬) સુગંધીથી રંગેલા કપડાં પહેરવા જ્યારે કે તેમની સુગંધી (વાસ) જતી રહી હોય, પરંતુ કુસુમ કેસરનો રંગ પુરૂષ માટે આમે હરામ છે (૫૭) દીન મજહબ માટે જઘડવું બદકે હાજત અનુસાર ફરજ તથા વાજિબ છે. (૫૮) છુટ પહેરવું જે પગોના તે સાંધાને ન ઢાંકે (૫૯) સિવ્યા વગરના કપડાંમાં લપેટીને તાવીજ ગળામાં નાખવું (૬૦) આંધનો (દર્પણ) જેવું (૬૧) એવી સુગંધીનો સ્પર્શ કરવું જેમાં હાલમાં મહેક (વાસ) નથી જેવું આગ, લોખાન, સંદલ (સુખડ) અથવા (૬૨) તેનું છેલમાં બાંધવું (૬૩) નિકાલ કરવું.

(૧૨) એહરામમા પુરૂષ-

સ્ત્રીના તક્ષવત

આ મજહૂબ મસાઇલમાં પુરૂષ-સ્ત્રી બન્ને સરખા છે પરંતુ ઔરત માટે કેટલીક વાતો જાઈઝ છે, (૧) માથું ઢાંકવું બદકે ના મહરમ સામે અને નમાઝમાં ફરજ છે (૨) તે માથા પર ખિસ્તર-પેટી ઉઠાવવું પણ જાઈઝ છે (૩) ચુંદ વિગેરેથી વાળ જમાવવું (૪) મસ્તક વિગેરે પર પટ્ટી બાંધવું, હાથ ગળામાં

તાવીજ બાંધવું બલે સિવેલું જ હોય (૫) કા'બાન ગિલાફની અંદર એવી રીતે દાખલ થવું કે માથા પ રહે, મુખ પર ન આવે (૬) હાથ મોઝ, (૭) પગ મોઝ (૮) સીવેલા કપડાં પહેરવું (૯) એટલા અવાજથી લખ્ખૈક ન કહે કે ના મહરમ સાંભળે, હા, એટલો અવાજ દરેકને પઢવામાં હંમેશા સૌને જરૂરી જરૂરી છે કે પોતાના કાનો સુધી અવાજ પહોંચે.

ચેતવણી : એહરામમાં મુખ ઢાંકવું ઔરત માટે પણ હરામ છે ના મહરમ સમક્ષ કોઈ પંખો વિગેરે મુખથી છેટે સામે રાખે.

(૧૩) જે વાતો એહરામમાં ના જાઈઝ છે તે જે કોઈ ઉઝર (શરઈ કારણ)થી અથવા ભૂલીને થાય તેા યુનોહ નથી પરંતુ તેમના ઉપર જે જુરમાનો (દંડ) ફેરવેલો છે દરેક રીતે આપવો પડશે, જે કે ધરાદા વગર હોય કે ભૂલથી અથવા બળબરીએ અથવા નિંદ્રાવસ્થામાં.

(૧૪) તવાફે કુદુમ સિવાય એહરામના સમયથી જમરહ સુધી જેનો ઉલ્લેખ આગળ આવશે અધિકતમ સમય લખ્ખૈકની અસંખ્ય અધિકતા રાખે. ઉઠતા, બેસતા, ચાલતા, યુઝુ-બેયુઝુ દરેક હાલમાં ખાસ કરીને ઢાળ ચકતા ઉતરતાં, બે કાફલાઓને મળતાં, સવાર-સાંજ, પાછલી રાતે, પાંચે નમાઝ પછી, સારાંશ કે હરહાલતના બદલવા પર પુરૂષ ઉંચા સ્વરે લખ્ખૈક કહે, પરંતુ ન એટલો યુલંદ કે પોતાને અથવા બાબને તકલીફ થાય અને સ્ત્રીઓ ધિમા અવાજથી પરંતુ ન એટલો ધિમા કે ખૂદ પણ ન સાંભળે.

દાખેલીએ હરમ

મકકા મુકર્રરા તથા મસ્જદે હરામમાં પ્રવેશ

અહલાહ અઝઝવ જલ્લ ફરમાવે છે. ૫ ઇજ કાલ ઈબ્રાહીમો રખખીજઅલ હાઝા બલદન આમિનનૂ વ્વરઝુક અહલહુમિન સ્સમરાતે મનઆમન મિન્હુમ બિદલાહે વલ્યૌમિલ્યાખેરે

કાલ વમન કફર ફ્યોમતેઅહલહુલીલન સુમ્મદતરૌહુ ઇલા અઝાખિન્નારે ૫ બેઅસ-લમસીર ૫ ઇજ ચફ'આ ઈબ્રાહીમુલકવાએદા મિનહખૌતે ૫ ઇસ્માઇલો રખખના તકબલખ

મિન્ના ઈન્નકા અન્તરસમીઉલ-અલીમ રખના વજઅલના મુસ્લેમીના લકા વ મિન હુર્રાયતેના ઉમ્મતમ્-મુસ્લેમતલ-લકા વ અરેના મનાસેકના વ કુતુબ અદૌના ઈન્નકા અન્સુતતવાર્હીમ.

તરબુમો : અને જ્યારે (હઝરત) ઈબ્રાહીમ કહ્યું હે પરવરદિગાર આ શહેરને અમનવાળું કરી દે અને તેના રહેવાવાળાઓ પૈકી જે અલ્લાહ અને પાછલા દિવસ (કયામત) પર ઈમાન લાવે તેમને કુલોથી રોજ આપ. ફરમાવ્યું અને જેણે કુફ્ર ક્યું તેને પંજુ કાંઈક વર્તવા માટે આપીશ, પછી તેને આગના અગ્રામ પ્રતિ વિવશ કરીશ અને તે બરામ કેકાણું છે. અને જ્યારે (હઝરત) ઈબ્રાહીમ તથા ઈસ્માઈલ ખાનએ કા'બાની યુનિયાદો (પાયા) બુલંદ કરતાં કહેતા હતા- હે પરવરદિગાર તુ અમારાથી (આકામને) કપૂલ ફરમાવ, બેશક તું જ સાંભળનાર, નાણનાર છે અને અમને તું તારો ફરમાવરદાર (આત્મા પાલક) બનાવ અને અમારી ઔલાદમાંથી એક ગિરોહ (વર્ગ)ને પોતાનો ફરમાવરદાર બનાવ અને અમારી ઈબાદતના તરીકા (રીત) અમને દેખાડ અને અમારા પર રબૂઅ ફરમાવ, બેશક તુજ મોટો તૌમા કુપૂલ કરનાર, રહેમ કરવાવાળો છે.

અને ફરમાવે છે : અવ લમ નૌમકિકન લહુમ હુરમન ચોહુધી ઇલૌહે સમરાતો કુલ શૈઈન રિઝકન મિલલદુન્ન વલાકિન અકસરહુમ લા વઅલમૂન.

તરબુમો : શું અમોએ તેમને અમન (શાન્તિ-વાળા હરમમાં કુદરત (શક્તિ) ન આપી કે ત્યાં દરેક પ્રકારના ફળ લાવવામાં આવે છે જે અમારા તરફથી રિઝક (રોજ) છે. પરંતુ કેટલાએ લોકો નથી નાણતા.

અને ફરમાવે છે : ઈન્નમા આમિતો અન અઅખાદરખ્ય હાઝેહિલબલદતિલહી વ હુરમહા વ લહુ કુપૂલો શૈઈન વ આમિતો અન અફના મિનદમુસ્લેમીન.

તરબુમો : મને તો એ જ હુકમ થયો કે આ શહેરના પરવરદિગારની ઈબાદત કરો જેણે તેને હરમ બનાવ્યું અને તેના જ માટે દરેક વસ્તુ છે અને મને હુકમ થયો કે હું મુસલમાનોમાં રહું.

હુદૈસ (૧-૨) સહીહ યુખારી તથા સહીહ મુસ્લિમમાં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અખ્યાસ રદીયલ્લાહુ અન્હોમાથી રિવાયત છે કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહૌ અલયહે વસલ્લમે મક્કાની ફતેહના દિવસે એ ઈરશાદ ફરમાવ્યો આ શહેરને અલ્લાહે હરમ (સુઝુર્ગ) કરી દિધું છે. જે દિવસે આકાશ તથા ધરતીને ઉત્પન્ન કરી તો તે ક્રિયામતના દિવસ સુધી માટે અલ્લાહના કયાંથી હરમ છે, મારાથી પહેલા કોઈના માટે તેમાં હત્યા હલાલ ન થયું અને મારા માટે કેવળ ઘોઘાક જ સમયમાં હલાલ થયું, હવે ફરીથી તે ક્રિયામત સુધી માટે હરામ છે. ન અહીંયાનું કાપી શકાતું વક્ષ કાપવામાં આવે ન તેનો શિકાર લગાડવામાં આવે અને ન અહીંયાનો પડી ગએલો માલ કોઈ ઉકાવે પરંતુ જે એલાન કરવા ઈચ્છતો હોય (નેને ઉઠાવવું નાઇજ છે) અને ન અહીંયાનું લીલું ધાસ કાપવામાં આવે, હઝરત અખ્યાસ રદીયલ્લાહૌ અન્હોએ અર્ઝ કરી યા રસૂલ-લ્લાહ પરંતુ ઇઝ્ખિર (એક પ્રકારનું ધાંસ છે કે તેને કાપવાની ઈન્નઝત આપો) કે તે લુહારો અને ઘર બનાવવાના કામમાં આવે છે. હુઝુરે તેની પરવાનગી આપી દિધી. તેના જેવું જ અપ્પુ શુરેહ અદવી રદીયલ્લાહૌ અન્હોથી રિવાયત છે.

હુદૈસ-(૩) ઈબ્નેમાઝ અૈયાશ બિનઅબી રખીઆ મખઝૂમી રદીયલ્લાહૌ અન્હોથી રાવી કે રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહૌ અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું: આ ઉમ્મત હમેશા ખૌરની સાથે રહેશે જ્યાં સુધી આ હુરમતની સંપૂર્ણ તઅઝીમ (આદર) કરતી રહેશે. અને જ્યારે લોકો તેને નષ્ટ કરી દેશે ત્યારે હલાક થઈ જશે.

હુદૈસ-(૪) તિખાની ઔસતમાં હઝરત નબિર રદીયલ્લાહૌ અન્હોથી રાવી કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહૌ અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું : કા'બા માટે જલ અને

હોઈ છે. તેણે શિકાયત કરી કે અય મારા રખ મારી પાસે આવનાર અને મારી ઝિયારત કરનાર ઝોછા છે, અદલાહે વહી કરીકે હું પુશ્ચ અ કરનાર, સિન્દા કરનાર, આદમીએને પેદા કરીશ જે તારી પ્રત્યે એવા આકૃષ્ટ થશે જેવી રીતે કપૂતરી પોતાના ઈગાએ પ્રત્યે આકૃષ્ટ થાય છે.

હદીસ-(૫) : સહીહ યુખારી તથા સહીહ મુસ્તદ્રખમાં હઝરત ઈબને ઉમર રહીયલ્લાહો અન્હો-માથી મરવી કે રસૂલુલ્લાહ સલ્વલ્લાહો અન્વયહે વસલ્લમ મક્કામાં તશરીફ લાવતા તો “ઝી નોવા” માં રાત ગુખરતા, જ્યારે સવાર થતી ગુસ્લ કરતા અને નમાઝ પઢતા અને દિવસમાં દાખલ થતા અને જ્યારે મક્કાથી તશરીફ લઈ જતા તો સવાર સુધી ઝીતુવામાં થોભતા.

હરમમા દાખલ

થવાના આહકામ

(૧) જ્યારે મક્કાના હરમની સન્મુખ પહોંચે તો માથુ ઝુકાવી આંખો ગુનાહોની શરમથી નીચી કિંચેલ પુશ્ચ તથા પુજવથી દાખલ થાય અને થઈ શકે તો પગપાળો ઉઘડા પગે અને લખ્ખૈક તથા દુઆની અધિકતા રાખે અને બેહતર એ કે દિવસમાં સ્નાન કરી દાખલ થાય. હૈઝ તથા નિકાસવાળી ઝોરતે પણ નહાવું મુસ્તહબ છે.

(૨) મક્કા મોઅઝઝમાની આસપાસ કેટલાએ માઈલો સુધી હરમનું જંગલ છે. દરેક બાબુએ તેની હદો અનેક્ષી છે. તે હદોની અંદર તર (લીલા) ઘાસ ઉમેડવું. પુદરવ (પોતાની મેળે ઉગેલ) વૃક્ષ કાપવું, ત્યાંના લક્ષ જનવરોને તકલીફ આપવું હરામ છે, ત્યાં સુધી કે જે કડક તડકો હોય અને એકજ ઝાડ છે, તેના છાંયડામાં હરણ બેઠેલું છે તો જાઈજ નથી કે પોતાના બેસવા માટે તેને ઉઠાડે અને એ જંગલી જનવર હરમ બહારનું તેના હાથમાં હતું. તેને લઈને હરમમાં દાખલ થયો હવે તે જનવર હરમનું થઈ ગયું, ફરજ છે કે તત્કાળ છોટી દે, મક્કા મોઅઝઝમામાં જંગલી કપૂતર અધિકતાથી છે, દરેક

મકાનમાં રહે છે, ખખરદાર હરગિઝ-હરગિઝ ન ઉગાવે, ન ડરાવે, ન કોઈ ઇજા પહોંચાડે, કેટલાક આમ તેમના લોકો જે મક્કામાં વસેલા કપૂતરોનો અદબ નથી કરતા તેમની રીસ ન કરે પરંતુ તેમને પણ ખરાબ ન કહે કે જ્યારે ત્યાંના જનવરનો અદબ છે તો મુસલમાન માનવીનું શું કહેવું. આ વાતો જે હરમ સંબંધે બયાન કરવામાં આવી એહરામ સાથે ખાસ નથી બલકે એહરામ હોય કે ન હોય દરેક હાલતમાં આ વાતો હરામ છે.

(૧) કહેવામાં આવે છે કે આ કપૂતર તે મુખારક જેઠાની નસલથી છે. જેણે હુઝૂર રોયદે આલમ સલ્વલ્લાહો અન્વયહે વસલ્લમની હિઝરતના સમયે ગારે શોરમાં ઈંજા મુક્યા હતા. અદલાહે આ ખિદમતના બદલામાં તેમને પોતાના હરમે પાકમાં જગ્યા બખ્શી.

(૩) જ્યારે મક્કા મોઅઝઝમા દિષ્ટિગોચર થાય થોલીને આ દુઆ પઢે:- “અલ્લા હુમ્બજઅલ લી બેહા કરારવ વરઝકની ફીહા રિઝકન હલાલન.”

તરજુમો—હે અલ્લાહ તું મને તેમાં યથાવત રાખ અને મને તેમાં હલાલ રોજ આપ.

અને દુરુદ શરીફ અધિકતા કરે અને અફઝલ એ છે કે સ્નાન કરીને દાખલ થાય અને જનનતુલ મોઅલ્લામાં ફક્ત થયેલાએ માટે ફાતેહા પઢે અને મક્કા મોઅઝઝમામાં પ્રવેશતા સમયે આ દુઆ પઢે

અલ્લા હુમ્બ અન્ત રખી વ અન અપ્હોકા વલ્બલહો બલહોકા જેઅતોકા હારેબન મિન્કા ઇલયકા લે ઝોવરેયા ફરાઈદકા વ અલ્લોબો રહમતકા વ અલ્તમેસો રિઝવાનકા અસ્અલોકા મસ્અલતલ મુદતરીના ઇલયકલ ખાએશીના અફૂબતાકા અસ્અલોકા અન તોફલ્લેખીલ્યૌમા બે અફૂવેકા વ તુદખિલ્ની ફી રહમતેકા વલબવઝ અન્ની બે મફ્ફેરતેકા વ તોઈન્ની અલાઅદાએ ફરાએદેકા અહીહુમ્બ નજજેની મિન અઝાબેકા વફૂતહલી અબ્વાબ રહમતેકા.

તરજુમો : હે અદ્લાહ ! તું મારો રખ છે અને હું તારો બંદો છું અને આ શહેર તારું શહેર છે. હું તારી પાસે તારા અઝાબથી ભાગીને હાજર થયો કે તારા ફરાઈઝને અદા કરું અને તારી રેહમતને તલબ કરું અને તારી રઝાને તલાશ કરું, હું તારાથી એવી રીતે સવાલ કરું છું જેવી રીતે વિવશ અને તારા અઝાબથી ડરવાવાળા સવાલ કરે છે. (માંગે છે) હું તારાથી માંશું છું કે આજે તું પોતાની અદબ (ક્ષમા)ની સાથે મને કુબૂલ કર અને પોતાની રેહમતમાં મને દાખલ કર અને પોતાની મગફેરત સાથે મારાથી દરજુઝર કર અને કરજોની અદા પર મારી સહાયતા કર, હે અદ્લાહ મને પોતાના અઝાબથી મુક્ત આપ અને મારા માટે પોતાની રેહમતના દરવાઝાઓ ખોલી દે, અને તેમાં મને દાખલ કર અને શયતાન મરહૂદથી મને પનાહમાં રાખ.

(૪) જ્યારે મુદ્દઆમાં પહોંચે (આ તે જગ્યા છે જ્યાંથી મક્કા મોઅઝમા દિષ્ટિગોચર થતું હતું) જ્યારે વચમાં ઈમારતો આડરૂપ ન હતી) આ મહાન ઈબ્નબત તથા સ્વીકરણનો સમય છે. અહીં થોભે અને સાચા દિલથી પોતાના માટે અને સઘળાં સગાં વહાલાં અને મિત્રો માટે મગફેરત તથા આશીયત (કુશળતા) માંગે અને વગર હિસાબે જન્નતની દુઆ કરે અને દુરુદ શરીફની અધિકતા આ પ્રસંગે બહુ જ મહત્વની છે. આ સ્થળે ત્રણવાર અદ્લાહો અકબર અને ત્રણ વખત લાઈલાહા દિલ્લહલાહ કહે અને આ દુઆ પઠે.

બ-શ-૫

‘અદ્લાહુમ્મ રખના આતેના ફીદ દુન્યા હસનતં વફીલઆખેરતે હસન-તં વબકેના અઝાબન્નાર, અદ્લાહુમ્મ ઈન્ની અરુઅલોકા મિન્હો નખીચ્યકા મુહમ્મદુન સલ્લલ્લાહો ત્યાલા અલૌહે વસલ્લમ વ અહીએએકા મિન શરે’ મસ્તઆઝકા મિન્હો નખીચ્યકા મુહમ્મદુન સલ્લલ્લાહો ત્યાલા અલૌહે વસલ્લમ’.

તરજુમો : હે રખ તું દુનિયામાં અમને લલાઈ આપ અને આખેરતમાં લલાઈ આપ અને જહન્નમના અઝાબથી અમને બચાવ. હે અદ્લાહ ! હું તે ખૌર (લલાઈ)માંથી માંગણી કરું છું જેનો તારા નખી મોહમ્મદ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે તારાથી સવાલ કર્યો (માંગણી કરી) અને તારી પનાહ માંશું છું તે વસ્તુઓના શરથી જેનાથી તારા નખી મોહમ્મદ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે પનાહ માંગી. —અને આ દુઆ પણ પઠે.

“અદ્લાહુમ્મ ! ઈમાનમ-એકા, વ તસ્દીકમ-એકિતાએકા વ વફાઅન બે અહદ્દેકા વ ઈરોબાઅન બે સુન્નતે નખીચ્યેકા સૌયફના વ મૌલાના મુહમ્મદિન સલ્લલ્લાહો ત્યાલા અલૌહે વસલ્લમ. અદ્લાહુમ્મ ! ઝિદ્દખૌતકા હાઝા તઅઝીમન વ તશરીફન વ માહાબતન વઝિદ મિન તઅઝીમેહિ વ તશદીફહિ મિન હબબતિન વ અતમરહુ તાઅઝીમન વ તશરીફન વ માહાબતન”.

તરજુમો : હે અદ્લાહ તારા પર ઈમાન લાવ્યો અને તારી કિતાબની પુષ્ટિ કરી અને તારા વાઅદાને પૂરો કર્યો અને તારા નખી

મોહમ્મદ સલ્વાલાહો અલયહે વસલ્લામતું અનુસરણ કર્યું, હે અલ્લાહ તુ પોતાના આ ધરની તઅઝીમ (આદર) તથા શરાફત તથા હૈમત (ડર) અધિકકર અને તેની તઅઝીમ તથા તશરીફથી તે શખ્સની અઝમત (મહાનતા) તથા શરાફત તથા હૈમત અધિક કર જેણે તેનો હજ તથા ઉમરો કર્યો.

અને જમ્એ દુઆ ઓછામાં ઓછું ત્રણ વખત આ સ્થળે પઢે.

“અલ્લાહુમ્મ હાઝા ખેતોકા વ અના અખ્દોકા અરઅલોકદઅફવ વદઆફિયાતા ફીદીને વફુન્યા વદઆખેરતે લી વલે વાલેદયા વલિદમુ'મેનીના વદમુમેનાતે.

તરજુમો : હે અલ્લાહ આ તારું ઘર છે અને હું તારો બંદો છું, અફવ તથા આફિયાતની માંગ તારાથી કરું છું, દીન તથા દુનિયા તથા આખેરતમાં મારા માટે અને મારા માં-બાપ અને સઘળા મોમિનીન તથા મોમિનાત માટે અને તારા તુચ્છ બંદા અમજદઅલી (આ કિતાબના લેખક) માટે (તથા આ કિતાબના ગુજરાતી અનુવાદકો માટે) ઇલાહી તુ તેમની મજબૂત મદદ કર. આમીન)

મરુઅલા (૩૨) જ્યારે મક્કા મોઅઝમા પહોંચી જાય ત્યારે સૌથી પહેલા મસ્જિદુલ હરામમાં જાય, ખાવા-પીવા, કપડાં બદલવા, મકાન ભાડે લેવા વિગેરે ખીજા કામોમાં મશગૂલ ન થાય. હા, જો ઉમર હોય દા. ત. સામાન સુનો મુકવામાં નષ્ટ થવાનો (ચોરાઈ જવાનો) ડર આશંકા છે તો સુરક્ષિત સ્થળે મુકાવવામાં અથવા કોઈ જરૂરી કામમાં મશગૂલ

થયો તો વાંધો નથી. અને જો સાથે ખીજા માણસો પણ હોય તો તેમાંના કેટલાક સામાન ઉતરાવવામાં મશગૂલ થાય અને કેટલાક મસ્જિદુલ હરામ શરીફમાં ચાલ્યા જાય.

(મનાસિક)

(૧) ખુદા તથા તેના રસુલ અને પોતાના અને સઘળાં મુસલમાનોં માટે ફલાહે દારેન (બંને જહાનના કલ્યાણ)ની દુઆ કરતાં કરતાં અને લગ્નોક કહેતો બાબુસલામ સુધી પહોંચે અને તે આસ્તાનએ પાકને ચુંબન કરીને પ્રથમ જમણો પગ મુકીને દાખલ થાય અને આમ કહે--“અલિઓ બિલ્લાહીલઅઝીમે વ ખેવજહેલિલકરીમે વ મુદતાનેલિલકદીમે મિનશૈતાનિર'જીમે, બિરમીલ્લાહિલ્લમ્હે લિલ્લાહે વ રસલામો અલા રસૂલ્. હાહે અલ્લાહુમ્મ સલ્લેઅલા સૈયદેના મોહમ્મદિ'વઅલા આલે સૈયદેના મુહમ્દિનમ વ અઝવાજે સૈયદેના મુહમ્મદિન અલ્લાહુમ્મફીરલી ઝુનૂખી વફૂતલ્લી અખ્વાબ રહમતેકા”

તરજુમો : હું ખુદાએ અઝીમની પનાહ માંગુ છું અને તેની વજહે કરીમની અને અનંતસલ્તનતની, મરફૂદ શયતાનથી, અઘ્લાહના નામની મદદથી સઘળી ખૂબીઓ અલ્લાહ માટે અને રસૂલલ્લાહ પર સલામ, અય અલ્લાહ દુરૂદ મોકલ અમારા આકા મોહમ્મદ અને તેમની આલ અને આપની પવિત્ર ખીબીઓ પર. ઇલાહી મારા ગુનાહ બખ્શી દે અને મારા માટે પોતાની રહમતના દરવાજા ખોલી દે.

આ હુઆ ખૂબ યાદ રાખે, જ્યારે પણ મસ્જિદુલ હરામ શરીફ અથવા ખીજી કોઈ મસ્જિદમાં દાખલ થાય આવી રીતે જ દાખલ થાય અને આ હુઆ પઢી લિધા કરો. અને તે સમયે વિશિષ્ટતા સાથે આ હુઆ સાથે આટલું વધારે મેળવીલે.

“અલ્લાહુમ્મ અન્તસ્સલામ વ મિન્કસ્સલામ વ ઇલૌકા યજ્જેઊસ્સલામ હુયેના રખના ખિસ્સલામ વ અદખિદના દારસ્સલામ તખારકત રખના વ ત્યાલૌત યા ઝલજલાલે વદદકિરામ અલ્લાહુમ્મ ઇન્ન હાઝા હરમકા વ મૌદઓ અન્નેકા ફહરિમ લહમી વ દમી વ મગ્ઝી વ એઝામી અલન્નારે”.

તરજુમો : અય અલ્લાહ તુ સલામ છે અને તારાથી જ સલામતી છે અને તારા જ પ્રત્યે સલામતી પાછી ફરે છે. અય અમારા રખ અમને સલામતી સાથે જીવંત રાખ અને દારસ્સલામ (જન્નત)માં દાખલ કર. અય અમારા રખ તુ ખરકતવાળો અને ખુલંદ છે. અય જલાલ ખુજુર્ગીવાળા ઇલાહી આ તારું હરમ છે અને તારા અમનની જગ્યા છે, મારા માસ-આમડા અને લોહી અને મગઝ અને હાડકાંઓને જહન્નમ પર હરામ કરીદે.

અને જ્યારે કોઈ મસ્જિદથી બહાર આવે તો પ્રથમ ડાળો પગ બહાર મુકે અને એ જ હુઆ પઢે પરંતુ અંતમાં રહમતેકાની જગ્યાએ ફદલેકા કહે અને એટલું ખીજું વધારે : વસહલિલ લી અખવાખ રિઝકેકા (અને મારા માટે પોતાના રિઝકના દરવાજા આસાન

કરી દે) તેની ખરકતો દીન-દુનિયામાં અસંખ્ય છે. અલ્લાહુમ્મુલિલ્લાહ.

!૬) જ્યારે કાબા શરીફ પર નગર પડે ત્રણ વખત લાઇલાહા ઇલિલાહુ વહાહુ અકબર કહે અને હરદ શરીફ અને આ હુઆ પઢે. અલ્લાહુમ્મ ઝિદખૌતકા હાઝા તઝઝીમન વ તશરીફન વ તકરીમન વ ખિરન વ મહાખતન, અલ્લાહુમ્મ અદખિદનજન્નતા બેલા હિસાખિન, અલ્લાહુમ્મ ! અસ્અલૌકા અનતઝ્કીરલી લ તરહમ્ની વ તકખબલ મગ્ફેરતી વ તદઅ વિઝરી બે રહમતેકા યા અરહ-મરહિમીન. અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અખદૌકા વ ઝાઇરૌકા વઅલા કુલ્લે મોઝરન હકકુન અન્ત ઝોઝરિન ફસ્અલૌકા વ તહમ્ની વ તકુકે રકખનિન મિનન્નારે”.

તરજુમો : અય અલ્લાહ તુ પોતાના આ ધરની અઝમત તથા શરાફત તથા ખુજુર્ગી તથા નેકોઈ ભલાઈ તથા હૈખત અધિક કર, અય અલ્લાહ અમને જન્નતમાં વગર હિસાબે દાખલ કર, ઇલાહી હું તારાથી માંગણી કરું છું કે મારી મગફેરત કરી દે અને મારા પર રહમ કર અને મારી લગઝિશ (બૂલ) દૂર કર અને પોતાની રહેમતથી મારા શુના-હોતું નિવારણ કર અય સૌ મહેરબાનોથી વધારે મહેરબાન ઇલાહી હું તારો ખંદો અને તારો ઝાઇરિ (દર્શનાથી) છું અને જેની ઝિયારત કરવામાં આવે તેના પર હક હોય છે અને હું સૌથી બેહતર ઝિયારત કરેલો છે. હું એ સવાલ (માંગણી) કરું છું કે મારા પર રહમ અને મારી ગરદન જહન્નમથી આઝાદ કર.

તવાફ તથા સઈ, સફા તથા મરવહ તથા ઉમરાનું ખ્યાન :

અહીં અઝઝ વ જલ્લ ફરમાવે છે.

વ ઈઝ જઅલનલખૌતા મસાબતનાસે
વ અમન વ વતખેઝુ મિમ મકામે
ઈપ્રાહીમા સુસખલા વ અહિદના ઈલા
ઈપ્રાહીમા વ ઈસ્માઈલા અન તહહેરા
ખૌતેયાલેતએફીના વદઆકેફીના વરફ-
ઈસ્સોજુદ.

તરજુમો : અને યાદ કરો જ્યારે કે
અમોએ કા'બાને લોકો માટે આશ્રયસ્થાન
અને અમન (શાન્તિનું સ્થળ) બનાવ્યું અને
મકામે ઈપ્રાહીમથી નમાઝ પઢવાની જગ્યા
બનાવી અને અમોએ ઈપ્રાહીમ તથા ઈસ્માઈલ
તરફ અહદ (વાયદો) કર્યો કે મારા ઘરને
તવાફ કરવાવાળાઓ અને એ'તેકાફવાળાઓ
અને રૂકૂઅ-સુજુદ કરવાવાળાઓ માટે પાક કર
અને ફરમાવે છે : “વ ઈઝ બવ્વા'ના
બે ઈપ્રાહીમા મકાનલખૌકતે અલ લા
તુશરેકા ગી શૈઅન વતહેહરા ખૌતેય
લિત્તાએફીના વદકાએમ્મીના વરફઈ-
સ્સોજુદે વ અઝમિન ફીનાસે બિલહબજે
યા'તકા મિલલ'વઅલા કુલ્લે દામો'ર'થ્યા'-
તીન મિન કુલ્લે ફજળન અમીક લે
યશહદુ મનાફેઅ લાહુમ વયઝકોફરમહીહે
ફી અથ્યામિમ્મઝલૂમાતિન અલા મા
રઝકહુમ મિમ બહીમતીલઅન્આમે
ફકોલૂ મિનહત વ અત્એમૂલબાઈસખફૂફીર
સુમ્મ લે યકદ (થી) ઈન્દા રખેહિ”.

(કુર્આન શરીફ)

તરજુમો : અને જ્યારેકે અમોએ ઈપ્રા-
હીમને પનાહ (આસરો) આપી ખાનએ કાબા'ની
જગ્યામાં, એમ કે મારી સાથે કોઈ ચીઝને
શરીફ ન કર અને મારા ઘરને તવાફ કરવા
વાળાઓ અને કેયામ કરવાવાળાઓ અને
રૂકૂઅ-સિજ્દા કરવાવાળાઓ માટે પાક કર
અને લોકોમાં હજનું એલાન કરી દે લોકો
તારી પાસે પગપાળા આવશે અને અશક્ત
ઉંટણીઓ પર કે દરેક ફરના માગ'થી આવશે
કે જેથી પોતાના લાલની જગ્યામાં હાજર
થાય અને અલ્લાહના નામને યાદ કરે, બાણીતા
દિવસોમાં તેના પર કે તેમને ચોપગાં બનવર
અતા કર્યો તો તેમનામાંથી ખાવ અને નિરાશ
ફકીર (નિર્ધન)ને ખવડાવો, પછી પોતાનો
મેલ-કુચેલ ઉતારે અને પોતાની મનનો પુરી
કરે અને તે આઝાદ ઘર (કા'બા)નો તવાફ
કરે, વાત આ છે અને જે અહીંહના હુરમાત
(પ્રતિષ્ઠાઓ) (અઝમતવાળી વસ્તુઓ)ની તઅ-
ઝીમ (આદર) કરે તો તે તેના માટે તેના
રખની નિકટ ખેહતર છે અને ફરમાવે છે.

“ઈન્સફા વલમર્વાતા મિન શઆઈ-
રિહીહે ફમન હબજલખૌતા અવેઅતમર
ફલા બેનાહા અલૌહે અ'અત્તવફા ખેહેમા
વ મન તતવ્વઆ ખૌરન ફઈન્નલ્લાહા
શાકિરન અલીમ” (કુર્આને પાક)

તરજુમો : ખેશક સફા તથા મરવહ
અલ્લાહની નિશાનીઓ પૈકી છે. જેણે કા'બાનો
હબજ અથવા ઉમરો કર્યો તેના પર તેમા
ગુનોહ નથી કે તે દિવસોનો તવાફ કરે જેણે
અધિક ખૌર કર્યું તો અલ્લાહ બહલો આપ-
નાર ઈલમવાળો છે.

હદીસ (૧) સહીહ ખુખારી તથા સહીહ મુસ્લિમમાં ઉમ્મુલ મોમિનીન આઈશા સિદીકા રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે, ફરમાવે છે કે જ્યારે નખી સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ હજજ માટે મક્કામાં તશરીફ લાગ્યા, સઘળાં કામોથી પહેલાં વુત્રુ કરીને બયતુલ્લાહનો તવાફ કર્યો.

હદીસ (૨) સહીહ મુસ્લિમ શરીફમાં ઈબ્ને ઉમર રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે કે, રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે હજજે અસ્વહથી હજજે અસ્વહ સુધી ત્રણ ફેરાઓમાં રમલ કર્યું અને ચાર ફેરા ચાલીને ક્યા અને એક રિવાયતમાં છે પછી સક્ષા મરવહ દરમિયાન “સધ” કરી.

હદીસ (૩) સહીહ મુસ્લિમમાં બખિર રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે જ્યારે મક્કામાં પધાર્યા તો “હજજે અસ્વહ”ની પાસે આવીને તેને ખોસો (ચુબન) આપ્યો પછી જમણી બાજુએ ચાલવા અને ત્રણ ફેરાઓમાં “રમલ” કર્યું.

હદીસ (૪) સહીહ મુસ્લિમમાં અબૂલ તુફયલ રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે કહે છે મેં રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમને બયતુલ્લાહનો તવાફ કરતા જોયા અને હુજુરના પવિત્ર હાથમાં લાકડી હતી તે લાકડીને હુજજે અસ્વહને સ્પર્શીને (અડકાડીને) ખોસો આપતા.

હદીસ (૫) અબૂહાઉદે, અબૂહુરયરહ રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત કરી કે, રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે મક્કામાં

હાબલ થયા તો હજજે અસ્વહ પ્રત્યે ધ્યાનિત થયા અને તેનું ચુબન કર્યું, પછી તવાફ કર્યો. પછી સક્ષા (પહાડી) પાસે આગ્યા અને તેના પર ચઢયા, ત્યાં સુધી કે બયતુલ્લાહ દ્રષ્ટિગોચર થવા લાગ્યું, પછી હાથ ઉઠાવી ઝિકે ઈલાહીમાં મશગૂલ રહ્યા. જ્યાં સુધી ખુદાએ ચાહ્યું અને હુઆ કરી.

હદીસ (૬) ઇમામ અહમદે ઉગોદ બિન ઉમૈરથી રિવાયત કરી તે કહે છે મેં ઈબ્ને ઉમર રહીયલ્લાહો અન્હોમાને પૂછ્યું શું કારણ છે કે આપ હજજે અસ્વહ અને ફૂકને યમાનીને ખોસો આપો છો. જવાબ આપ્યો કે, મેં રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમને ફરમાવતા સાંભળ્યા કે, તેમને ખોસો આપવું ખતાઓ (શુનાહો)ને ખંજેરી નાંખે છે અને મેં હુજુરને ફરમાવતા સાંભળ્યા જેણે સાત ફેરા તવાફ કર્યો એવી રીતે કે તેના આદાબનો ખ્યાલ રાખ્યો અને બે રકબત નમાઝ પઢી તો તે ગર્દન આઝાદ કરવા (શુલાર્નામાં તથા જહનનમથી મુક્ત કરાવવા)ના અતુરૂપ છે, અને મેં હુજુરને ફરમાવતા સાંભળ્યા કે તવાફમાં દરેક કદમને ઉપાડે છે અને મુકે છે તેના પર દસ નેકીઓ લખવામાં આવે છે અને દસ શુનાહ તખ્ટ કરવામાં આવે છે અને દસ દરબજા ખુલ્લંદ કરવામાં આવે છે. તેના જેવું જ તિરમિઝી, હાકિમ તથા ઈબ્ને ખુઝૈમહ વિગેએ પણ રિવાયત કર્યું.

હદીસ (૭) તિખ્રાની કખીરમાં મોહમ્મદ બિન મુનહિરથી રાવી, તેઓ પોતાના વાલિદથી રિવાયત કરે છે કે, રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું: જે “બયતુલ્લાહ”

ના સાત ફેરા તવાફ કરે અને તેમાં કોઈ લગ્વ (નિરર્થક) વાત ન કરે તો એવો છે જેવું કે ગર્દન અઝાદ કરી (કોઈને ગુલામીમાંથી છોડાવ્યો).

હદીસ (૮) ઇસબહાની, અબુલ્લાહ બિન અમ્મર બિન આસ રદીયલાહો અન્હોમાંથી રાવી, કહે છે, જેણે કામિલ વુજુ કર્યું પછી “હજરે અસ્વહ” પાસે બેસો દેવા માટે આવ્યો તે રહેમતમાં દાખલ થયો, પછી બેસો આપ્યો અને આ પઠ્યું.

“બિસ્મિલ્લાહે અલ્લાહો અકબર અશહદો અલ્લાહલાહા ઈલ્લાહલાહુ વહદહુ લાશરીકલહુ વહદહુ અન્ મોહમ્મદન અબ્દુલ વરસુલુહ. તેને રહેમતે ઠાંકી લિયો, પછી જ્યારે બયતુલ્લાહનો તવાફ કર્યો તો દરેક કદમના બદલામાં સિત્તેર હજર નેકીઓ લખવામાં આવશે અને સિત્તેર હજર ગુનાહ નષ્ટ કરી દેવામાં આવશે અને સિત્તેર હજર દરબજા બુલંદ કરવામાં આવશે અને પોતાના ઘરવાળાઓમાં સિત્તેરની શકાઅત કરશે પછી જ્યારે જ્યારે મકામે ઈબ્રાહીમ પર આવ્યો અને ત્યાં બે રકઅત નમાઝ ઈમાનના કારણે અને સવાબની તલબ માટે પઢી તો તેના માટે ઓલાહે ઈસ્માઈલમાંથી ચાર ગુલામ આઝાદ કરવાનો સવાબ લખવામાં આવશે અને તે ગુનાહોથી એવો નિકળી જશે જેવો આજે પોતાના માના પેટમાંથી પૈદા થયો.

હદીસ (૯) બયહકી ઇબને અબ્બાસ રદીયલ્લાહો અન્હોમાંથી રાવી કે, રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવે છે બયતુલ હરામની હજ કરવાવાળાઓ પર

દરરોજ અલ્લાહતઆલા એકસો વીસ રહેમત નાઝિલ કરે છે, સાઈઠ તવાફ કરવાવાળાઓ માટે અને ચાલીસ નમાઝ પઠવાવાળાઓ માટે અને વીસ (કાબા ઉપર) નઝર કરવાવાળાઓ માટે.

હદીસ (૧૦) ઇબનેમાબ અબૂ હુરૈરહ રદીયલ્લાહો અન્હોથી રાવી કે નબી સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું ફકને યમાની પર સિત્તેર ફરિશતા મુવહ્લિલ (નિયુક્ત) છે, જે તવાફ કરનાર આ હુઆ પઢે છે: અલ્લા હુમ્મા ઇન્ની અસઅલુકલઅફ્લ વ વલ્લ આફ્રિયાતા ફીદદુનિયા વલ્લ આખિરતે, રખખના આતેના ફીદદુનિયા હસનતવ હસનતવ વફીલ આખિરતે હસનતવ વકેના અઝાબન્નાર” તે ફરિશતા આમીન કહે છે. અને જે સાત ફેરા તવાફ કરે અને આ પઠતો રહે સુખ્હાનલ્લાહે વલાહમ્ફલિલાહે લાઇલાહા ઈલ્લાહલાહુ વહલાહુ અકબર, વલાહીલ વલા હુવ્વતા ઈલ્લાબિલ્લાહ તેના દસ ગુનાહ નષ્ટ કરી દેવામાં આવે છે. આવશે અને દસ નેકીઓ લખવામાં આવશે અને દસ દરબજા બુલંદ કરવામાં આવશે અને જેણે તવાફમાં એ જ સખ્હો પઠયા તો તે રહેમતમાં પોતાના પગે ચાલી રહ્યો છે. જેવું કોઈ પાણીમાં પગેથી ચાલે છે.

હદીસ (૧૧) તિરમીઝી ઇબને અબ્બાસ રદીયલ્લાહો અન્હોમાંથી રિવાયત કરી કે. રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું : જેણે પચાસ વખત તવાફ કર્યો ગુનાહોથી એવી રીતે નિકળી ગયો જેવો આજે પોતાના માના પેટથી પૈદા

થયો. (નોટ : એક તવાફ ખાનમે કાખાના સાત ચક્કરનો હોય છે).

હદીસ (૧૨) તિરમિઝી, નિસાઈ તથા દારોમી તેમનાથી જ રાવી કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું બયતુલ્લાહની આસપાસ તવાફ (કરવું) નમાઝના અનુરૂપ છે. તફાવત એટલો કે તમે આમાં કલામ (વાતચીત) કરો છો તો જે કલામ કરે ખૈર (સારો કલામ) સિવાય હરગિઝ કોઈ વાત ન કહો.

હદીસ (૧૩) ઇમામ અહમદ તથા તિરમિઝી તેમનાથી જ રાવી કે, રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવે છે. હજરે અસ્વહ જ્યારે જન્નતથી નાઝિલ થયો દ્વંધ કરતા અધિક સદેહ હતો, બની આદમની ખતાઓએ તેને કાળો કરી દીધો.

હદીસ (૧૪) તિરમિઝી ઇબ્ને ઉમર રહીયલ્લાહો અન્હોથી રાવી, કહે છે મેં રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમને ફરમાવતા સાંભળ્યા કે, હજરે અસ્વહ તથા મકામે ઇબ્રાહીમ જત્તના યાકૂત છે. અહ્લાહે તેમના નૂરને નષ્ટ કરી નાંખ્યું અને જે નષ્ટ ન કરતો તો જે કાંઈ પૂર્વ તથા પશ્ચિમની વચ્ચે છે સૌને રોશન (પ્રકાશિત) કરી દેતા.

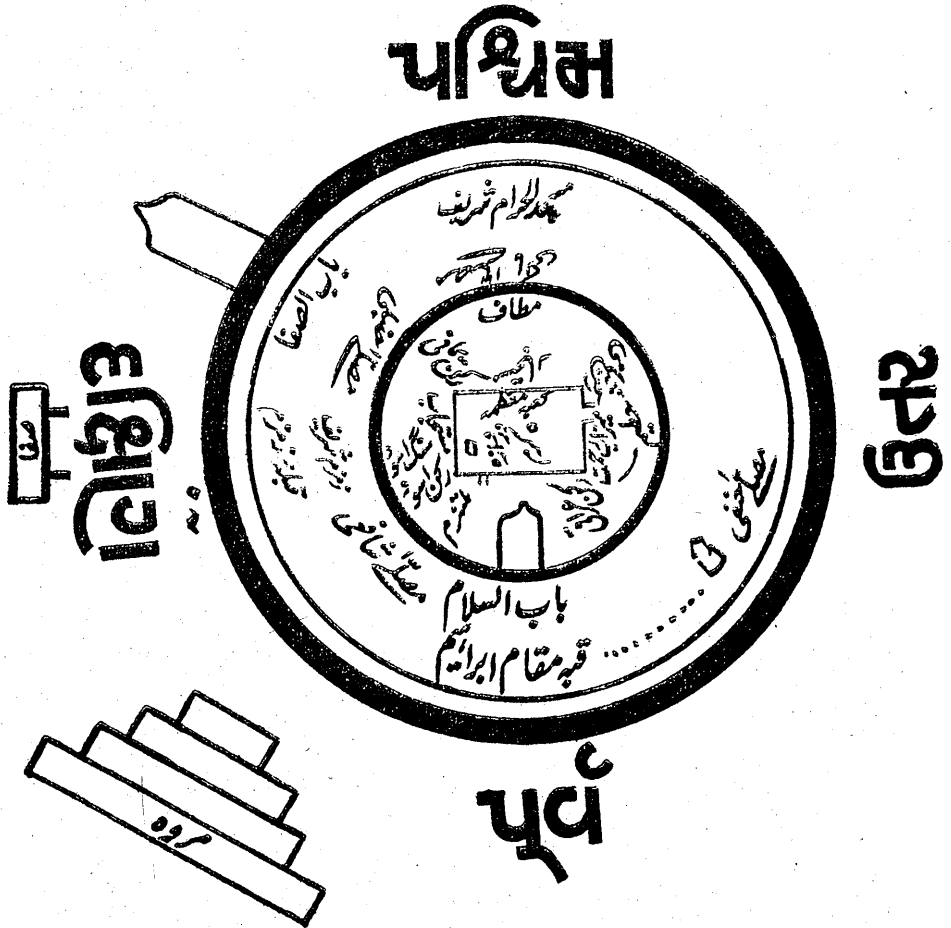
હદીસ (૧૫) તિરમિઝી, ઇબ્ને માલ તથા દારોમી ઇબ્ને અબ્બાસ રહીયલ્લાહો અન્હોથી રાવી કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું, વલ્લાહ હજરે અસ્વહને કિયામતના દિવસે અલ્લાહુતઆલા એવી રીતે ઉઠાવશે કે તેની આંખો હશે

જેનાથી જોશે અને જીભ હશે જેનાથી વાત કરશે, જેણે હક (સત્યતા) સાથે તેને ખોસો આપ્યો છે તેના માટે સાક્ષી આપશે.

મસ્જિદે હરમના અહેકામનું બ્યાન

મસ્જિદુલ હરામ શરીફમાં દાખલ થવા સુધીના અહેકામો બાણી લીધા હવે મસ્જિદુલ હરામમાં દાખલ થયો. જે જમાઅત કાયમ હોય (અને સુન્ની ઇમામ હોય તો, અનુ) અથવા ફરજની નમાઝ અથવા વિત્ર અથવા જનાઝાની નમાઝ અથવા સુન્નતે મોઅક્કદા ચાલી જવાનો ડર હોય તો પહેલા તેને અદા કરે, નફીતો બાધા કામોથી પહેલા, તવાફમાં મશગૂલ થાય કા'આ'શમ્અ' છે અને તુ પરવાનો (પતંગીયો), જેતો નથી કે પરવાનો શમ્અની આસપાસ કેવી રીતે કુરબાન થાય છે, તું પણ આ શમ્આ પર કુરબાન થવા માટે તત્પર થઈ જા, પ્રથમ આ પ્રવિત્ર સ્થળનો નકશો જુઓ કે જે વાત કહેવામાં આવે સારી રીતે સમજમાં આવી જાય.

મસ્જિદુલ હરામમાં એક ગોળ વિસ્તૃત ક્ષેત્ર છે. જેના કિનારે કિનારે અધિક્તાથી દાલાન અને આવવા જવાના દરવાજા છે અને વચમાં મતાફ (તવાફ કરવાની જગ્યા) છે. મતાફ એક ગોળ વર્તુળ છે જેમાં સંગે મરમર પાથરેલો છે તેની વચ્ચે કા'બા મોઅઝ્ઝમા છે, હુંડુરે અકદસ સદ્દહાહો અવચહે વસદ્દમના ઝમાનામાં મસ્જિદુલ હરામ એ જ પ્રમાણે હતી. તેની જ હદ પર બાબુસ્સલામ પૂર્વીય પ્રાચીન દરવાજા આવેલો છે, રૂકને મકાનનો ખૂણો જ્યાં તેની બે દીવાલો મળે છે જેને

બવિયા કહે છે આવી રીતે અ—|બ અબ-ક બ'ને દીવાલો બ સ્થળ પર મળી છે. આ રૂકન તથા બવિયા છે. કા'બા મોઅઝ્ઝમાના ચાર રૂકન છે.

રૂકને અસ્વદ : દક્ષિણ તથા પૂર્વના આ ખૂણામાં એ જ ઝમીનથી ઉંચો "સંગે અસ્વદ" સ્થાપિત છે.

રૂકને ઈરાકી : પૂર્વ તથા ઉત્તરના ખૂણામાં છે, કા'બાનો દરવાજો એ જ બે રૂકનોની વચ્ચેની પૂર્વીય દીવાલમાં ઝમીનથી

ઘણો જ ખુલ્લું છે. “સુલતઝિમ” એ જ પૂર્વીય દીવાલનો તે ટુકડો છે જે રૂકને અસ્વદથી કા’બાના દરવાજા સુધી છે.

રૂકને શામી : ઉત્તર અને પશ્ચિમના ખૂણામાં છે. મીઝાએ રહમત સોનાતું પરનાલા (નીમણ)ના રૂકને ધરાકી તથા શામીની વચ્ચેની ઉત્તરી દીવાલ પર છતમાં સ્થાપિત છે. હતીમ પણ એ જ ઉત્તરી દીવાલ તરફ છે. આ ઝમીન કા’બા મોઅઝમાની જ હતી. (દક્ષિણી ઉત્તરીય છ હાથ કા’બાની ઝમીન છે અને કેટલા ઉદમા કહે છે કે સાત હાથ અને કેટલાનો ખ્યાલ છે કે સમગ્ર હતીમ) બહિ-લિયતના ઝમાનામાં જ્યારે કુરયશે કા’બા નવેસરથી તઅમીર કયુ’ ત્યારે ખરચની કમી (તંગી)ના કારણે આટલી ઝમીન કા’બા મોઅઝ-ઝમાથી બહાર છોડી દિધી, તેની આસપાસ એક કૈંસના આકારની નાનકડી દીવાલ ખેંચી લીધી, અને ખંને તરફ આવનજવનનો દરવાજો છે, અને આ મુસલમાનોની ખૂશનસીબી છે કે તેમાં દાખલ થવું કા’બા મોઅઝઝમામાંજ દાખલ થવું છે. જે બેહમ્દોલિલાહે આસા-નીથી પ્રાપ્ત થાય છે.

રૂકને યમાની : પશ્ચિમ અને દક્ષિણના ખૂણામાં મુસ્તબબ રૂકને યમાની તથા શામીના વચ્ચેની પશ્ચિમી દીવાલનો તે ટુકડો જે સુલતઝિમની સામે જ મુસ્તબબ રૂકને યમાની તથા રૂકને અસ્વદની વચ્ચે જે દીવાલ દક્ષિણી છે, અહીંયા સિતોર હાલર ફરિશ્તા હુઆ પર આઝીન કહેવા માટે સુકરર છે. એટલા માટે તેનું નામ મુસ્તબબ રાખવામાં આવ્યું.

મકામે ઈબ્રાહીમ : કા’બાના દરવાજાની સામે એક કુખમાં તે પથર છે જેના પર ઉભા રહીને સૈયેદના ઈબ્રાહીમ ખલીલુલ્લાહ અલયહિસ્સલાતો વસ્સલામે કા’બા ખનાવ્યું હતું, તેમના “કદમેપાક”નું તેના ઉપર નિશાન થઈ ગયું જે અત્યાર સુધી મૌજુદ છે. અને જેને અલ્લાહતઆલાએ “આયાતુમ ખૈયિનાતુન” (અર્થ : અલ્લાહની ઉઘાડી નિશાનીઓ) ફરમાવ્યું. (સુખ્કાનહાહ)

નોંધ : આપણા નબી સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમના કદમેપાકના નિશાન (ચિન્હ)માં બે કદર અને બે અદબ લોકો ચંચુપાત કરે છે. આ મોઅજેઝએ ઈબ્રાહીમી હાલરો વર્ષથી સુરક્ષિત છે, તેનો પણ ઇન્કાર કરી દો ?

ઝમઝમ શરીફનો કુખો મકામે ઈબ્રા-હીમાથી દક્ષિણે મસ્જિદ શરીફમાંજ આવેલો છે અને તે કુખોની અંદર ઝમઝમનો કુવો છે.

ખામુસફા : મસ્જિદ શરીફના દક્ષિણી દરવાજામાં એક દરવાજો છે. જેમાંથી નિકળી સામે કોહે સફા(સફાની પહાડી) છે. સફા પહાડી કા’બા મોઅઝમાંથી દક્ષિણે છે, અહીંયા પ્રાચીન સમયમાં એક ટેકરી હતી કે ધરતીમાં છુપાઈ (દબાઈ) ગઈ છે. હવે ત્યાં કિબ્લારૂખ એક હાલાન જેવું બનેલું છે, અને ચઢવા માટે સીડીઓ છે. (હમણાં તેના પર બે માળની ઈમારત બની ગઈ છે. ત્યાંથી સર્થ કરવામાં આવે છે).

મરવા : ખીજી ટેકરી સફાથી પૂર્વ દિશાએ હતી અહીંયા પણ હવે કિબ્લા રૂખ એક હાલાન જેવું છે. અને સીડીઓ છે સફાથી મરવા સુધી જે અંતર છે, (ત્યાં બે

માળની વિશાળ ઇમારત બનાવી દીધી છે. અહીં સર્થ કરવામાં આવે છે.) ડાળા હાથે મસ્જિદુલ હરામનો એકાતો (હદ) છે.

મીઠોને અખદરોને : તે અંતરની વચ્ચે જે સફાથી મરવા સુધી છે હરમ શરીફની દીવાલમાં ખેલીલા (ગ્રીન) માઈલસ્ટોન સ્થાપિત છે જેવું માઈલના અંતમાં પથર લગાવેલો હોય છે.

મસ્જા : (“સર્થ” કરવાનું સ્થળ) તે અંતર કે આ બંને ગ્રીન મીલો (પટ્ટો)ની વચ્ચે છે.

આ સઘળી વસ્તુઓ કિતાબમાં વારંવાર વાંચીને સારી રીતે મગઝમાં ઉતારી લો કે ત્યાં પહોંચીને પૂછવાની જરૂરત ન પડે, અબ્લુ માનવી આંધળાની જેમ કામ કરે છે અને જેણે સમજી લિધું તે આંખોવાળો છે. હવે પોતાના રખતું નામે પાક લઈને તવાફ કરો.

તવાફનો તરીકો અને દુઆઓ

(૧) જ્યારે હજરે અસ્વદની નિકટ પહોંચો તો આ દુઆ પઠો.

લાઈલાહા ઈલ્હાહો વહદહુ સદકા વઅહુ વનસર અહહુ વ હઝમદઅહ-ગાબ વહદહુ લાઈલાહા ઈલ્હાહો વહદહુ લાશરીકાલહુ લહુલહુદમુદકો વસહુલહમ્દો વહોવા અલા કુલ્લે શૈઈન કદીર.

તરજુમો : અલ્લાહ સિવાય કોઈ મઅબૂદ નથી. તે એકલો છે, તેનો કોઈ શરીફ (ભાગીદાર) નથી. તેણે પોતાનો વાયદો સત્ય ઠેરવ્યો અને પોતાના બંદાની મદદ કરી અને એકલા તેણે જ કુફરની જમાઅતોને પરાજય આપ્યો. અલ્લાહ સિવાય કોઈ મઅબૂદ

(પૂજ્ય) નથી તે એકલો છે તે એકલો છે તેનો કોઈ શરીફ નથી, તેના માટે જ મુદક (બાદશાહત) છે અને તેનાજ માટે હમ્દ (સ્તુતિ) છે અને તે દરેક વસ્તુ પર કાદિર (પ્રભુત્વશાળી) છે.

(૨) તવાફ શરૂ કરતા પહેલાં પુરૂષ ‘ઈઝતેબાઆ કરી લે અર્થાત ચાદરને જમણી બગલના નીચેથી કાઢે કે, જમણો ખભો ખુલ્લો રહે અને બંને છેડા ડાળા ખલા પર નાંખે.

(૩) હવે કા’બા તરફ મુખ કરીને હજરે અસ્વદની જમણી બાજુએ રૂકને યમાનીની દિશાએ સંગે અસ્વદની નિકટ એવી રીતે ઉભા રહો કે તમામ પથર પોતાના જમણા હાથ તરફ રહે પછી તવાફની નિચયત કરે.

“અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની ઓરીહો તવાફા બૈતેકલ્મુલરમ ફયસ્સરહોલી વતક-ખબદહો મિન્ની”.

(૪) આ નિચયત પછી કા’બા તરફ મુખ રાખી પોતાની જમણી બાજુએ ચાલો જ્યારે સંગે અસ્વદના સામે આવો (અને આ વાત સાધારણ હલનચલનમાં પ્રાપ્ત થઈ જશે) કા’નો સુધી હાથ એવી રીતે ઉઠાવો કે હથેળીઓ હજરે અસ્વદ પ્રત્યે રહે અને કહો બિસ્મ-લ્લાહિ વલહમ્દુલિલાહિ વહાહુ અકબર અસ્સલાતુ વસ્સલામુ અલા રસુલિલાહિ અને નિચયત સમયે હાથ ન ઉઠાવો, જેવું કેટલાક તવાફ કરવાવાળા કરે છે કે આ બિદઅત છે.

(૫) પ્રાપ્ત થઈ શકે તો હજરે અસ્વદ પર બંને હથેળીઓ અને તેમની વચ્ચે મુખ મુકીને એવી રીતે બોસો આપો કે અવાજ

ઉત્પન્ન ન થાય, ત્રણ વખત આપું જ કરો. આ પ્રાપ્ત થાય તો મહાન સદલાગ્ય છે: નિઃશંક તમારા મહેબૂબ તથા મૌલા મોહમ્મદ રસુલુલ્લાહ સદ્સલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે તેને ઓસો આપો અને પવિત્ર ચેહુરો તેના પર મુકયો. સદલાગ્ય કે તમારું મોહું ત્યાં સુધી પહોંચે અને ભીડના કારણે ન થઈ શકે તો ન બીજાઓને કબ્લ પહોંચાડો ન પોતે દબાવ-કચડાવ બદકે તેના બદલે હાથથી સ્પર્શ કરીને તેને ચુમી લો અને હાથ ન પહોંચે તો લાકડીથી સ્પર્શ કરીને તેને ચુમી લો અને તે પછુ ન થઈ શકે તો હાથોથી તેની પ્રાયે ઈશારો કરીને તેમને ઓસો આપીલો. હુઝુર મોહમ્મદરસુલુલ્લાહ સદ્સલ્લાહો અલયહે વસલ્લમના મુખ મુકવાના સ્થળ પર દિગ્વિઓ પડી રહી છે એ જ શું ઓછું છે અને હજરને ઓસો આપવા અથવા હાથ અથવા લાકડીથી સ્પર્શ કરીને ચુમી લેવા અથવા ઈશારો કરીને હાથોને ઓસો આપવાને “ઇસ્તિલામ” કહે છે. ઇસ્તિલામના સમયે આ દુઆ પઠે.

“અહ્લાહુમ્મહ્મીરલી ઝુનુબી વ તહહિર લી કદબી વ શરહલી સદ્રી વ યસ્સીરલી અમ્રી વ આફ્રેની ફીમન આફ્રૈતા”

તરજુમો : ઇલાહી તુ મારા ગુનાહ બખશી દે અને મારા દિલને પાક કર અને મારા સીના (હૃદય)ને ખોલી દે અને મારા કામને આસાન કર અને મને આક્રિયત (કુશળતા) આપ તે લોકોમાં જેમને તે આક્રિયત આપી.

હદીસમાં છે કયામતના દિવસે આ પાથર ઉઠાવવામાં આવશે તેની આંગો હશે જેનાથી દેખશે. જુલા હશે જેનાથી કલામ કરશે. જેણે સત્યતા સાથે તેને ઓસો દિધો અને ઇસ્તિલામ કર્યો તેના માટે સાક્ષી આપશે.

(૬) અહ્લાહુમ્મ ઈમાનમ બેકા વ તસ્દીકમ બે કિતાબેકા વ વફાઅન બે અહદેકા વ ઇતોબાઅન બે મુન્નતે નબીયેકા મુહમ્મદિન સદ્સલ્લાહો ત્યાલા અદૌહે વસલ્લમ અશહદો અલલાઈલાહા ઈહ્લીલાહો વહદહુ લારારીકા લહુ વ અશહદો અન્ન મુહમ્મદન અખદોહુ વ રસૂલોહુ. આમન્તો બિહ્લાહે વ કફરતો બિદગુબ્તે વત્તાગૂતે.

તરજુમો : અય અલ્લાહ તારા પર ઈમાન લાવતાં અને તારી કિતાબની પુઠિ કરતા અને તારા વાયદાને પૂરો કરતાં અને તારા નબી મોહમ્મદ સદ્સલ્લાહો અલયહે વસલ્લમનું અનુસરણ કરતા હું ગવાહી આપું છું કે અલ્લાહ સિવાય કોઈ મઅબૂદ (પૂજ્ય) નથી. જે એકલો છે, તેનો કોઈ શરીક નથી અને ગવાહી આપું છું કે મોહમ્મદ સદ્સલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ તેના બંદા અને રસૂલ છે અલ્લાહ પર હું ઈમાન લાવ્યો અને બુખ્તથી અને શયતાનથી મેં ઈન્કાર કર્યો.

એમ કહેતાં કા'બાના દરવાજા તરફ આગળ વધો, જ્યારે હજર મુબારકની સામેથી પસાર થઈ જાવ, સીધા થઈ જાવ, ખાનગે કા'બાને પોતાના ડાબા હાથ તરફ રાખીને એવી રીતે ચાલો કે કોઈને તકલીફ ના આપો.

(૭) પ્રથમ ત્રણ ફેરામાં પુરૂષ “રમલ” કરતો ચાલે અર્થાત જલ્દી જલ્દી નાના કદમ સુકતો, ખભા હલાવતો, જેવી રીતે શક્તિશાળી અને બહાદુર લોકો ચાલે છે. ન ઝડપભેર દોડતો જ્યાં અધિક ભીડ થઈ જાય અને રમલમાં પોતાને અથવા ખીજને કષ્ટ થાય તો એટલીવાર રમલ ત્યજ દે. પરંતુ રમલ માટે રોકાય નહીં, બદલે તવાફમાં મશગૂલ રહે, પછી જ્યારે મોકો મળી જાય તો જેટલી વાર સુધી માટે મળે રમલ સાથે તવાફ કરે.

(૮) તવાફમાં જેટલું પણ ખાનગ્યે કા’ખાની નિકટ હોય બેહતર છે. પરંતુ ન એટલો કે દીવાલની પીઠપર શરીર લાગે અથવા કપડું અને નિકટતામાં ભીડની અધિકતાના કારણે રમલ ન થઈ શકે તો છેડું બેહતર છે.

(૯) જ્યારે મુલતઝિમની સામે આવે આ દુઆ પઢે છે.

અહ્લાહુમ્મ હાઝલ્હૈતો, ઝૈતોકા વલ્હરમો, હરમોકા વલ્હમને અમનોકા વ હાઝાસ્મુકામો આએઝોએકા મિન્નારે અહ્લાહુમ્મ કન્નેઅનીએમા રઝકતની વ ખારિકલી ફીહે વખલુફ અલા કુલ્લે ગાએબતિન એએરિન લાઇલાહા ઇલ્લાહો વહુદહુ લા શરીકાલહુ લહુલસુકો વ લહુલહમ્મો વહુવા અલા કુલ્લે સૈઈન કેદીર

તરજુમો : અય અલ્લાહ આ ઘર તારૂ ઘર છે અને આ હરમ તારૂં હરમ છે અને અમન તારૂં જ અમન છે અને જહન્નમથી તારી પનાહ માંગનારની આ જગ્યા છે. તુ મને જહન્નમથી પનાહ આપ અય અલ્લાહ

જે તે મને આપ્યું મને તેના પર સંતુષ્ટ કરી દે અને મારા માટે તેમાં ખરકત આપ અને દરેક ગાયબ પર જૌરની સાથે તુ ખલીફા થઈ જા, અલ્લાહ સિવાય કોઈ મઅબૂદ નથી જે એકલો છે, તેનો કોઈ શરીક નથી. તેના માટે જ દેશ છે અને તેના માટે જ હમ્દ છે, તે દરેક વસ્તુ પર કાદિર(પ્રભૂવશાળી)છે.

અને જ્યારે રૂકને ઈરાકીની સામે આવે તો આ દુઆ પઢે.

“અહ્લાહુમ્મ ઈન્ની અઝિઝો એકા મિનશકકે વશીકે વશીકાકે વન્નીફાકે વ સુઇલઅખલાકે વ સુઇલ સુન્કલબે ફીદમાલે વલ્હઅહલે વલ્હલહે”.

તરજુમો : અય અલ્લાહ હું તારી પનાહ માંગુ છું શંકા અને શિક અને મતલેદ તથા નિકાકથી અને માલ તથા અહલ તથા ઔલાહમાં પાછા જઈને હુષ્ટ વાત જેવાથી.

અને જ્યારે “મિઝાબે રહમત” (પરનાજી છે તે)ની સામે આવે તો આ દુઆ પઢે.

અહ્લાહુમ્મા અઝિહ્ની તાહતા ઝિલ્લે અશીકા યૌમા લા ઝિહ્લા ઇહ્લા ઝિલ્લોકા વલા ખાફી ઇહ્લા વજહોકા વ અસ્કેની મિન હૌદે નખીરયેકા સુહમ્મદિન સલ્લલ્લાહો ત્યાલા અલ્લૌહે વસલ્લમ શરખતન હનીઅતન લા અઝમઓ બઅદહુમ અબદા”.

તરજુમો : ઇલાહી તુ મને પોતાના અર્શના છાંચડામાં રાખ, જે દિવસે તારા છાંચડા સિવાય કોઈ છાંચડો નથી. અને તારી બત સિવાય કોઈ ખાફી નથી અને પોતાના નખી મોહમ્મદ સલ્લલ્લાહો અલયલ્લે વસ-

હલમના હોઝથી મને રૂચિકર પાણી પીવડાવ કે તેના પછી ક્યારેય ખ્યાસ (તૃષ્ણા) ન લાગે.

અને જ્યારે “રૂકને શામી”ની સામે આવે આ દુઆ પઢે.

અલ્લાહુમ્મ જ અલ્હો હબજન મખરૂરન વ સઅયન મશકુરં વ અમ્મમ-મખુરૂ વવ તિબરતન હાન તખુર યા આલિમો માફીસ્સુહૂરે અખફીજની મિનઝોલોમાલો ઈલિન્નૂરે.

તરજુમો : અય અલ્લાહ ! તુ આને હબજે મખરૂર કર અને સખ મશકુર (આભારી) કર અને ગુનાહને બખશી દે અને તેને તે વેપાર કરી દે જે નખટ ન થાય. અય હદયોની વાતો બખુનાર અને તિમિરતાઓ (અંધકાર)થી નૂર (પ્રકાશ)ની તરફ બહાર કાઢ.

(૧૦) જ્યારે “રૂકને યમાની” પાસે આવો તો તેને ખંને હાથ અથવા જમણા હાથથી તમરૂકન સ્પર્શ કરો ન કેવળ ડાબા હાથથી. અને ઈચ્છો તો તેને ઘોસો પણ આંખો અને તેમ ન થઈ શકે તો અહીંયા લાકડીથી સ્પર્શ કરવું અથવા ઈશારો કરીને હાથ ચુમવું નથી અને આ દુઆ પઢો.

“અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અસઅલુકલ અફવ વલ આફિયતા ફીદદીને વદદુનિયા વલ આખિરતે” અને રૂકને શામી અથવા ઈરાકીને સ્પર્શ કરવું અથવા ઘોસો આંખવું કાંઈ નથી.

(૧૧) જ્યારે તેનાથી આગળ વધો તો તે “મુસ્તબા” છે જ્યાં સિત્તેર હબર ફરિશ્તા દુઆ પર આમીન કહેશે, એ જ

બમેઅ દુઆ પઢો. “રખના આતેના ફીદ દુનિયા હસનતં વ વફીલ આખિરતે હસન તં વ વફીના અઝાબ-નાર” અથવા પોતાના અને સઘળા સંબંધિઓ તથા મુસ્લિમીન અને આ હકીર વફીર (લેખક સંપાદક, તથા અનુવાદકો)ની નિયતતથી કેવળ હરૂદ શરીફ પઢો કે તે કાફી તથા વાફી છે, દુઆઓ યાદ ન હોય તો તે ધારણુ કરે કે હબરત મોહમ્મદરૂસુલુલ્લાહ રહીમ્માલે અલયહે વસલ્લમના સાચા વાયદાથી સઘળી દુઆઓથી ઉત્તમ તથા અફઝલ છે અર્થાત અહીંયા અને સઘળા પ્રસંગોએ પોતાના માટે દુઆના બદલે હુજુરે અકદસ સલ્લિલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ પર હરૂદ શરીફ મોકલે. રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું કે: એવું કરશો તો અહીહ તારા સઘળા કામ બનાવી દેશે અને તારા ગુનાહ માફ કરી દેશે.

(૧૨) તવાક્ષમાં દુઆ અથવા હરૂદશરીફ પઢવા માટે અટકો નહીં બદકે ચાલતા ચાલતા પઢો.

(૧૩) દુઆ તથા હરૂદ ઘાંટા પાડીને (મોટા સ્વરે) ન પઢો જેવું કે તવાક્ષ કરવા-વાળા પઢાવ્યા કરે છે. બદકે ધીમે પઢો એવી રીતે કે પોતાના ધન મુધ્દી અવાજ આવે.

(૧૪) હવે જે ચારે તરફ ધુમીને હબરે અસ્વદની પાસે પહોંચ્યો આ એક ફેરો થયો અને તે વખતે પણ હબરે અસ્વદને ઘોસો આપે અથવા એ જ પ્રથા વર્તે બદકે દરેક ફેરાના (ચક્રના) અંતે એમ કરે. એવી રીતે સાત ફેરા કરે પરંતુ બાકીના ફેરાઓમાં

નિચયત કરવું નથી કે, નિચયત તો શરૂમાં થઈ ગઈ અને રમણ કેવળ આગલા ત્રણ ફેરાઓમાં છે. બાકીના ચારમાં ધીમેથી ખલા હલાવ્યા વગર સાધારણ ચાલ ચાલે.

(૧૫) જ્યારે સાતે ફેરા(ચક્કર) પૂરા થઈ જાય અંતમાં ફરી હજારે અસ્વદને બોસો આગે અથવા એ જ રીતે હાથ અથવા લાકડી દ્વારા વર્તે. આ તવાફને “તવાફે કુદૂમ” કહે છે અર્થાત દરબારની હાજરીનો મુજરો આ બહારવાળાઓ માટે મસનૂત છે અર્થાત તેમના માટે જે મીકાતની બહારથી આવ્યા છે. મક્કાવાળાઓ અથવા મીકાતની અંદર રહેવાવાળાઓ માટે આ તવાફ નથી. હા, જે મક્કાવાળો મીકાતની બહાર ગયો તો તેને પણ તવાફે કુદૂમ મસનૂત છે.

તવાફના મસાઈલ

મસ્અલા (૧) તવાફમાં નિચયત ફરજ છે, વગર નિચયત તવાફ નથી પરંતુ એ શરત નથી કે કોઈ નિશ્ચિત તવાફની નિચયત કરે બદકે દરેક તવાફ સર્વથા તવાફની નિચયતથી અઠા થઈ જાય છે બદકે જે તવાફને કોઈ સમયમાં નિશ્ચિત કરી દેવામાં આવ્યો છે જે તે સમયે કોઈ બીજા તવાફની નિચયતથી કર્યો તો આ બીજો તવાફ ન થશે બદકે તે તવાફ થશે જે નિશ્ચિત છે. દા. ત. ઉમરાનું એહરામ બાંધીને બહારથી આવ્યો અને તવાફ કર્યો તો આ ઉમરાનો તવાફ છે જે કે નિચયતમાં એ ન હોય. એવી જ રીતે હજનો એહરામ બાંધીને બહારવાળો આવ્યો અને તવાફ કર્યો તો તવાફે કુદૂમ છે અથવા કિરાનનો એહરામ

બાંધીને આવ્યો અને જે તવાફ કર્યો તો પહેલો તવાફ ઉમરાનો છે અને બીજો તવાફે કુદૂમ અથવા દસમી તારીખે તવાફ કર્યો તો તવાફે ઝિયારત છે જે કે આ સૌમાં નિચયત કોઈ બીજાની હોય. (મનાસિક)

મસ્અલા (૨) તવાફનો જે આ તરીકો મજકુર થયો જે કોઈએ તેના વિરુદ્ધ તવાફ કર્યો. દા. ત. ડાબી બાજુએથી શરૂ કર્યો કે કા'બા મોઅજમા તવાફ કરવામાં જમણી બાજુએ રહ્યો અથવા કા'બા મોઅજમાને મોહું અથવા પીઠ કરીને આડો તવાફ કર્યો અથવા હજારે અસ્વદથી શરૂ ન કર્યો તો જ્યાં સુધી મક્કા મોઅજમામાં છે આ તવાફનું પુનરાવર્તન કરે અને જે પુનરાવર્તન ન કર્યું અને ત્યાંથી ચાલ્યો આવ્યો તો “દમ” વાજીબ છે. એવી જ રીતે હતીમની અંદરથી તવાફ કરવું નાબંધ છે. માટે તેનું પણ પુનરાવર્તન કરે. કરવું તો એ બેઠાએકે સમય તવાફનું જ પુનરાવર્તન કરે અને જે કેવળ હતીમનો સાત વખત તવાફ કરી લીધો કે રૂકને ઈરાકીથી રૂકને શામી સુધી હતીમની બહાર ગયો અને પાછો આવ્યો, એવી જ રીતે સાત વખત કરી લીધું તો પણ કાફી છે, અને આ સૂરતમાં અફઝલ એ છે કે હતીમની બહાર-બહાર પાછો આવે અને અંદરથી પાછો કર્યો તો પણ બંધ છે.

(દુરે સુખતાર, રહદુલ સુહતાર)

મસ્અલા (૩) તવાફ સાત ચક્કરો પર ખતમ થઈ ગયો હવે જે આઠમો ચક્કર જાણી બેઠને ઈરાદા પૂર્વક શરૂ કરી લીધો તો આ એક નવો તવાફ શરૂ થયો, તેને પણ હવે

સાત ચક્કર કરીને ખતમ કરે, એવી જ રીતે જો કેવળ વહેમ-વસવસાના કારણે આઠમો ચક્કર શરૂ કર્યો કે કદાચ હુમણું છ જ થયા હાય, તો પણ તેને સાત ચક્કર કરીને ખતમ કરે, હા જો આ આઠમા ફેરાને સાતમે ફેરો ધારણા કર્યો. પાછળથી બખર પડી કે સાત ફેરા થઈ ગયા છે તો ત્યાંજ ખતમ કરી દે, સાત પૂરા કરવાની જરૂરત નથી.

(દુરે' સુખતાર, રદદુલ સુહતાર)

મસ્અલા (૪) તવાક્કના ફેરાઓમાં શંકા ઉભી થઈ કે કેટલા થયા તો જો તવાક્ક ફરજ અથવા વાજિબ છે. તો અત્યારથી સાત ફેરા કરે અને જો કોઈ એક આદિલ (જે ફાસિક ના હોય તે) શખ્સે બતાવ્યું કે આટલા ફેરા થયા તો તેના કથન પર અમલ કરી લેવું જોઈતર અને જે આદિલોએ બતાવ્યું તો તેમના કહેવા પર અવશ્ય અમલ કરે અને જો તવાક્ક ફરજ અથવા વાજિબ નથી તો ધારણાની ખાત્રી પર અમલ કરે. (રદદુલસુહતાર)

મસ્અલા (૫) તવાક્કે કા'બએ મોઅઝમા મસ્જિદુલ હરામ શરીફની અંદરથી થશે જો મસ્જિદના બહારથી તવાક્ક કર્યો તો તવાક્ક થયો નહી. (દુરે' સુખતાર)

મસ્અલા (૬) કોઈ શખ્સ જો એવો બીમાર છે કે પોતે તવાક્ક કરી શકતો નથી અને સુઈ રહ્યો છે, તેના સાથીઓએ તવાક્ક કરાવ્યો, જો સુઈ રહેવાથી પહેલા હુકમ આપ્યો હોતો તો આ તવાક્ક સહીહ છે, નહી તો સહીહ નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૭) બીમારે પોતાના સાથીઓને કહ્યું કે મજુર બોલાવી મને તવાક્ક

કરાવી દો, પછી સુઈ ગયો, જો તત્કાળ મજુર લાવીને તવાક્ક કરાવી દીધો તો તવાક્ક થઈ ગયો અને જો બીજા કામમાં લાગી ગયા, વાર થયે મજુર લાવ્યા અને સુવામાં તવાક્ક કરાવ્યો તો તવાક્ક થયો નહીં પરંતુ મંજુરી હરકાલતમાં લાજિમ છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૮) બીમારને તવાક્ક કરાવ્યો અને પોતાના તવાક્કની પણ નિચયત છે તો બંનેના તવાક્ક થઈ ગયા, જો કે બંનેના જે પ્રકારના તવાક્ક હોય. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૯) તવાક્ક કરતાં કરતાં જના-જાની નમાઝ અથવા ફરજ નમાઝ અથવા વુજૂ કરવા માટે આડ્યો ગયો તો પાછા આવી એ જ પહેલા તવાક્ક પર બિના કરે અર્થાત જેટલા ફેરા રહી ગયા હોય તેમને પુરા કરી લે, તવાક્ક પૂરો થઈ જશે, ફરીથી શરૂ કરવાની જરૂરત નથી અને જો ફરીથી કર્યો તો પણ વાંધો નથી અને આ સુરતમાં તે પ્રથમવાગાને પૂરો કરવું જરૂરી નથી અને બિનાની સૂરતમાં જ્યાંથી છોડાયો હોતો ત્યાંથી જ શરૂ કરે, હજરે અસ્વદથી શરૂ કરવાની જરૂરત નથી, આ સઘળું તે સમયે છે જ્યારે કે પહેલા ચાર ફેરાથી ઓછા કર્યા હતા અને જો ચાર ફેરાથી વધારે કર્યા હતા તો બિના જ કરે. (દુરે' સુખતાર, રદદુલ સુહતાર)

મસ્અલા (૧૦) તવાક્ક કરી રહ્યો હોતો કે જમાઅત કાયમ થઈ અને જાણે છે કે ફેરા પૂરો કરશે તો રકઅત ચાલી જશે અથવા જનાઝો આવી ગયો છે, ઈન્તેઝાર થશે નહી તો ત્યાંથી જ તવાક્ક છોડીને નમાઝમાં શરીફ થઈ જાય અને વગર જરૂરતે છોડીને આડ્યા

જવું મકરૂહ છે. પરંતુ તવાર આતલ થશે નહીં અર્થાત આવીને પૂરો કરી લે.

(રહદુલ સુહતાર)

મરઅલા (૧૧) મઅરૂર શખ્ત તવાર કરી રહ્યો છે, ચાર ફેરાઓ પછી નમાઝનો સમય જો: જો: રહ્યો: તે: કરે તેને હુકમ છે કે વુજૂ કરીને તવાર કરે કેમકે નમાઝનો સમય ખારિજ થઈ જવાથી મઅરૂરનું વુજૂ જતું રહે છે અને વુજૂ વગર તવાર કરવો હરામ છે. હવે વુજૂ કર્યા પછી જે તવાર બાકી છે તેને પૂરો કરે અને ચાર ફેરાઓથી પહેલા સમય પુરો થઈ ગયો તો પણ વુજૂ કરીને બાકીને પૂરા કરે અને આ સુરતમાં અફઝલ એ છે કે આરંભથી કરે. (મનાસિક)

મરઅલા (૧૨) રમલ કેવળ ત્રણ પહેલા ફેરાઓમાં સુન્નત છે. સાતે ફેરાઓમાં કરવું મકરૂહ છે, માટે જે પહેલા ફેરામાં ન કર્યું તો કેવળ બીજા અને ત્રીજામાં કરે અને પ્રથમના ત્રણમાં ન કર્યું તો બાકીના ચારમાં ન કરે અને જે બીડના કારણે રમલનો મોકો ન મળે તો રમલ ખાતર રોકાય નહી, રમલ વગર તવાર કરી લે અને જ્યાં જ્યાં મોકો હાથ આવે એટલી દૂર રમલ કરી લે અને જે હજુ શરૂ નથી કર્યો અને જાણે છે કે બીડના કારણે રમલ કરી શકશે નહી અને એ પણ ખબર છે કે થોભવાથી મોકો મળી જશે તો ઈન્તેઝાર (પ્રતીક્ષા) કરે. (ફરે સુહતાર, રહદુલ સુહતાર)

મરઅલા (૧૩) રમલ તે તવારમાં

સુન્નત છે જેના પછી સઈ હોય, માટે જે તવારે કુદ્દમની પછીની સઈ તવારે જિયારત સુધી વિલંબિત કરે તો તવારે કુદ્દમમાં રમલ નથી. (આલમગીરી)

મરઅલા (૧૪) તવારના સાતેફેરા (અક્કરો)માં ઈજતિબાઅ સુન્નત છે. અને તવાર કરી લીધા પછી ઈજતિબાઅ (જમણો ખલો એહરામમાં ઉઘાડો રાખવો તે) ન કરે ત્યાં સુધી કે તવારના પછીની નમાઝમાં જે ઈજતિબાઅ કર્યું તો મકરૂહ છે. અને ઈજતિબાઅ કેવળ એ જ તવારમાં છે જેના પછી સઈ હોય અને જે તવાર પછી સઈ ન હોય તો ઈજતિબાઅ પણ નથી (મનાસિક) મેં કેટલાક તવાર કરવાનાજાને જોયા કે હુબબને એહરામના સમયથી હિદાયત કરે છે કે ઈજતિબાઅ કરતા રહો ત્યાં સુધી કે નમાઝે એહરામમાં ઈજતિબાઅ કરેલા હતા. જે કે નમાઝમાં ખલો ઉઘાડો રાખવું મકરૂહ છે.

મરઅલા (૧૫) તવારની હાલતમાં વિશિષ્ટતા સાથે એવી વાતોથી પરહેઝ રાખો જેમને શરીર્યતે પાક પસંદ કરતી નથી, દા. ત. પુરૂષ બીજી સ્ત્રીઓ પ્રત્યે ખરાબ દ્રષ્ટિ કરે નહી, કોઈમાં જે કાંઈ એળ (ખોડ) હોય અથવા તે ખરાબ હાલતમાં હોય તો ઘિસ્કારની દ્રષ્ટિથી તેને ન જુવે બદકે તેને પણ ધ્રુણાની દ્રષ્ટિએ ન જુવે જે ચોતાની નાદાનીના કારણે અરકાન ખરાબર અદા નથી કરતો બદકે એવા શખ્સને બહુ જ નરમી સાથે સમજાવી દે.

નમાઝે તવાફ

તવાફ પછી મકામે ઈબ્રાહીમમાં આવીને આયતે કરીમા વત્તખેઝુ મિમ મકામે ઈબ્રાહીમા મુસદલા (અને મકામે ઈબ્રાહીમને નમાઝની જગ્યા બનાવો) પઢીને બે રકઅત નમાઝે તવાફ પઢે અને આ નમાઝ વાજિબ છે. પહેલી રકઅતમાં કુલ યા અઈયુહલ કાફેરન અને ખીજામાં કુલહોવહાહો અહદ પઢે એ શરતે કે કરાહતનો સમય જેવો કે સુર્યોદયથી સૂરજ ઊંચા ચઢવા સુધી અથવા બપોર અથવા અસરની નમાઝ પછી સૂર્યાસ્ત સુધી ન હોય. નહીં તો કરાહતનો સમય નિકળી ગયા પછી પઢે. હદીસમાં છે, જે શખ્સ મકામે ઈબ્રાહીમની પાછળ બે રકઅતો પઢે તેના આગલા-પાછલા શુનાહ બખશી દેવામાં આવશે અને કયામતના દિવસે અમનવાળાઓમાં તેનો હશર થશે. આ રકઅતો પઢીને દુઆ માંગે. અહીંયા હદીસમાં એક દુઆ ઈરશાદ થઈ, જેના ફાયદાઓની અઝમત બે શુમાર છે તે આ દુઆ છે : 'અલ્લાહુમ્મ ! ઈન્નકા તઅલમો સિરી' વ અલાનીયતી ફઅકુખીલ મઅઝેરતી વતઅલમો હાજતી ફઅઅતેની સોવાલી વ તઅલમો માફી નફસી ફફીરલી ઝોનૂખી. અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અઅલોકા ઈમાન'ર્યોબાશેરો કલ્ખી વ યકીનન સાદિકન હતા અઅલમો અન્નહુ લાયોસીબની ઇલલા મા કનખત લી રહેયા મિનદમઈશતે બેમા કસગત લી યા અહ'મરહિમીન.

તરજુમો : અય અલ્લાહ ! તુ મારા શુખત અને બહેરને બાણે છે. તુ મારી ક્ષમાને બ-શ-૭

કબૂલ કર અને તુ મારી હાજતને બાણે છે, મારો સવાલ (માંગણી) મને અતા કર અને જે કાંઈ મારા નફસમાં છે તુ તેને બાણે છે, તુ મારા શુનાહોને બખશી દે. અય અલ્લાહ ! હું તારાથી તે ઈમાનનો સવાલ કરું છું જે મારા કદમમાં પ્રવિષ્ટ કરી બાય અને સાચું યકીન માંગું છું કે જેથી હું બાણી લઉં કે મને એ જ પહોંચશે જે તે મારા માટે લખ્યું છે. અને જે કાંઈ તે મારી કિરમતમાં કયું છે તેના પર રાઝી રહું. અય સૌ મહેરબાનોથી અધિક મહેરબાન.

હદીસમાં છે કે, અલ્લાહ અઝઝ વ બલ્દે ફરમાવે છે, જે શખ્સ આ દુઆ કરશે હું તેની ખતા (બૂલ) બખશી દઈશ, ગમ ફર કરી દઈશ, મોહતાલ તેનાથી કાઢી લઈશ, દરેક વેપારીથી વધીને તેનો વેપાર રાખીશ, દુનિયા લાચાર તથા મજબૂર (બની) તેની પાસે આવશે જો કે તે તેને ન ચાહે. આ મુકામ પર કેટલીક ખીજા દુઆઓ મજકૂર છે. દા. ત.

અલ્લાહુમ્મ ઈન્ન હાઝા બલદોકલ્હરામો વ મરજુહોકલ્હરામો વ જૈતોકલ્હરામો વ અના અબ્દોકા વ ઈબ્નો અબ્દેકા વ ઈબ્નો અમતેકા અતૈતોકા બે ઝુનૂબિન કસીરતિન વ ખતાયા જુમ્મતિન વ વ અઅમાલિન સૈયેઅતિન વ હાઝા મકામુદઆઈએકા મિનન્નારે અલ્લાહુમ્મ આફેના વ અઅફેઅન્ના વફીરલના ઈન્નકા અન્તલગકુફર'હીમ.

તરજુમો : અય અલ્લાહ આ તારું ઈઝઝતવાણું શહેર છે અને તારી ઈઝઝતવાળી

મસ્જિદ છે અને તારૂં ઇઝતવાળું ઘર છે અને હું તારો બંદો છું અને તારા બંદા અને તારી બાંદી (દાસી)નો પુત્ર છું, કેટલાએ ગુનાહો અને મોટી ખતાઓ અને પુરા આ'માલ સાથે તારા હૂઝુર (સમક્ષ) હાજર થયો છું અને જહન્નમથી તારી પનાહ માંગનારની આ જગ્યા છે. અય અલ્લાહ તુ અમને આક્રિયત (કુશળતા) આપ અને અમને માફ કર અને અમને બક્ષી દે, બેશક તુ મોટો બક્ષનાર મહેરબાન છે.

મસ્અલા (૧) જે ભીડના કારણે મકામે ઈબ્રાહીમમાં નમાઝ ન પઢી શકે તો મસ્જિદ શરીફમાં કોઈ બીજા સ્થળે પઢી લે. અને મસ્જિદુલ હરામ ઉપરાંત ક્યાંક બીજે પઢી તો પણ થઈ જશે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨) મકામે ઈબ્રાહીમ પછી આ નમાઝ માટે સૌથી અફઝલ કા'બા મોઅઝમાની અંદર પઢવું છે, પછી 'હતીમ'માં મીઝાબે રહમતની નીચે, તેના પછી હતીમમાં કોઈ બીજા જગ્યાએ પછી કા'બા મોઅઝમાથી નિકટતમ જગ્યામાં, પછી મસ્જિદુલ હરામમાં કોઈ જગ્યા પર હરમે મક્કાની અંદર જ્યાં પણ હોય, (લખાબ)

મસ્અલા (૩) સુન્નત એ છે કે કરાહતનો સમય ન હોય તો તવાફ પછી તુરત જ નમાઝ પઢે. વચમાં અંતર ન હોય, અને જો ન પઢી તો ઝિંદગીભરમાં જ્યારે પઢશે અદાજ છે, કઝા નથી, પરંતુ ખૂરે ક્યું કે સુન્નત ફેલ થઈ. (મનાસિક)

મસ્અલા (૪) ફરજ નમાઝ આ રકઅતોના કાયમ મુકામ થઈ શકતી નથી. (આલમગીરી)

(૧૭) મુલતઝિમથી લિપટવું

નમાઝ તથા હુઆથી ફારેગ થઇને મુલતઝિમની પાસે બથ અને હજરની નિકટ તેનાથી લિપટે (બાથભીડે) અને પોતાની છાતી અને પેટ અને ક્યારેક જમણો ગાલ અને ક્યારેક ડાબો ગાલ તેના પર મુકે અને બંને હાથ માથાથી ઊંચા કરીને દીવાલ પર ફેલાવે અથવા જમણો હાથ કા'બાના દરવાજા અને ડાબો હાથ હજરે અસ્વદ પ્રત્યે ફેલાવે. અહીંયાની હુઆ આ છે. યા વાજેદો યા માજેદો લાતોઝિલ અન્ની નેઅમતન અન્અમત અહૈયા.

તરજુમો : અય કુદરતવાળા, અય ખુઝુર્ગ તેં મને જે નેઅમત આપી તેને મારાથી નષ્ટ ન કર.

હતીમમાં ફરમાવ્યું જ્યારે હું ઈસ્હુ છું જિખરફલને નિકાળુ છું કે, મુલતઝિમને લિપટેલા આ હુઆ કરી રહ્યા છે: અતિશય ખુબૂઅ તથા ખુશુઅ (એકાગ્રતા) તથા આજિઝી તથા વિનમ્રતા સાથે હુઆ કરે અને હુરફ શરીફ પણ પઢે અને આ સ્થળની એક હુઆ આ પણ છે.

'ઇલાહી વકફતો બેબાબેકા વલતઝમ્તો બે અઅતાબેકા અબુ' રહમતકા વ અખશા એકાબકા અહ્લાહુમ્મ હરિ'મ શરરી વ જસદી અલન્નારે અહ્લાહુમ્મ કમા સુન્ત-વજહી અનિરસોબુદે લે ગૈરકા ફસુન અન મસાઅલતિન ગૈરકા અહ્લાહુમ્મ યા રખબલ્લૌતીલઅતીક અઅતીક રિકાબના વ રેકાબ આબાએના વ ઉમ્મહાતેના

મિનન્નારે યા કરીમેા યા અગીઝો યા જખખારો રખખના તકખખલ મિન્ના ઈન્નકા અન્તસ્સમીઉદઅલીમ. વતુખ અદૌના ઈન્નકા અન્તતવ્વાયુરહીમ અદલાહુમ્મ રખખ હાઝલ્ખૌતલ્અતીકે અ તીકે રિકાખના મિનન્નારે વ અઈદના મિનશૈતાનિર્ભમ વ અકફીન્ના કુલ્લિ સુઈન વકુનેઅના ખેમા રઝકના વ ખાર-કલના ફીમા અઅતૈતના અહ્લાહુમ્મજ-અદના મિન અકરમિ વફ્હેકા અદૌકા અહ્લાહુમ્મ લકલ્હમ્હેા અલા નઅમાએકા વ અફ્ઝલો સલાતેકા અલા સૈયદે અખેયાઈકા વ જમીએ રોસોલેકા વ અફ્ફેયાએકા વ અલા આલેહિ વ અસહા ખેહિ વ અવલયાએકા'

તરજુમો : ઈલાહી હું તારા દરવાખ પર ઉભો છું અને તારા આસ્તાનાથી ચીપટી ગયો છું. તારી રહેમતનો ઉમેદવાર અને તારા અઝાબથી ડરનાર, અય અહ્લાહ મારા વાળ અને શરીરને જહન્નમ પર હરામ કરી દે, અય અહ્લાહ જેવી રીતે તેં મારા અહેરાને પોતાના ગેર માટે સિજદો કરવાથી સુરક્ષિત રાખ્યો એવી જ રીતે મને એનાથી સુરક્ષિત રાખ કે તારા ગૈરથી સવાલ કરું. અય અહ્લાહ, અય આ આઝાદ ઘરના માલિક તુ અમારી ગરદનોને અને અમારા ખાપ દાદા અને અમારી માંઓની ગરદનોને જહન્નમથી આઝાદ કરી દે. અય કરીમ, અય બખ્શવાવાળા, અય ગાલિબ, અય જખખાર, અય રખખ ! તુ અમારાથી કબૂલ કર ખેશક તુ સાંભળનાર, બલુનાર છે અને અમારી તૌબા કબૂલ કર.

ખેશક તુ તૌબા કબૂલ કરનાર મહેરબાન છે. અય અહ્લાહ, અય આ આઝાદ ઘરના માલિક, અમારી ગરદનોને જહન્નમથી આઝાદ કર અને શયતાન મરહૂદથી અમને તારી પનાહ આપ ને દરેક ખુરાઈથી અમને સુરક્ષિત રાખ અને જે કાઈ તેં આપ્યું તેના પર સંતુષ્ટ કર અને જે આપ્યું તેમાં બરકત આપ અને પોતાના ઈઝતવાળા વફ્દ (ગિરોહ)માં અમને કરી દે. ઈલાહી તારા માટે જ હરદ (સ્તુતિ) છે, તારી નેઅમતો પર અને અફ્ઝલ હરદ અખિયાએના સરદાર પર અને તારા સઘળાં રસૂલો અને બરજુહીદા (શ્રેષ્ઠ) લોકો પર અને તેમની આલ-ઓલાદ તથા અસ્હાબ અને તારા ઓલિયા પર.

મસ્અલા (૧) 'મુલતઝિમ' પાસે તવાફની નમાઝ પછી આવવું તે તવાફમાં છે જેના પછી (સફા મરવાની) સઈ છે અને જેના પછી સઈ ન હોય તેમા નમાઝથી પહેલા મુલતઝિમથી લિપટે પછી મકામે ઈખ્રાહીમની પાસે જઈને ખે રકઅત નમાઝ પઢે, (મનાસિક)

(૧૮) ઝમઝમ તરફ હાજરી

પછી ઝમઝમ પર આવો અને ઘઈ શકે તો ખૂદ એક ડોલ ખેંચો નહી તો ભરનારથી લઈ લો અને કા'બા પ્રતિ મોં કરીને ત્રણ શ્વાસમાં પેટ ભરીને જેટલું પી શકાય ઉભા થઈને પીઓ, દરેક વખત ખિસ્મિહ્લાહથી શરૂ કરો અને અલહમ્દુલિહ્લાહ પર ખતમ કરો અને દરેક વખત કા'બા મોઅઝઝમા પ્રતિ નજરો ઉપાડીને જોઈ લો. બાકીનું વધેલું પાણી શરીર પર નાખી લો અથવા

મૂખ અને મસ્તક અને શરીર પર તેનાથી મસહ કરી લો. અને પીતી વેળા દુઆ કરો કે તે દુઆ કુબૂલ છે. રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ ફરમાવે છે 'ઝમઝમ' જે મુરાદથી પીવામાં આવે તેના જ માટે છે (એટલે તે મુરાદ પુરી થશે) તે સમયની દુઆ આ છે "અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અરઅલોકા ઈલમન નાફેઅ'વવ રિઝકન વારેઅ'વ લઅમલમ મુતકબ્બલન વ શિક્કાઅમ મિન કુલ્લે દાઈન"

તરજુમો : અય અલ્લાહ હું તારાથી લાલ આપનાર ઈલમ અને વિસ્તૃત રિઝક (રોજી) અને મકબૂલ અમલ અને દરેક બીમારીથી શિક્કાનો સવાલ કરું છું (માંગુ છું).

અથવા એ જ બમેઅ દુઆ પઠો અને મક્કા મોઅઝ્ઝમાની હાગરી સુધી તો અનેકવાર ઝમઝમ શરીફ પીવું પ્રાપ્ત થશે. ક્યારેક ક્યામતની તૃપ્તિ અથવા માટે પીઓ ક્યારેક કબ્રના અઝાબથી સુરક્ષા માટે, ક્યારેક રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમની મહોબ્બત વધવા માટે ક્યારેક રોજીની વ્યાપકતા માટે. ક્યારેક બીમારીઓની શિક્કા માટે ક્યારેક ઈલમ પ્રાપ્તિ વિગેરે ખાસ ખાસ મુરાદો માટે ઝમઝમનું પાણી પીઓ.

(૧૯) ત્યાં જ્યારે પીઓ પેટ ભરીને પીઓ. હદીસમાં છે કે અમારામાં અને મુનાફિકોમાં એ તક્વાવત છે કે તેઓ ઝમઝમને પેટ ભરીને પીતા નથી.

(૨૦) ઝમઝમના કુવાની અંદર ઝાંખો (ઝાંખીને નમીને જુઓ) કે હદીસના હુકમથી (તે કૃત્ય) નિકાકને દફે કરનાર છે.

(૨૧) સફા તથા મરવાની સઈ

હવે જો થાક વિગેરેનું કોઈ ઉઝર (કારણ) ન હોય તો હમણું નહીં તો, આરામ લઈને, સફા-મરવામાં સઈ માટે ફરી હજરે અસ્વદની નિકટ આવો અને એવી જ રીતે તકબીર વિગેરે કહીને ચુમો અને ન થઈ શકે તો તેના પ્રત્યે મુખ કરીને અલ્લાહો-અકબર વલાઈલાહા ઈલલ્લાહુ વલહમ્દુલિલ્લાહિ અને હુરૂદ શરીફ પઠતાં તુરત જ "બાએ શફા"થી સફાની દિશાએ રવાના થાવ, મસ્જિદના દરવાજાથી ડાબો પગ પહેલાં કાઢો અને જમણો પગ પહેલાં છુટમાં નાખો અને આ અદબ દરેક મસ્જિદથી આવતા હમેશા ધ્યાનમાં રાખો અને એજ દુઆ પઠો જે મસ્જિદથી નિકળતી વખતે પઠવા માટે મબકૂર થઈ ગઈ છે.

મરઅલા (૧) : ઉઝર (શરઈ કારણ) વગર તે સમયે સઈ ન કરવું મકરૂહ છે કે સુન્નતના વિરૂદ્ધ છે.

મરઅલા (૨) : જ્યારે તવાફ પછી સઈ કરવી હોય તો પાછા આવીને હજરે અસ્વદનું ઈસ્તલામ (હજરે અસ્વદને યોસો દેવો અથવા તેને હથેલીઓ લગાવીને તેને ચુમવું વિ.) કરીને સઈ માટે બાય અને સઈ ન કરવી હોય તો ઈસ્તલામની જરૂરત નથી. (આલમગીરી)

મરઅલા (૩) : સઈ માટે બાએ સફાથી જવું મુસ્તહબ છે અને એજ આસાન પણ છે અને જો કોઈ બીજા દરવાજાથી જશે તો પણ સઈ અદા થઈ જશે.

(૨૨) ઝિક તથા દરૂદમાં મશગુલ સફાની સીડીઓ પર એટલા થકો કે કા'બા મોઅઝમા નજરે પડે અને આ વાત અહીંયા પ્રથમ જ સીડી પર ચઢવાથી પ્રાપ્ત છે. અર્થાત જો મકાન અને દીવાલો વચ્ચે ન હોત તો કા'બા મોઅઝમા અહીંયાથી દેખાત, તેનાથી ઉપર ચઢવાની હાજત નથી બદકે અહલે સુન્નત વજમાઅતના મઝહબની વિરૂધ અને બદમઝહબો અને બહિલોનો ફેલ છે કે સાવ ઉપરની સીડી સુધી ચઢી જાય છે. અને સીડી પર ચઢવાથી પહેલા આ પઠો :

અબ્દુઓ ખેમા બદઅલાહોબેહિ ઈન્નસ્સફા વદમરવતા મિન શઆએ-રિલ્લાહે ફમન હબજલ્બોતા અવેઅતમર ફલા જોનાહા અલૌહે અ'ચસવફા ખેહા વમન તતવ્વઅ ખૌરન ફઈન્નહાહા શાકિરન અલીમ.

તરજુમો : હું તેનાથી શરૂ કરું છું જેને અહીં પ્રથમ ઝિક કયું. ખેશક સફા તથા મરવા અદલાહની નિશાનીઓ પૈકી છે. જેણે હબજ અથવા ઉમરો કયો તેમના તવાફમાં શુનોહ નથી અને જે શખસ નેક કામ કરે તો ખેશક અદલાહ બદલો આપનાર, બણનાર છે.

પછી કા'બા પ્રત્યે સુખ કરીને બને હાથ બલાઓ સુધી દુઆની જેમ પહોળા રાખી ઉચા કરો અને એટલીવાર સુધી થાલો જેટલીવારમાં સૂરએ સુક્સલની કોઈ સૂરત અથવા સૂરએ બકની પચીસ આયતોની તિલાવત કરવામાં આવે અને તરબીહ તથા

તહલીલ તથા તકબીર તથા દરૂદ શરીફ પઠો અને પોતાના માટે, પોતાના મિત્રો માટે અને બીજા મુસલમાનો માટે દુઆ કરો કે અહીંયા દુઆ કયુલ થાય છે. અહીંયા પણ દુઆએ જામેઅ' પઠો, અને આ પઠો.

અદલાહો અકબર, અદલાહો અકબર, લાઈલાહા ઈલ્લાહાહો વદલાહો અકબર વ લિલ્લાહિલ્લહ્મ, અલ્લહ્મો લિલ્લાહે અલા મા હદાના અલ હમ્દો લિલ્લાહે અલા મા અઅતાના અલ્લહ્મો લિલ્લાહે અલા મા અલ્લહ્મના અલ્લહ્મો લિલ્લાહિલ્લહ્મી હદાના લેહાઝા, વમાકુન્ના લે નહતદેયા લૌલા અન હદાનલ્લાહ, લાઈલાહા ઈલ્લાહાહો વહદહુ લાશરીકા લહુ લહુલ્મુલ્કો વ લહુલ્લહ્મો ચોહરી વ ચોમીતો વહુવા હૈયુન લાયમૂતો, ખેયદેહિલ ખૌરે, વહોવા અલા ખુલ્લે શૈઈન કદીર લાઈલાહા ઈલ્લાહાહો વહદહુ સદકે વઅદહુ વનસર અબ્દુહુ વ અબ્લખબુન્દહુ વ હઝમલ્લાહઝાખ વહદહુ, લાઈલાહા ઈલ્લાહાહો વલા નઅખોદો ઈલ્લા ઈચ્યાહો સુખલે-સીના લહુદીન, વ લવ કર્હ લકાફેરન સુખહાનહાહે હીના તુમ્સુના વ હીના તુરખેહુન, વલાહુ લ્લહ્મો ફીરસમાવાતે વદઅદે વ અશીર્યાવ્વ હીના તુખેરન. યખરેજુહૈય મિનલમૈયિતે વ યુખરેજુલ મૈયિતા મિનલૈયે ચોહરીઅર્દ બઅદા મૌતેહા વકઅલિકા તુખરજુન અહીહુમ્મ હદે તની લિલ્લહ્મો અરઅલોકા અન લા તન્જેઅહુ મિન્ની હતા તવફફાની

અના સુસ્લેષુન સુખલાનલાહે વહુમ્લો
લિલાહે વ લાઈલાહા ઈલાહાહો વલાહો
અકબર વજા હૌલા વજા કુવતા ઈલા
ખિલાહિઅલ્લીયીઅઝીમ

અલાહુમ્મ અહયેની અલા સુન્નતે
નખીયેકા સુહરમદિન સલ્લલાહો
ત્યાલા અલૌહે વસલ્લમ વ તવફૂફની
અલા મિલ્લતેહિ વ અઈદની મિન
સુદાલાતેયુફતિન અલાહુમ્મ અજઅલ
મિમ્મરતો હિખબોકા વ ચોહિખબો
રસૂલકા વ અખેયાએકા વમલાએકતેકા
વ ઈબાદે કરસાલોહીન અલા હુમ્મ
યસ્સીરલી લિલ્યુસ્સરા વ જન્નીખનીલહુસ્સરા,
અલાહુમ્મ અહરેની અલા સુન્નતે
રસૂલેકા સુહરમદિન સલ્લલાહો ત્યાલા
અલૌહે વસલ્લમ વ તફૂફની સુસ્લેમન
વહીકની ખિસ્સાલોહીન વજઅલની
મિંવ્વરસતીલજન્નતી ન્નઈમે વજ્જીરલી
ખતીઅતી યૌમિદીને, અલાહુમ્મ !
ઈન્ના નરઅલોક ઈમાનન કામિલન વ
કલ્પન ખારેઅન વ નરઅલોકા
ઈદમન નાફેઅન યકીનન સાદિકન
વ દીનન કુયેમન વ નરઅલો
કલ્પફવ વલ્યાફીયતા મિન કુલે
નલ્લીયતિન વનરઅલોકા તમામલ
આફીયતે વનરઅલોકા દવામતિલ
આફીયતે વ નરઅલોકરશુકર અલ્લ
આફીયતે વનરઅલોકજેના અનિનાસે
અલા હુમ્મ સલ્લે વસલ્લમ વખારિક
અલા સૌયેદેના સુહમદિવ્વ અલા આલોહિ
વ અસહાબેહિ અદદ ખલકકા વરેદાએ
નફ્સેકા વ ઝીનતે અર્શકા વ મિદાદે

કલેમાતેકા કુલમા ઝકરકઝઝાકેરન
વ ગફલ અન ઝિકેકલગાફેરના.

તરજુમો : હમ્દ છે અલાહ માટે કે
તેણે અમને હિદાયત આપી, હમ્દ છે અલાહ
માટે કે તેણે અમને આપ્યું. હમ્દ છે અલાહ
માટે કે તેણે અમને ઈલ્હામ કર્યું. હમ્દ છે
અલાહ માટે જેણે અમને તેની હિદાયત
કરી અને જે અલાહ હિદાયત ન આપતો
તો અમે હિદાયત ન પામતા, અલાહ
સિવાય કોઈ મઅયુદ નથી જે એકલો છે,
તેનો કોઈ શરીક નથી, તેના માટે સુલ્ક
હિકમત છે અને તેનાજ માટે હમ્દ છે, એજ
જીવતા કરે અને મારે છે અને તે ખુદ
જીવંત છે, મરતો નથી, તેનાજ હાથમાં
ખૈર (લલાઈ) છે અને તે દરેક શય પર
કાદિર છે, અલાહ સિવાય કોઈ મઅયુદ
નથી જે એકલો છે. તેણે પોતાનો વાયદો
સાચો કર્યો, પોતાના બંદાની મદદ કરી
પોતાના લશ્કરને ગાલિબ કર્યું અને કાફિરોની
જમાઅતોને તેણે એકલાએ પરાજય આપ્યો
અલાહ સિવાય કોઈ મઅયુદ નથી અમે
તેનીજ ઈબાદત કરીએ છીએ. તેના જ માટે
દીનને શુધ્ધ કરીએ છીએ ભલે કાફિરો
ખુર માને, અલાહની પાકી છે, સવાર-
સાંજ અને તેના માટેજ હમ્દ છે, આસ્માનો
અને ધરતીમાં, અને ત્રીજા પહોરે અને
ઝોહરના સમયે, તે જીવતાને સુદાથી કાઢે
છે અને સુદાને જીવતાથી કાઢે છે. અને
ધરતીને તેના મરી ગયા પછી જીવંત કરે
છે અને એવી જ રીતે તમે કાઢવામાં આવશો.
ઈલાહી તે જેવી રીતે મને ઈસ્લામ પ્રત્યે
હિદાયત આપી, તારાથી સવાલ કરું છું કે

તેને મારાથી જુદી ન કર જે, ત્યાં સુધી કે મને ઇસ્લામ પર મૃત્યુ આપે અલ્લાહ માટે હુમ્મ છે અને અલ્લાહ સિવાય કોઈ મઅમૂદ નથી અને અલ્લાહ બહુ મોટો છે. અને ગુનાહથી ફરવું અને નેકીની તાકત નથી પરંતુ અલ્લાહની મદદથી જે ખરતર તથા ખુજુર્ગ છે. ઈલાહી તુ મને પોતાના નખી મોહમ્મદ સલ્લલ્લાહો અલ્લયહે વસલ્લમ ની સુન્નત પર હવંત રાખ અને તેમની મિલ્લત પર વક્લત આપ અને કિત્તાની ગુમરાહીઓથી બચાવ, ઈલાહી તુ મને તે લોકોમાં કર જે તારાથી મહોખ્ખત ધરાવે છે અને તારાં રસુલ તથા અંબિયા તથા મલાઇકા અને નેક અંદાઓથી મહોખ્ખત રાખે છે. ઈલાહી મારા માટે આસાની ઉપલબ્ધ કર અને મને સખ્નીથી બચાવ, ઈલાહી પોતાના રસુલ મોહમ્મદ સલ્લલ્લાહો અલ્લયહે વસલ્લમની સુન્નત પર મને હવંત રાખ અને મુસલમાન તરીકે મૃત્યુ અને નેક લોકોની સાથે મેળવ અને જન્નતુલનઈમને વારિસ કર અને કયામતના દિવસે મારી ખતા બખ્શી હે. ઈલાહી તારાથી ઈમાને કામિલ અને આબિઝી કરનાર હુદયનો અમે સવાલ કરીએ છીએ. અને અમે તારાથી લાલ આપનાર ઈલમ અને સાચું યદીન દ્રઠ દીનનો સવાલ કરીએ છીએ. અને દરેક બલાથી અક્વ તથા આક્રિયતનો સવાલ કરીએ છીએ અને પૂરી આક્રિયત અને આક્રિયતની નિરંતરતા અને આક્રિયત પર શુકનો સવાલ કરીએ છીએ અને આદમીઓથી નિરપૃહતાનો સવાલ કરીએ છીએ. ઈલાહી તુ હુરુદો સલામ તથા ખરકત નાઝિલ કર અમારા સરદાર મોહમ્મદ

સલ્લલ્લાહો અલ્લયહે વસલ્લમ અને તેમની આલ તથા અરકાબ પર, તારી મખલૂકની ગણુના જેટલું અને તારીરબા અને તારા અર્શના વજન જેટલું અને તારા કલેમાતની લંબાઈ જેટલું, જ્યાં સુધી ઝિક કરનાર તારો ઝિક કરતા રહે અને જ્યાં સુધી ગાકિલ તારા ઝિકથી ગાકિલ રહે.

હુઆમાં હુથેળીઓ આકાશ તરફ રહે, ન એવી રીતે કે જેવું કેટલાક બહિલો હુથેળીઓ કા'બા તરફ કરે છે, અને અકસર તવાફ કરવાવાળાઓ હાથ કાનો સુધી ઉઠાવે છે પછી છોડી દે છે, આવી જ રીતે ત્રણ વખત કરે છે. તે પણ ગલત તરીકો છે. બદકે એક વખત હુઆ માટે હાથ ઉઠાવ્યા અને જ્યાં સુધી માંગે અફર રાખે જ્યારે હુઆ ખતમ થઈ જાય હાથ લટકાવીદે પછી સઠની નિચ્ચત કરે, તેની નિચ્ચત આવી રીતે છે.

અલ્લા હુમ્મા ઈન્ની ઉરીહુસ સઠ
ખયનરસફા વલમર વતાફ યસ્સરહુલી
વ તકખખલહુ મિન્ની

(તરજુમો : હે મારા અલ્લાહ! હું સફા મરવાની સઠનો ધરિદો કરું છું. તે મારા માટે આસાન કરી દે).

(૨૩) પછી સફાથી ઉતરી મરવા તરફ જાય, ઝિક તથા હુરુદ બરાબર ચાલુ રાખે, જ્યારે પ્રથમ માઈલ આવે (અને આ સફાથી થોડાક જ અંતરે છે ડાબા હાથે લીલા રંગનો માઈલ (પટ્ટો) મસ્જિદ શરીફની દીવાલની

સમીપ છે) અહીંયાથી દોડવું (ઝડપી ચાલ) શરૂ કરે (પરંતુ ન હૃદયી વધારે ન કોઈને કબ્લ આપીને ત્યાં સુધી કે બીજા માઈલ (લીલા રંગના પટ્ટા) થી નિકળી જાય. અહીં પઠવાની દુઆ આ છે.

રખખગફીર વરહમ વતજાવ અમ્મા તઅલમો માલાનઅલમો ઈન્નકા અન્તલ અઈઅમુઅકરમ અલલાહુમ્મ જઅહાહા હબજન મખરરવ વસઅયમ મશકૂરવ અમ્મમમકૂરન અલલાહુમ્મગફીરલી વલેવાલેદૈયા વલિલમુઅમેનીના વલમુઅમેનાતે યામુઅઅઅવાતે રખખના તકખખલ મિન્ના ઈન્નકા અન્તસસમીઉલ અલીમ વ તુખ અહૌના ઈન્નકા અન્તત્તવાઅુર્હીમ. રખખના આતેના ફીદદુન્યા હસનતવ્વ ફીલઆખેરતે હસનતવ્વકેના અઝાખન્નાર

તરજુમો : અય પરવરદિગાર બખશ અને રહેમ કર અને દરગુઝર કર તેનાથી જેને તુ બાણુ છે અને તુ તેને બાણુ છે અમે બાણુતા નથી, બે શક તુ ઈઝઝત તથા દયાવાળો છે, અય અહ્લાહ તુ તેને હબજે મખરર કર અને સર્થ મશકૂર કર અને શુનાહ બખશ, અય અહ્લાહ મને અને મારા મા બાપ અને તમામ મોમિનીન તથા મોમિનાતને બખશી દે, અય દુઆઓનો સ્વીકાર કરનાર અય રખખ અમારાથી તુ કખૂલ કર બેશક તુ સાંભળનાર બાણુનાર છે, અને અમારી તૌબા કખૂલકર, બે શક તુ તૌબા કખૂલ કરનાર મહેરબાન છે, અય રખખ તુ અમને દુનિયામાં લલાઈ આપ અને આખિરતમાં લલાઈ આપ અને અમને જહન્નમના અઝાખથી બચાવ)

(૨૪) બીજા લીલા રંગના પટ્ટા માઈલથી નિકળી ધીમા પડી જાય અને આ દુઆ વારંવાર પઠતા પઠતા. લાઈલાહા ઈહ્લાહાહુ વહદહુ લાશરીકલહુ લહુલમુદકુ યુહયી વ યુમીતુ વહોવહયુલલાયમુતુ બેયદિહિલ ખયર વહુવા અત્રા દુલ્લે શૈધન કફીર. મરવા પહાડી સુધી પહોંચ્યો. અહીં પ્રથમ સીડી પર ચઢવા બલકે તેના નિકટ ઝમીન પર ઉભા રહેવાથી મરવાહ પર ચઢવું થઈ ગયું. માટે બિલકુલ દીવાલની સમીપ ન થઈ જાય કે તે બહિલોનો તરીકો છે. અહીં પણ જો કે ઈમારતો બની (બાંધકામ થઈ) જવાથી કા'બા નજરે પડતો નથી પરંતુ કા'બા પ્રાયે મુખ કરીને જેવું સકા પર ક્યું હતું તસ્ખીહ તથા તકખીર તથા હમ્દો સના તથા હરદો દુઆ અહીંયા પણ કરો. આ એક ફેરો (ચક્કર) થયો.

(૨૫) પછી અહીંયાથી સકા તરફ ઝિકો હરદ અને દુઆઓ પઠતા જાવ. જ્યારે લીલા માઈલની પાસે પહોંચ્યો એવી જ રીતે દોડો અને બંને માઈલો (પતથર)થી પસાર થઈને ધીમા પડી જાવ. ફરી આવો ફરી જાવ, ત્યાં સુધી કે સાતે ચક્કર મરવહ પર પૂરા થાય અને દરેક ફેરામાં એવી જ રીતે કરો. આનુ નામ સર્થ છે. બંને માઈલો (લીલા રંગના પટ્ટાઓ)ની વચ્ચે જો દોડીને ન ચાલ્યા અથવા સકાથી મરવહ સુધી દોડીને ગયા તો ખોટું ક્યું કે સુન્નત તર્ક થઈ પરંતુ દમ અથવા સદકો વાજિબ નથી. અને સર્થમાં ઈઝતેબાઅ (ચાદરને જમણા ખલાની નીચે રાખવી અને ખલો ઉઘાડો રાખવો તે) નથી. જો લીડના લિધે માઈલોની વચ્ચે દોડવાથી

વિવશ છે તો થોડીકવાર થોભી જાય કે ભીડ ઓછી થઈ જાય અને દોડવાનો મોકો મળી જાય. અને જો થોડીકવાર થોભવાથી ભીડ ઓછી થશે નહીં તો દોડવાવાળાઓની જેમ ચાલે અને કોઈ ઉઝરના કારણે જાનવર પર સવાર થઈને સર્ધ કરે છે તો તેમની વચ્ચે જાનવરને ઝડપથી ચલાવે પરંતુ તેનો ખ્યાલ રહે કે કોઈને ઈજા ન થાય કે આ હરામ છે.

મસ્અલા : (૧) જો મરવાથી સર્ધ શરૂ કરી તો પહેલો ચક્કર કે મરવહથી સક્ષનો થયો, ગણવામાં આવશે નહીં. હવે સક્ષથી મરવહ જશે, આ પહેલો ફેરો (ચક્કર) થયો.

(દુરે મુખતાર, આલમગીરી)

મસ્અલા (૨) જે શખ્સ એહરામથી પહેલાં જો હોશ થઈ ગયો છે અને તેના સાથીઓએ તેના તરફથી એહરામ ખાંધ્યો છે તો તેના તરફથી તેના સાથી નાયબ તરીકે સર્ધ કરી શકે છે. (મનાસિક)

મસ્અલા (૩) સર્ધ માટે શરત એ છે કે પૂરા તવાફ અથવા તવાફના અકસર હિસ્સાની પછી થાય માટે જો તવાફથી પહેલાં અથવા તવાફના ત્રણ ફેરા પછી સર્ધ કરી તો સર્ધ થઈ નહીં. અને સર્ધના પહેલાં એહરામ હોવું પણ શરત છે. ભલે હજનો એહરામ હોય કે ઉમરાનો. એહરામથી પહેલાં સર્ધ થઈ શકતી નથી. અને હજની સર્ધ જો વુકુફે અરક્ષાની પહેલાં કરે તો સર્ધના સમયમાં પણ એહરામ હોવું શરત છે અને વુકુફે અરક્ષા પછી હોય તો સુન્નત એ છે કે એહરામ

જોલી નાખ્યું હોય અને ઉમરહની સર્ધમાં એહરામ વાજિબ છે અર્થાત જો તવાફ પછી માથું મુંડાવી લીધું પછી સર્ધ કરી તો સર્ધ થઈ ગઈ પરંતુ કેમકે વાજિબ તર્ક થયું માટે દમ વાજિબ છે. (લખાબ)

મસ્અલા (૪) સર્ધ માટે તહારત શરત નથી. હૈઝવાળી ઔરત અને જનાબતવાળો (જેના પર ગુસલ કરવું વાજિબ હોય તે) પણ સર્ધ કરી શકે છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૫) સર્ધમાં પેદલ (પગપાળા) ચાલવું વાજિબ છે. જ્યારે કે ઉઝર ન હોય માટે જો સવારી અથવા ડોલી વિગેરે પર સર્ધ કરી અથવા પગોથી ન ચાલ્યો બદલે ઘસડાતો ગયો તો ઉઝરની હાલતમાં માફ છે અને ઉઝર વગર એવું ક્યું તો દમ આપવો વાજિબ છે. (લખાબ)

મસ્અલા (૬) સર્ધમાં સતરે ઔરત સુન્નત છે અર્થાત જો કે સતરનું છુપાવવું ફરજ છે પરંતુ એ હાલતમાં ફરજ ઉપરાંત સુન્નત પણ છે કે જો સતર ખુલ્લુ રહ્યું તો તેના કારણે કફ્ફરો વાજિબ નથી પરંતુ એક ગુનોહ ફરજના તર્કનો થયો. ખીજો ગુનોહ સુન્નત ત્યાગનો (મનાસિક) કેટલીક ઔરતોને જોવામાં આવે છે બહુ જ બેબાકીથી સર્ધ કરે છે કે તેમના કાંડા અને ગળા ખુલ્લા રહે છે અને એ ખ્યાલ નથી કે મક્કા મોઅઝમામાં અપરાધ કરવું બહુ જ સખત (હુબ્ટ) વાત કે અડીયા જેવી રીતે એક નેકી લાખ નેકીની બરાબર છે એવી જ રીતે એક ગુનોહ લાખ ગુનાહની બરાબર છે બદલે અડીયા તો શું પરંતુ

કા'બા મોઅઝમાની સામે પણ તેઓ એ જ હાલતમાં રહે છે બદકે એ જ હાલતમાં તવાફ કરતાં જોવામાં આવે છે જો કે તવાફમાં સતરતુ, છુપાવવું તે દાયમી ફરજ ઉપરાંત વાજિબ પણ છે તો એક ફરજ ખીબ વાજિબના તકથી જે ગુનાહ કર્યા તે પણ ક્યાં, બયતુલ્લાહની સામે અને ખાસ તવાફની હાલતમાં બદકે કેટલીક ઓરતો તવાફ કરવામાં ખાસ કરીને હજરે અસ્વહને ખોસો આપવામાં પુરૂષો (ની ભીડ)માં ઘૂસી જાય છે અને તેમનું શરીર પુરૂષોના શરીરથી સ્પર્શ થતું રહે છે પરંતુ તેમને તેની કોઈ પરવા નથી જો કે તવાફ અથવા હજરે અસ્વહના ખોસો વિગેરે સવાબ માટે કરવામાં આવે છે પરંતુ તે ઓરતો સવાબના બદલે ગુનોહ ખરીદી લે છે માટે તે કાર્યોની તરફ હાજીએ વિશિષ્ટતાથી ધ્યાન આપવું જોઈએ. અને તેમની સાથે જે ઓરતો હોય તેમને તાકીદથી એવી હુરકતોથી મનાઈ કરવી જોઈએ.

મસ્અલા (૭) મુસ્તહબ એ છે કે બા બુઝુ સર્ધ કરે અને કપડાં પણ પાક હોય અને શરીર પણ દરેક પ્રકારની નાપાકીથી પાક હોય અને સર્ધ શુરૂ કરતી વેળા નિચ્યત કરી લે.

મસ્અલા (૮) મકરૂહ સમય ન હોય તો સર્ધની પછી જે રકઅત નમાઝ મસ્જિદ શરીફમાં જઈને પઢવું જોઈતર છે. (દુરે સુખતાર) ઈમામ અહમદ, ઈબને માબ તથા ઈબને હુખાન મુતલિબ બિન વદાઅથી રાવી તે કહે છે કે, મેં રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહો વસલ્લમને જોયા કે જ્યારે સર્ધથી ફારેગ થયા તો હજરની સામે તશરીફ

લાવીને મતાફના હાશિયામાં જે રકઅત નમાઝ પઢી.

મસ્અલા (૯) સર્ધના સાત ફેરા (ચક્કર) એક પછી એક કરે જો વિલિન્ન પ્રકારે કર્યા તો પરિવર્તન કરે અને હવેથી સાત ફેરા કરે કે એક પછી એક ન થવાથી સુન્નત તર્ક થઈ ગઈ, હા, જો સર્ધ કરતામાં જમાઅત ઉભી થઈ અથવા જનાઝો આવ્યો તો સર્ધ છોડીને (જો સુન્ની અફીદાનો ઈમામ હોય તો) નમાઝમાં શામેલ થાય, નમાઝ પછી જ્યાંથી છોડી હતી ત્યાંથી જ પૂરી કરે.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૦) સર્ધની હાલતમાં વ્યર્થ તથા ખેકાર વાતો સખત અનુચિત છે કે એ તો આમે ન જોઈએ. ન કે તે સમયે ઈબાદતમાં મશગૂલ છે. યાદ રાખો કે ઉમરો કેવળ એજ કાર્યો તવાફ તથા સર્ધતું નામ છે. કિરાન તથા તમત્તોઅવાળા માટે એ જ ઉમરો થઈ ગયો, અને ઈક્રાદવાળા માટે આ તવાફ, તવાફે કુદ્દમ અર્થાત દરખારની હાજરીનો મુજરો.

મસ્અલા (૧૧) હજજ કરનાર મક્કામાં જતાં પહેલાં અરફાતમાં પહોંચ્યો તો 'તવાફે કુદ્દમ' સાકિત (રહ) થઈ ગયો, પરંતુ ખરાબ ક્યુ" કે સુન્નત ફેત (છુટી) થઈ ગઈ અને દમ વિગેરે વાજિબ નથી (જવહિરહ રહદુલ સુહતાર)

(૨૬) કારિન અર્થાત જેણે કિરાન ક્યુ" છે તેના પછી તવાફે કુદ્દમની નિચ્યતથી એક તવાફ તથા સર્ધ બનાવી લાવે.

(૨૭) કાહિન અને મુફરિહ અર્થાત જેણે કેવળ હજનો એહરામ બાંધ્યો હતો, લખ્ઝૈફ

કહેતો મક્કામાં શોભે. તેમની લખ્ખેક દસમી તારીખે જમરહની રમી (શૈતાનને કાંકરીઓ મારવી) ના સમયે ખતમ થશે અને એજ વેળા એહરામથી નિકળશે. જેનો ઉદ્દેખ ઈન્શાઅલ્લાહ આગળ આવે છે. પરંતુ મુત્તેઅ અર્થાત જેણે તમત્તોઅ કર્યો છે, તે અને મુઅતમિર અર્થાત નર્યો ઉમરો કરનાર શરૂ તવાફે કા'બા મોઅઝમાથી સંગે અસ્વદ શરીફ નો પ્રથમ ખોસો લેતાં જ લખ્ખૈકે છોડી દે અને તવાફ તથા સઘ મજકુરની પછી હલક કરે અર્થાત સઘળું માથુ મુંડાવી નાખે અથવા તકસીર અર્થાત ખાલ કતરાવે અને એહરામથી બહાર આવે. ચોરતોએ વાળ મુંડાવવું હરામ છે. તે કેવળ એક ટેરવા (પોરા) બરાબર વાળ કતરાવી લે. અને પુરૂષોને અખત્યાર છે હલક કરે અથવા તકસીર અને ખેહતર હલક છે કે હુજુરે અકદસ સલ્લિલ્લાહો અલયહે વસદ્દલમે હજજતુલ વિદાઅમાં હલક કરાવ્યું. અને માથું મુંડાવવાવાળાઓ માટે ત્રણ વખત હુઆએ રૈહમત ફરમાવી અને કતરાવવાવાળાઓ માટે એક વખત અને જે મુતમતેઅ મિનાની કુરબાની માટે જનવર સાથે લઈ ગયો છે તે ઉમરા પછી એહરામ ખોલવું તેના માટે જાઈજ નથી બદકે કારિનની જેમ એહરામમાં રહે અને લખ્ખૈકે કહ્યા કરે. ત્યાં સુધી કે દસમીની રમીની સાથે લખ્ખૈકે છોડે પછી કુરબાની પછી હલક અથવા તકસીર કરીને એહરામથી બહાર થાય. પછી મુતમતેઅ ઇચ્છે તો આઠમી ઝિલહિજ્જહ સુધી એહરામ વગર રહે પરંતુ અફઝલ એ છે કે જદદી હજજનો એહરામ ખાંધી લે જે એ ખ્યાલ ન હોય કે દિવસો

વધારે છે, એહરામની પાબંદીઓ નથી શકશે નહીં.

(૨૮) ચેતવાણી : 'તવાફે કુદૂમ' માં ઇજતેબાઅ તથા રમલ અને તેના પછી સક્ષ-મરવામાં સઘ જરૂરી નથી, પરંતુ હવે ન કરશે તો તવાફે ઝિયારતમાં કે હજજનો તવાફ ફરજ છે. જેનો ઉદ્દેખ ઈન્શાઅલ્લાહ આગળ આવે છે, આ સઘળા કામ કરવા પડશે અને તે સમયે લીડ બહુ હોય છે, અજબ નથી કે તવાફમાં રમલ અને સઘમાં હોડવું ન થઈ શકે. અને અત્યારે થઈ ગયું તો તે તવાફમાં આ ચીલોની હાજત ન થશે માટે અમોએ તેમને સર્વથા તરકીબમાં દાખલ કરી લીધું.

(૨૯) ઇકામતના દિવસોમાં શું કરે

મુફરિદ તથા કારિન તો હજના રમલ તથા સઘથી તવાફે કુદૂમમાં ફરેગ થઈ ગયા પરંતુ મુતમતેઅ એ જે તવાફ તથા સઘ કર્યો તે ઉમરાના હતા. હજજના રમલ તથા સઘ તેનાથી અદા ન થયા અને તેના ઉપર તવાફે કુદૂમ જ નથી કે કારિનની જેમ તેમાં આ કાર્યો કરીને મુક્તિ પામી લે માટે જે તે પણ પહેલાથી ફરેગ થઈ જવા ઇચ્છે તો જ્યારે હજજનો એહરામ ખાંધે તેના પછી એક નિફલ તવાફમાં રમલ તથા સઘ કરી લે હવે તેને પણ તવાફે ઝિયારતમાં આ કાર્યોની હાજત થશે નહિ.

(૩૦) હવે આ સઘળા હાજીઓ (કારિન, મુતમતેઅ, મુફરિદ કોઈપણ હોય) મિના જવા

માટે મક્કા મોઅઝમમાં આઠમી તારીખનો ઇન્તેઝાર કરી રહ્યા છે. ઈકામતના દિવસોમાં જેટલા પ્રમાણમાં થઈ શકે નર્યા તવાફ, ઈજતેબાઅ તથા રમલ તથા સઈ વગર કરતા રહે કે, બહારવાળાઓ માટે આ સૌથી જેહતર ઈબાદત છે. અને દરેક સાત ફેરાઓ પર મકામે ઈબ્રાહીમ (અલયહિસ્સલાતો તસલીમ) માં જે રકઅત નમાઝ પઢે.

(૩૧) અધિક સાવધાની એ છે કે ઓરતોને તવાફ માટે રાતના દસ-અગીયાર વાગે જ્યારે ભીડ ઓછી થઈ હોય લઈ બલ, એવું જ સફા તથા મરવાની સઈ માટે કરો.

(૩૨) ઓરતો નમાઝ પોતાના ઉતારામાં (જે ઘરમાં મુકામ કર્યો હોય તે) જ પઢે, નમાઝ માટે જે બંને મસ્જિદે કરીમ (મસ્જિદે હરામ અને મસ્જિદે નબવી)માં હાજર થાય છે, જહાલત છે કે, હેતુ સવાબનો છે અને ખુદ હુજુરે અનવર સલ્લલલાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું કે, ઓરતોને મારી મસ્જિદમાં નમાઝ પઢવા કરતાં અધિક સવાબ ઘરમાં પઢવામાં છે. હા, ઓરતો મક્કા-મોઅઝમમાં દરરોજ એક વખત રાતમાં તવાફ કરી લે અને મદીના તથેબાહમાં સવાર-સાંજ સલાતો સલામ માટે હાજર થતી રહે.

(૩૩) હવે અથવા મિનાથી પાછા ફર્યા પછી જ્યારે પણ રાત દિવસમાં જેટલી વખત કા'બા મોઅઝમા પર નહર પડે. લા ઇલાહા ઇલ્લાહલાહો વલ્લાહો અકબર ત્રણ વખત કહે અને નખીએ કરીમ સલ્લલલાહો અલયહે વસલ્લમ પર હુફ્ફ મોકલે અને હુઆ કરે કે સ્વીકરણનો સમય છે,

(૩૪) તવાફમાં આ વાતો હરામ છે.

તવાફ જો કે નફલ હોય તેમાં પણ આ વાતો હરામ છે. (૧) ખેલુખુ તવાફ કરવો (૨) કોઈ અવયવ જે સતરમાં ગણાય છે તેના ચોથા લાગનું ખુલ્લું હોવું જેવું કે સાથળ અથવા આઝાદ ઓરતનો કાન અથવા કાંડું (૩) મજબુરી વગર સવારી પર અથવા ખલાઓ ઉપર તવાફ કરવો (૪) ઉઝર વગર ખેસીને સરકવું અથવા ઘુ'ટણો પર ચાલવું કા'બાને જમણી બાજુ પર રાખી ઉલટો તવાફ કરવું. (૬) તવાફમાં હતીમની અંદર થઈને પસાર થવું (૭) સાત ચક્કરોથી ઓછા ફરવા.

(૩૫) તવાફમાં આ ૧૫ વાતો મકરૂહ છે.

આ વાતો તવાફમાં મકરૂહ છે. (૧) ફુલ વાતો કરવું (૨) વેચવું (૩) ખરીદવું (૪) હરફ તથા નઅત તથા મનકબત સિવાય કોઈ શેઅર પઢવું (૫) ઝિક અથવા હુઆ અથવા તિલાવત અથવા કોઈ કલામ ખુલ્લું અવાજથી કરવું (૬) નાપાક કપડામાં તવાફ કરવું (૭) રમલ અથવા (૮) ઈજતેબાઅ અથવા (૯) સાંજે અસ્વહનો બોસો જ્યાં જ્યાં તેનો હુકમ છે તર્ક કરવું (૧૦) તવાફના ચક્કરોમાં અધિક અંતર કરવું અર્થાત કેટલાક ચક્કર કરી લીધા પછી લાબા સમય મુખી થોભી ગયા અથવા બીજ કોઈ કામમાં લાગી ગયા. બાકીના ફેરા પછીથી કર્યા પરંતુ વુજુ જતું રહ્યું છે તો કરી આવે અથવા જમાઅત ઉમી થઈ ગઈ છે અને તેણે હજુ નમાઝ

પઢી નથી તો શરીક થઈ જાય બદકે જના-
 ઝાની નમાંઝમાં પણ તવાક્ષ છોડીને મળી શકે
 છે. જ્યાંથી બાકી છોડયા હતા આવીને પૂરા
 કરી લે, એવી જ રીતે પેશાબ-પાખાનાની
 જરૂરત હોય તો ચાહ્યો જાય, વુઝુ કરીને
 બાકીના ફેરા પૂરા કરે, (૧૧) એક તવાક્ષ
 પછી જ્યાં સુધી તેની રકબતો ન પઢી લે
 બીજે તવાક્ષ શુરૂ કરી દેવું પરંતુ જ્યારે કે
 નમાઝની કરાહતનો સમય હોય, દા. ત.
 સુબહ સાદિકથી સૂર્ય ઉઠ્યો આવવા સુધી
 અથવા અસરની નમાઝ પઢયા પછીથી સૂર્યાસ્ત
 સુધી કે તેમાં અનેક તવાક્ષ અંતર વગર
 નમાઝ બંધ છે. કરાહતનો સમય નીકળી
 જાય તો દરેક તવાક્ષ માટે એ રકબત અદા
 કરે અને જો ભૂલથી એક તવાક્ષ પછી નમાઝ
 પઢયા વગર બીજે તવાક્ષ શરૂ કરી દીધો તો
 જો હજુ એક ફેરા પૂરો ન કર્યો હોય તો
 છોડીને નમાઝ પઢે અને ફેરા પૂરો કરી લીધો
 છે તો આ તવાક્ષને પૂરો કરીને નમાઝ પઢે.
 (૧૨) ઈમામના ખુટ્યા સમયે તવાક્ષ કરવું
 (૧૩) ફરજ જમાઅત વખતે કરવું, હા જો
 પોતે પ્રથમ જમાઅતમાં નમાઝ પઢી લીધી
 છે તો બાકી જમાઅતોના સમયે તવાક્ષ કર-
 વામાં વાંધો નથી. અને નમાઝીઓની સામેથી
 પસાર પણ થઈ શકે છે કે, તવાક્ષ પણ
 નમાઝના અનુરૂપ છે. (૧૪) તવાક્ષમાં કાંઈ
 ખાલું (૧૫) પેશાબ-પાખાના અથવા પાહણુના
 તકાઝામાં તવાક્ષ કરવું મકરૂંડ છે.

(૩૬) આ વાતો તવાક્ષ તથા
 સઈ બંનેમાં જાઈએ છે

આ વાતો તવાક્ષ તથા સઈ બંનેમાં

મુખાહ (ઉચિત) છે. (૧) સલામ કરવું (૨)
 જવાબ આપવો (૩) હાજત માટે વાત કરવું
 (૪) ફતવો પુછવું (૫) ફતવો આપવું (૬)
 પાણી પીવું (૭) હમ્દ તથા નઅત તથા
 મનકબતના અશઆર ધીમેથી પઢવું અને
 સઈમાં ખાલું પણ ખાઈ શકે છે.

(૩૭) સઈમાં આ વાતો
 મકરૂંડ છે

સઈમાં આ વાતો મકરૂંડ છે (૧) હાજત
 વગર તેના ફેરાઓમાં અધિક અંતર આપવું
 પરંતુ જમાઅત કાયમ થાય તો ચાહ્યો જાય
 એવી જ રીતે જનાઝામાં શિરકત અથવા
 વુઝુની પુનરાવર્તી માટે જવું જો કે સઈમાં
 વુઝુ જરૂરી નથી, (૩) ખરાઈ, (૪) વેચાણ,
 (૪) કુઝુલ વાત, (૫) સફા અથવા (૬)
 મરવા પર ન ચઢવું, (૭) પુરૂપનું સઈમાં
 ઉઝર વગર ન હોવું, (૮) તવાક્ષ પછી
 બહુ જ વિલાંબ કરીને સઈ કરવું, (૯) સ્તરે
 ઓરત ન હોવું, (૧૦) પરેશાન નહીં અર્થાત
 (હાફેળીઆ મારવું) આમતેમ નિરર્થક જોવું.
 સઈમાં પણ મકરૂંડ છે અને તવાક્ષમાં અધિક
 મકરૂંડ છે.

(૩૮) તવાક્ષ તથા સઈના મસાઈલમાં
 પુરૂપ-સ્ત્રીના તફાવત

તવાક્ષ તથા સઈના સઘળા મસાઈલમાં
 ઓરતો પણ શરીક છે. પરંતુ (૧) ઈઝતેબાઅ
 (૨) રમલ (૩) સઈમાં હોડવું આ ત્રણે વાતો
 ઓરતો માટે નથી. (૪) વિધી સાથે સંગે
 અસ્વહનો ઝોસો અથવા (૫) રૂકને યમાનીને
 સ્પર્શ કરવું અથવા (૬) કાંબાથી નિકટ

થવું અથવા (૭) ઝમઝમની અંદર નઝર કરવું અથવા (૮) પોતે પાણી ભરવાની કેશીશ કરવું. આ વાતો ન્ને એવી રીતે થઈ શકે નામહરમથી શરીરનો સ્પર્શ ન થાય તો ખૈર નહી તે અલગ અલગ રહેવું તેમના માટે સૌથી બહેતર છે.

મિનાની રવાનગી અને અરફાનો વુકુફ

અલ્લાહ તઆલા કરમાવે છે : **સુમ્મા અફીફ્ મિનહૈસો અફાદન્નાસો વસ્ત-ગફેરહાહ, ઇન્નહાહા ગફુર્રહીમ.**

તરજુમો : પછી તમે પણ ત્યાંથી પાછા ફરો જ્યાંથી ખીબ લોકો પાછા આવ્યા (અર્થાત અરફાતથી) અને અલ્લાહથી મગફેરત માંગો, ખેશક અલ્લાહ બક્ષનાર, રહેમ કરનાર છે).

હદીસ (૧) સહીહ બુખારી તથા સહીહ મુસ્લિમમાં ઉમ્મુલ મોમિનીન હઝરત સિદ્દીકા રદીયલ્લાહી તઆલા અન્હાથી રિવાયત છે કે કુરૈશ અને જે લોકો તેમના તરીકા પર હતા મુઝહલકામાં વુકુફ કરતા અને સઘળા અરબો અરફાતમાં વુકુફ કરતા, જ્યારે ઇસ્લામતું આગમન થયું અલ્લાહ અઝવ જલ્લે નખાંએ કરીમ સલ્લલ્લાહી અલયહે વસલ્લમને આજ્ઞા આપી કે અરફાતમાં જઈને વુકુફ કરે, પછી ત્યાંથી પાછા આવે.

હદીસ (૨) સહીહ મુસ્લિમ શરીફમાં બખિર બિન અબ્દુલ્લાહ રદીયલ્લાહી તઆલા અન્હોમાંથી હજજતુલ વિદાઅ શરીફની હદીસ મરવી છે, તેમાંજ છે કે યૌમુત્તરવીયહ (આઠમી

ઝિલ્હિજ્જહ)એ લોકો મિના માટે રવાના થયા અને હુઝુરે અકદસ સલ્લલ્લાહી અલયહે વસલ્લમે મિનામાં ઝોહર, અસર, મગરિબ, ઇશા તથા ફજરની નમાઝો પઠી, પછી થોડોક વિલાંબ કર્યો ત્યાં સુધી કે સૂર્યોદય થયો અને હુકમ ફરમાવ્યો કે, **નમરહ** (અરફાતમાં એક સ્થળ છે)માં એક કુબ્બો સ્થાપિત કરવામાં આવે, તે પછી હુઝુર અહીંયાથી રવાના થયા અને કુરૈશતું એ ગુમાન (ધારણા) હતું કે મુઝહલકામાં વુકુફ ફરમાવશે જેવું કે બહિલિયતમાં કુરૈશ કર્યો કરતા હતા, પરંતુ રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહી અલયહે વસલ્લમ મુઝહલકાથી આગળ ચાલ્યા ગયા, ત્યાં સુધી કે અરફામાં પહોંચ્યા, અહીંયા **નમરહ**માં કુબ્બો (તંબુ) સ્થાપિત થઈ ગયો હતો, તેમાં બિરાજમાન થયા ત્યાં સુધી કે જ્યારે સૂર્ય ઢળી ગયો, સવારી તૈયાર કરવામાં આવી, પછી બતનવાદીમાં તશરીફ લાવ્યા અને ખુલ્લો પડ્યો. હઝરત ખિલાલ : દરલ્લાહી તઆલા અન્હોએ અઝાન તથા ઇકામત કહી, હુઝુરે ઝોહરની નમાઝ પઠી, ફરી ઇકામત થઈ અને અસરની નમાઝ પઠી અને બંને નમાઝો દરમિયાન કાંઈ પઢ્યું નહી. પછી **મુકુફ** (થોભવાતું સ્થળ)માં તશરીફ લાવ્યા અને વુકુફ કર્યું, ત્યાં સુધી કે સૂરજ ડુબી ગયો.

હદીસ (૩) સહીહ મુસ્લિમમાં બખિર રદીયલ્લાહી તઆલા અન્હોથી રિવાયત છે કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહી અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું કે મેં અહીંયા વુકુફ કર્યું અને સમગ્ર અરફાત વુકુફ સ્થાન છે અને મેં આ

સ્થળે વુક્ર ક્યું અને સમગ્ર મુઝદલેશ વુક્રની જગ્યા છે.

હદીસ (૪) મુસ્લિમ, નસાઈ, ઇબનેમાજ તથા રઝીન ઉમ્મુલ મોમિનીન ખીબી આઈશા સિદીકા રદીયલ્લાહો અન્હાથી રાવી કે, રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું—અરફાથી અધિક કોઈ દિવસમાં અલ્લાહ તઆલા પોતાના બંદાઓને જહન્નમથી આઝાદ (મુક્ત) નથી કરતો, પણ તેમની સાથે ફરિશ્તાઓ પર ગર્વ કરે છે.

હદીસ (૫) તિરમિઝીમાં હઝરત અબ્રહિન શુઅયબ અને તે પોતાના બાપથી અને તે પોતાના બાપ (દાદા)થીની રિવાયતથી મરવી કેયરસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું અરફાની રાત્રીથી બહેતર હુઆ અને તે જે મેં અને મારાથી અગાઉના અંબિયાએ કરી આ છે : લાઈલાહા ઈલ્લાહુ વહદહુ લાશરીકલહુ હલલ્લમુદ્કુ વલહુલ-હમ્દુ વહુ વ અલા કુદ્દે શઈથીન કદીર.

હદીસ (૬) ઈમામ માલિક મુરસલન તહ્હાબિન ઉઝૈદુલ્લાહથી રાવી કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું : અરફા કરતાં અધિક કોઈ દિવસમાં શયતાનને અધિક નાનો, ઝલીલ, તુરછ અને કોષમાં ભરાએલો જેવામાં આવ્યો નથી અને તેનું કારણ એ છે કે તે દિવસમાં રેહમતનું ઉતરાણ અને અલ્લાહના બંદાઓના મોટા મોટા ગુનાહ માફ કરવું શયતાન નિરખે છે.

હદીસ (૭) ઇબનેમાજ તથા બયહકી અબ્બાસ બિન મિરદાસ રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હાથી રાવી કે, રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો

અલયહે વસલ્લમે અરફાની સાંજે પોતાની ઉમ્મત માટે મગફિરતની હુઆ માંગી અને તે હુઆ મકબૂલ થઈ. અલ્લાહે ફરમાવ્યું—મેં તેમને બખ્શી દિધા સિવાય હકુકલ ઇબાદના કે મઝલૂમ (પીડિત) માટે ઝલિમથી પકડ કરીશ, હુઝૂરે અર્ઝ કરી : હે રબ્બ ! જો તુ ઇચ્છે તો મઝલૂમને જન્નત અતા કરી દે અને ઝલિમની મગફિરત ફરમાવી દે. તે દિવસે આ હુઆ મકબૂલ ન થઈ, ફરી મુઝદલેશમાં સવારના સમયે હુઝૂરે એ જ હુઆનું પુનરાવર્તન ક્યું, તે સમયે આ હુઆ મકબૂલ થઈ આ વાત પર રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે તબસ્સુમ (રિમત) ક્યું. હઝરત સિદીકે અકબર તથા ફારૂકે આઝમ રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હોમાએ અર્ઝ કરી અમારા માં બાપ હુઝૂર પર કુરબાન થાય, અત્યારે તબસ્સુમ કરવાનું ક્યુ કારણ છે? આપે ઇરશાદ ફરમાવ્યો કે, ખુદાના હુશમન ઇબ્તીસને જ્યારે એ ખબર પડી કે અલ્લાહ અઝઝવ જહલે મારી હુઆ કુબૂલ કરી અને મારી ઉમ્મતની બખ્શીશ ફરમાવી તો તે પોતાના માથા પર ધુળ ઉડાડવા લાગ્યો અને હાહાકાર કરવા લાગ્યો, તેની (શીતાનની)આ ગલરાહટ જેઈને મને હસવું આવ્યું.

હદીસ (૮) અબુયઅલા તથા બઝઝીર તથા ઇબને ખુઝૈમા તથા ઇબને હબ્બાન બબિર રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હોથી રાવી કે, રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું—ઝિલહિજ્જહના દસ દિવસોથી કોઈ દિવસ અલ્લાહની નઝદીક અફઝલ નથી એક શખસે અર્ઝ કરી યા

રસુલુલ્લાહ, તે અફઝલ છે કે એટલા દિવસોમાં અલ્લાહની રાહમાં જેહાદ કરવું. આપે ફરમાવ્યું— અલ્લાહની રાહમાં આ સંખ્યામાં જેહાદ કરવા કરતાં પણ આ અફઝલ છે અને અલ્લાહની નજદીક અરકાથી અધિક કોઈ દિવસ અફઝલ નથી. અરકાના દિવસે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા આસમાને દુનિયા પ્રત્યે ખાસ તજલ્લી ફરમાવે છે અને ધરતી વાળાઓની સાથે આકાશવાળાઓ પર ગર્વ કરે છે, તેમને ફરમાવે છે મારા બંદાઓને જુવો કે વિખરાઓલાં વાળે, ધુળથી ખરડાંઓલા મસ્તકે, તડકો વેડતા દુર દુરથી મારી રેહમતના ઉમ્મીદવાર હાજર થયા તો અરકાથી અધિક જહન્નમથી આઝાદ થનાર કોઈ દિવસમાં જેવામાં ન આવ્યા. અને બયહકીની રિવાયતમાં એ પણ છે કે, અલ્લાહ અઝઝ વજલ્લ ફરિશ્તાઓને ફરમાવે છે— હું તમને ગવાહ કરું છું કે મેં તેમને ખજીશી દીધા. ફરિશ્તા કહે છે તેમનામાં ફલાણા-ફલાણા હરામ કામ કરનાર છે. અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે—મેં સૌને ખજીશી દિધા.

હદીસ (૯) ઈમામ અહમદ તથા તિખ્રાની અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રહીયલ્લાહો તઆલા અન્હોમાથી રાવી કે એક શખ્સે અરકાના દિવસે ઓરતો પ્રતિ દબિટ કરી. રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહો વસલ્લમે ફરમાવ્યું—આજે તે દિવસ છે કે જે શખ્સ કાન આંખ અને જીભને કાપુમાં રાખે તેની મગફેરત થઈ જશે.

હદીસ (૧૦) બયહકી જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ રહીયલ્લાહો અન્હોમાથી રાવી કે,

રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહો વસલ્લમે ફરમાવ્યું—જે મુસલમાન અરકાના દિવસે પાછલા પહોરે (વુકુફ સ્થળે) વુકુફ કરે પછી સો વખત કહે—લાઇલાહા ઈલ્લાહાહો વહદહુ લારારીકલહુ લહુલમુદ્કુ વહુલ હમ્દુ યુહથી વયુમીતુ વહુવ અલા કુલ્લે શૈધન કદીર અને ૧૦૦ વખત કુલ્લાહો વહલાહો અહદ...પઢે પછી ૧૦૦ વખત હરફ પઢે અલ્લાહુમ્મા સલ્લેઅલા મુહમ્મદિન કમા સલ્લયતા અલા ઈબ્રાહીમા વઅલા આલે ઈબ્રાહીમા ઈન્નકા હમીદુમ મજ્દન વ અલ્લયના મઅહુમ. અલ્લાહ અઝઝવ જલ્લ ફરમાવે છે. અય મારા ફરિશ્તાઓ મારા તે બંદાને શું સવાબ આપવામાં આવે જેણે મારી તસ્બીહ તથા તહલીલ કરી અને તકબીર તથા તઅઝીમ કરી, મને ઓળખ્યો અને મારી સના કરી અને મારા નખી પર હરફ મોકલ્યું. અય મારા ફરિશ્તાઓ ગવાહ રહો કે, મેં તેને ખજીશી દીધો અને તેની શકાઅત ખુદ તેના હકમાં કબુલ કરી અને જે મારો આ બંદો મારાથી સવાલ કરે, તો તેની શકાઅત જે અહીંયા છે સૌના હકમાં કબુલ કરું.

હદીસ (૧૧) બયહકી અબૂ સુલેમાન દારાનીથી રાવી કે અમીરૂલ મોમિનીન મૌલા અત્તી કરમલ્લાહુ વજહહુથી વુકુફ સંખ્યા સવાલ થયો કે, તે આ પહાડમાં કેમ મુકરર થયો, હરમમાં કેમ ન થયો. ફરમાવ્યું કે કાંબા બયતુલ્લાહ છે અને હરમ તેનો દરવાજો, તો જ્યારે લોકો તેની ઝિયારતના વિચારથી આવ્યા, દરવાજા પર ઉભા રાખવામાં

આવ્યાં કે તઝર્ખ (આકંદ) કાકલુદિ કરે, અર્ક કરી યાઅમીરૂલ મોમિનીન તો પછી સુઝદલકાના વુકુકનું શું કારણ છે. આપે ફરમાવ્યું, કે જ્યારે તેમને આવવાની પરવાનગી મળી તો હવે તે બીજી દેવદી પર રોકવામાં આવ્યા. પછી જ્યારે તઝર્ખ (કાકલુદિ) અધિક થયું તો હુકમ થયો કે મિનામાં કુરબાની કરે, પછી જ્યારે જ્યારે પોતાનો મેલ-કચરો ઉતારી લિથો અને કુરબાનીઓ કરી લીધી અને ગુનાહોથી પાક થઈ ગયા તો હવે તહારત સહિત જિયારતની તેમને પરવાનગી મળી, અર્ક કરવામાં આવ્યું: યા અમીરૂલ મોમિનીન તશરીકના દિવસોમાં રોઝા કેમ હરામ છે? આપે ફરમાવ્યું કે તે લોકો અલ્લાહના ઝવાર (દર્શનાર્થીઓ) તથા મહેમાન છે, અને મહેમાનને મેઝબાનની રોઝા વગર રોઝો રાખવું બર્કઝ નથી. અર્ક કરવામાં આવી યા અમીરૂલ મોમિનીન કા'બાના ગિલાફથી લિપટવું શા માટે છે? આપે ફરમાવ્યું: તેનું ઠટાંત એ છે કે કોઈએ બીજાનો ગુનોહ ક્યો છે, તે તેના કપડાંથી લિપટે છે અને અબ્જી કરે છે કે તેને માફ કરી દે, જ્યારે વુકુકના સવાબથી બાણકાર થયા તો હવે ગુનાહોથી પાકસાફ થવાનો સમય નિકટ આવ્યો, તેના માટે તૈયાર થઈ જાવ. અને હિદાયતો પર અમલ કરો.

(૧) સાતમી તારીખે મસ્જિદે હરામમાં ઝોહર પછી ઈમામ ખુતબો પઢશે તેને સાંભળો, આ ખુતબામાં મિના જવા અને અરક્ષિતમાં નમાઝ અને વુકુક અને ત્યાંથી પાછા ફરવાના મસાઈલ બયાન કરવામાં આવશે.

(૨) ચૌમે તરવીહામાં કે તે આઠમી તારીખ (ચાંદ)નું નામ છે, જેણે એહરામ ન બાંધ્યો હોય તે બાંધી લે, અને એક નિફલ તવાફમાં રમલ તથા સર્ઈ કરી લે જેવું કે ઉપર આવી ગયું છે, અને એહરામ સંબંધે જે આદાબ આગળ બયાન કરવામાં આવ્યા છે. દા. ત. ગુસ્લ કરવું, ખૂશબૂ લગાવવું તે અહીંયા પણ દૃષ્ટિગત રાખે અને નહાઈધોઈને મસ્જિદે હરામ શરીફમાં આવે અને તવાફ કરે, તે પછી તવાફની નમાઝ નિયમાનુસાર અદા કરે, પછી બે રકઅત સુનત એહરામની નિચતથી પઢે, તે પછી હજ્જની નિચત કરે અને લખ્ખૌક કહે.

(૩) જ્યારે સૂરજ નિકળી આવે મિના જવા માટે ચાલો, જો સૂર્ય નિકળવાથી પહેલાંજ ચાલી નિકળ્યો તો પણ બર્કઝ છે પરંતુ પછીથી નિકળવું બેહતર છે, અને જવાલ પછી પણ જઈ શકે છે. પરંતુ ઝોહરની નમાઝ મિનામાં પઢે અને થઈ શકે તો પગપાળા જાવ કે જ્યાં સુધી મક્કા મોઅઝમા પાછા આવશે. દરેક કદમ પર સાત કરોહ નેકીઓ લખવામાં આવશે. આ નેકીઓ ૭૮ ખરબ, ચાલીસ અરબ, આવે છે અને અલ્લાહનો ફઝલ હુઝુર સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમના સદકામાં આ ઉમ્મત પર બેશુમાર છે.

(૪) માર્ગલર લખ્ખૌક તથા દુઆ તથા દરૂદ તથા સના ની અધિકતા કરો.

(૫) જ્યારે મિના દેખાય આ દુઆ પઢો અલ્લાહુમ્મ હાઝેદિ મિના ફમ્નુન અદૌયા બેમા મનન્તા અલા અવલિયાઓકા.

(તરજુમો : ઇલાહી આ મિના છે, મારા પર તુ એ એહસાન કર જે પોતાના ઓલિયા પર તે ક્યો.)

(૬) અહીંયા રાત્રે થાલો, આજે ઝોહરથી નવમીની સવાર સુધી પાંચ નમાઝો અહીંયા મસ્જિદે ખૈશમાં પઢો. આજકાલ કેટલાક મુતવ્વીફો (મોઅલ્લીમો)એ (તવાફ કરાવનારાઓ)એ એ કાઠ્યું છે કે આઠનીએ મિનામાં થોભતા નથી. સીધા અરક્ષાત પહોંચે છે. તેમની વાત ન માનો અને આ મહાન સુન્નતને હરગિઝ ન છોડો, કાફલાના આથકથી તેમને પણ મજબૂર થવું પડશે.

(૭) અરક્ષાતની રાત્રે મિનામાં ઝિક્ર તથા ઇબાદત સાથે જાગીને સવાર કરો, સુઈ રહેવા માટે બહુ દિવસ પડયા છે. ખીબુ ન થાય તો ઓછામાં ઓછુ ઇશા તથા સવારની નમાઝ (સુન્ની ઇમામ હોય તો) જમાઅતે ઉઢાથી પઢો કે શબએદારીનો ત્રવાબ મળશે અને બાવુઝુ સુઈ રહો કે રૂહ અર્શી સુધી ખુલંદ થશે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસકેદ રદીયલ્લાહો અન્હોથી બયહકી તથા તિપ્રાની વિગેરેએ રિવાયત કરી કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું કે, જે શખ્સ અરક્ષાની રાતમાં આ હુઆઓ હજર વખત પઢે તો જે કાંઈ અલ્લાહતઆલાથી માંગશે, પામશે, જ્યારે કે શુનાહ અથવા સંબંધીઓથી સંબંધ તોડવાનો સવાલ ન કરે.

સુખ્દાનલ્લીઝા ફીસ્સમાએ અર્શોહુ
સુખ્દાનલ્લીઝા ફીલ્અદે હોકુમતહુ
ફીસુખ્દાનલ્લીઝા ફીલ્અસરે સખીલોહુ
સુખ્દાનલ્લીઝા ફીન્નારે સુલ્તાનોહુ સુખ્દા-

નલ્લીઝા ફીલ્જન્નતે રહમતોહુ સુખ્દાનલ્લીઝા ફીલ્કબરે કદાઓહુ સુખ્દાનલ્લીઝા ફીલ્લવાએ રૂહોહુ સુખ્દાનલ્લીઝાલિલ્લીઝા રફઅસ્સમાઅ સુખ્દાનલ્લીઝા વદઅદઅદા સુખ્દાનલ્લીઝાલિલ્લીઝા લા મદજઆ વલા મન્જઆ મિન્હો ઇલ્લા ઇલોહે.

(તરજુમો : પાક છે તે જેનું અર્શી ખુલંદીમાં છે, પાક છે તે જેની હુકુમત જમીનમાં છે. પાક છે તે દરિયામાં તેનો રસ્તો છે. પાક છે તે કે આગમાં તેની સલ્તનત છે. પાક છે તે કે જન્નતમાં તેની રહેમત છે. પાક છે તે કે કબ્રમાં તેનો હુકુમ છે. પાક છે તે કે હવામાં જે રૂહો છે તેની મિલક છે. પાક છે તે જેણે આકાશને ખુલંદક્યું. પાક છે તે જેણે ધરતીને પસ્ત કરી, પાક છે તે કે તેના અઝાબથી પનાહ તથા નજાતની કોઈ જગ્યા નથી પરંતુ તેની તરફ).

(૮) સવારે મુસ્તહબ સમયે નમાઝ પઢીને લખ્ખૈક તથા ઝિક્ર તથા હુરૂદ શરીફમાં મશગૂલ રહે ત્યાં સુધી કે સૂર્ય સખીર પર્વત પર કે મસ્જિદે ખૈશશરીફની સામે છે. ચમકે, હવે અરક્ષાત તરફ ચાલો. દિલને ખ્યાલો વિગેરેથી પાક કરવાની કોશીશ કરો કે આજે તે દિવસ છે કે કેટલાકોનો હજજ સ્વીકારશે અને કેટલાકોને તેમના સદકામાં બખ્શી દેશે. મહેરૂમ તે જે આજે મહેરૂમ રહ્યો. વસવસા આવે તો તેમનાથી લડાઈ ન બાંધો કે આમે હુશમનનો મતલબ પ્રાપ્ત છે. તે તો એ જ ઇચ્છે છે કે તમે ખીબા ખ્યાલોમાં પરોવાઈ બવ, લડાઈ બાંધી તો પણ ખીબા ખ્યાલમાં પડયા બલકે વસવસાઓ પ્રત્યે ધ્યાન જ કરો

નહી. એમ સમજી લો કે કોઈ બીજું અસ્તિત્વ છે જે તેને ખ્યાલો લાવી રહ્યું છે, અને મારા રખંથી કામ છે, આવી રીતે ઇન્શાઅલ્લાહ તે મરદૂદ નિષ્ક્રમ પાછો જશે.

મરઅલા (૧) જે અરક્ષાની રાત મક્કામાં પસાર કરી દીધી અને નવમી તારીખે ફજરની નમાઝ મઢીને મિના થઇને અરક્ષાતમાં પહોંચ્યો તો હજજ થઈ જશે. પરંતુ ખુર્ર ક્યુ" કે સુન્નતનો ત્યાગ કર્યો, એવી જ રીતે જે રાત્રે મિનામાં રહ્યો પરંતુ સુબહ સાદિક થવાથી પહેલા અથવા ફજરની નમાઝથી પહેલા અથવા સૂર્યોદયથી પહેલા અરક્ષાતમાં ચાલ્યો ગયો તો ખુર્ર ક્યુ" અને જે આઠમી તારીખે જુમ્આનો દિલસ છે તો પણ અવાલથી પહેલા મિના જઈ શકે છે, કે તેના પર જુમ્આ ફરજ નથી અને જુમ્આનો વિચાર હોય તો મિનામાં પણ જુમ્આ થઈ શકે છે, જ્યારે કે મક્કાનો અમીર ત્યાં હોય અથવા તેના હુકમથી જુમ્આ કાયમ કરવામાં આવે.

(૯) માર્ગલર ઝિક તથા હુરૂદમાં વ્યસ્ત રહી જરૂરત વગર કાંઈ વાત કરો નહી, લખ્ખૌકતુ" અસખ્ય વાર રટણ કરતા રહો અને મિનાથી નિકળીને આ હુઆ પઢો.

“અહ્લાહુમ્મ ઈલૌકા તવજજહતો વ અલૌકા તવક્કરતો વલે વજહૈક્કરકરીમ અરહતો ફજઅલ ઝમ્મી મગફુરં વવહજજ મખફુરં વવરહમ્ની વલા તખૌયિખની વ ખારિક લી ફી સફરી વકદે ખે અરક્ષા-તાન હાજતી ઈન્નકા અલા કુલે શૈઈન કદીરઅહ્લાહુમ્મજઅહ્લા અકરખ ગદવ-તિન ગદૌતોહા મિર્દવાનેકા વ ખઈદહા

મિન સખતેકા અહ્લાહુમ્મ ઈલયકા ગદૌતો અલૌકા અસ્તમદતો વ વજહકા અરહતો ફજઅની મિમ્મન તોખાહી એહિદ્યૌમા મન હોવા ખૌરન મિન્ની વ અફહલો અહ્લાહુમ્મ ઈન્ની અરઅલોક્લઅફ્ર વઃઆફ્રેયતા વઃસુઆફ્રતદાએમતા ફીદદુન્યા વઃઆખેરતે વ સહ્લાહો ત્યાલા અલા ખૌરા ખલકેહિ સુહમ્મ-દિંવઆલેહિ વ સહખેહિ અજમઈન”.

(તરજુમો : અય અલ્લાહ હું તારા પ્રત્યે ધ્યાનિત થયો અને તારા પર મેં ભરોશો કર્યો અને તારી કૃપાળુ બતનો ધરાહો કર્યો, મારા ગુનાહ બખરી દે અને મારી હજજને મખફુર કર અને મારા પર રહેમ કર અને મને તોટામાં ન નાખ અને મારા માટે મારી અફરમાં બરકત આપ. અને અરક્ષાતમાં મારી હાજત પુરી કર. ખેશક તુ દરેક વસ્તુ પર કાદિર છે. અય અલ્લાહ ! મારું ચાલવું પોતાની પ્રસન્નતાથી નિકટ કર અને પોતાની નારાણથી દૂર કર. ઈલાહી હું તારી તરફ ચાલ્યો અને તારા પર જ વિશ્વાસ કર્યો અને તારી ઝાતનો ધરાહો કર્યો તો મને તેઓ પૈકી ફર જેમની સાથે ક્રિયામતના દિવસે તુ ખર્વ કરસે, જે મારાથી બહેતર તથા અફઝલ છે. ઈલાહી હું તારાથી ક્ષમા તથા આશ્રિયતનો સવાલ કરું છે. અને તે આશ્રિયતનો જે દુનિયા તથા આખિરતમાં હમેશા રહેવાવાળી છે અને અલ્લાહ હુરૂદ મોકલે બહેતરીન મખલૂક મોહમ્મદ સહ્લાહો અલયહે વસહ્લમ અને તેમની આલ તથા અરહાબ સૌ પર.

(૧૦) જ્યારે જખલે રહેમત પર દ્રષ્ટિ પડે તે કાર્યોમાં વધુ અધિક પ્રયાતન કરો કે

ઈન્દ્રિયલાહતઆલા કબુલીયતનો સમય છે.

(૧૧) અરક્ષિતમાં તે પહોડની પાસે અથવા જ્યાં જગ્યા મળે જન માર્ગ છોડીને ઉતરે.

(૧૨) આજની બીડમાં કે લાખો લોકો હજારો તંબૂઓ હોય છે પોતાના તંબુથી જઈને પાછા ફરતાં તેનું મળવું મુશ્કેલ હોય છે એટલા માટે યોગ્યપણું નિશાન તેના પર સ્થાપિત કરીદો કે ફરથી દેખાય.

(૧૩) ઔરતો સાથે હોય તો તેમના પુરખા ઉપર પણ કોઈ ખાસ ચિન્હવાળું ચમકતા રંગનું કપડું લગાવી દો કે ફરથી જોઈને યોગ્યપણી શકો અને દિલ ચિંતિત ન થાય.

(૧૪) બપોર સુધી અધિક સમય અહ્લાહની હુજુર ફેઠન અને શુદ્ધ નિચયતથી શક્તિ અનુસાર સદકા તથા ખૌરાત તથા ઝિક્ક તથા લખ્ગૈક તથા હુરુદ તથા હુઆ તથા ઇસ્તિગફાર તથા કદમએ તૌહીદમાં મશગુલ રહો. હદીસમાં આગ્યું છે. નખીએ કરીમ સદ્દલ્લાહો અલયહે વસલ્લામ ફરમાવે છે “સૌથી બહેતર તે વસ્તુ જે આજના દિવસે મેં અને મારાથી પહેલાના અંબિયાઓએ કહી છે તે આ છે. લાઈલાહા ઈલ્લાહો વહદહુ લા શરીકલહુ લહુલ મુદ્કુ વલહુલ હમ્દુ યુહર્યા વયુમીતુ વહુલ હૈયુલ લા યમૂતુ, ખેયદિહિલખયર, વહુવા અલા કુદલે શૈધન કદીર.

અને ઈચ્છે તો તેની સાથે આ પણ પઢો:

લા નખબોદો ઈલ્લા ઈચ્ચાહો વલા નખરૈફો રખખન સિવાહો અહ્લાહુમ્મ જઅલ ફી કલ્બી તુરન વ ફી સમ્ઈ તુરન વ ફી ખસરી તુરન. અહ્લાહુમ્મશરર

ફી સદરી વ યસ્સર લી અમ્રી વ અબીઝોબેકા મિન વસાવેસીસ્સદરે વ કશીયતિઅમ્રે વ અઝાબિલકબ્રે અહ્લાહુમ્મ ઈન્ની અબીઝો બેકા મિન શરે માયલેજે ફીદ્દૈલે શરે માયલેજે ફીન્નહારે વ શરે મા તહખબો બેહિરીહો વ શરે ખવાઈકીદહરે અહ્લાહુમ્મ હાઝા મકામદ્મુ સ્તભરીદઆઈએ મિનન્નારે અભની મિનન્નારે વ ખેઅફ્વેકા વ અદખદનીદજન્નતા ખે રહમતેકા યા અહર્રાહિમીન. અહ્લાહુમ્મ ઈચ્છ હદયતયત ઈસ્લામ ફલા તન્જેઅહુ અન્ની હત્તા તકબિદની વ અના અદૌહે

(તરજુમો : તેના સિવાય અમે કોઈની ઈબાદત કરતા નથી અને તેના સિવાય કોઈને રખખ સમજતા નથી. અય અલ્લાહ તુ મારા દિલમાં નૂર કર અને મારા કાન અને દંષ્ટ્રિમાં નૂર કર, અય અલ્લાહ મારા સીના (છાતી)ને ખોલી દે અને મારા કામને આસાન કર અને તારી પનાહ માંગુ છું સીનાના વસવસાએ અને કામની વિચિન્નતા અને કબ્રના અઝાબથી, અય અલ્લાહ હું મારી પનાહ માંગુ છું તેના શર (ઉપદ્રવ)થી જે રાતમાં ઢાખલ થાય છે અને દિવસમાં પણ ઢાખલ થાય છે અને તેના શરથી જેની સાથે હવા ચાલે છે અને ઝમાનાની આક્રમના શરથી અય અલ્લાહ આ અમનના તાલિખ અને જહન્નમથી પનાહ માંગનારાના ઉલા રહેવાની જગ્યા છે, પોતાની ક્ષમા સાથે મને જહન્નમથી બચાવ અને પોતાની રહેમતથી જન્નતમાં ઢાખલ કર, અય સૌ મહેરબાનોથી અધિક મહેરબાન, અય અલ્લાહ ! જ્યારે તે મને ઈસ્લામ પ્રત્યે

હિદાયત કરી તો તેને મારાથી અલગ ન કરજો, ત્યાં સુધી કે મને એ જ ઈસ્લામ પર વફાત આપજો).

(૧૫) બપોરથી પહેલાં ખાવા પીવા વિગેરેથી કારેગ થઈ લો કે દિલ કોઈ તરફ લાગેલું ન રહે. આજના દિવસે જેવી રીતે હાથએ રોઝો રાખવું ઉચિત નથી કે દુઆમાં અશિક્ત થશે તેવી જ રીતે પેટ ભરીને ખાવું સખત વિષ અને ગફલત તથા સુસ્તીના કારણરૂપ છે, ત્રણ રોટીની ભૂખવાળો એક જ રોટી ખાય, નથી સદ્લક્ષણો અલચહે વસલમે તો હમેશા માટે એ જ હુકમ આપ્યો છે અને ખૂદ દુનિયાથી તશરીફ લઈ ગયા અને જવની રોટી ક્યારેય પેટ ભરીને ન ખાધી, જો કે અદ્દાહના હુકમથી સમસ્ત જગત અખત્યારમાં હતું અને છે. અન્વાર તથા બરકત લેવા ઈચ્છે તો ન કેવળ આજે બદકે હરમૈન શરીફયનમાં જ્યાં સુધી હાજર રહો ત્રીજા ભાગના પેટથી અધિક હરગિઝ ન ખાવ, માનશો તો તેનો ક્યાદો અને ન માનશો તો તેનું તુકશાન આંખો વડે જોઈ લેશો, એક અઠવાડિયું તેનો અમલ કરી તો જુઓ, આગળની હાલતથી તફાવત ન પામે તો કહેજો, ખાવા પીવાના બહુ દિવસો છે. અહીંયા તો નૂર તથા ઝોક માટે જગ્યા ખાલી રાખો. ભરેલું વાસણ ફરીથી શું ભરાસે.

(૧૬) જ્યારે બપોર નિકટ આવે નહાવકે સુન્નતે મોઅકદા છે અને ન થઈ શકે તો કેવળ વુઝુ કરી લો.

અરફાતમાં ઝોહર તથા અસરની નમાઝ

(૧૭) બપોર ઢળતાં જ બદકે તેના

પહેલાં કે ઈમામની નિકટ જગ્યા મળે મસ્જિદે તુમરહ બાવ, સુન્નતો પઢીને ખુબો સાંભળીને ઈમામની સાથે ઝોહર પઢો, તે પછી વિલંબ કર્યા વગર અસરની તકબીર થશે તુરત જ જમાઅતથી અસર પઢો, વચમાં સલામ કલામતો શું સુન્નતો પણ ન પઢો અને અસર પછી નિકલ નથી, આ ઝોહર તથા અસર મેળવીને પઢવું ત્યારે જ બંધજ છે કે નમાઝ સુલ્તાન પઢાવે અથવા તે જે હજમમાં તેનો નાયબ થઈને આવે છે, જેણે ઝોહર એકલા અથવા પોતાની ખાસ જમાઅતથી પઢી તેણે સમયથી પહેલાં અસર પઢવું બંધજ નથી અને જે હિકમત માટે શરીર અતે અહીંયા ઝોહરની સાથે અસર મેળવવાનો હુકમ આપ્યો છે અર્થાત સૂયાસ્ત સુધી દુઆ માટે સમય ખાલી મળવો તે જતો રહેશે.

મસ્અલા (૧) (ઝોહર-અસર) મેળવી બંને નમાઝો જેમ અહીં એક સમયમાં પઢવાનો હુકમ છે તેમાં પૂરી જમાઅત મળવું શરત નથી બદકે દા. ત. ઝોહરના અંતમાં શરીક થયો અને સલામ પછી જ્યારે પોતાની નમાઝ પૂરી કરવા લાગ્યો તો એટલામાં ઈમામ અસરની નમાઝ ખતમ કરવાની નિકટ થયો, આ સલામ પછી અસરની જમાઅતમાં શામેલ થયો તો પણ થઈ ગઈ.

(રદદુલ સુહતાર)

મસ્અલા (૨) આ નમાઝો (ઝોહર અસર) મેળવીને પઢવામાં એ પણ શરત છે કે બંને નમાઝોમાં એહરામથી હોય, જો ઝોહરની નમાઝ પઢ્યા પછી એહરામ બાંધ્યો તો અસર મેળવીને પઢી શકતો નથી, તદ ઉપરાંત એ શરત છે કે તે એહરામ હજમનો

હોય, જો ઝોહરમાં ઉમરાનો અને અસરમાં હજજનો તો પણ મેળવી શકતો નથી.

(દુરે મુખતાર, આલમગીરી)

(૧૮) વિચાર કરો કે જ્યારે શરિઅતે આ સમય દુઆ માટે ફારેગ કસ્વાનો આટલા પ્રમાણમાં પ્રબંધ છે કે અસરને ઝોહર સાથે મેળવીને પઢવાનો હુકમ આગ્યો તો તે સમયે બીબ કામોમાં મશગૂલ થવું કેટલું બહુ છે. કેટલાક મુખાઓને જોવામાં આવ્યા છે કે, ઈમામ તો નમાઝમાં છે. અથવા નમાઝ પઢીને મુકિદમાં ગયો અને તે ખાવા પીવા, હુક્કા, આ ઉકાડવામાં છે, ખબરદાર એવું ન કરો, ઈમામ સાથે નમાઝ પઢતાં જ તુરત જ મૌકિદ (અર્થાત અરકાતમાં થોભવવાનું સ્થળ કે નમાઝ પઢીથી સૂરજ ડુબવા સુધી ત્યાં રહીને ઝિક તથા દુઆનો હુકમ છે તે જગ્યાએ) રવાના થઈ જાવ અને શક્ય હોય તો ઉંટ પર જાવ કે સુન્નત પણ છે અને લીડમાં દખવા-કચડાવાથી રક્ષણ પણ છે.

અરકાનો વડુકું

(૧૯) કેટલાક તવાફ કરનારાઓ આ સમુદમાં જવાની મના કરે છે અને જાતજાતની વાતોથી ડરાવે છે, તેમનું સાંભળે નહી, કે તે ખાસ રહમતે આમના નુજુલની જગ્યા છે, હા ચોરતો અને કમળેર પુરૂબ અહીંયાથી જ ઉભા રહીને દુઆમાં શામેલ થાય કે ખતને અરના (ખતને અરના અરકાતમાં હુરમના નાજાઓ પૈકી એક નાજુ છે. મસ્જિદે નમરાની પશ્ચિમ દિશાએ અર્થાત કા'બા મોઅઝમા પ્રતિ ત્યાં વડુકું નાજાઈ છે.) સિવાય આ સઘળું

મેદાન મૌકિદ છે અને આ લોકો પણ એ જ કલ્પે કે અમે તે સમુદમાં હાજર છીએ, પોતાની દોઢ ઇંટની જગ્યાને અલગ ન સમજે તે સમુદમાં નિ:શંક અધિકતમ આલિયા બંદકે હુઝરત ઈલિયાસ તથા ખિઝર અલયહિસ્સલામ ખે નખી પણ હાજર છે. તે કલ્પના કરો કે અનવાર તથા ખરકાત જે તે સમુદમાં તેમના પર ઉતરી રહ્યા છે તેમનો સદકો અમો લીખારીઓને પણ પહોંચે છે, આવી રીતે અલગ રહીને પણ શામિલ રહેશે અને જેનાથી થઈ શકે તો ત્યાંની હાજરી છોડવા જેવી વસ્તુ નથી.

(૨૦) અફઝલ એ છે કે ઈમામથી નિકટ જખલે રહેમતની નિકટ જ્યાં કાળા પત્થરનું ફર્શ છે, કિપ્લારૂખ ઈમામની પાછળ ઉભો રહે જ્યારે કે આ ફર્શાઈલની પ્રાંતિમાં મુરકેલી અથવા કોઈને તકલીફ ન થાય નહીં તો જ્યાં અને જેવી રીતે થઈ શકે વડુકું કરે. ઈમામની જમણી બાજુ અને ડાબી બાજુ રૂખરૂ કરતાં અફઝલ છે. આ વડુકું જ હજજનો આત્મા (હજજની જાન) અને તેનું મોટું રૂકન છે. વડુકું માટે ઉભા રહેવું અફઝલ છે શર્ત કે વાજિબ નથી. ખેચી રહ્યો તો પણ વડુકું થઈ ગયું. વડુકુંમાં નિચ્યત અને કિપ્લારૂખ હોવું અફઝલ છે. વડુકુંમાં આ કાર્યો સુન્નત છે. (૧) ગુંસલ, (૨) બંને ખુખાઓની હાજરી. (૩) બંને નમાઝોને મેળવીને પઢવું, (૪) રોઝા વગર હોવું, (૫) બાવુબૂ હોવું, (૬) નમાઝો પછી તુરત જ વડુકું કરવું.

(૨૧) કેટલાક બહિલ એવું જુરે છે કે પહાડ પર ચઢી જાય છે અને ત્યાં ઉભા રહીને

રક્તમય હલાવતા રહે છે. તેનાથી બચે અને તેમના પ્રત્યે પણ ખરાબ ખ્યાલ ન કરે, આ સમય ખીલાઓના એમ જોવાનો નથી. પોતાના એમો પર લગભગ રૂદન-આકંઠ અને કાકલુદિ કરવાનો સમય છે.

વકૂરના આદાબ

(૨૨) હવે જેઓ કે અહીંયા છે, અને તેઓ કે તંબુઓમાં છે સૌ સ્વાંગ સાચા દિલથી પોતાના કૃપાળુ મહેરબાન રખા પ્રત્યે ધ્યાનિત થઈ જાય અને ક્રિયામતના મેદાનમાં આ'માલ (કૃત્યો)ના હિસાબ માટે તેની સમક્ષ હાજરીની કલ્પના કરે, બહુ જ ખુશુઆ તથા ખુશુઆ (એકાચતા) સાથે ધૃજતા-કાંપતા, ડરતા, આશાવાદી થઈ આંખો બંધ કરેલ, ગર્દન ઝુકાવેલ, હુઆના હાથ આકાશ પ્રત્યે માથાથી ઉંચા ફેલાવે, તકબીર તથા તહલીલ તથા તરબીહ તથા લખ્ખૌક તથા હમ્દો ઝિક તથા હુઆ તથા લૌબા તથા ઇસ્તિગ્ફારમાં ડુખી જાય, પ્રયત્ન કરે કે એક દ્વીપુ આંસુઓનું ટપકે કે ઈજબત (સ્વીકરણ) તથા સઆદત (સહલાગ્ય)ની દલીલ છે, નહીં તો રડવા જેવું મોહું બનાવે કે સારાઓની સુરત પણ સારી. હુઆ તથા ઝિક દરમિયાન લખ્ખૌકની વારંવાર તક્રાર (રટણ) કરે. આજના દિવસે હુઆઓ બહુ જ મનકૂલ (નકલ થએલી) છે અને હુઆએ જામેઆ (કે જે આગળ આવી ગઈ છે) કાફી છે, કેટલીક વખત તેને કહી લો અને સૌથી બહેતર એ કે સઘળો સમય હરફ, ઝિક તથા કુઆનની તિલાવતમાં ગુજારી દો કે, હદીસ શરીફના વાયદા પ્રમાણે હુઆવાળાઓ કરતાં અધિક મેળવશો. નખીએ કરીમ

સહીલાહો અલયહ વસહીમનું હામન (પાલવ) પકડી, ગૌસે આઝમ રહીયહાહો અનહોથી વસિલો પકડો. પોતાના ગુનાહ અને તેની કહહારી યાદ કરીને એતના વૃક્ષની જેમ ધુલે અને યકીન બાણો કે તેની મારશી તેની જ પાસે પનાહ છે. તેનાથી નાસીને ક્યાંય જઈ શક્તા નથી, તેના દરના તિવાય ક્યાંય ઠેકાણું નથી, માટે તે શશીઓ (શક્ષાઅત કરનારાઓ)નું હામન પકડેલ તેના અઝબથી તેની જ પનાહ માંગે અને એ જ હાલતમાં રહો કે ક્યારેક તેના ગઝબની યાદથી જીવ કાંપતો જાય છે અને ક્યારેક તેની આમ રહેમતની આશાથી મુરઝાએલું દિલ નિહાલ થઈ જાય છે. એવી જ રીતે રૂદન-આકંઠમાં રહો ત્યાં સુધી કે સૂરજ ડુખી જાય અને રાતનું એક સોહામણું અંશ આવી જાય, તેનાથી પહેલા કૂચ કરવું મના છે. કેટલાક ઉતાવળીઆ દિવસમાં ચાલી નિકળે છે, તેમનો સંગ્રાથ કરો નહીં. સૂર્યાસ્ત સુધી થોભવાની જરૂરત ન હોત તો અસરને ઝોહરથી મેળવીને કેમ પઢવાનો હુકમ થતો. અને શું ખબર કે રહેમતે ઈલાહી કયા સમયે તવજ્જેહ (ધ્યાન) ફરમાવે, જો તમારા નિકળી ગયા પછી રહેમત ઉતરી તો મઆજ અહ્લાહ કેવું નુકસાન છે અને જો સૂર્યાસ્તથી પહેલા અરક્ષાતની હદોમાંથી નિકળી ગયા તો પૂરો જુમ (અપરાધ) છે. કેટલાક તવાફ કરાવનારા (મુંઅહ્લીમ) અહીંયા એમ ડરાવે છે કે, રાતમાં અતરો છે. આ વાત બે એક માણસો માટે ઠીક છે અને જ્યારે સઘળો કાફલો થોભશે તો ઈન્શાઅહ્લાહતઆલા કાંઈ અંદેશો નથી. આ સ્થાન પર પઢવા માટે કેટલીક હુઆઓ લખવામાં આવે છે. અહ્લાહુ અકબર

વલિહાહિલ હમ્દુ પણ વખત, પછી કલમએ
તોડીદ તે પછી આ દુઆ પઢે.

“અહ્લાહુમ્મ ઇલ્હેની બિલ્હુદા
વચ્સીમ્ની વગ્ફીરલી ફીઆખેરતે
વલ્હીલા”

(તરજુમો : અય અહ્લાહ મને હિદાયત
સાથે માર્ગદર્શન કર અને પાક કર અને પરહેઝ-
ગારી સાથે ગુનાહથી સુરક્ષિત રાખ અને દુનિયા
તથા આખેરતમાં મારી મગફેરત કર) પછી
ત્રણવાર આ દુઆ પઢે.

અહ્લાહુમ્મજઅલ્હો હબ્બન મખરરન
વઝ્-બમ-મગ્ફેર ન, અહ્લાહુમ્મ લકા વ
ઇલ્હીકા મા બી વ લકા રખ્બે તોરાસી.
અહ્લાહુમ્મ ઇન્ની અઝ્ઝોબેકા મિન
અઝ્ઝાબીલકબ્રે વ વસ્વસતિસ્સદરે વ
શેતાતિલઅમ્મે અહ્લાહુમ્મ ઇન્ની અસ્અલોક
મિન ખૈરે મા તજ્જોબેહીરિહો વ
નઝેઝોબેકા મિન શરે મા તજ્જોબે
બેહીરિહો, અહ્લાહુમ્મહદેના બીલ્હુદા વ
ઝૈયના બિત્તકવા વગ્ફીર લના ફીઆ-
ખેરતે વલ્હીલા અહ્લાહુમ્મ ઇન્ની અસ્અલોક
રિઝકન તૈયેબન મુબારકન અહ્લાહુમ્મ
ઇન્નકા અમર્તા બિલ્હુદાએ વ કહેતા
અન્ના નફ્સેકા બિલ્હીબતે વ ઇન્નકા
લાતુબ્લેકુદમીઆહ વલા તન્કુસ અહ્લેકા.
અહ્લાહુમ્મ મા અહબબત મિન ગૈરિન
ફહબ્બીહો ઇલ્હૈના વ વચ્સીરહો લના વમા
કરેહતા મિન શરિન ફકરેહહો ઇલ્હૈના વ
જન્નીબનાહો વલા તન્જેઅ, મિન્નલ્હસ્લામ
બચ્દ ઇઝહલૈના અહ્લાહુમ્મ ઇન્નકા
તરાબી મકાની વ તસ્મએ કલામી વ

તચ્લમો મિરીવ અલાનીયાતી વલા
યખ્ફા અલૈકા શૈકિન મિન અમ્મી
અનબ્બાઇસુલ્ફીરુલ્મુસ્તગીસુલ્મુસ્તજ
રુલ્વાબિદુ લ્મુશ્ફેકુ લ્મુસ્તરિકા બે
ઝમ્બેહિ અસ્અલોક મસ્અલતલમીસ્ફીને
લખ્તહિલ્લ ઇલ્હીકા ઇખ્તેહાલિમુઝનિબાઝ
ઝલીલે વ અહઝીકા દુઆઅલબાઇફીલ્મુ-
હતરે દુઆઅ મન ખદેઅત લકા
રકબતહો વફાહત લકા અયનાહો વ
નહેલકા જસહોહુ વ રગમ અન્ફેહુ
અહ્લાહુમ્મ લાતબઅલની બેદુઆઇકા
રખ્બી શફીયન વ કુનબી રહ્ફેરહીમન
યા ખૈરલમસ્કીલીન વ ખૈરલમુસ્તીન”.

(તરજુમો : અય અહ્લાહ આને હબ્બે
મખરર કર અને ગુનાહ બખ્શી દે, ઇલાહી
તારા માટે હમ્દ છે જેવી અમે કહીએ છીએ
અને તેનાથી બેહતર જેને અમે કહીએ. અય
અહ્લાહ મારી નમાઝ તથા ઇબાદત અને માઝ
જીવવું અને મરવું તારા માટે જ છે. અને
તારા જ તરફ માઝ પ્રયાગમન છે અને અય
પરવરદિગાર તુ જ મારો વારિસ છે, અય
અહ્લાહ હું તારી પનાહ માંગુ છું, અઝાબે
કબ્ર અને સીનાના વસવસાઓ અને કામની
વિધીનતાથી, ઇલાહી હું સવાલ કરું છું તે
ચીઝની ખૈરનો જેને હવા લાવે છે, અને તે
વસ્તુના શર (ઉપદ્રવ)થી પનાહ માંગુ છું જેને
હવા લાવે છે. ઇલાહી હિદાયત પ્રત્યે અમાઝ
માર્ગદર્શન કર અને તકવાથી અમને વિભૂષિત
કર અને આખેરત તથા દુનિયામાં અમને
બખ્શી દે, ઇલાહી હું પાકિઆ તથા મુબારક
રિઝકનો તારાથી સવાલ કરું છું. ઇલાહી તે

હુઆ કરવાનો હુકમ આપ્યો અને કુબુલ કરવાની જવાબદારી તેં પોતે લીધી અને બેશક તુ વાયદા વિરુદ્ધ કરતો નથી અને પોતાના નિયમને તોડતો નથી. ઈલાહી જે સારી વાતો તને પ્રિય છે તેમને અમારા માટે પ્રિય કરી દે અને અમારા માટે ઉપલબ્ધ કર અને જે ખરાબ વાતો તને ના પસંદ છે તેમને અમારા માટે ના પસંદ કરી દે અને અમને તેમનાથી બચાવ અને ઇસ્લામ પ્રતિ અમને હિદાયત કરી તો તેને અમારાથી જુદા ન કર. ઈલાહી તુ મારા મકાનને જુએ છે અને મારો કલામ સાંભળે છે અને મારા શુપ્ત તથા બાહ્યને જાણે છે. મારા કામમાંથી કોઈ વસ્તુ તારાથી શુપ્ત નથી. હું નામુરાહ, મોહતાજ, ફરિયાહ કરનાર, પનાહ માંગનાર, ભયંકર ડરનાર, પોતાના ગુનાહોનો સ્વીકાર કરતો છું, મિસ્કીનની જેમ તારાથી સવાલ કરું છું અને ગુનેહગાર તિરસ્કૃતની જેમ તારાથી આજિઝી કરું છું અને ડરનાર વ્યાકુળની જેમ તારાથી હુઆ કરું છું, તેના જેમ હુઆ જેની ગર્દન તારા માટે ઝુકી ગઈ અને આંખો વહીતી અને શરીર હુબળ અને નાક ધુળમાં મળી છે. અયપરવરદિગાર તું પોતાની હુઆથી મને હુલ્લાંગી ન કર અને મારા પર બહુજ મહેરબાન થઈ જા, અય બેહતર સવાલ કરવામાં આવેલ અને અયબેહતર આપનાર.

અને બચહુકીની રિવાયત જાબિર રહીય-લલાહો અન્હોથી ઉપર મઝકૂર થઈ ગઈ છે, તેમાં જે હુઆઓ છે તેમને પણ પઠો. અર્થાત "લાઈલાહા ઈલ્લાહાહુ વહદહુ

લાશરીકલહુ લહુલમુલ્કુ વહહુલહમ્ફુ વહુવા અલાકુલ્લે શૈઈન કદીર." ૧૦૦ વખત, કુલહોવદ્લાહ, ૧૦ વખત અલ્લાહુમ્મા સલ્લેઅલા સૈયેદેના મુહમ્મદિન કમા સલ્લયતા અલાસૈયદેના ઈબ્રાહીમા વઅલા આલે સૈયેદેના ઈબ્રાહીમા દિન્કા હમીદુમ મહુદુવ વઅલયના મઅહુમ." ૧૦૦ વખત પઠે. ઈબ્નેઅલી શયખહુ વિગેરે અમીરૂલ મોમિનીન મૌલાઅલી કરમલ્લાહુ તઆલા વજહુથી રાવીકેરસૂલુલ્લાહ સલ્લ-લ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું કે મારી અને અંબિયાઓની હુઆ અસ્કાના દિવસે આ છે—

લાઈલાહા ઈલ્લાહાહો વહહુ લાશરીકા લહુલહુલ્લમુલ્કી વહહુલ્લમ્ફો યોહયી વ યોમાતો વહુઆ અલા કુલ્લેશૈઈન કદીર. અલ્લાહુમ્મઅલ ફી સમ્ઈ નુરંવ ફીખસરી નુરંવફી કલબીનુરંન અલ્લાહુશરહ લી સદરીવ યસ્સીરક્લા અમરી વ અબીએ બેકા મિન વસાવેસીસ્સદરે વતશતીતિ અલ્મરે વઅઝાબિલ્કબરે. અલ્લાહુમ્મ ઈન્નીઅબીએકામિન શરે માયલેને ફીલ્લેલે વશરે માયલેને ફીન્નહારે મા તહેબો બેહીરીહા વશરે લવાઈકીદહરે.

તરજુમો : અય અલ્લાહ મારો સીના ખોલી દે અને મારું કામ આસાન કર અને હું તારી પનાહ માંગું છું સીનાના વસ-વસાઓ અને કામની વિછિન્નતા અને અઝાબે કબ્રથી. અયઅલ્લાહ હું તારી પનાહ માંગું છું તેની ખુરાઈથી જેરાતમાં દાખલા થાય છે

અને તેની પુરાઈથી જે દિવસમાં ઠાપલ થાય છે અને તેની પુરાઈથી જેને હવા ઉશની લાવે છે અને દહેરની આકૃતની પુરાઈથી

આ સ્થળે પઠવાની કેટલીએ દુઆઓ કિતાબોમાં મઝકૂર છે પરંતુ આટલીમાં જ કિફાયત છે અને દુરૂદ શરીફ તથા તિલાવતે કુર્આન સૌ દુઆઓ કરતાં લાલકારક છે.

(૨૩) આ દિવસે યાદ રાખવા જેવો એક અદબ એ છે કે અલ્લાહ તઆલાના સાચા વાયદાઓ પર ભરોસો કરીને યકીન કરે કે આજે હું ગુનાહોથી એવો પાક થઈ ગયો જેવો જે દિવસે માંના પેટમાંથી પૈદા થયો હતો. હવે પ્રયત્ન કરો કે ભવિષ્યમાં ગુનાહ ન થાય અને જે ડાઘ અલ્લાહ તઆલાએ કેવળ પોતાની રહેમતથી આ મારા લલાટથી ઘોયો છે તે ફરી ન લાગે.

(૨૪) વકુક્તના મકરૂહો

અહીંયા આ વાતો મકરૂહ છે (૧) સૂર્યાસ્તથી પહેલા વકૂફ છોડીને રવાનગી જ્યારે કે સૂર્યાસ્ત સુધી અરક્ષાતની હદોથી બહાર ન થઈ બચ. નહિતો હરામ છે. (૨) અસર તથા ઝોહરની નમાઝ મેળવવા પછી વકૂફ માટે જગામાં વિલાંબ (૩) તે સમયથી સૂર્યાસ્ત સુધી ખાવા-પીવા અથવા (૪) ખુદા પ્રત્યેના ધ્યાન સિવાય કોઈ કામમાં મશગૂલ થવું. (૫) કોઈ સંસારિક વાત કરવું. (૬) મગરિબ અથવા ઈશા અરક્ષાતમાં પઠવું.

ચેતવણી : મોકિફમાં છત્રી ઝોઠવા અથવા કોઈ પ્રકારે છાંયડો ઈચ્છવાથી શક્ય હોય ત્યાં સુધી બચો, હા જે લોકો મજબૂર છે તે મજબૂર છે.

જરૂરી નમીહન : જરૂરી ચેનવણી, જરૂરી સખત જરૂરી : ખરાબ દષ્ટિ હોય્યા હરામ છે ન કે એહરામમાં, નકે મોકિફ અથવા મસ્જિદુલ હરામમાં, નકેકા'બા મોઅજ-માંની સામે, નકે તવાફ બચતુલ હ-ામમાં. આ તમારી પરિક્ષાને પ્રસંગ છે એરતોને હુકમ આપવામાં આવ્યો છે. કે અહીંયા મોહું છુપાવો નહી અને તમને હુકમ આપવામાં આવ્યો છે કે તેમના પ્રત્યે દષ્ટિ ન કરો, યકીન બાણુ કે આ મોટા ગૈરતવાળા બાદશાહની બદીઓ કનીઓ છે અને અત્યારે તમે અને તેઓ ખાસ દરબારમાં હાજર છો વગર ઓળખે શેરતું અચ્યું તેની બગલમાં હોય તે સમયે ઠાણુ તેની પ્રત્યે નજર નાખી શકે છે, તો અલ્લાહ વાહિદ કહહારની દાસીઓક જે તેના ખાસ દરબારમાં હાજર છે તેમના પર કુદ્દિ કેટલા પ્રમાણમાં સખત થશે. વલિલ્લાહિલ મસલુલ આ'લા, હા, હા, હા, શિયાર ઇમાન બચાવેલ હુકમ તથા દષ્ટિ સંલાગેલ, હરમ તે સ્થળ છે જ્યા ગુનાહના ઈરાદા પર પકડ અને એક ગુનાહ લાખ ગુનાહની બરાબર કરે છે. ઈલાહી ખૈરની તૌફીક આપ આમીન.

વકૂફના મસાઈલ :-

મસ્અલા-(૧) વકૂફનો સમય નવમી ઝિલહિન્જહના સૂર્ય ઠગવાથી દસમીના તુલુએફજર સુધી છે, તે સમય સિવાય કોઈ ખીબ સમયે વકૂફ કર્યું તો હન્જ ન મગી પરંતુ એક સૂરતમાં તે એકે ઝિલહિન્જહનો હિસાલ દેખાયો નહી અથવા જિલકદફના ત્રીસ દિવસ પૂરા કરીને ઝિલહિન્જહનો મહીનો શરૂ કર્યો અને તે હિસાબે આજે નવમી છે, પછીથી સાબિત થયું કે ઓગણ-

ત્રીસનો ચાંદ થયો તો તે હિસાબે દસમી થશે અને વકુન્દ દસમી તારાબે થયો પરંતુ જરૂરતન આ બંધન માનવામાં આવશે અને બે ઘોડો થયો કે આઠમી ને નવમી સમજીને વકુન્દ ક્યું પછી ખગર પડી તો આ વકુન્દ સહીદ ન થયો. (આલમગીરી વિગેરે)

મસ્ખલા-(૨) બે ગવાહીએ રાતના સમયે ગવાહી આપી કે નવમી તારાખ આજે હતી અને આ દસમીરાત છે તો બે તેરાતમાં સૌ લોકો અથવા અકસર લોકોની સાથે ઈમામ વકુન્દ કરી શકે છે તો વકુન્દ લાજિમ છે. વકુન્દ ન કરે તો હુજૂર ફેત થઈ (છૂટી) જશે અને બે એટલો સમય બાકી ન હોય કે અકસર લોકોની સાથે ઈમામ વકુન્દ કરે, બે કે ખૂદ ઈમામ અને જે થોડા લોકો ઉતાવળ કરીને જાય તો સવારથી અગાઉ ત્યાં પહોચી જશે પરંતુ જે લોકો પગપાળા છે અને જેમની સાથે બાલ-બચ્ચાં છે અને જેમની પાસે સરસનાન વધારે છે તેમને વકુન્દ મળશે નહીં તો આ શહાદત (સાક્ષી) અનુસાર અમલ ન કરે બલકે ખીજ દિવસે ઝવાલ પછી સઘળા હાજીઓની સાથે વકુન્દ કરે. (મનાસિક)

મસ્ખલા-(૩) જે લોકોએ ઝિલ્લિલજ-હના ચાંદની ગવાહી આપી અને તેમની ગવાહી કબૂલ ન થઈ તે લોકો બે ઈમામથી એક દિવસ પહેલા વકુન્દ કરશે તો તેમની હુજૂર થશે નહીં બલકે તેમના માટે જરૂરી છે કે એજ દિવસે વકુન્દ કરે જે દિવસે ઈમામ વકુન્દ કરે બે કે તેમના હિસાબથી હવે દશમી તારાખ છે. (મનાસિક)

મસ્ખલા-(૪) થોડીકવાર થોલાવાથી પણ વકુન્દ થઈ જાય છે, બલે તેને ખગર હોય કે આ અરફાત છે અથવા ખગર ન હોય, ખાવુઝૂ હોય કે ખેવુઝૂ, જનાબતવાળો હોય કે હૈઝ તથા નિકાસવાળી એરાત, નિદ્રા-ધિન હોય કે જગૃત, હોશમાં હોય કે ખેહોશી તથા પાગલપણમાં, ત્યાં સુધી કે અરફાતમ થી થઈને પસાર થઈ ગયો તેને હુજૂર મળશે અર્થાત હવે તેની હુજૂરફાસિદ થશે નહીં જ્યારે કે તે સઘળા એહરામથી હોય. ખેહોશીમાં એહરામની સુરત એ છે કે પહેલા હોશમાં હતો અને તે સમયે જ એહરામ ખાંધેલીઘો હતો અને બે એહરામ ખાંધરાંથી પહેલાં ખેહોશ થઈ ગયો અને તેના સાથીઓ પૈકી કોઈએ અથવા કોઈ-ખીજએ તેના તરફથી એહરામ ખાંધી દીધા બેકે આ એહરામ ખાંધવાવાળાએ ખૂદ પેતાની તરફથી પણ એહરામ ખાંધ્યો હોય કે તેના એહરામ આના એહરામની વિરૂદ્ધ નથી તો આ સ્વરૂપમાં પણ તે એહરામવાળો થઈ ગયો. ખીજને એહરામ ખાંધવાને એ અર્થ નથી કે તેના કપડાં ઉતારી લુંગી ખાંધી કે બલકે એ કે તેના તરફથી નિચ્ચત કરે અને લગ્નખેંકે કહે. (આલમગીરી, જવહરી)

મસ્ખલા-(૫) જેનો હુજૂર ફેત (તર્ક) થઈ ગયો અર્થાત તેને વકુન્દ ન મળ્યું તો હવે હુજૂરના બાકીના કાર્યો સાકિત (રહ) થઈ ગયા અને તેનું એહરામ ઉમરા પ્રત્યે પરિવર્તિત થઈ ગયું માટે ઉમરા કરીને એહરામ છોડીનાખે અને ખીજ વર્ષે હુજૂરની કઝા કરે. (આલમગીરી, હુરૈમુખ્તાર)

મસ્અલા-(૬) સૂર્યાસ્ત પહેલા ભીડના ટરથી અરક્ષાતની હરોથી બહાર થઈ ગયો તેના પર દમ આપવું વાજિબ છે. પછી જો સૂરજ ડુબવાથી પહેલા પાછો આવી ગયો અને થોભી રહ્યો, ત્યાં સુધી કે સૂરજ ડુબી ગયો તો દમ માફ થઈ ગયો અને જો ડુબવા પછી પાછો આવ્યો તો દમ રદ ન થયો અને જો સવારી પર હતો અને બનવર તેને લઈને નાસી ગયું તો પણ દમ વાજિબ છે એવી જ રીતે જો તેનું ઊંટ નાસી ગયું અને તે તેની પાછળ ચાલો નીકળ્યો. (તો પણ દમ વાજિબ છે). (મનાસિક)

મસ્અલા (૭) એહરામવાળાએ ઈશાની નમાઝ પઠી નથી અને કેવળ એટલો સમય ખાકી છે કે, ચાર રકબત પઢે, પરંતુ પઢે છે તો વકૂફે અરક્ષા જતો રહેશે, તો નમાઝ છોડી દે અને અરક્ષાત ચાલ્યો જાય (જવ-હરહ) અને ખેડતર એ છે કે, ચાલતામાં પઠી લે પાછળથી પુનરાવર્તન કરે. (મનાસિક)

મુઝદલિશની રવાનગી

અને તેનું વકૂફ :

અલ્લાહ અઝઝવજલ્લ ફરમાવે છે :
 ફઈઝ અફઠતુમ મિન અરક્ષાતિન ફઝકોરૂલાહ ઈન્દલમશઅરિલ્લરામે ફઝકોરૂહો કેમા હદાકુમ વઈતકુનતુમ મિન કબ્લેહિ લમિનદાલ્લીન

અર્થ: જ્યારે અરક્ષાતથી તમે પાછા આવો તો મશઅરે હરામ (મુઝદલિશ)ની નિકટ અલ્લાહનો ઝિક કરો અને તેને યાદ કરો જેવું તેણે તમને બતાવ્યું અને ખેશક

તેનાથી પહેલા તમે ગુમરાહો પૈકી હતા.) સહીહ મુસ્લિમ શરીફમાં હઝરત બખિર રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે કે હુજ્જતુલવિદાઅમાં હઝરત નબી સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ અરક્ષાતથી મુઝદલિશમાં તશરીફ લાવ્યા, અહીં મગરિબ તથા ઈશાની નમાઝ પઠી, પછી સુઈ રહ્યા ત્યાં સુધી કે ફજરનો સમય થયો, જ્યારે સવાર (ફજરની નમાઝનો સમય) થઈ તો તે સમયે અઝાન તથા ઈકામતની સાથે ફજરની નમાઝ પઠી, પછી કસ્વા (ઉંટણી) પર સવાર થઈને 'મશઅરે હરામ'માં આવ્યા અને કિબ્લા તરફ મોહું કરીને દુઆ તથા તકબીર તથા તહલીલ તથા તૌહીદમાં મયગૂલ રહ્યા અને વકૂફ કયું, ત્યાં સુધી કે સારી રીતે અજવાળું થઈ ગયું અને સૂર્યોદયથી પહેલાં અહીંથી રવાના થયા. ખયહકી મોહુમ્મદ મિન મખરમહુથી રાવી કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ખૂબો પઢ્યો અને ફરમાવ્યું કે, બહિલયત વાળા ઢોકો (ઈસ્લામ પૂર્વે) અરક્ષાતથી તે સમયે રવાના થતા હતા જ્યારે સૂર્ય મુખની સામે હોતો, સૂર્યાસ્તથી પહેલા, અને મુઝદલિશથી સૂર્યોદય પછી રવાના થતા જ્યારે સૂરજ મુખની સામે હોતો અને અમે અરક્ષાતથી ન થઈશું જ્યાં સુધી સૂરજ ડુબી ન જાય અને મુઝદલિશથી સૂર્ય ઉદયથી પહેલા રવાના થઈશું અમારી તરીકો (પ્રથા) બૂત પરસ્તો અને મુશરિકોના તરીકોની વિરૂદ્ધ છે.

(૧) જ્યારે સૂર્યાસ્તનું ચકીન થઈ જાય તત્કાળ મુઝદલિશ માટે ચાલી નીકળે અને

ઈમામની સાથે જવું અફઝલ છે પરંતુ તે વિલાંબ કરે તો તેની પ્રતીક્ષા ન કરો.

(૨) રસ્તામાં ઝિક, દુરૂદ, દુઆ, લખ્જૈક તથા રૂદન-આંકદ કાકલુદિમાં વ્યસ્ત રહો તે સમયની કેટલીક દુઆઓ આ છે.

“અલ્લાહુમ્મ ઇલૈકા અફદતો વફી રહમતેકા રગબતો વમિન સખતેકા રહબતો વમિન અઝાબેકા અશફકતો ફઅકબલ નોસોફી, વ અઅઝીમ અઝરી વતકબલતૌબની, વઅરહમ તદરૈઈ, વસ્તજીબ, હોઆઇ વ અઅતેની સોવાલી અલ્લાહુમ્મ લા તજ અલ હામા આખેરા અહદેના મિન હાઝમૌકિફીશશરી ફીલઅઝીમે, વરઝુકનલએઈ ઇલૈહે મરૈતિન કસીરતિન બેલુફેકલઅમીમ.

તરજુઓ : અયઅલ્લાહ હું તારી તરફ પાછો ફર્યો અને તારી રહમતમાં રગબત કરી અને તારી નારાજીથી ડર્યો અને તારા અઝાબથી ખોફ કર્યો, તું મારી ઈબાદત કબૂલ અને મારો અજરે અઝીમકર અને મારી તૌબા કબૂલકર અને મારી આઝીબી પર રહેમકર અને મારી દુઆ કબૂલ કર અને મને મારો સવાલ અતાકર. અયઅલ્લાહ આ શરીફ બુઝૂર્ગ જગ્યામાં મારી આ હાજરી અંતિમ હાજરી ન કર અને તું પોતાની મહેરબાનીથી અહીંયા અનેક વખત આવવું નસીબકર)

(૩) રસ્તામાં જ્યાં ગુંબઈશ બુઓ અને પોતાની અથવા બીજાની તકલીફની સંભાવના ન હોય ત્યાં એટલીવાર તેટલે દુર ઝકપથી ચાલો, પયદલ હોકે સવાર,

(૪) જ્યારે મુઝલિફા દેખાય, શક્તિ હોય તો પયદલ (પગપાળા) થઈ જવું બહિતર છે. અને સ્નાન કરીને દાખલ થવું અફઝલ છે. મુઝલિફામાં દાખલ થતા સમયે આ દુઆ પઢો:

“અલ્લાહુમ્મ હાઝા જમ્કિન અસ્અ-લોક અસ્અલોકા અન તરઝુકની જવામેઅલખૈરે કુલોહુ, અલ્લાહુમ્મ રખબદમશઅરિલ્હરામે વ રખ્યુકુકને વલમકામે વરખ્યુલબલદીલરામે વરખ્યુલમસ્જીદીલ હામે અસ્અલોકે બેનૂરે વજહેકલકરામ અન તગફેરલી ઝોતુબી વ તરહમ્ની વ તજમઅ અલલહુદા અમરી વ તજઅલ તકવા ઝાહી વઝુબરી વલ્યાખેરત મઆબી વહબલી રહાકા અન્ની ફીહદુન્યા વલબા ખેરતે યામ વ ખેયદેહિલખૈર કુલોહુ અઅતનીલખૈર કુલોહુ વસ્રીફ અનાશશરફ કુલહુ, અલ્લાહુમ્મ હરિમ લહમી વ અઝમી વશહમી વશઅરો વસાઇર જવારેહી અલનનરે યા અરહમ હિમીન

તરજુ મો : અય અલ્લાહ આ જગ્યા (મુઝલિફા) છે. હું તારાથી તમામ ખૈરના મજમૂઆ નોસવાલ કરું છું. અયઅલ્લાહ મશઅરે હરામના રખબ અને રૂકન તથા મકામનારખબ અને ઈઝઝતવાળા શહેર અને ઈઝઝતવાળી મસ્જિદના રખબ, હું તારાથી તારી કૃપાળુ વજેહ કરીમના વસીલાથી સવાલ કરું છું કે તું મારા ગુનાહ બખશીદે અને મારા પર રહેમ કર અને હિદાયત પર મારા કામને એકત્ર કરી દે અને તકવાને મારું

લાથું અને ભંડાર કર અને આખિરત મારું ઠેંગાણું કર અને હુનિયા તથા આખિરતમાં તું મારાથી રાજી રહે. અય તે જાત જેના હાથમાં તમામ લલાઈ છે, મને દરેક પ્રકારની જૌર અતાકર અને દરેક પ્રકારની ખુરાઈથી બચાવ. અય અલ્લાહ મારા મ સ અને હાડકાં અને ચરબી અને વાળ અને સઘળાં અવયવોને જહનનમ પર હાનમ કરી દે. અય સઘળા મહેરબાનોથી અધિક મહેરબાન.

(૫) ત્યા પહે ચીને શક્ય હોય ત્યાં સુધી જખલે કઝહની પાસે રસ્તાથી હડીને ઉતરો નહી તે જ્યાં જગ્યા મળે.

(૬) મુઝહલિફામાં મગરિબ તથા ઈશાની નમાઝ : સંભવત ત્ય પહોંચતા પહોંચતા શક્ય (સંધ્યા) ડુખી જશે. મગરિબનો સમય નાકગી જશે, ઉટ છોડવા, સામાન ઉતારવાથી પહેલા (સુન્ની) ઈમામનો સાથે મગરિબ તથા ઈશા પઢે અને જો મગરિબનો સમય બાકી પશુ રહે તે પશુ અત્યારે મગરિબ ફરગિઝ ન પઢે, ન અરકાતમાં પઢે ન રસ્તામાં કે તે દિવસે અહીંયાં મગરિબની નમાઝ, મગરિબના સમયમાં પઢવું યુનોહ છે અને જો પઢી લેશે તે ઈશાના સમયે ફરીથી પઢવી પડશે. તાત્પર્ય કે અહીંયાં પહોંચીને મગરિબની નમાઝ ઈશાના સમયમાં અઢાની નિચ્યતથી નકેકઝાની નિચ્યતથી, શક્ય હોય ત્યાં સુધી (ઈમામ સુન્ની હોય તે) ઈમામની સાથે પઢે. મગરિબની સલામ ફેરવતાં જ તુરત જ ઈશાની જમાઅત થશે. ઈશાના ફેરજ પઢીલા તે પછી મગરિબ તથા ઈશાની સુન્નતો અને વિત્ર પઢે અને જો

ઈમામની સાથે જમાઅત ન મળી શકે તે પોતાની જમાઅત કરી લેા અને એ પશુ ન થઈ શકે તે એકલા પઢે.

મસ્અલા (૧) : આ મગરિબ ઈશાના સમયમાં પઢવું તેના જ માટે ખાસ છે જે મુઝહલિફા આવે અને જો અરકાતમાં જ રાત્રે રહી ગયો અથવા મુઝહલિફા સિવાય બીજા રસ્તાથી પાછો ફર્યે તે તેણે મગરિબની નમાઝ પોતાના સમયમાં પઢવી જરૂરી છે. (ફૂલ સુહતાન)

મસ્અલા (૨) : જો મુઝહલિફા આવનારે મગરિબની નમાઝ રસ્તામાં પઢી અથવા મુઝહલિફા પહોંચી ને ઈશાનો સમય આવવાથી પહેલા પઢે લીધી તે તેને એ હુકમ છે કે પુનરાવર્તન કરે, પરંતુ પુનરાવર્તન ન કર્યું અને ફજરનો સમય થઈ ગયો તે તે નમાઝ હવે સહીહ થઈ ગઈ. (ફૂરે મુખ્તાર)

મસ્અલા (૩) : જો મુઝહલિફામાં મગરિબથી પહેલા ઈશા પઢી તે મગરિબ પઢીને ઈશાનું પુનરાવર્તન કરે અને જો તુલૂએ ફજર સુધી પુનરાવર્તન ન કર્યું તે હવે સહીહ થઈ ગઈ, ભલે તે શખ્સ સાહબે તરતીમ હોય કે નહીં. (ફૂરે મુખ્તાર, તકતાવી)

મસ્અલા (૪) : જો માર્ગમાં એટલીવાર થઈ ગઈ કે તુલૂએ ફજરનો શંકા છે તે હવે રસ્તામાં જ બંને નમાઝો પઢીલે. મુઝહલિફા પહોંચવાનો ઈન્તઝાર ન કરે. (ફૂરે મુખ્તાર)

મસ્અલા (૫) : અરકાતમાં ઝોહર તથા અસર માટે એક અઝાન અને બે ઈકામતો છે અને મુઝહલિફામાં મગરિબ તથા ઈશા

માટે એક અઝાન અને એક ઈકામત છે. (હુરે મુખતાર)

મસ્જલા (૬) : બંને નમાઝોના દરમિયાનમાં સુન્નતથા નિક્લો નપઠે. મગરિબની સુન્નતો પણ ઈશાની નમાઝ પછી પઠે. જો દરમિયાનમાં સુન્નતો પઠી લીધી અથવા ખીજું કોઈ કામ કર્યું તો એક ઈકામત. ખીજ કહેવામાં આવે અર્થાત ઈશા માટે. (રહદુલમુહતા)

મસ્જલા ૭ : તુલૂએ ફજર પછી મુઝલ્હિશામાં આવ્યો તો સુન્નત તર્ક થઈ પરંતુ દમ વિગેરે તેના પર વાજિબ નથી.

(આલમગીરી)

(૭) નમાઝો પછી બાકીની રાતઝિકે તથા લખ્બૈક તથા હરફ તથા હુઆ તથા રૂનમાં ગુઝારો કે આ ઘણી જ અફઝલ જગ્યા છે અને ઘણી જ અફઝલ રાત છે. કેટલાક આલીમોએ આ રાતને શમેકહરથી પણ અફઝલ કહ્યું છે. ઝિંદગી છે તો સુઈ રહેવા માટે તો ખીજ કેટલીએ રાતો મળશે અને અહીંયાં આ રાત ખુદા જણે ફરીથી કોને મળે, અને ન થઈ શકે તો તહારત (પાકી) લુખૂ ગુમલ) સાથે સુઈ રહો કે વ્યથ વાતોથી સુઈ રહેવું બકેતર છે અને એટલા વહેલા ઉઠી જવ કે સવાર અમકવાથી પહેલા જરૂરતો અને તહારતથી ફારેગ થઈ જવ. આજે સવારની નમાઝ બહુજ અંધારામાં પઠવામાં આવશે. પ્રયત્ન કરો કે જમાઅતે ઈમામ બદકે પહેલો તકબીર છુટી ન જાય કે ઈશા તથા સવારની નમાઝ જમાઅતથી પઠનાર પણ પૂરી શબ બેદારી (રાત્રી જોગરણ)નો સવાબ પામે છે.

(૮) હવે દરબારે આઝમની ખીજહાજરી નો સમય આવ્યો. હા, હા, કૃપાના દરવાઝા ઉઘાડવામાં આવ્યા છે કાલે અરફ તમાં હુકુકે વલાહ માફ થયા હતા અહીંયાં હુકુકલએબાદ (લોકોના હક્કો) માફ ફરમાવવાનો વાયદો છે. મશઅરૂલહરામમાં અર્થાત ખાસ પહાડી પર અને ન મળે તો તેનો તળેટીમાં અને તે પણ ન મળે તો વાદીએ મુહરસર સિવાય કે તેમાં વુફૂફ (થોભવુ) જઈઝ નથી જ્યાં ગુંબ ઈશ પાના વુફૂફ કરો અને તે સઘળી વાતો કે જે વુફૂફે અરફ તમાં મઝૂફ થઈ છે તેનું ધ્યાન રાખો. અર્થાત લખ્બૈકની અધિકતા કરો અને ઝિક, હુઆ, હરફમાં મશગૂલ રહો. અહીંયાં માટે કેટલોક હુઆઓ આ છે.

અલ્લાહુમ્મહી રહી ખતીયાની વજહઝી વઘરરાહી ફી અજરી વના અન્ત અબલમો બેદિ મિન્ના અલ્લાહુમ્મહી રહી અદ વ હઝલ્લા વખતાઇ વ અમદી વકુરો ઝાલિન ઈન્દી અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અઝો બેકા મિલકરે વલ્કુરે વલ્જઝે વલ્કસલે અઝો બેકા મિનલ્ક કરે વલ્કે વલ્ઇ જઝે વલ્કસલે વ અઝો બેકા મિનલ્કમે વલ્હુઝને વ અઝો બેકા મિનલ્કમે વલ્સુલે વ લખ્બૈને વ ગલ્મ. ત રજા વ વ અસ્અસાફા અત તકહેવનીદમગરમ વ અત તઅકુ અન્ની મઝાલેમલએબાદે વ અત તુદેય અન્નીદમા સુમા વલ્ગોરમાઅ વ અસ્હા મુદ્દુફકે અહી હુમ્મ અઅતે નફસી તક તહા ઝઝકેહા અન્ત ખોરન મત ઝકકાહા અન્ત વલોરયાહા વ મોસાહા અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અઝોબેકા મિન ગલ્મ તદ્દેન વ મિન ગલ્મ તદ્દઅલ્વે વ મિન અ તારિન લાએમિન વ મિન ફીત્તિદમસીહીદજ્જલલે, અલ્લાહુમ્મહી અલ્ની મિનલ્કઝીના ઈઝા અહસનૂ ઇસ્તખશરૂ વ

ઈઝા અસાઝી અસનગરેર અલ્લાહુમ્મજઅલ્લામિન એમાદકસસ લેહી નદગુરિલ સુલજ્જલ્લી નદવક્રદીદમુતકલમીન મુતકલમીન. અલ્લાહુમ્મ ઇની અસ્અયોકા ફી શાઝજમ્મે અન તજમઅ લી જવામેઆ કુલ્લેદિ વ અન તુસ્લેહ લી શાતી કુલ્લહુ વ અન તસ્રેફ અન્ની સમુઆ કુલ્લહુ ફર્જનહુ લા યફઅત્તે ઝાલેકા ગૈરેકા વલા યલુદા ખેલિ ઈલલા અન અલલા હુમ્મ ઇની અઊઝી ઁકા મિન શરે મંરયમ્ની અલા ખત્માહુ વ મિન શરે મંરયમ્શી રિજલૈને વ મંરયમ્શી અલા અ-અઅ, અલ્લાહુમ્મઅલ્લી અખશાકા કઅન્નની અરાકા અખદન હતા અલકાક વ અસ્એદાની એ તકવાકા વલા તશકેની એ અસ્સીરયતેકા વ ખિર લી મિન કદાએકા વ ખારિક લી ફી કદરેકા હતા લાઆ હુખએ તઅજલા મા અખખરતદવારિસે મિન્ની વન્સુરનાં અજા મન ઝલમની વ અરેના ફીહે સારી વ અકિર ખેઝાલિના ઐની.

તરજુમો :- અયઅલ્લાહ મારી ખતા અને ઝહલ અને ઝિયાદતી વ્યર્થ બાખતો કે જે તુ મારા કરતાં વધારે બાણે છે, સૌ બખશીદે, અયઅલ્લાહ મારા સઘળા ગુનાહ માફ કરી દે, કોરીશથી જેને મેં કર્યા અથવા કોરીશ વગર અને બૂલથી કર્યા અથવા ઈરાદાથી અને આ સઘળું મેં કયું, અયઅલ્લાહ તારી પનાહ માંગું છું મોહતાજ અને કુક અને આઝી તથા સુસ્તીથી અને તરી પનાહગમ તથા વિષાદથી અને તારી પનાહ યુઝદિલી તથા કંજુસી અને દીનની કઠિનતા અને મદોના ગદખાથી. સવાલ કરું છું કે મારાથી તાવાન અદા કરી દે અને લોકોના હક્કો મારાથી માફ કર અને શત્રુઓ તથા ગરીબો અને હકદારોને રાજી કરી દે.

અયઅલ્લાહ મારા નફસને તકવો (સંયમ) આપ અને તેને પાક કર, તુ બેહતર પાક કરનાર છે, તુ તેનો વલી તથા મૌલા છે, અયઅલ્લાહ તારી પનાહ દીનના ગદખા અને દુશ્મનના ગદખાથી અને તે વિનાશથી જે મલામત (ધૂણા)માં નાખનાર છે અને મસીહ દજખલના ફિત્નાથી અયઅલ્લાહ મને તે લોકો પૈકી કર જે નેકી કરીને ખૂશ થાય છે અને ખુરાઇ કરીને ઈસ્તિગ્ફાર કરે છે. અયઅલ્લાહ અમને તારા નેક બંદાઓ પૈકી બનાવ કે જેમની પેશાનીઓ અને હાથપગ અમકે છે, જે મકબૂલ પ્રતિનિધિઓ પૈકી છે. અયઅલ્લાહ આ સુઝવિદ્યામાં મારા માટે દરેક ખૈર (બલાઈ) એકત્ર કરી દે અને મારી દરેક હાલતને ઠીક કરી દે અને દરેક ખુરાઈને મારાથી ફેરવી દે કે તારા સિવાય કોઈ કરી શકતું નથી અને તારા સિવાય કોઈ આપી શકતું નથી, અયઅલ્લાહ તારી પનાહ તેના શર (ઉપદ્રવ)થી જે પેટ પર (લોંચ ઘસડીયું) ચાલે છે. (દા. ત. સાપ) અને એ પગો અને ચાર પગો પર ચાલનારાઓના શર (ખુરાઈ)થી અયઅલ્લાહ તુ મને એવો કરી દે કે હમેશાં તારાથી ડરતો રહું, બાણે હું તને નિહાળુ છું, ત્યાં સુધી કે તારાથી મળું અને તકવા સાથે મને લાગ્યવાન કર અને ગુનાહ કરીને દુર્ભાગી ન બનું અને પોતાની કઝા (મૃત્યુ) મારા માટે બહેતર કર અને જે તેં સુકફર (નિશ્ચિત) કયું છે તેમાં બરકત આપ, ત્યાં સુધી કે જે તેં વિલાંખિત કયું છે તેની ઉતાવળને પસંદ ન કરું અને જે તેં જલ્દી કરી દીધું તેના વિલાંખને ઠીક ન સમજું

અને મારી તવંગરી મારા નફસમાં કર અને કાન આંખથી મને લાભાં વિતકર અને તેમને મારા વારિસ બનાવ અને જે મારા પર જુદમ કરે તેમના પર મને વિજથી કર અને તેમાં મારો બદલો દેખાડી દે અને તેનાથી મારી આંખ ઠંડીકર).

મસ્અલા (૮) : વુકૂફે મુજદલિફાનો સમય તુલૂએ ફજરથી અજવાળુ થવા સુધી છે. આ સમય દરમિયાન વુકૂફ ન કર્યું તો ફાત થઈ ગયું અને જે તે સમયમાં અહીયા થઈને પસાર થઈ ગયો તો વુકૂફ થઈ ગયું અને અરફાતના વુકૂફમાં જે વાતો હતી તે અહીયા પણ છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૯) : તુલૂએફજર (વહેલી પરાઈ)થી પહેલા જે અહીયાથી ચાલ્યો ગયો તેના પર દમ વાજિબ છે, પરંતુ જ્યારે ખીમાર હોય અથવા ચોરત અથવા કમજોર કે લીડમાં કષ્ટની શંકા છે તે કારણે પહેલાં ચાલ્યો ગયો તો તેના પર કાંઈ નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૦) : નમાઝથી પહેલા પરંતુ તુલૂએફજર (પાંડ ફાટવા) પછી અહીયાથી ચાલ્યો ગયો અથવા સૂરોદય પડી ગયો તો ખોટું કર્યું, પરંતુ તેના ઉપર દમ વિગેરે વાજિબ નથી. (આલમગીરી)

મિનાના આ'માલ અને

હજ્જના ખાડીના કાર્યો

અલ્લાહ અજો જલ્લ ફરમાવે છે. ફઈઝા અફદતુમ મનાસેક કુમ ફઝકોરફાહ કઝિકેરેકુમ આખા અફમ અવ અશહો ઝિકરા.

ખ. શ. ૧૧

ફમિનન્નાસે મરુકુસો રખખના આતેના શીદુન્યા વ માલહુ ફીલ્યાખેરતે મિન ખલાક વ મિનહુમ મર્યકુસી રખખના આતેના શીદુન્યા હસનતંવ ફીલ્યાખેરતે હસનતંવ કેના અઝાખનાર, ઊલાઅકા લહુમ નસીયુમ્મીમ્મા કસબૂ વફાહો. સરીકલ્હી સાખ. વ ઝકોરફાહ ફી ઐયામિમ્મઅદુકાનિન ફમન તઅખજલ ફી યોમૈને ફસા ઈસ્મા અલૌહે વ મન તઅખખર ફલા ઈસ્મા અલૌહે લેમાનતકા વત્તફલ્લાહ વઅલમૂ અન્નકુમ ઈલૌહે તોહશરના (કર્બાન શરીફ)

તરજુમો : પછી જ્યારે હજ્જતું કામ પુરું કરી લીધું તો અલ્લાહનો ઝિક કરો જેવું પોતાના ખાપ-દાદાનો ઝિક કરતા હતા બદકે તેનાથી વધારે અને કેટલાક માણસો એમ કહે છે કે, અમારા રખખ અમને હુનિયામાં આપ અને આખેરતમાં, તેના માટે કાંઈ હિસ્સો નથી અને કેટલાક કહે છે કે અથ રખખ અમારા અમને હુનિયામાં લલાઈ આપ અને આ ખેતરમાં લલાઈ આપ અને અમને દોઝખના અઝાખથી બચાવ, આ લોકો તે છે કે તેમની કમાણીથી તેમનો હિસ્સો છે અને અલ્લાહ જલ્લી હિસાખ કરનાર છે અને અલ્લાહની યાદ કરો ગણુત્રીવાળા દિવસોમાં તો જે ઉતાવળ કરે એ દિવસમાં ચાલ્યો જાય તેના પર કાંઈ ગુનોહ નથી અને જે રહી જાય તો તેના પર કાંઈ ગુનોહ નથી પરહેઝગાર માટે અને અલ્લાહથી ડરો અને જાણી લોકે તેમને તેના તરફ જ જવું છે.)

હદીસ-(૧) : સહીહ મુસ્લિમ શરીફમાં જબિર રદીયલ્લાહે અન્હોથી રિવાયત છે કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ

મુઝ દલિક્ષાથી રવાના થયા ત્યાં સુધી કે બતને મુહુસ્સરમાં પહોંચ્યા અને અહીંયા બનવરોને તેજ કરી દીધા, પછી ત્યાંથી વચ્ચેના માર્ગથી ચાલ્યા જે જમરચે કુખા તરફ ગયો છે, જ્યારે તે જમરહ પાસે પહોંચ્યા તો તેના પર સાત કાંકરીઓ મારી દરેક કાંકરી પર તકળીર કહેતા અને બતન વાદીથી રમી કરી, પછી મિતહરમાં (કુખાની સ્થળ) આવી ત્રેંસક (૧૩) ઊંટ પોતાના મુખારક હાથથી ઝુખડ કર્યા. પછી હઝરત અલી રહીયલ્લાહોઅન્હોને આપી દિધા, બાકીના તેમણે ઝુખડ કર્યા અને હઝરે પોતાની કુખાનીમાં તેમને શરીક કરી લિધા પછી હુકમ આપ્યો કે દરેક ઊંટમાંથી એક એક ટુકડો હાંડલીમાં નાંખી પકાવવામાં આવે. બંને સાહેબોએ આ માંસમાંથી ખાધુ અને શોરબો (સુપ) પીધો. પછી રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ સવાર થઈને બયનુલ્લાહ તરફ રવાના થયા અને ઝોહરની નમાઝ મક્કામાં પઢી.

હદીસ-(૨) : તિરમિઝી શરીફમાં હઝરત બખિર રહિયલ્લાહો અન્હોથો રિવાયત છે કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ મુઝલ લેક્ષાથી શાન્તિ સાથે રવાના થયા અને લોકોને હુકમ કરમાવ્યો કે સંતોષ સાથે ચાલે અને વાદીએ મુહુસ્સરહમાં સવારીને તેજ કરી દીધી અને લોકોને કરમાવ્યું કે નાની નાની કાંકરીઓથી રમી કરે અને એ કરમાવ્યું કે, કદાચ આ વર્ષ પછી હવે હું તમને જોઈશ નહિ. (એટલે વારો વિસાલ થઈ જશે).

હદીસ-(૩) : સહીફૈનમાં હઝરત બખિરથી રિવાયત છે કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે યૌમેનહર (દસમી તારીખ) માં ચાશ્તના સમયે રમી કરા અને તેના પછીના દિવસોમાં સૂર્ય ઠગવા પછી.

હદીસ-(૪) : સહીફ ખુખારી તથા મુસ્લિમમાં છે કે અહુલ્લાહ બિન મસઉદ રહીયલ્લાહો અન્હો જમરચે કુખા (મોટા શયતાન) પાસે પહોંચ્યા તો મક્કા મોઅઝ-માને ડાબી બાજુએ રાખ્યું અને મિનાને જમણી બાજુએ અને સાત કાંકરીઓ મારી દરેક કાંકરી પર તકળીર કહી. પછી ફરમાવ્યું કે આવી રીતેજ તેમણે રમી કરી જેમના પર સૂરચે બકરહ નાઝિલ થઈ.

હદીસ-(૫) : ઇમામ માલિક નાફેઅથી રાવી કે અહુલ્લાહ બિન ઉમર રહીયલ્લાહો અન્હોમા બંને પહેલા જમરાઓ પાસે કાફી સમય સુધી થોભતા, તકળીર તથા તસ્બીહ તથા હમ્દો હુઆ કરતા અને વચલા જમરચે ઉકળા પાસે થોભતા નહીં.

હદીસ-(૬) : તિખ્રાની ઇબ્ને ઉમર રહી-યલ્લાહો અન્હોમાથી રાવી કે એક શખ્સે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમને પૂછ્યું કે રમીજિમારમાં શું સવાબ છે. આપે ઈશાક ફરમાવ્યો તુ પોતાના રખબના નિકટ તેનો સવાબ તે સમયે પામશે કે તને તેની અધિક હાજત હશે.

હદીસ-(૭) : ઇબ્ને ખુઝૈમા તથા હાકિમ ઇબ્ને અખ્રાસ રહીયલ્લાહો અન્હો-માંથી રાવી કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું જ્યારે ઈબ્રાહીમ

ખલ્લુલ્લાહ અલયહિમુસ્સલામ મનાસિકમાં આવ્યા, જમરએ ઉકળાની પાસે શયતાન સામે આવ્યો તેને સાત કાંકરીઓ મારી, ત્યાં સુધી કે ઝમીનમાં ધસી ગયો, પછી જમરએ સાનિયાની પાસે આવ્યો, ફરી તેને સાત કાંકરીઓ મારી ત્યાં સુધી કે ઝમીનમાં ધસી ગયો, ફરી ત્રીજા જમરાની પાસે આવ્યો તો તેને સાત કાંકરીઓ મારી ત્યાં સુધી કે ઝમીનમાં ધસી ગયો, ઈબ્ને અબ્બાસ રહીયલ્લાહો અન્હોમા ફરમાવે છે કે તમે શયતાનને રજમ કરો છે અને મિલલતે ઈબ્રાહીમનું અનુસરણ કરો છો.

હદીસ-(૮) : ખઝઝાર તેમનાથી રાવી કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલય હે વસલ્લમે ફરમાવ્યું—જમરાઓની રમી કરવું તારા માટે કયામતના દિવસે નૂર થશે.

હદી ૧-૯) : તિથ્રાની તથા હાકિમ અબૂ સઈદ ખુદરી રહીયલ્લાહો અન્હોથી રાવી કહે છે અમોએ અઝ્ કરી યા રસૂલુલ્લાહ ! આ જમરાઓ પર જે કાંકરીઓ દરેક વર્ષે મારવામાં આવે છે. અમારી ધારણા છે કે એછી થઈ બચ છે, આપે ફરમાવ્યું કે જે કબૂલ થાય છે તે ઉકાળી લેવામાં આવે છે. જે એવું ન થતું હોત તો તમે તેને પહાડોની જેમ ભેટા. (જે કબૂલ થતી નથી એજ કાંકરીઓ ત્યાં પડી રહે છે. અનુવાદકો.)

હદીસ-(૧૦ થી ૧૨) : સહીહ મુસ્લિમમાં ઈમામુલ હસીન રહીયલ્લાહો અન્હોથી મરવી કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલય હે વસલ્લમે હજજતુલવિદાઅમાં માથું સુંડાવવા વાળાઓ માટે ત્રણ વખત દુઆ કરી અને કતરાવવા-

વાળાઓ માટે એક વખત, તેનાજ અનુરૂપ અબૂદુરૈરહ તથા માલિકબિનરબીઅહ રહીય-લાહો અન્હોમાથી મરવી છે.

હદીસ (૧૩-ઈબ્ને ઉમરહીયલ્લાહો અન્હોમાંથી મરવી કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલય હે વસલ્લમે ફરમાવ્યું કે વાળ સુંડાવવામાં દરેક વાળના ખદલામાં એક નેક્રી છે અને એક ગુનોહ નષ્ટ કરવામાં આવે છે.

હદીસ (૧૪)-એબાદહબિન સામિત રહીયલ્લાહો અન્હોથી મરવી કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલય હે વસલ્લમે ફરમાવ્યું માથું સુંડાવવામાં જે વાળ જમીન પર પડશે તે તારા માટે કિયામતના દિવસે નૂર થશે.

(૧) જ્યારે સૂર્યોદયમાં જે રક્તવ્યત પઢવાનો સમય બાકો રહી બચ ઈમામનો સાથે મિના ચાલો અને અહીયાયી સાત ન.ની નાની કાંકરીઓ ખજૂરના ઠગીયા જેટલી પાક જગ્યાએથી વીણી લઈને ત્રણ વખત ધોઈલો કેઈ પથ્થરને તોડી કાંકરીઓ ન બનાવો અને એ ત્રણ થઈ શકે છે કે ત્રણ દિવસ જમરાઓને મારવા માટે અહીયાથી કાંકરીઓ લઈલો અથવા સઘળી કેઈ બીજી જગ્યાએથી લો પરંતુ તે નાપાક જગ્યાનાં ના હોય, ન મસ્જિદની ન જમરાના નિકટની.

(૨) રસ્તામાં ફરી નિયમાનુસાર ઝિક કરો, દુઆ તથા દુરૂદ તથા લખ્ખૈકના રટણમાં મશગૂલ રહો અને આ દુઆ પઢો.

“અલ્લાહુમ્મ ઈલૈકા અફુતો વ મિન અઝામેકા અશકતો વમલૈકા વમલૈકા રજઅતો વ મિનકા રાહુખતા ફ અકબલ વનોસોકી વઅઝઝીમ અજરી વરહુમ તદરૈઈ વ અકબલ તોબતી વસ્તલુખ હોઅ્યાઈ

તરજુમો :-અય અલ્લાહ હું તારી તરફ પાછો આવ્યો અને તારા અજાબથી ઉર્થો અને તારી તરફ રબુઅ થયો અને તારાથી ખોફ કર્યો. તું મારો ઈબાદત કબૂલ કર અને મારો અજર અધિકકર અને મારી આબિહી પર રહમ કર અને મારી તૌબા કબૂલ કર અને મારી દુઆ સુસ્તજાબકર.

(૩) જ્યારે વાહીએ સુહુસ્સર (આમિના તથા મુઝદલિફાની વચ્ચે એક નાણુ છે. ખ'નેની હદોમાંથી ખારિજ, મુઝદલિફાથી મિના જતાં ડાબા હાથે જે પહાડ આવે છે તેની ચોટીથી શરૂ થઈને પકપ હાથ સુધી છે. અહીંયા અસ્કાબેક્રીલ આવીને થોભ્યા અને તેમના પર અખાળીલનો અજળ ઉતર્યો હતો માટે આ જગ્યાએથી ઉતાવળે પસાર થવું અને અજાબેઈલાહીથી પનાહ માંગવી જોઈએ) પહોંચો. પાંચસો પીસ્તાલીસ (૫૪૫) હાથ બહુજ ઝડપથી ચાલીને નિકળી જાય, પરંતુ નતે ઝડપ જેનાથી કોઈને ઈજા થાય અને આ સમય દરમિયાન આ દુઆ પઢો.

○ અલ્લાહુમ્મ લા તકતુલના બે ગદ્દમકા વલા તોહલીકના બે અજાબેકા વ આશિના કબલ ઝાલેકા

તરજુમો : અયઅલ્લાહ પોતાના ગજબથી અમને હલાક ન કર અને આનાથી પહેલા અમને આશિયત આપ.)

(૪) જ્યારે મિના નજરે પડે એજ દુઆ પઢો જે મક્કાથી આવતાં મિનાને જોઈને પઢી હતી.

જમરતુલઉકબાનીરમી

(૫) જ્યારે મિના પહોંચો સૌ કામોથી પહેલા જમરતુલઉકબા જાય, આ બાજુએથી

પાછલો જમરા છે અને મક્કા મોઅજમાંથી પહેલો. નાળાના મધ્યમાં સવારી પર જમરાથી ઓછામાં ઓછું પાંચ હાથ હકેલ એવી રીતે ઉભા રહો કે મિના જમણા હાથ પર અને કા'બા ડાબા હાથ પર અને જમરા તરફ મુખ હોય. સાત કાંકરીઓ જુદી જુદી ચપટીમાં લઈને જમણા હાથ સારી રીતે ઉપાડી કે બગલનો રંગ દેખાય, દરેક પર-મિસ્મી :લાહે.

અલ્લાહો અકબર રગમન લીરશૈતાને રદન કિરફમાને, અલ્લાહુમ્મજ અલ્લાહો હજીન મખરરન વસઅવમ મશકુરન વઝમમ મશકુરા. કહીને (શૈતાન પર કાંકરીઓ મારો.

તરજુમો : અલ્લાહના નામથી અલ્લાહ બહુ મોટો છે, શયતાનને ઝડીલ કરવા માટે અલ્લાહની રજા માટે, અયઅલ્લાહ અને હજીને મખરર કર અને આલારી ચેબ્ટાકર અને શુનહ બખશીદે .

(નોટ : મિના અને મક્કા નીવચે ત્રણ સ્થળે સ્થાંત્રખનેલા છે તેમનો જમરા કહે છે, પહેલો જે મિનાથી નિકટ છે જમરાએ ઉભા કહેવાય છે. અને વચ્ચેનો જમરાએ પુસ્તા અને છેવટનો કે જે મક્કા મોઅજમાંથી નિકટ છે જમરતુલ ઉકબા કહેવાય છે.) કહીને અથવા કેવળ બિસ્મિલ્લાહ અલ્લાહો અકબર કહીને મારો ખેહતર છે કે કાંકરીઓ જમરા સુધી પહોંચે, નહીં તો ત્રણ હાથના અંતર સુધી પડે. તેનાથી વધારે અંતર પર પડી તો તે કાંકરીઓ ગણત્રીમાં આવશે નહીં. પ્રથમ કાંકરીથી લખજૈક બંધ કરી દો. અલ્લાહોઅકબરના બદલે સુબહાનલ્લાહે અથવા લાઈલાહાઈલલ્લાહ કહું તો પણ વાંધો નથી.

(૬) રમીના મસાઇલ

જ્યારે સાત કાંકરીઓ પુરી થઈ જાય પછી ત્યાં થોભો નહીં, તુરતજ્જિક તથા દુઆ કરતા પાછા આવી જવ.

મસઅલા (૧) : સાતથી ઓછી કાંકરીઓ જોઈજ નથી જો કેવળ ત્રણ મારી અથવા બિલકુલ મારી નહીં તો દમ આપવો લાજિમ થશે અને જો ચાર મારી તો બાકીની દરેક કાંકરીના બહલે સહકો આપે.

(રહદુલમુહતાર)

મસઅલા (૨) : કાંકરી મારવામાં એક પછી એક મરવું શરત નથી, પરંતુ વકફે (અટકા જવું પછી મારવું, પછી અટકી જવું એ) સુન્નત વિરુદ્ધ છે.

(રહદુલમુહતાર)

મસઅલા (૩) : સઘળી કાંકરીઓ એક સાથે ફેંકે તો આ સાતે કાંકરીઓ એકની જ ગણનામાં આવી.

(રહદુલમુહતાર)

મસઅલા (૪) : કાંકરીઓ જમીનના પ્રકારની હોય અને એવી વસ્તુની જેનાથી તયમ્મુમ જઈજ છે. કંકર, પથર, માટી ત્યાં સુધી કે જો ધુળ ફેંકી તો પણ રમી થઈ ગઈ, પરંતુ એક કાંકરી ફેંકવાની ગણનામાં આવી. મોતી, અંબર, મુશક વિગેરેથી રમી જોઈજ નથી. એવી જ રીતે જવાહિર અને સોનાચાંદીથી પણ રમી થઈ શકતી નથી કે તે તો નિઠાવર કરવું થયું, મારવું ન થયું. લીંડી (મેગણી) થી પણ રમી જોઈજ નથી.

(દુરૈમુખતાર, રહદુલમુહતાર)

મસઅલા (૫) : જમરાની પાસેથી કાંકરીઓ લેવું મકરૂહ છે કે ત્યાં એજ કાંકરીઓ રહે છે જે મકખૂલ (સ્વીકૃત) થતી

નથી અને મરહૂદ (રદ) થઈ જાય છે અને જે મકખૂલ થઈ જાય છે. ઉઠાવી લેવામાં આવે છે.

(રહદુલમુહતાર)

મસઅલા (૬) : જો ખબર હોય કે કાંકરીઓ નાપાક છે તો તેનાથી રમી કરવું મકરૂહ છે અને ખબર ન હોય તો મકરૂહ નથી, પરંતુ ઘોઈ લેવું મુસ્તહબ છે.

(રહદુલમુહતાર)

મસઅલા (૭) : આ રમીનો સમય આજના સમયથી અગીયારમીના ફજર (સવાર) સુધી છે. પરંતુ મસનૂન એ છે કે સૂર્યોદયથી અગાલ સુધી હોય અને અગાલથી સૂર્યાસ્ત સુધી મુબાહ (ઉચિત) અને સૂર્યાસ્તથી ફજર સુધી મકરૂહ છે. એવી જ રીતે દસમીની ફજરથી સૂર્યોદય સુધી મકરૂહ છે અને જો કોઈ ઉઝરના કારણે હોય, દા.ત. ચરવાહાઓ (ગોવાળો) એ રાતમાં રમી કરી તો કરાહત નથી. (દુરૈમુખતાર)

(૭) હજીની કુરબાની

હવે “રમી” થી ફારેગ થઈને કુરબાનીમાં મશગૂલ થાવ, આ કુરબાની તે નથી જે ખકર ઈદ (ઈદેઅહહા)માં થાય છે કે તે તો મુસાફિર પર સ્વથા નથી, અને મુકીમ (સ્થાયી) માલદાર પર વાજિબ છે, જોકે હજીમાં હોય બલકે આ હજીનો શુકાના છે. કારિન અને મુતમત્તેઅ પર વાજિમ, ભલે ફકીર (માલદારના હોય) હોય અને મુફરિદ માટે મુસ્તહબ ભલે માલદાર હોય, બનવરની ઉંમર તથા અવયવોમાં એજ શરતો છે જે ઈદની કુરબાનીમાં છે.

મસઅલા-(૧) મોહતાજમહૂઝ (સર્વથા-

નિર્ધન) જેનો માલિકીમાં ન કુરબાનીના લાયક કેઈ બનવર હોય, ન તેની પાસે એટલું રોકડ અથવા સામાન કે તેને વેચીને બનવર લઈ શકે, તે જો કિરાન અથવા તમત્તોઅની નિશ્ચત કરશે તો તેના પર કુરબાનીના બદલે દસરોઝા વાઝિબ થશે. ત્રણ તો હબ્બના મહીનાઓમાં અર્થાત પહેલી શબ્લાલથી નવમી જિલ્લિહજજહ સુધી એહરામ બાંધવા પછી. આની વચ્ચે જ્યારે ઈસ્કે રાખી લે એક સાથે અથવા અલગ અલગ અને એહતર એ છે કે જિલ્લિહજજહના ચાંદ ૭-૮-૯ તારીખોએ રાખે અને બાકીના સાત તેરમી જિલ્લિહજજહ પછી જ્યારે ઈસ્કે રાખે અને એહતર એ છે કે, ઘેર પહોચીને હોય.

(૮) ઝુલ્હ કરતાં આવડતું હોય તો ખૂદ ઝુલ્હ કરે કે સુન્નત છે નહીં તો ઝુલ્હ કરવાના સમયે પોતે હાજર રહે.

(૯) બનવરને કિલ્લા રૂખ સુવડાવી અને પોતે પણ કિલ્લા તરફ મુખ કરીને આ પઠો.

ઇ ની વજજહનો વજહિયા ફતર સમમાવાતે વલ્અદ્દા હુનીફ્વમા અના મનદમુશરેફીન ઇન્ન કલાતી વ નોસાકી વ મહુયાય વમમાતી સિદ્દાહુ -ખ્ખીદઆલમીન લાશરકા લહુ વ ખેઝાલકા ઊમ્મતો વ અના મનદમુસ્લેમીન

તરજુમો :- મેં પોતાની બતને તેની તરફ ધ્યાનિત કરી જેણે આકાશો અને ધરતીને પૈદા કર્યા, હું બાતિલથી હક્ક પ્રત્યે પ્રવૃત થયો અને હું મુશરિકો પૈકી નથી. બેશક મરી નમાઝ તથા કુરબાની

અને મારું જીવું તથા મરવું અલ્લાહ માટે છે જે સમસ્ત જગતનો રબ્બ છે. તેનો કોઈ શરીક (ભાગીદાર) નથી અને મને તેનો જ હુકમ થયો અને હું મુસલમાનો પૈકી છું.)

તે પછી “મિસ્મિહ્લા હે અલ્લાહો અકબર” કહેતાં બહુજ તેઝ (ધારદાર) છરીથી બહુ ઝાપથી ઝુલ્હ કરો દો કે ગર્દનની ચારે નસો કપાઈ જાય, વધારે હાથ ન ફેરવો કે વગર કારણની તકલીફ છે.

(૧૦) એહતર એ છે કે ઝુલ્હ કરવાના સમયે બનવરના બને હાથ એક પગ બાંધાલો, ઝુલ્હ કર્યા પછી છોડી નાંખો.

(૧૧) કુરબાની માટે ઊંટ હોય તો તેને ઊભો રાખીને છાતીમાં ગગાન છેડા પર તકબીર કહીને, લલો મારો કે સુન્નત એમજ છે. તેને “નકર” કહે છે, અને તેનું ઝુલ્હ કરવું મકરહ, પરંતુ હલાલ, ઝુલ્હથા પણ થઈ જશે. જો ઝુલ્હ કરે તો ગર્દન પર એક જ સ્થળે તેને પણ ઝુલ્હ કરે જા હુલ્લામાં જે મશહૂર છેકે, ઊંટ ત્રણ જગાએ ઝુલ્હ થાય છે. ખોડું તથા સુન્નત વિશ્વ છે અને મકરહું કષ્ટ તથા મકરહ છે.

(૧૨) જે બનવર ઝુલ્હ કરવામાં આવે જ્યાં સુધી ઠંડુ ન પડી જાય તેનું આમહું ન ઊતારો, ન અવયવો કાપો કે ઈઝા છે.

(૧૩) આ કુરબાની કરીને પોતાની અને સઘળા મુસલમાનોની હબ્બ તથા કુરબાની કુબૂલ થવાની હુઆ માગો.

(૧૪) હલક તથા તક્સીર : કુરબાની પછી કિલ્લા રૂખ ખેચીને પુરૂષ હલક કરે અર્થાત સઘળું માથું મુંડાવે કે અફઝલ છે, અથવા.

વાળ કતરાવે કે એની રૂબસત છે એરતોનું વાળ મુંડાવવું હરામ છે. એક લટ બરાબર વાળ કતરાવી લે મુફરિદ્દ જો કુરખાની કરે તો તેના માટે મુસ્તહબ એ છે કે કુરખાની પછી હલક (માથું મુંડન) કરે અને જો હલક પછી કુરખાની કરી તો પણ વાઘો નથી અને તમત્તોઅ તથા કિરાનવાળા પર કુરખાની પછી હલક કરવું વાજિબ છે. અર્થાત જો કુરખાનીથી પહેલા માથું મુંડાવશે તો દમ વાજિબ થશે.

મસ્અલા-(૧) : વાળકતરાવો (છંટાવે) તો માથામાં જેટલાં વાળ છે તે પૈકી એથા ભાગના કતરાવવા જરૂરી છે. માટે એક પોરાથી વધારે કતરાવો કે વાળ નાના મોટા હોય છે શક્ય છે કે એથા ભાગના વાળોમાં સૌ એક એક પોરા ન કપાય.

મસ્અલા-(૨) : માથું મુંડાવવા અથવા વાળ કતરાવવાનો સમય નહુરના દિવસો છે, અર્થાત-૧૦-૧૧-૧૨ આંદના તારાખ અને અફઝલ પહેલો દિવસ અર્થાત દસમીઝલ હિઝજહ છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા-(૩) : જ્યારે એહિરામથી બહાર થવાનો સમય આવી ગયો તો હુવે એહિરામવાળા પોતાનું અથવા બીજાનું માથું મુંડી શકે છે, જો કે તે બીજા પણ એહિરામવાળો હોય. (મિનાસિક).

મસ્અલા-(૪) : જેના માથા પર વાળ ન હોય તેણે અસ્તરો ફરવડાવવો વાજિબ છે અને જો વાળ છે પરંતુ માથામાં ફેણો છે જેના કારણે મુંડાવી શકતો નથી અને વાળ એટલા મોટા પણ નથી કે કતરાવે

તો આકીઝરના કારણે તેનાથી મુંડાવવું અને કતરાવવું સાકીત (જવાબદારી ઉતરી ગઈ) થઈ ગયું તેને પણ મુંડાવવાવાળાઓ અને કતરાવવાવાળાઓની જેમ સૌ વસ્તુઓ હલાલ થઈ ગઈ પરંતુ ખેહતર એ છેકે નહુરના દિવસો પૂરા થવા સુધા નિયમાનુસાર રહે. (આલમગીરી).

મસ્અલા-(૫) : જો ત્યાંથી કોઈ ગામ વિગેરેમા ચાલ્યો, એવા સ્થળે ચાલ્યો ગયો કે, ન હજમ મળે છે ન અસ્તરો કે કેંચી પાસે છે કે મુંડાવી લે અથવા કતરાવતો આ કોઈ ઉઝર નથી. મુંડાવવું અથવા કતરાવવું જરૂરી છે. (આલમગીરી) અને એ પણ જરૂરી છે હરમથા બહાર મુંડાવવું અથવા કતરાવવું ન થાય, બલકે હરમના (હહોની) અંદર થાય કે તેના માટે આ જગ્યા ખાસ છે, હરમથી બહાર કરશે તો દમ લાજિમ આવશે.

(મનાસિક)

મસ્અલા (૬) : આ પ્રસંગે માથું મુંડાવવા પછી મૂછો કતરાવવું, ડુટી નીચેના વાળ સાફ કરવું મુસ્તહબ છે અને દાઢીના વાળ ન લે અને લીધા તો દમ વિગેરે વાજિબ નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૭) : જો વાળ ન મુંડાવ્યાં ન કતરાવ્યાં તો કોઈ વસ્તુ જે એહિરામમાં હરામ હતી, હલાલ ન થઈ. જો કે તવાફ પચુ કરી લીધા હોય તો પણ (આલમગીરી)

મસ્અલા (૮) : જો બારમી તાલીખ સુધી હલક તથા કસર ન કયું તો દમ લાજિમ આવશે કે તેના માટે આ સમય મુકરર (નક્કી) છે. (રહુલ મુહતાર)

(૧૫) હલક હોય કે તકસીર (વાળાં કતરાવવું) જમણી બાજુએથી શરૂ કરો (અર્થાત મુંડાવવાવાળાની જમણીબાજુ) એજ હદીસથી સાબિત છે અને ઈમામેઅઝમે પણ એવું જ કયું માટે કેટલીક કિતાબોમાં જે હજીમની જમણીબાજુથી શરૂ કરવાનું બતાવ્યું છે સહીહ નથી) અને તે સમયે અલ્લાહો અકબર અલ્લાહો અકબર લાઇલાહા ઇલ્લાહાહો વલ્લાહો અકબર અલ્લાહો અકબર વલ્લિલ્લાહિલ્લાહમ્દુ કહેતા બવ અને ફારેગ થવા પછી પણ કહો અને હલક અથવા તકસીર સમયે આ દુઆ પઢો અને સૌ મુસલમાનોની બખ્શીશની દુઆ કરો.

અલ્હુમ્મહો લિલ્લાહિ અલા માહુદાના વ અ-અમ અલૈના વ કદઃ અન્ના નોસાકના, અલ્લ હુમ્મ હાઝેહ નાસેયતી બેયદેકા ફજ અલ્લી બેકુલ્લે શઅરતિન નૂર'રયૌમલ્કીયા-મતે વમ્હો અ-ની બેહારીયેબતન વરફઅલી બેહેમા દરજતન ફીજજન્નતીલ્આલેયતે અલ્લાહુમ્મ ખારક લી ફી નફસી વ તક ખબલ મિન્ની અલ્લાહુમ્મગફીરલી લિલ્લુહ લ્લેકીન વલ્મુકરસરીન યા તાસેઅલમ ગફેરતે અમીન.

તરજુમો : હમ્દ છે અલ્લાહ માટે તેના પર કે તેણે અમને હિદાયત કરી અને ઈનામ કયું અને અમારી ઈબાદતો પૂરી કરાવી દીધી. અય અલ્લાહ! આ મારી ચોટી તારા હાથમાં છે, મારા માટે દરેક વાળના બદલામાં ક્રિયામતના દિવસે નૂર કર અને તેના કારણે મારો ગુનેહ નષ્ટ કરી દે અને જન્નતમાં દરજ્જે ખુલ્લું કર, ઈલાહી મારા માટે મારા નફસમાં બરકત કર અને

મારાથી કબૂલ કર, અય અલ્લાહ! મને અને માયું મુંડાવવાવાળાએ અને વાળ કતરાવવા વાળાએને બખ્શી દે. અય મોટી મગફેરતવાળા, આમીન.)

મસ્અલા (૧) જે મુંડાવવા અથવા કતરાવવા સિવાય કોઈ બીજા પ્રકારે વાળ દૂર કરો. દાત ચુના-હડતાલ વિગેરેથી તે પણ બર્હીઝ છે. (દુરૂં મુખતાર)

(૧૬) વાળ દફન કરી દો અને હમ્દેશા બદનથી જે વસ્તુ વાળ, નખ, ચામડી બુઢા થાય તેને દફન કરી દો.

(૧૭) અહીંયા હલક અથવા તકસીરથી પહેલા નખ ન કતરાવો ન ખત (દાઠો) બનાવો. નહી તેા દમલાઝિમ આવશે.

(૧૮) હવે સ્ત્રી (પત્ની) થી સોહબત કરવા, શહવતથી તેને હાથ લગાવવા, ચુંબન કરવા, શર્મગાહ જેવા સિવાય જે કાંઈ એહ-રામ માટે હરામકયું હતું તે સધળું હલાલ થઈ ગયું.

તવાફે ફર્ઝ :

(૧૯) અફઝલ એ છે કે આજે દસમી તારીખે જ ફરઝ તવાફ માટે જેને તવાફે-ઝિયારત તથા તવાફે ઈફાઝા કહે છે, મક્કા-મોઅઝમામાં જાય, મજફૂર નિયમાનુસાર પૈદલ બાવુઝૂ તથા સતરે ઓરત સહિત તવાફ કરે પરંતુ આ તવાફમાં ઈઝતેબાઅ (ચાદરને જમણી બગલની નીચેથી લટકાવી રાખવું. એવી રીતે કે જમણો ખભો ઉઘાડો રહે તે) નથી.

મસ્અલા-(૧) આ તવાફ હજનેા બીજે રૂકન છે તેના સાત ફેરા (અઝર) કરવામાં

આવશે જેમાં ચાર ફેરા ફરજ છે કે તેમના વગર તવાફ થશે જ નહીં અને ન હજી થશે, અને પૂરા સાત ફેરા કરવું વાજિબ છે. તેા જે ચાર ફેરા પછી પત્નીથી સંભોગ કર્યો તેા હજી થઈ ગઈ પરંતુ દમ વાજિબ થશે. કેમ કે વાજિબ તરક થયું.

(આલમગીરી)

મસ્અલા ૨ : આ તવાફને સહીહ થવા માટે એ શરત છે કે પહેલા એહરામ ખાંચ્યો હોય અને વુકુફ કરી લીધો હોય અને પોતે કરે. અને જે કોઈ બીજાએ તેને ખલા પર ઉઠાવીને તવાફ કર્યો તેા તેના તવાફ થયો નહિ. પરંતુ જ્યારે કે એ મજબુર વિવશ હોય કે, પોતે તવાફ કરી શકતો ના હોય, દા.ત. બે હોથ છે, તેા તવાફ થઈ જશે. (જૈહરા-રહદુલ-મુહતાર),

મસ્અલા-(૩) : બેહોશ માણસને પીઠ ઉપર ઉઠાવીને યા કોઈ અન્ય વસ્તુ પર તવાફ કરાવ્યો અને તેમાં પોતાના તવાફની પશુ નિશ્ચય કરી લીધી તેા બન્નેનાં તવાફ થઈ ગયા, ભલેને બન્નેના બે પ્રકારના તવાફ હોય.

મસ્અલા-(૪) : આ તવાફનો સમય દસમીની તુલુઅ (સવારથી) છે, તેના પહેલા થઈ શકતો નથી. (જૈહરા).

મસ્અલા-(૫) આમાં બદકે સર્વથા દરેક તવાફમાં નિશ્ચય શરત છે. જે નિશ્ચયના હોય તેા તવાફ થશે નહિ. દા.ત. દુશમન અથવા ફાડીખાનાર પ્રાણીથી નાસીને, ફેરા કર્યા, તેા તવાફ થયો નહિ. બખિલાફ વકુફે અર્ફા, કે તે નિશ્ચય વગર પશુ થઈ જાય છે.

બ. શ. ૧૨

પરંતુ એ નિશ્ચય. શરત નથી કે, આ તવાફ જિયારત છે. (જૈહરા).

મસ્અલા-(૬) ઈદે અદહા (કુર્બાનીની ઈદ)ની નમાઝ ત્યાં પઠવામાં આવશે નહિ. (રહદુલ મુહતાર).

(૨૦) કારિન અને મુફરિફ તવાફે કુદ્દમમાં અને તમત્તોઅ હજ કરનાર હજના એહરા. મપછી કોઈ નિફલતવાફમાં હજના રમત્ર અને સઈ બન્ને યા ફક્ત સઈ કરી લીધી હોય તેા એ તવાફમાં રમલ-સઈ કાંઈ કરે નહિ. અને જે તેમાં રમલ અને સઈ કાંઈ કયું ના હોય અથવા રમલ કયું હોય અથવા જે તવાફમાં ક્યાં હતા તે ઉમરાનો હતા દા.ત; કારીન અને મુતમત્તોઅનો પ્રથમ તવાફ અથવા તે તવાફ તહારત (વુજુ શુસલ) વગર કર્યો હતા અથવા શબ્વાલ મહિનાથી પહેલાના તવાફમાં ક્યાં હતા, તેા આ પાંચેય હાલતોમાં રમલ અને સઈ બન્ને આ ફર્જ તવાફમાં કરે.

(૨૧) અશકત અને સ્ત્રીઓ જે ભીડના કારણે દશમીએ ના જાય, તેા તેના પછી અગિયારમીએ અફઝલ છે. અને આ તે દિવસે એ મહાન નફા છે. કેમ કે મત્રાફ (તવાફસ્વળ) ખાત્રી મળે છે. ગણુત્રીના વીસ ત્રીસ માણસો હોય છે (આ ગણુત્રી પહેલા જમાનાની હશે, આજે તેા હજીજરોની સંખ્યામાં તવાફ કરનારાઓ દરેક સમયે હોય છે. અનુવાદકો) સ્ત્રીઓને પશુ ઈતમીનાની સાથે દરેક ફેરામાં “સુજો અસ્વદ” તું ચુંબન મળે છે.

(૨૨) જો અગિયારમીએ ના જાય તો, બારમીએ કરી લે, તે પછી કારણ વગર વિલાપ કરવો ગુનેહ છે. જુર્માના (દંડામાં એક કુરબાની કરવી પડશે. હા, દા. ત. સ્ત્રીને હૈઝ (માસિક) આવી ગયું અથવા નિકાસ આગ્યું, તો તેના ખતમ-ખંધ થવા પર તવાક કરે. પરંતુ હૈઝ અને નિકાસથી એવા સમયે પાક થઈ કે નહાઈ-ધોઈને બારમી તારીખે સૂર્યાસ્ત પહેલાં ચાર ફેરા કરી શકે છે તો કરવું વાજિબ છે. નહિ કરશે તો ગુનેહગાર થશે. એવી સંજીવે જો એટલો સમય તેને મળ્યો હતો કે તવાક કરી લેતી અને તવાક કર્યું નહિ, હવે હૈઝયા નિકાસ (પ્રસૂતિ પછીનું લોહી) આવી ગયું તો ગુનેહગાર થઈ (રદ્દુલ-મુહતાર).

(૨૩) બહાર હાલ તવાક કર્યા પછી બે રકબત નમાઝ દસ્તુર મુજબ પઢો ત્યાર પછી સ્ત્રીઓ (પત્નીઓ) હલાલ થઈ જશે. અને હજ્જ પુરો થઈ ગયો; કે તેનો ખીજો રૂકન, આ તવાક હતો.

મસ્અલા : (૭) જો એ તવાક ના કર્યો તો સ્ત્રીઓ હલાલ થશે નહિ. ભલેને તેના પર વર્ષો પસાર થઈ જાય. (આલમગીરી) (તવાકે ઝિયારત કર્યા પછી જ પોતાની પત્નીઓથી સોહબત કરી શકો. જો એ તવાક ના કર્યો હોય તો એવા હાજી માટે પોતાની પત્ની ત્યાં સુધી હલાલ થશે નહિ જ્યાં સુધી એ તવાકનો રૂકન અદા કરે નહિ.

—અનુવાદકો)

મસ્અલા (૮) વુજુવગર અથવા જતા-ખતમાં તવાક કર્યો નહિ એહરામથી બહાર

થઈ ગયો, ત્યાં સુધી કે તેના પછી (પત્નીથી) સંલોગ કરવાથી હજ્જ ફાસિદ થશે નહિ. અને જો ઉદ્દો તવાક કર્યો એટલે કે કા'બાની ડાખી બાબુથી તો ઔરતો હલાલ થઈ ગઈ, પરંતુ જ્યાં સુધી મક્કામાં છે તે તવાકનું પુનરાવર્તન કરે અને જો નાપાક કપડું પહેરીને તવાક કર્યો તો મકરૂહ થયું અને નમાઝ અવરોધક માત્રા પ્રમાણે સતર ઉધાડું રહ્યું તો થઈ જશે; પરંતુ હમ આપવું લાજિમ છે. (આલમગીરી-લૈહરા)

(૨૪) દસમી, અગિયારમી, બારમીની રાત્રિઓ મિનામાં જ પસાર કરવી સુન્નત છે. ના મુઝ દઉલકામાં, ના મકકામાં, ના રસ્તામાં માટે જે શખ્સ દસમી અથવા અગિયારમીએ તવાક માટે ગયો તો પરત આવીને રાત્રિ મિનામાં જ વ્યતિત કરે.

મસ્અલા (૯) : જો પોતે મિનામાં રહ્યો અને માલસામાન વિગેરે મક્કાશરીફ મોકલી દીધો અથવા માલસામાન મક્કામાં જ છોડીને અરફાતે ગયો તો જો નષ્ટ થઈ જવાનો ભય ના હોય તો કરાહત છે. નહિતર નહિ.

(હરૈં મુખ્તાર)

(૨૫) “અગિયારમી તારીખ” નમાઝે ઝોહર પછી ઈમામને ખુલ્લો સાંભળીને પછી રમી માટે ચાલો. આ દિવસોમાં રમી, જમરએ ઊલાથી શરૂ કરો. જે મસ્જિદે ખૈફથી નજીક છે. તેના રમી માટે મક્કાના માર્ગની તરફથી આવીને ચઢાઈ પર ચઢો કે આ જગ્યા જમરએઊકબા કરતા ઊંચાણ પર છે. અહિં કિબલા તરફ મોહુ કરીને સાત કાંકરીઓ મજકુર તરીકાથી મારાને જમરાથી

કાંઈ આગળ વધી જાયો અને કિપલા તરફ મોંઢું કરીને હુઆમાં આવી રીતે હાથ ઉઠાવો કે હથેલીઓ કિપલાની તરફ રહે. દિલની હાજરી સાથે મન લગાવીને હમ્દ, દરૂદયરીફ અને ઈસ્તગશારમાં કમથી કમ વીસ આયતો પઢવાના પ્રમાણમાં પ્રવૃત્તમય રહો નહિતર પોણો સુપારો અથવા સુરએ બકરાની મિકદાર માત્રા સુધી.

(૨૬) પછી “જમરએ તુસ્તા” પર જઈને એવું જ કરો.

(૨૭) પછી જમરએ ઉકબા પર પરંતુ અહીં રમી કરીને થે.લો નહિ તરત જ પાછા ફરી જાવ. પાછા ફરતાની સાથે જ હુઆ કરો.

(૨૮) બિલકુલ એવી જ રીતે બારમી તારી ન અવાલ પછી ત્રણે જમરાઓની રમી કરો. કેટલાક લોકો બપોરથી પહેલાં, આજે રમી કરીને મક્કા મુઅઝઝમાની તરફ ચાલી નીકળે છે, આ અમારા મૂળ મઝહબ વિરૂદ્ધ છે અને એક અર્થક શિવાયત છે. તમે એના પર અમલ કરો નહિ.

(૨૯) બારમીની રમી (શેનાનેને કાંકરીઓ મારવાની વિધિ) કરીને સૂર્યાસ્તથી પહેલા ઈખ્તીયાર છે કે, મક્કામુઅઝઝમાએ રવાના થઈ જાવ. પરંતુ સૂર્યાસ્ત પછી આલ્યા જવું તે એખવાણું છે, માટે એક દિવસ વધારે થોભવું, અને તેરમીએ દસ્તુર પ્રમાણે બપોર ઢળી ગયા પછી રમી કરીને મક્કા જવાનું થશે, અને એજ અફઝલ છે. પરંતુ સામાન્ય લોકો બારમીએ આલ્યા જાય છે. તે કારણે એક શત્રિ-દિવસ વધારે

નિવાસ કરવામાં નાની જમાઅત (થોડા લોકો)ને થોડી દિક્કત-તકલીફ પડે છે. અને જે તેરમીની સવાર થઈ ગઈ તો હવે રમી કર્યા બગર જવું જાઈએ નથી. જે આલ્યા જશે તો “દમ” આપશે વાજિબ થશે. દસમીની રમીનો સમય ઉપર મજકુર થયો. અગિયારમી બારમીનો સમય સૂર્ય ઢળ્યા પછીથી સવાર સુધી છે. પરંતુ રાત્રિમાં એટલે કે સૂરજ આથમી ગયા પછી મકરૂહ છે અને તેરમીની રમીનો સમય સવારથી માંડી સૂર્યાસ્ત સુધી છે. પરંતુ સવારથી સૂર્ય ઢળવા સુધી મકરૂહ વખત છે. સૂરજ ડુખવા પછી મકરૂહ છે અને તેરમીની રમીનો સમય સવારથી સૂરજ ડુખવા સુધી છે. પરંતુ સવારથી સૂરજ ઢળવા સુધી મકરૂહ સમય છે. તેના પછી સૂર્યાસ્ત સુધી મસનૂન છે માટે જે પહેલી ત્રણ તારીઓ ૧૦-૧૧-૧૨થી રમી દિવસમાં ન કરી હોય તો રાતમાં કરી લે પણ જે ઉઝર વગર છે તો કરાહત છે, નહી તો કાંઈ નથી અને જે રાતમાં પણ ન કરી તો કઝા થઈ ગઈ હવે બીજા દિવસે તેની કઝા આપે અને તેના માથે કફફારો વાજિબ થયો અને તેની કમી નો પણ સમય તેરમીના સૂર્યાસ્ત સુધી છે. જે તેરમીએ સૂરજ ડૂબાં ગયો અને રમી ન કરી તો હવે રમી થઈ શકતી નથી અને દમ વાજિબ થયો. (રહદુલમુહતાર)

મસ્અલા (૧) : જે બિલકુલરમી ન કરી તોપણ એક જ દમ વાજિબ થશે. (મનાસિક)

મસ્અલા (૨) : કાંકરીઓ ચારે દિવસો માટે લીધી હતી અર્થાત સિત્તેર (૭૦) અને

ખારમી નીરમી કરીને મક્કા જવા ઇચ્છે છે તેને બીજાને જરૂરત હોય તે તેને આપી દે, નહીં તે કોઈ પાક જગ્યાએ નાખી દે. વધેલ કાંકરીઓ જમરાઓ પર ફેંકવું મકરૂલ છે, અનેદહન કરવાની પણ જરૂરત નથી. (મનાસિક)

મસ્અલા (૩) : રમી પચદલ પણ જાઈજ છે અને સવાર થઈને પણ પરંતુ અફઝલ એ છે કે પહેલા અને બીજા જમરાઓ પર પચદલ રમી કરે અને ત્રીજાની સવારી પર (દુરેં મુખ્તાર વિગેરે)

મસ્અલા (૪) : જે કાંકરી કોઈ શખ્સની પીઠ અથવા કોઈ બીજી વસ્તુ પર પડી અને ચોટેલી રહી ગઈ તેના તેના બદલાની બીજી મારે અને જે પડી ગઈ અને ત્યાં પડી જ્યાં તેની જગ્યા છે અર્થાત જમરાથી ત્રણ હાથના અંતરની અંદર, તે જાઈજ થઈ ગઈ. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૫) : જે કાંકરી કોઈ શખ્સ પર પડી અને તેના પરથી જમરાને વાગી તેને ખબર હોય કે તેને હાથવાથી જમરા પર પહોંચી તે તેના બદલે બીજી કાંકરી મારે અને ખબર ન હોય તે પણ સાવધાનીએ છે કે બીજી મારે, એમજ જે શંકા હોય કે કાંકરી પોતાની જગ્યા પર પહોંચી કે નહીં તે પુનરાવર્તન કરે (મનાસિક)

મસ્અલા (૬) : તરતીબની વિરૂદ્ધ રમી કરી તે બહેતરએ છે કે પુનરાવર્તન કરે અને જે પહેલા જમરાની રમી ન કરી અને બીજા ત્રીજાની કરી તે પહેલા પર મારીને ફરી બીજા અને ત્રીસરા પર મારી

લેવું બહેતર છે. અને જે ત્રણ-ત્રણ કાંકરીઓ મારી છે તે પહેલા પર ચાર બીજી મારે અને બીજા-ત્રીજા પર સાત સાત અને જે ચાર-ચાર મારી છે તે દરેક પર ત્રણ-ત્રણ બીજી મારે અને સાડું એ છે કે ફરીથી રમી કરે અને જે એમ કયું કે એક એક કાંકરી ત્રણે પર મારી આગ્યે પછી એક એક એમજ સાત વખતમાં સાત સાત કાંકરીઓ પૂરી કરી તે પહેલા જમરાની રમી થઈ ગઈ અને બીજા પર ત્રણ બીજી મારે અને ત્રીજા પર છ તે રમી પૂરી થઈ ગઈ. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૭) : જે શખ્સ બીમાર હોય કે જમરા સુધી સવારી પર પણ જઈ શકતો ન હોય તે બીજાને હુકમ આપી દે કે તેની તરફથી રમી કરે અર્થાત બ્યારે કે ખૂદ રમી ન કરી હોય અને જે એમ કયું કે એક કાંકરી પોતાની તરફથી મારી પછી એક બીમારની તરફથી એમજ સાતવાર કયું તે મકરૂલ છે, અને બીમારના હુકમ વગર રમી કરી દીધાં તે જાઈજ થઈ નહીં. અને જે બીમારમાં એટલી શક્તિ નથી કે રમી કરે તે બહેતર એ છે કે, તેના સાર્થી તેના હાથ પર કાંકરી મૂકી રમી કરાવે, એમજ એહોશ અથવા પાગલ અથવા ના સમજ તરફથી તેના સાથવાળા રમી કરા દે અને બહેતર એ છે કે તેમના હાથ પર કાંકરી મૂકાને રમી કરાવે (મનાસિક)

મસ્અલા (૮) : ગણીને એકવીસ કાંકરીઓ લઈ ગયો અને રમી કરવા ગઈ ગુલે છે કે ચાર વધી છે અને એ યાદ નથી

કે કયા જમરા પર ઝોછી નાખી તો પહેલા પર આ ચાર કાંકરીઓ મારો અને બંને પાછલાઓ પર સાત સાત અને બે ત્રણ વધી છે તો દરેક પર એક એક અને બે એક યાદ હોય તો પણ દરેક જમરા પર એક એક મારે (ફતહુલકદીર)

(૩૦) રમીથી પહેલા હલક (માથું મુંડાવવું) બંધજ નથી.

(૩૧) અગીયારમી-બારમીની રમી બે પહોર (બપોર)થી પહેલા મૂળમૂત રીતે સહીહ નથી.

(૩૨) રમીમાંબાર ચીજો મકરૂહ છે

રમીમાં આ વસ્તુઓ મકરૂહ છે.

- (૧) દસમીની રમી સૂર્યાસ્ત પછી કરવું
- (૨) તેરમીની રમી બપોર થી પહેલાં કરવું
- (૩) રમીમાં મોટો પત્થર મારવું (૪) મોટા પત્થરને તોડીને કાંકરીઓ બનાવવું (૫) મસ્જિદની કાંકરીઓ મારવું (૬) જમરાના નીચે જે કાંકરીઓ પડી છે તે ઉપાડીને મારવું કે આ મરદૂહ કાંકરીઓ છે, જે કબૂલ થાય છે તે ઉઠાવી લેવામાં આવે છે. કયામત ના દિવસે નેકીઓના પહ્લામાં મૂકવામાં આશે. નહીં તો જમરાઓની આસપાસ પહાડો થઈ જતા, (૭) નાપાક કાંકરીઓ મારવું (૮) સાત કરતાં વધારે મારવું (૯) રમી માટે જે દિશા મજરૂર થઈ તેના વિરૂદ્ધ કરવું (૧૦) જમરાથી પાંચ હાથના અંતરે ઊભા રહેવું (તેનાથી) વધારેનો વાંધો નથી (૧૧) જમરાઓમાં તરતીબ (કમ)ની વિરૂદ્ધ કરવું (૧૨) મારવાના બદલે કાંકરી જમરા પાસે નાખી દેવું.

(૩૩) મક્કા મોઅઝમા માટે રવાનગી છેડલા દિવસે અર્થાત બારમી કે તેરમીએ બ્યારે મિનાથા રૂબસત યઈને મક્કા મોઅઝમા ચાલો વાટીએ મહસબમાંકે જન્નતુલ મઅલાની નિકટ છે, સવારી પરથી ઊતરી બાવ અથવા વગર ઊતરે થોડીક વાર થોભીને દુઆ કરો અને અફઝલ એ છે કે ઈશા સુધી નમાઝો અહીંયાં પઢો, એક ઉધ લઈને મક્કામોઅઝમામાં દાખલ થાવ.

નોટ : જન્નતુલ મઅલા (ઉચ્ચજન્નત) કે જે મક્કામોઅઝમાનું કબ્રસ્તાન છે તેની પાસે એક પહાડ છે અને બીજો પહાડ તે પહાડની સામે મક્કા જતાં જમણા હાથ પર નાંખાના પેટથી જુદો છે. આ બંને વચ્ચેનું નાળું વાટીએ મહસબ છે. જન્નતુલ મઅલા મહસબમાં દાખલ નથી.

(૩૪) ઉમરા

હવે તેરમી પછી જ્યાં સુધી મક્કામાં રોકાવ પોતાના અને પોતાના પીર, ઉસ્તાદ, માંબાપ, ખુસૂસન હુજૂરપુરનૂર સૈયદેઆલમ સલ્લલ્લા હો તઆલા અલયહેવસલ્લમ અને આપના અરહાબ તથા એહલે બયત તથા હુજૂર ગૌષેઆઝમ રહીયલ્લાહો અ-હુમની તરફથી જેટલા થઈ શકે તેટલા ઉમરા કરતા રહો. તનઈમકે જે મક્કા મોઅઝમાથી દક્ષિણમાં અર્થાત મહીના તથાબાહ તરફ ત્રણ માઈલના અંતરે છે, બાવ, ત્યાંથી ઉમરાનો એહરામ જેવી રીતે ઉપર બયાન થયો છે ખાંધીને આવો અને તવાફ તથા સઈ નિયમાનુસાર કરાને હલક અથવા તકસીર કરી લો, ઉમરા થઈ ગયો. જેણે

હલક કરાવી લીધું અને એજ દિવસે ળીજી ઉમરો કર્યો તે માથા પર અસ્તરો ફેરવો લેવડાવે, કાફી છે એવી જ રીતે તે શખ્સ જેના માથા પર કુદરતીગળ ન હોય (તે પણ અસ્તરો ફેરવી લેવડાવે).

(૩૫) મંજા મોચ્ઝમામાં યોછામાં યોછું એક ખત્તે કર્યાનથી મહરૂમ ન રહે.

(૩૬) જન્નતુલ મચલા હાજર થઈને ઉમ્મુલમોમિનીન હાજરત ખદીજતુલ કુથ્રા તથા ખીબદફન થએલાઓનો ઝિયારત કરે.

(૩૭) મુતખરક સ્થળોની ઝિયારત :

(૧) હુજુરે અકદસ સલ્લલ્લાહો અલ-યહેવસલ્લમના વિલાદતતુ મકાન (જન્મસ્થળ)
(૨) હાજરત ખદીજતુલકુથ્રા રદીયલ્લાહો અન્હાનું મકાન (૩) હાજરત ખલી રદીયલ્લાહો તઆલાની વિલાદતતુ મકાન (જન્મસ્થળ) જખલે સોર તથા જખલેહિરા મસ્જિદુલજિન્ન તથા મસ્જિદે જખલે અખીકુખીસ વિગેરે પવિત્ર સ્થળોનો પણ ઝિયારતથી સન્માનિત થાય.

(૩૮) હાજરત અબ્દુલ મુત્તલિબના (મહારની) ઝિયારત કરો અને અખૂતાલિ ખની કબ્ર પર ન જાવ. એવી જ રીતે જિદ્દમાં જે લોકોએ હાજરત ઉમ્મોનાખીખી હવા રદીયલ્લાહો અન્હાનો મહાર કેટલાએ સોહાથેનો ખનાવી રાખ્યો છે, ત્યાં પણ ન જાવ કે જે અસલ છે. [આની કોઈ સાબિતી નથી]

(૩૯) કા'બા મોચ્ઝમાનો પ્રવેશ

કામામોચ્ઝમાનો પ્રવેશ સદ્લાગ્ય છે, જે જાઈજ રીતે પ્રાપ્ત થાય. મહરૂમમાં

આમ પ્રવેશ થાય છે પરંતુ સખત કશમશ રહે છે, કમજોરનું તો કામજ નથી, ન ઓરતોને એવી બીડમાં હિમ્મત કરવાની ઈજાઝત. મજબૂત પુરૂષ જે પોતે કષ્ટથી ખચી પણ ગયા તો બાંબઓને ધક્કા મારા ઈજા પહોંચાડશે અને એ જાઈજ નથી. ન એવી રીતનો હાજરામાં કાંઈ આનંદ મળે અને પ્રવેશ વગર લેનદેન પ્રાપ્ત નથી અને તેના પર લેવું પણ હરામ, આપવું પણ હરામ, હરામદ્રારા એક મુસ્તહબ મળ્યું પણ તો તે પણ હરામ થઈ ગયું આ ઉપદ્રવોથી મુક્તિ ન મળે, તો હતીમની હાજરા ગનીમત સમજો, કે તે પણ કા'બાના જ જમીન છે અને જે કદાચ શક્ય હોય કે કા'બાના ખાદિમોથી નક્કી થઈ જાય કે પ્રવેશના બદલામાં કાંઈ આપીશું નહી, તે પછી અથવા પહેલા લલે હાજરો રૂપીયા આપી દે તો સ પૂર્ણ અદબથી ઝાહિરતથા ખાતિનની રિઆયતથી આખો નીચે કરેલ, ગર્દન ઝુગવેલ, ગુનાહો પર શરમાતા રખખુલઈઝઝતના જલ લયી કાંપતા ખિસ્માલ્લાહ કહીને પ્રથમ સીધો (જમણે) પગ અગળ કરો દાનલ થાવ અને સામેની દીવાલ સુધી એટલા આગળ વધો કે ત્રણ હાથનું અંતર રહે. ત્યાં બેરકઅત નિફ્ફ મકરૂહઅમય સિવાય પઢો કે નમાએ કરીમ સલ્લલ્લાહો અલય હે વસલ્લમે તે સ્થળે નમાઝ પઢી છે, પછી દીવાલ પર ગાલ અને મૂખ મુકીને હમ્દ તથા હુરૂદ તથા હુઆમાં કાશાશ કરો. એવી જ રીતે આખો નાંચી રાખા ચારે ખૂણાઓ પર જાવ અને હુઆ કરો અને થાંભલાઓથી ચોંટો અને પછી આ દોલત મળવા અને હજજ તથા ઝિયા-

રતની કબુલીયત સ્વીકાર) માટે સ્વીકારની દુઆ કરો અને એવી જ રીતે આંખો નીચા રાખી પાછા આવો ઉપર અથવા આમતેમ હરગિઝ ન જુઓ અને મોટા ફઝલની આશા કરો કે તે ફ-માવે છે- 'વમન દઅલહુ કાન આમનન' જે આ ઘરમાં દાખલ થયો તે અમાનમાં છે. 'ચલહમદુજિલલાહિ,'

(૪૧) હુમૈત શરીફનના તમરૂકાત

વધેલી ખત્તી વિગેરે જે અહીંયા અથવા મદીના તૈયેઆહમાં આદિમે આપે છે હરગિઝ નલો, બલકે પોતાના પાસેથી ખત્તી ત્યાં રોશન કરાને બાકીની ઉઠાવીલો.

મસ્અલા (૧) : ગિલફે કાબા જે એક વર્ષ પછી બદલવામાં આવે છે અને જે ઉત્તારવામાં આવેલ કુકરાઓને વહેંચી દેવામાં આવે છે તેને તે કુકરાઓ (નિર્ધન) થી ખરીદી શકો છો અને જે ગિલફે ચઢેલો છે તેમાથી લેવું જોઈએ નથી બલકે જે કોઈ ટુકડો જુદો થઈને પડી જાય તો તેને પણ ન લો અને લો તો કોઈ ફકીરને આપીદો.

મસ્અલા : (૨) કાબા મોઅઝમામાં જે ખૂશ્ખૂ વાગેલો હોય તેને પણ લેવું જોઈએ નથી અને લિધો તો પાછી આપી દો અને ઇચ્છા હોય તો પોતાની પાસેથી ખૂશ્ખૂ લઈ જઈને રગડી લાવો.

(૪૨) બ્યારે રૂખસતનો ઈરાદો થાય તવાફે વિદાઅ રમલ તથા સઈ તથા ઈઝતે-બાન વગર બજવી લાવો કે બહારવાળાઓ પર વાજિબ છે. હા, રૂખસતના સમયે ઐરત હૈઝ અથવા નિકાસથી હોય તો તેના પર તવાફે વિદાઅ નથી. જેણે કેવળ ઉમરો કર્યો

છે તેના પર આ તવાફ વાજિબ નથી. તવાફ પછી નિયમાનુસાર ખેરકઆત નમાઝ મુકામે ઈબ્રાહીમમાં પઠો.

મસ્અલા (૧) : સફર (પ્રવાસ) નો ઈરદો હતો રૂખસતનોતવાફ કરી લિધો કોઈ ધારણાસર થોભી ગયા, જોઈકામત (રહેવા) ની નિયત ન કરી તો એજ તવાફ કાફી છે પરંતુ મુસ્તહબ એ છે કે ફરીથી તવાફ કરે કે પાછલું (અંતિમ કામ તવાફ રહે, (આલમગીરી વિગેરે)

મસ્અલા (૨) : મહાવાળા અને મીકાતની અંદર રહેવાવાળા પર રૂખસતનો તવાફ વાજિબ નથી (આલમગીરી)

મસ્અલા (૩) : બહારવાળાએ મહામાં અથવા મહાની આસપાસ મીકાતની અંદર કોઈ સ્થળે રહેવાને ઈરાદો કર્યો અર્થાત એ કે હવે અહીં જ રહેશે તો જે બારમી તારીખ સુધી એ નિયત કરી લિધી તો હવે તેના પર આ તવાફ વાજિબ નથી અને તેના પછી નિયત કરી તો વાજિબ થઈ ગયો અને પ્રથમ સૂરતમાં જે પોતાના ઈરાદાને તોડી નાખ્યો અને ત્યાંથી રૂખસત થયો તો તે સમયે પણ વાજિબ થશે નહીં (આલમગીરી)

મસ્અલા (૪) : વિદાયના તવાફમાં તફસે-તવાફની નિયત જરૂર છે. વાજિબ તથા રૂખસતેનિયતમાં હોવાની જરૂરત નથી ત્યાં સુધી કે જે નિફલનાનિયતથી કર્યો વાજિબ અદા થઈ ગયું. (રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૫) : હૈઝવાળી ઐરત મહા-મોઅઝમાથી જવાથી પહેલા પાક થઈ ગઈ

તો તેનો પર આ તવાફ વાજિબ છે અને જો જવાના (ગયા) પછી પાક થઈ તો તેને એ જરૂરી નથી કે પાછી આવે અને પાછો આરો તો તવાફ વાજિબ થઈ ગયો, જ્યારે કે મીકાતથી બહાર થઈ ન હતી અને જો જવાથી પહેલા હૈઝ ખતમ થઈ ગયું પરંતુ ન શુસલ ક્યું હતું ન નમાઝનો એક સમય શુઝરૈ હોતો તો તેના ઉપર પણ પાછા આવવું વાજિબ નથી.

(આલમગીરી)

મસ્જલા (૬) : જો “રૂખસતના તવાફ” વગર ચાલ્યો ગયો તો જ્યાં સુધી મીકાતથી બહાર ન થયો, પાછો આવે અને મીકાતથી બહાર થવા પછી યાદ આવ્યું તો પાછા આવવું જરૂરી નથી બલકે “દમ” આપી દે અને જો પાછો ફરે તો ઉમરાનો એહરામ ખાંધીને પાછો ફરે અને ઉમરાથી ફરેગ થઈ રૂખસતને તવાફ બબવી લાવે અને એ સુરતમાં “દમ” વાજિબ થશે નહીં.

(આલમગીરી, રહદુલમુહતાર)

મસ્જલા (૭) : તવાફે રૂખસતના ત્રણ ફેરા છોડી દીધા તો દરેક ફેરાના બદલે સદકો આવે.

(આલમગીરી)

(૪૩) રૂખસતના તવાફ પછી ઝમઝમ પર આવી એવી જ રીતે પાણી પીએ, શરીર પર નાખે.

(૪૪) પછી કાંબાના દરવાજાની સામે ઉભો રહીને આસ્તાનએ પાકને ખોસો આપે અને હજજ તથા ઝિયારતના કબુલી-યત (સ્વીકાર) માટે અને વારંવાર હાજરાની દુઆ માંગે અને એજ જામેઅદુઆ પઢે અથવા આ પઢે.

અસ્સાઇસો ખેઆખેકા યસ્અલોકા મિન ફકલેકા વ મઅરફતેકા વ યજુ રહમતકા.

તરજુ મો : તારા દરવાજા પર સાઈત્ર તારા ફઝલ તથા એહસાનનો સવાલ કરે છે અને તારી રહમતનો ઉમેદવાર છે.

(૪૫) પછી મુલતઝિમ પર આવીને ગિલાફકાખા પકડીને એવી જ રીતે ચાંટો, ઝિક, દુરૂદ તથા દુઆની અધિકતા કરો તે સમયે આ દુઆ પઢો.

અદહમ્દો લિલ્લાહિલ્લઝી હદાના લેહાઝા વમાકાના ફના લે નહતદયા લોલા અને હદાનલ્લાહ અદનાહુદમ ફકમા હુદૈતના લેહાઝા ફતકખમલહુ મિન્ના વન્ના તજઅ લહાઝા આખિરદઅહૂદે મિન ખૈકેલ્લામે વરજકનીલઝૌદા ઇલ્લેહી હતા તદ્દા બે રહમ તેકા યા અહમરૌહમીન વલ્લેહો લિલ્લાહ રખ્ખાલ્લામીન. વસલ્લેલ્લાહો તઆલા અસાસૌયદનાં મુહમ્મદિવઆસૌહ વ સહબેહિ અજમધા.

તરજુ મો : હમ્દ છે અલ્લાહ માટે જેણે અમને હિદાયત કરી. અલ્લાહ અમને હિદાયત ન કરતો તો અમે હિદાયત ન પામતા, ઈલાહી જેવી રીતે અમને તે આની હિદાયત કરી છે તુ કબુલ ફરમાવ અને બયતુલહરામમાં આ અમારી અખરી હાજરી ન કર અને તેની તરફ ફરી પાછા ફરવું અમને નસીખ કર કે જેથી તુ પોતાની રહેમના કારણે રાહી થઈ જા, અય સવળા મહેરમાનો કરતાં અધિક મહેરમાન અને હમ્દ છે અલ્લાહ માટે જે રખખ છે. સમસ્ત જહાંનનો અને અલ્લાહ દુરૂદ મોકલે અમારા સરદાર મોહમ્મદ અને તેમની આલ તથા અસહાબ સૌ પર.

(૪૬) પછી હજરે અસ્વદને યોસો આપે અને જે આંસુ ધરાવે છે, પાડો (અર્થાત રડો) અને આ પઠો :-

આ યામીનલ્લાહે ફી અદે'હિ ઇન્ની ઉશહેદોકા વકફા બિલ્લાહે શહીદા ઇન્ની અશહદો અલ લાઇલાહા દલિલ્લાહે વ અશહદો અન્ન મુહમ્મદન રસૂલુલ્લાહે વ અના એવદે એકા હાએહિ અશશહાદતા લે તશહદા લી બેહા ઇન્દિલ્લાહે તઆલા ફી યૌમીલ્દીયામતે યૌમ લફ્ઝહિઅકબર અલ્લાહુમ્મહન્ની ઉશહેદોકો અલાઝલિકા વ ઉશહેદુલ્લાઇક અલ્કેરામ વસલ્લાહો અલા સૈયેદેના મુહમ્મદિ'વ્વઆલેહિ વસલ્બેહિ અજમઇન.

તરજુમો : અય ઝમીન અલ્લાહ ના યેમનમાં તને ગવાહ કરું છું અને અલ્લાહની ગવાહી કાફી છે કે હું તેની ગવાહી આપું છું કે અલ્લાહ સિવાય કોઈ મઅબૂદ નથી અને મોહમ્મદ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ અલ્લાહના રસૂલ છે અને તારી પાસે આ શહાદત (સાક્ષી)ની અમાનત મુકુ છું કે અલ્લાહની નઝદીક ક્રિયામતના દિવસે કે જે દિવસે બહુ ગલરાટ હશે, તું મારી શહાદત આપશે, અય અલ્લાહ હું તને અને તારા ફરિશ્તાઓને તેના ઉપર ગવાહ કરું છું, અલ્લાહ દુરૂદ મોકલે અમારા સરદાર મોહમ્મદ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ અને તેમની આલ તથા સૌ અસહાબ પર.

(૪૭) પછી પાછા પગે કાબા પ્રતિ

મૂખ કરીને અથવા સીધા ચાલમાં ફરી ફરીને કા'બાને હસરત (અલિલાખા)થી જોતા તેની જુદાઈ પર રડતા અથવા રડવા જેવું મોંઢું કરીને મસ્જિદે કરીમના દરવાઝાથી ઠાળો પગ પહેલા આગળ વધારીને નિકળો અને મજકૂર દુઆ પઠો અને તેના માટે બહેતર બાબૂલ હજવરહ છે.

(૪૮) હૈઝ તથા નિકાસવાળી ઔરત મસ્જિદના દરવાઝા પર ઉભી રહીને હસરતની દિગ્દિશી જુવે અને દુઆ કરતી પાછી ફરે.

(૪૯) પછી શક્તિ અનુસાર મઝ્જાના કુકરાઓ (ગરીબો) પર તસ્દીક (પુષ્ટિ) કરીને મદીના તય્યબાના સરકારે આ'ઝમ પ્રત્યે ધ્યાનિત થાય.

કિરાનનું બયાન

અલ્લાહ અઝઝવ જલ્લ ફરમાવે છે.

“વ અતીમ્બૂદહજ્જ વલઉમ્મતા સિદ્દાહે”

અર્થ : (અને અલ્લાહ માટે હજ્જ તથા ઉમરાને પૂરા કરો.) અબૂદાઉદ તથા નિસાઈ તથા ઈન્નેમાબ સુબ્હી બિન મઅબદ તગલબીથી રાવી કહે છે મેં હજ્જ તથા ઉમરાનો એક સાથે એહરામ બાંધ્યો, અમીરૂલ મોમેનીન ઉમરફરૂક રહીયલ્લાહો અન્હોએ ફરમાવ્યું તે પોતાના નખી મોહમ્મદ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમની પેરવી કરી, સહીહ ખુબારી તથા સહીહ

સુસ્તિભમાં અનસ રહીયલાહો અન્હોથી રિયાયત છે તેઓ કહે છે, મેં રસૂલુલાહ સલ્લલ્લાહે અલયહે વસલ્લમને સાંભળ્યા હજજ તથા ઉમરા બંનેને લખ્ખૈકમાં ઝિક્ક ફરમાવે છે. ઈમામ અહમદે અબૂ તલ્હા અન્સારી રહીયલાહો અન્હોથી રિયાયત કરી કે રસૂલુલાહ સલ્લલ્લાહે અલયહે વસલ્લમે હજજ તથા ઉમરાને લેગા કર્યાં.

મસ્અલા (૧) : કિરાનનો એ અર્થ છે કે હજજ તથા ઉમરા બંનેનો એહરામ એક સાથે બાંધે અથવા પહેલા ઉમરાનો એહરામ બાંધ્યો હતો અને હજુ તવાફના ચાર ફેરા કર્યા ન હતા કે હજજને શામેલ કરી લીધી અથવા પહેલા હજજનો એહરામ બાંધ્યો હતો તેની સાથે ઉમરા પણ શામેલ કરી લીધો. લલે 'તવાફે કુદ્દમ' થી પહેલા ઉમરા શામેલ કર્યો અથવા પછીથી તવાફે કુદ્દમથી પહેલા અસામત છેકે તે સુન્નતની વિરુદ્ધ છે. પરંતુ દમ વાજીબ નથી અને તવાફે કુદ્દમ પછી શામેલ કર્યું તો વાજીબ છે કે ઉમરા તોડી નાખે અને દમ આપે અને ઉમરાની કઝા કરે અને ઉમરા ન તોડયો તો પણ દમ આપવું વાજીબ છે. (હુરૈં મુખ્તાર, રદ્દુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૨) : કિરાન માટે શરત એ છે કે ઉમરાના તવાફનો અધિકાંશ ભાગ વુકૂફે અરફાથી પહેલા હોય માટે જોણે તવાફના ચાર ફેરાઓથી પહેલા વુકૂફ કર્યું તેનું કિરાન ખાતલ થઈ ગયું. (ફતહુલકદીર)

મસ્અલા (૩) : સૌથી અફઝલ કિરાન

છે, પછી તમતોઅ, પછી ફરાહ, (રદ્દુલ મુહતાર વિગેરે.) કિરાનના એહરામનો તરીકો એહરામના બયાનમાં આવી ગયો છે.

મસ્અલા (૪) : કિરાનનો એહરામ મીકાતથી પહેલાં પણ થઈ શકે છે અને શંવાલથી પહેલા પણ, પરંતુ તેના અફ-આલ (કાય) હજજના મહીનાઓમાં કરવામાં આવે. શંવાલથી પહેલા અફઆલ કરી શકતા નથી. (હુરૈં મુખ્તાર)

મસ્અલા : (૫) કિરાનમાં વાજીબ છે કે પહેલાં તવાફના સાત ફેરા કરે. અને એમાં પહેલા ત્રણ ફેરાઓમાં રમલ સુન્નત છે પછી સઈ કરે, હવે કિરાનનો એક અંશ અર્થાત ઉમરા પૂરા થઈ ગયો પરંતુ હજુ હલક કરાવી શકતો નથી, અને કયુ પણ તે એહરામથી નિકળશે નહી અને તેના દંડમાં બે દમ લાજીમ છે. ઉમરા પૂરા કર્યા પછી તવાફે કુદ્દમ કરે અને ઈચ્છે તો અત્યારે સઈ પણ કરી લે નહી તો તવાફે ઈઝાફ પછી સઈ કરે. જો અત્યારે સઈ કરે તો તવાફે કુદ્દમના પહેલા ત્રણ ફેરાઓમાં પણ રમલ કરે અને બંને તવાફોમાં ઈઝતેબાઅ પણ કરે. (હુરૈં મુખ્તાર વિગેરે.)

મસ્અલા (૬) : એક સાથે બે તવાફ કર્યા પછી બે સઈ પણ કરી તો પણ બઈઝ છે પરંતુ સુન્નત વિરુદ્ધ છે અને દમ લાજીમ નથી લલે પહેલો તવાફ ઉમરાની નિયતથી અને બીજો કુદ્દમની નિયતથી હોય અથવા બંને પૈકી કોઈમાં નિશ્ચિત ન કર્યું અથવા તેના સિવાય કોઈ બીજા

પ્રકારની નિયત કરી, વસ્તુત પહેલો તવાફ ઉમરાનો થશે અને બીજો કુદ્દમનો (હુરે' મુખતાર, મનાસિક)

મસ્અલા (૭) : પ્રથમ તવાફમાં બે હજજના તવાફની નિયત કરી તે પછુ ઉમરાનો જ સવાબ છે. (જવહરહ) ઉમરાથી ફારેગ થઈને નિયમાનુસાર મુહરિમ રહે અને સઘળા કાર્યો બંબવી લાવે. દસમી તારીખે હલાલ પછી ફરી તવાફે એફાદા પછી જેવી રીતે હજજ કરવાવાળા માટે વસ્તુઓ હલાલ થાય છે આના માટે પણ હલાલ થશે.

મસ્અલા (૮) : કારિન પર દસ મીનીરમી પછી કુરબાની વાજીબ છે અને આ કુરબાની કેઈ દંડમાં નથી. બદકે તેનો શુક્રિયા (આભાર) છે કે અદલાહ અઝઝવ જદલે તેને એ ઈબાદતોની તૌફીક બજશી. કારિન માટે અઝઝલ એ છે કે પોતાની સાથે કુરબાનીનું બનવર લઈ બાય.

(આલમગીરી, હુરે' મુખતાર વિગેરે)

મસ્અલા (૯) : આ કુરબાની માટે એ જરૂરી છે કે હરમમાં થાય, હરમની બહાર થઈ શકતી નથી. અને સુન્નત એ છે કે મિનામાં થાય અને તેનો સમય દસમી ઝિલહિજજની ફજર તુલૂઅ થવાથી બારમીના સૂર્યાસ્ત સુધી છે પરંતુ એ જરૂરી છે કે રમી પછી થાય. રમીથી પહેલા કરશે તો દમ લાઝિમ આવશે. અને બે બારમી સુધી કુરબાની ન કરી તે રદ થશે નહી બદકે જ્યાં સુધી ભવંત છે કુરબાની તેના માથે

બાકી છે. (મનાસિક)

મસ્અલા (૧૦) : બે કુરબાની પર શકિતમાન હતા અને હજુ કુરબાની કરી નહતી કે ઈન્તેકાલ થઈ ગયો તો તેની વસિયત કરી જવું વાજીબ છે અને બે વસિયત ન કરી પરંતુ વારસોએ ખૂદ કરી લીધી તો પણ સહીહ છે. (મનાસિક)

મસ્અલા (૧૧) : કારિનને બે કુરબાની કરવાનું પ્રાપ્ત થાય નહી કે તેની પાસે જરૂરત કરતા વધુ માલ નથી, ન એટલો સામાન છે કે તેને વેચીને બનવર ખરીદે તો દસ રોઝા રાખે, તેમાં ત્રણ તો ત્યાંજ અર્થાત પહેલી શબ્વાલથી ઝિલહિજજની નવમી સુધી એહરામ બાંધવા પછી રાખે, ભલે સાત, આઠ, નવ રાખે અથવા તેના પહેલા, અને બેહતર એ છે કે નવમીથી પહેલા પુરા કરી દે અને એ પણ ઈખત્યાર છે કે વિલિન્ન રીતે રાખે. ત્રણેતુ' એકપછી એક રાખવું જરૂરી નથી અને સાત રોઝા હજજનો સમય પસાર થઈ ગયા પછી અર્થાત તેરમી પછી રાખે. તેરમીએ અથવા તેના પહેલા થઈ શકતા નથી. આ સાત રોઝાઓમાં અધિકાર છે કે ત્યાં જ રાખે અથવા ઘેર પાછા આવીને અને ઉત્તમ એ છે કે ઘેર પાછા આવીને રાખે. અને આ દસે રોઝાઓમાં રાતથી નિયત કરવું જરૂરી છે. (આલમગીરી, હુરે' મુખતાર, રદદુલમુહતાર)

મસ્અલા (૧૨) : બે પહેલાના ત્રણ રોઝા નવમી સુધી રાખ્યા નથી તો હવે

રોજા કાફી નથી બડકે દમ વાજીબ થશે, દમ આપીને એહરામથી બહાર થઈ જાય અને જો દમ આપવા શક્તિમાન નથી તો માથું મુંડાવી અથવા વાળ કતરાવી એહરામથી અલગ થઈ જાય. અને બેદમ વાજીબ છે. (દુરે' મુખ્તાર)

મસ્અલા (૧૩) : શક્તિમાન ન હોવાના કારણે રોજા રાખી લીધા પછી હલકથી પહેલા દસમીએ જાનવર મળી ગયું તો હવે તે રોજા કાફી નથી માટે કુરબાની કરે અને હલક પછી જાનવર પર શક્તિ થઈ તો તે રોજા કાફી છે. ભલે કુરબાનીના દિવસોમાં શક્તિ જોવામાં આવી અથવા પાછળથી, એવીજ રીતે જો કુરબાનીના દિવસોમાં માથું ન મુંડાવ્યું તો જો કે હલકથી પહેલા જાનવર પર શક્તિમાન થાય તે રોજા કાફી નથી, (દુરે' મુખ્તાર, રહદુલમુહતાર)

મસ્અલા (૧૪) : કારિને ઉમરાના તવાફના ત્રણ ફેરા કરવા પછી વુકૂફે અરફા ક્યું તો તે તવાફ જતો રહ્યો અને ચાર ફેરા પછી વુકૂફે ક્યું તો ખાતલ ન થયું જો કે તવાફે કુદુમ અથવા નિફલની નિચ્ચતથી કર્યા, માટે યૌમુનનહરમાં તવાફે ઝિયારતથી પહેલા તેની પૂર્ણતા કરે અને પ્રથમ સૂરતમાં કેમકે તેણે ઉમરો તોડી નાખ્યો માટે એક દમ વાજીબ થયો અને તે કુરબાનીના શુક્ર માટે વાજીબ હતી, રહ થઈ ગઈ અને હવે કારિન ન રહ્યો અને તશરીફના દિવસો પછી આ ઉમરાની કહા

આપે. (દુરે' મુખ્તાર)

તમતોઅનું બયાન

અલ્લાહ અઝવ જલ્લ ફરમાવે છે :-

ફે મન તમત્તઅ બિલ્હિમ્તે ઇલિહુલજ્જે ફેમસ્તયસરા મિનલહદયે ફે મલ લમ યજિદ ફે સિયામો સલાસતા ઐયામિન ફીલહુલજ્જે વ સમ્બાતિન હા રજ્જઅતુમ તિલકા અશરતુન કામિલતુન અલિકા લેમન લમ યકુન અહલોહ હાદેરિઃમસ્જે-દિલહરામે, વત્તફેફ્ફાહ વઅલમૂ અન્નફ્ફાહ શદીદુલ્લેકાબ.

તરજુમો :- જેણે ઉમરહથી હજ્જ પ્રત્યે "તમતોઅ" કર્યો તેના પર કુરબાની છે, જેવી પણ પ્રાપ્ત થાય. પછી જેને કુરબાનીની શક્તિ ન હોય તો ત્રણ રોજા હજ્જના દિવસોમાં રાખે અને સાત રોજા હજ્જથી પાછા આપ્યા પછી. આદસ પૂરા છે, આદસ તેના માટે છે જે મક્કાનો રહેવાવાળો ન હોય અને અલ્લાહથી ડરો અને જાણી લો કે અલ્લાહનો અઝાબ સખત છે. તમતોઅ તેને કહે છે કે હજ્જના મહીનામાં ઉમરો કરે પછી એ જ વર્ષે હજ્જનો એહરામ બાંધે અથવા પૂરો ઉમરો ન કર્યો કેવળ ચાર ચકકર કર્યા પછી હજ્જનો એહરામ બાંધ્યો.

મસ્અલા (૧) : તમતોઅ માટે એ

શરત નથી કે મીકાતથી એહરામ બાંધે, તેનાથી પહેલાં પણ બાંધી શકે છે બદકે ને મીકાત પછી એહરામ બાંધ્યા તો પણ તમત્તોઅ છે. ને કે વગર એહરામે મીકાતથી પસાર થવું શુનોહ છે અને દમ લાજિમ છે. અથવા ફરી મીકાતે પાછો જાય, એવી જ રીતે તમત્તોઅ માટે એ શરત નથી કે ઉમરાનો એહરામ હજજના મહીનામાં બાંધવામાં આવે બદકે શંવાલથી પહેલાં પણ એહરામ બાંધી શકે છે. અલબત્ત એ જ ફરી છે કે ઉમરાના સઘળા કાર્યો અથવા અકસર તવાફ હજજના મહીનામાં થાય દા.ત. ત્રણ ચકકર તવાફના રમઝાનમાં ક્યાં પછી શંવાલમાં બાકીના ચાર ચકકર કરી લિધા, પછી એજ વર્ષે હજજ કરી લિધી તો તે પણ તમત્તોઅ છે અને ને રમઝાનમાં ચાર ચકકર કરી લિધા હતા અને શંવાલમાં ત્રણ બાકીના ક્યાં તો તે તમત્તોઅ નથી અને એ પણ શરત નથી કે જે વર્ષે એહરામ બાંધ્યો એજ વર્ષે તમત્તોઅ કરી લે, દા.ત. રમઝાનમાં એહરામ બાંધ્યો અને એહરામ પર કાયમ રહ્યો, બીજા વર્ષે ઉમરા કરી હજજ કરી તો તમત્તોઅ થઈ ગયો. (આલમગીરી, રહદુલસુહતાર) તમત્તોઅની દસ શરતો છે.

તમત્તોઅની શરતો : (૧) હજજના મહીનામાં પુરો તવાફ કરવો અથવા અકસર હિસ્સો અર્થાત ચાર ફેરા કરવું (૨) ઉમરાનો એહરામ હજજના એહરામથી પ્રથમ હોવું (૩) હજજના એહરામથી પહેલાં ઉમરાનો

પુરો તવાફ અથવા અકસર હિસ્સો કરી લીધો હોય (૪) ઉમરા ફાસિદ ન કર્યો હોય (૫) હજજ ફાસિદ ન કરી હોય (૬) અદમામ સહીહ ન ક્યું હોય અદમામ સહીહનો એ અર્થ છે કે ઉમરા પછી એહરામ છોડીને પોતાના વતન પાછો જાય અને વતનથી મુરાદ તે સ્થળ છે જ્યાં તે રહે છે. જન્મનું સ્થળ નેકે બીજા સ્થળે હોય. માટે ને ઉમરા કરવા પછી વતન ગયા પછી પાછો આવી હજજ કરી તો તમત્તોઅ નથી અને ને ઉમરા કરવાથી પહેલાં ગયો અથવા ઉમરા કરી હલેક ક્યાં વગર અર્થાત એહરામમાં જ વતન ગયો, પછી પાછા આવીને એજ વર્ષે હજજ કરી તો તમત્તોઅ છે. એવી જ રીતે ને ઉમરા કરીને એહરામ ખોલી દિધો પછી હજજનો એહરામ બાંધીને વતન ગયો તો તે પણ અદમામ સહીહ નથી માટે ને પાછા આવીને હજજ કરશે. તો તમત્તોઅ થશે. (૭) હજજ તથા ઉમરા બંને એક જ વર્ષમાં હોય (૮) મક્કા મોઅઝમામાં હમ્મશા માટે રહેવાનો ઈરાદો ન હોય માટે ને ઉમરા ક્યાં પછી પાકે ઈરાદો કરી લિધો કે અહીંયા જ રહેશે તો તમત્તોઅ નથી અને ને જે એક મહીના રહેવાનો ઈરાદો હોય તો તમત્તોઅ છે. (૯) મક્કા મોઅઝમામાં હજજનો મહીનો આવી જાય તો એહરામ વગરના ન હોવું એવું હોય કે એહરામ છે પરંતુ ચાર ચકકર તવાફના આ મહીનાથી પહેલાં કરી લિધા છે, હા ને મીકાતથી બહાર પાછો જાય પછી ઉમરાનો એહરામ

બાંધીને આવે તો તમતોત્વ થઈ શકે છે. (૧૦) મીકાતથી બહારનો રહેવાવળો હોય, મક્કાનો રહેવાવળો તમતોત્વ કરી શકતો નથી. (રદ્દુલમુહતાર)

મસ્જિદા (૨) : તમતોત્વની બે સૂરતો (સ્વરૂપ) છે. એક એ કે પોતાની સાથે કુરબાનીતુ' બાનવર લાવ્યો, બીજી એ કે ન લાવ્યો. જે શખ્સ બાનવર ન લાવ્યો. તે મીકાતથી ઉમરાનું અહરામ બાંધે, મક્કા મોઅઝમામાં આવીને તવાફ તથા સર્ઈ કરે. અને માથું મુંડાવે. હવે ઉમરાથી ફારેગ થઈ ગયો. અને તવાફ શરૂ કરતાં જ અર્થાત સંગે અસ્વદનો બોસો આપતી વખતે લગ્નૈક ખતમ કરી દે. હવે મક્કામાં અહરામ વગર રહે. આઠમી જિલહિજ્જ એ મસ્જિદુલ હરામ શરીફથી હજ્જનો અહરામ બાંધે અને હજ્જના સઘળાં કાર્યો બાબતી લાવે પરંતુ તેના માટે તવાફે કુદ્દમ નથી અને તવાફે જિયારતમાં અથવા હજ્જનો અહરામ બાંધ્યા પછી કોઈ નફ્લી તવાફમાં રમલ કરે અને તેના પછી સર્ઈ કરે અને જો હજ્જનો અહરામ બાંધ્યા પછી તવાફે કુદ્દમ કરી લીધો છે. (જો કે તેના માટે આ તવાફ મસનૂત ન હતો) અને તેના પછી સર્ઈ કરી લીધો છે તો હવે તવાફે જિયારતમાં રમલ નથી. લલે તેણે તવાફે કુદ્દમમાં રમલ કયું હોય કે નહીં અને તવાફે જિયારત પછી હવે સર્ઈ પણ નથી. ઉમરાથી ફારેગ થઈને હલક પણ જરૂરી નથી. તેને એ પણ અખત્યાર છે કે માથું ન

મુંડાવે. નિયમાનુસાર મહરમ રહે. એવી જ રીતે મક્કા મોઅઝમામાં જ રહેવું તેના માટે જરૂરી નથી. લલે ત્યાં રહે અથવા વતન સિવાય બીજે પરંતુ જ્યાં રહે, ત્યાં વાળા જ્યાંથી એહરામ બાંધે છે તે પણ ત્યાંથી જ અહરામ બાંધે. જો મક્કા મુકર્મામાં છે તો અહીંયા વાળાઓની જેમ અહરામ બાંધે અને જો હરમથી બહાર અને મીકાતની અંદર છે તો હરમમાં એહરામ બાંધે અને મીકાતથી પણ બહાર થઈ ગયો તો મીકાતથી બીજી બાંધે, આ તે સૂરતમાં છે. જ્યારે કે કોઈ ગરજથી હરમ અથવા મીકાતથી બહાર જવું હોય અને જો અહરામ બાંધવા માટે હરમથી બહાર ગયો તો તેના પર દમ વાજિબ છે પરંતુ જ્યારે કે વકૂફથી પહેલા મક્કામાં આવી ગયા તો દમ સાકિત થઈ ગયો અને મક્કા મોઅઝમામાં રહ્યો તો હરમમાં એહરામ બાંધે અને બહેતર એ છે કે મક્કા મોઅઝમામાં હોય અને તેનાથી બહેતર એ કે મસ્જિદે હરમમાં હોય અને સૌથી બહેતર એ કે હતીમ શરીફમાં હોય.

એવી જ રીતે આઠમી તારીખે એહરામ બાંધવું જરૂરી નથી. નવમીએ પણ થઈ શકે છે અને આઠમી પહેલા પણ બદકે એ અફઝલ છે કે તમતોત્વ કરનાર પર વાજિબ છે કે દસમી તારીખે શુકાનામાં કુરબાની કરે. તે પછી માથું મુંડાવે. જો કુરબાનીની શકિત ન હોય તો એવી જ રીતે રોઝો રાખે જે કુરબાનીવાળા માટે છે. (જવહર, આલમગીરી, હુરે' મુખતાર)

મસ્તુલા (૩) : જો પોતાની સાથે જાનવર લઈ જાય તો એહરામ ખાંધીને લઈ ચાલે અને ખેંચીને લઈ જવા કરતાં હાંકવું અફઝલ છે. હા, જો પાછળથી હાંકવાથી ચાલતું નથી તો આગળથી ખેંચે અને તેના ગળામાં હાર નાખી દે કે લોકો સમજે કે તે હરમમાં કુરબાની માટે જાય છે અને હાર નાખવું જૂલ નાખવા કરતાં બહેતર છે. અને એ પણ થઈ શકે છે કે તે જાનવરના કોહાનમાં જમણી અથવા ડાબી ખાતુએ નાનકડું છિદ્ર કરી દે કે માંસ સુધી ન પહોંચે. હવે મક્કા મોઅઝમામાં પહોંચીને ઉમરો કરે. અને ઉમરાથી ફારેગ થઈને પણ મહરમ (એહરામવાળો) રહે, જ્યાં સુધી કુરબાની ન કરી લે. તેણે માથું સુંડાવવું બંધી નથી જ્યાં સુધી કુરબાની ન કરી લે. નહીં તો દમ લાજિમ આવશે. પછી તે તમામ અફઝાલ (કાર્યો) કરે જે તેના માટે ખતાવવામાં આવ્યો છે કે જાનવર ન લાવ્યો હતો અને દસમી તારીખે રમી કરીને માથું સુંડાવે. હવે ખંને એહરામથી એક સાથે ફારેગ થઈ ગયો. (દુરે' સુખ્તાર)

મસ્તુલા (૪) : જે શખ્સ જાનવર લાવ્યો અને જે ન લાવ્યો ખંનેમાં તક્વાવત એ છે કે જો જાનવર ન લાવ્યો અને ઉમરા પછી એહરામ ખોલી નાખ્યો, હવે હજજને એહરામ ખાંધ્યો અને કોઈ જનાયત (ભૂલ-ચુક) ઘટિત થઈ તો જુરમાનો (દંડ) મુકરિદની જેમ છે અને એહરામ બાકી હતો તો જુરમાનો કારિન જેવો છે. અને

જાનવર લાવ્યો છે તો હર હાલતમાં કારિન જેવો છે. (રહુલમુહતાર)

મસ્તુલા (૫) : મીકાતની અંદરવાળાઓ માટે કિરાન તથા તમતો નથી, જો કરે તો દમ આવે. (દુરે' સુખ્તાર)

મસ્તુલા (૬) : જે શખ્સ જાનવર લાવ્યો છે તેને રોજા રાખવું કાફી ન થશે, ભલે નાદાર હોય. (દુરે' સુખ્તાર)

મસ્તુલા (૭) : જાનવર લઈ ગયા નથી અને ઉમરો કરીને ઘેર ચાલ્યો આવ્યો તો આ અદમામ સહીહ છે તેનો "તમતોઅ" જતો રહ્યો, હવે હજજ કરશે તો મુકરિદ છે. અને જાનવર લઈ ગયો છે. અને ઉમરો કરીને ઘેર પાછો આવ્યો પછી મહરમ રહ્યો અને હજજ માટે ગયો તો આ અદમામ સહીહ નથી માટે તેનો તમતોઅ બાકી છે એથી જ રીતે જો ઘેર ન આવ્યો. ઉમરો કરીને કોઈ ખીજા સ્થળે ચાલ્યો ગયો તો તમતોઅ ગયો નહી. (દુરે' સુખ્તાર વગેરે)

મસ્તુલા (૮) : તમતોઅ કરનારે હજજ અથવા ઉમરો ફાસિદ કરી દીધો તો તેની કડા કરે અને જુરમાનામાં દમ સાથે તમતોઅની કુરબાની તેના સાથે નથી કે તમતોઅ રહ્યો જ નથી. (દુરે' સુખ્તાર)

મસ્તુલા (૯) : તમતોઅ વાળા માટે એ જરૂરી નથી કે હજજ તથા ઉમરો ખંને એકજ માણસ તરફથી હોય બલકે એ થઈ શકે કે એક પોતાની તરફથી હોય અને ખીજો કોઈ ખીજા તરફથી અથવા એક શખ્સે

તેને હુકમનો હુકમ આપ્યો અને ખીજાએ ઉમરાનો અને બંનેએ તમતોઅની ઈબ્જત આપી દિધી તો કરી શકે છે પરંતુ કુરબાની ખુદ તેના માથે છે અને જો નાદાર છે તો રોઝા રાખે. (મનાસિક)

મસ્અલા (૧૦) : હુજ્જત મહીનામાં ઉમરો કર્યો પરંતુ તેને ફાસિક કરી દિધો. પછી ઘેર પાછો આવી ગયો. પછી આવીને ઉમરાની કઝા કરી અને એજ વર્ષે હુજ્જ કરી તો આ તમતોઅ થઈ ગયો અને જો મક્કામાં જ રહી ગયો અથવા મક્કાથી ચાલ્યો ગયો. પરંતુ મીકાતની અંદર રહ્યો અથવા મીકાતથી પણ બહાર થઈ ગયો પરંતુ ઘેર ન ગયો અને આવીને ઉમરાની કઝા કરી અને એજ વર્ષે હુજ્જ પણ કરી તો આ સઘળી હાલતોમાં તમતોઅ ન થયો. (જવહરહ)

જીર્મ (ગુનાહ) અને તેમના કંકારાનું બયાન :

અલ્લાહ અઝવ જલ્લ ફરમાવે છે :

یا ઐયોહુલ્લીઝીના આમનૂ લા તકતો-લુસ્સૌયદં વ અન્તુમ હોરોમુન.....

અર્થ : “હું ઈમાનવાળાઓ, એહરામની હાલતમાં શિકાર કરો નહીં અને જે તમારા પૈકી ઈરાદાપૂર્વક જાનવરને કતલ કરશે તો બહલો આપે તે જાનવરના જેવો જે કતલ થયું, તમારામાંના બે આદિલ જે

હુકમ કરે તે બહલો કુરબાની થશે. જે કા'બાએ જાય અથવા કંકારો મિસ્કીનનું ખાણું અથવા તેના બરાબર રોઝા કે જેથી પોતાના કરતુતનો ત્યાં બહલો આપે. અલ્લાહ તેને માફ કરી દિધો. જે અગાઉથી થઈ ગયું અને જે ફરીથી કરશે તો અલ્લાહ તેનાથી બહલો લેશે અને અલ્લાહ ગાલિબ બહલો લેનાર છે. દરિયાનો શિકાર અને તેનું ખાણું તમારા માટે હલાલ ઠેરવવામાં આવ્યું, તમારા અને મુસાફરોના વર્તાવા માટે અને ખૂસ્કીનો શિકાર તમારા પર હરામ છે, જ્યાં સુધી તમે એહરામવાળા છો અને અલ્લાહથી ડરો જેના પ્રયે તમે ઉઠાવવામાં આવશો.” અને ફરમાવે છે :

ફરમાવે કેના મિન્કુમ મરીદનઓ બેહિ અઝન.....

અર્થ : જે તમારા પૈકી ખીમાર હોય અથવા તેના માથામાં તકલીફ હોય (અને માથું મુડાવી લે) તો ફિદિયો આપે રોઝા અથવા સદકા અથવા કુરબાની, સહીદૈન વિગેરેમાં કઅબબિન અજરહ રહીયલ્લાહો અન્હોમાથી મરવી છે નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહો અલયહિ વસલ્લમ તેમની પાસે તશરીફ લાવ્યા અને તેઓ એહરામવાળા હતા અને હાંડલીના નીચે આગ સળગાવી રહ્યા હતા. અને જુઓ તેમના ચહેરા પર પડી રહી હતી, આપે ઈરશાહ ફરમાવ્યો થું આ જંતુઓ તમને તકલીફ આપી રહ્યા છે, તેમણે અજ કરી હા, આપે ફરમાવ્યું—માથું મુડાવી નાખો અને ત્રણ સાઅ ખાવાનું (લોજન)

છ મિસ્કીનોને આપી દે, અથવા ત્રણ રોજા રાખો અથવા કુરખાની કરો.

ચેતવણી : મહુરમ (એહરામવાળો) ને ઉઝર વગર ઈરાદાપૂર્વક જુમ (હજરની પ્રતિબંધિત ખાખતો) કરે તો કક્ષારો પણ વાજિબ છે અને ગુનેહગાર પણ થયો, માટે આ હાલતમાં તો એ વાજિબ કે કેવળ કક્ષારાથી પાક થશે નહીં, જ્યાં સુધી તૌબા ન કરે અને જો અબાણુતામાં અથવા ઉઝર (શરઈકારણ)થી છે તો કક્ષારો કાફી છે. જુમમાં કક્ષારો હર હાલતમાં લાજિમ છે. ઈરાદાથી થાય કે ભૂલ ચુકથી, તેનું જુમ હોવું જાણ્યું હોય અથવા ખબર ન હોય, ખૂશીથી હોય કે મજબૂરીથી, નિંદ્રામાં થાય કે જાગૃતાવસ્થામાં, નશા અથવા ખેડોશીમાં થાય કે હોશમાં, તેણે પોતે સ્વયં ક્યું હોય કે ખીજાએ તેના હુકમથી ક્યું.

ચેતવણી : આ ખયાનમાં જ્યાં દમ કહીશું તેનાથી લાવાઈ એક બકરી અથવા ઘેટું હશે. અને “ખતના” ઉંટ અથવા ગાય આ સૌ જાનવર એજ શરતોના હોય જે કુરખાનીમાં છે અને “સદકા”થી લાવાઈ અંગ્રેજી રૂપીયાથી એકસો પચોતેર (૧૭૫) રૂપીયા આઠ આના ભાર ઘઉં કે તેના સો રૂપીયાના શેરથી પોણા બે શેર આઠ આના ભાર ઉપર થયા. હાલના વજન પ્રમાણે ૨ કિલો ૪૫ ગ્રામ અથવા તેના ખમણા જવ અથવા ખજૂર અથવા તેમની કીંમત.

મસ્અલા (૧) : જ્યાં દમનો હુકમ છે તે જુમ જો બિમારી અથવા સખત ગરમી ખ. શ. ૧૪

અથવા તિવ્ર શરદી અથવા ઝખમ અથવા ફેફલા અથવા જુઓની સખત ઈજાના કારણે હશે તો તેને ગેરઅખત્યારી જુમ કહે છે. તેમાં અખત્યાર હશે કે દમના બદલે છ મિસ્કીનોને એક એક સદકા આપી દે. અથવા ખંને ટાઈમ પેટ ભરીને ખવડાવે અથવા ત્રણ રોજા રાખી લે. જો છ સદકા એક મિસ્કીનને આપી દીધા અથવા ત્રણ અથવા સાત મિસ્કીનો પર વહેંચી દે તો કક્ષારો અદા થશે નહીં. બરકે શરત એ છે કે છ મિસ્કીનોને આપે અને અફઝલ એ છે કે, હરમના મિસ્કીન હોય. અને જો તેમાં સદકાનો હુકમ છે અને મજબૂરીએ કયો તો અખત્યાર હશે કે સદકાના બદલે એક રોજો રાખી લે. કક્ષારો એટલા માટે છે કે ભૂલચુકથી અથવા નિંદ્રામાં અથવા મજબૂરીથી જુમ થાય તો કક્ષારાથી પાક થઈ જાય, ન એટલા માટે કે જાણી જોઈને ઉઝર વગર જુમ કરો અને કહો કે કક્ષારો આપી દઈશું. આપવો તો ત્યારે પણ પડશે પરંતુ ઈરાદાપૂર્વક અદલાહના હુકમની વિરોધતા સખતતર છે.

મસ્અલા (૨) : જ્યાં એક દમ અથવા સદકા છે ત્યાં કારિન પર બે છે.

(આમમતુલ કુતુબ)

મસ્અલા (૩) : કક્ષારાની કુરખાની અથવા કારિન તો સુતમતેઅના શુકાનાની ગેરે હરમમાં થઈ શકતી નથી, ગેરે હરમમાં કરી તો અદા થઈ નહીં. હા, જુમ ગેર અખત્યારીમાં જો તેનું માંસ છ મિસ્કીનો પર તસદહુક ક્યું અને દરેક મિસ્કીનને

એક સદકાની કીમતનું પહોંચ્યું તો અદા થઈ ગયું. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૪) : શુકાનાની કુરબાની-માંથી આપ (પોતે) ખાવ, ગની (માલદાર) ને ખવડાવો, મિસ્કીનને આપે અને કફ્ફારાની કુરબાની કેવળ મોહતાબને હક છે.

મસ્અલા (૫) : જો કફ્ફારાના રોજી રાખ્યા તો તેમાં શરત એ છે કે રાતથી અર્થાત સુબહ સાદિકથી પહેલા નિચ્યત કરી લે અને એ પણ નિચ્યત કરે કે ફલાણા કફ્ફારાનો રોજી છે. સર્વાથા રોજાની નિચ્યત અથવા નિફલ અથવા કૌઈ ખીજ નિચ્યત કરી તો કફ્ફારો અદા થયો નહીં. અને એક પછી એક હોવું અથવા હરમમાં અથવા અહેરામમાં રાખવું જરૂરી નથી. (મનાસિક)

હવે અહેકામ સાંભળો

પુરુષ અને તેલ લગાવવું

મસ્અલા (૧) : પુરુષ જો એટલી વધુ લગાવી જેને જોઈને લોકો બહુ બતાવે, જોકે અવયવના થોડા ભાગ પર અથવા કૌઈ મોટા અવયવ જેવું કે માથું, મૂખ, સાથળ, પીંડલીને સંપૂર્ણત ચોપડી દીધી. જોકે પુરુષ થોડી છે તો આ બંને હાલતોમાં દમ છે, અને જો થોડીક પુરુષ અવયવના થોડાક ભાગમાં લગાવી તો સદકો છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨) : વસ્ત્ર અથવા પથારી પર પુરુષ ચોપડી તો ખુદ પુરુષની માત્રા જોવામાં આવશે, અધિક છે તો દમ અને ઓછી છે તો સદકો આપવો પડશે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૩) : પુરુષ સુધી, ફળ હોય કે ફુલ, જેવું કે લીંબુ, નારંગી, ગુલાબ, ચમેલી, ખેલા, બુહી વિગેરેના ફુલ તો કાંઈ કફ્ફારો નથી. જોકે મુહરિમે પુરુષ સુધવું મકરૂહ છે. (રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૪) : એહરામ પહેલા શરીર પર પુરુષ લગાવી હતી હવે એહરામ પછી ફેલાઈને ખીજ અવયવોને લાગી તો કફ્ફારો નથી. (રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૫) : મુહરિમે ખીજના શરીર પર પુરુષ લગાવી પરંતુ એવી રીતે કે તેના હાથ વિગેરે કૌઈ અવયવમાં પુરુષ ન લાગી અથવા તેને સીવેલું કપડું પહેરાવ્યું તો કાંઈ કફ્ફારો નથી પરંતુ જ્યારે કે મુહરિમને પુરુષ લગાવી અથવા સીવેલું કપડું પહેરાવ્યું તો ગુનેહગાર થયો અને જેને લગાવી અથવા પહેરાવ્યું તેના પર કફ્ફારો વાજિબ થયો. (રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૬) : થોડીક પુરુષ શરીરના વિવિધ ભાગોમાં લગાવી, જો એકત્ર કરવાથી પૂરા મોટા અવયવની માત્રાએ પહોંચી જાય તો દમ છે, નહિ તો સદકો અને અધિક પુરુષ વિવિધ જગ્યાએ લગાવી તો હર હાલતમાં દમ છે. (રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૭) : એક જ઼સા (ખેંક)માં કેટલાએ અવયવો પર પુરુષ લગાવે બઝકે સઘળા શરીર પર પણ લગાવે તો એક જ જુમ છે અને એક કફ્ફારો વાજિબ અને કેટલાએ જ઼સાઓમાં લગાવે તો દરેક વખતના માટે અલગ અલગ કફ્ફારો છે. ભલે પ્રથમવાર કફ્ફારો આપીને ખીજ વખત લગાવી અથવા હજુ કોઈનો કફ્ફારો આપ્યો ન હોય.

(દુરેં મુખતાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્તબલા (૮) : કોઈ વસ્તુમાં પુશ્પુ લાગેલી હતી તેનો સ્પર્શ કર્યો, જે તેનાથી પુશ્પુ છુટીને મોટા કામિલ અવયવ જેટલી શરીર પર લાગી તો દમ આપે અને ઓછી હોય તો સદકો આપે અને કાંઈ પણ લાગી નથી તો કાંઈ પણ આપે નહીં. દા. ત. સંગે અસ્વદ પર પુશ્પુ ચોપડવામાં આવે છે, જે એહરામની હાલતમાં જોસો લેતા સમયે અધિકતમ લાગી તો દમ આપે અને થોડીક લાગી તો સદકો આપે.

(આલમગીરી)

મસ્તબલા (૯) : પુશ્પુદાર સુરમો એક અથવા બે વખત લગાવ્યો તો સદકો આપે, તેનાથી અધિકમાં દમ છે અને જે સુરમાં પુશ્પુ ન હોય તેના ઉપયોગમાં પૂછતાં નથી. જ્યારે કે જરૂરતથી હોય અને વગર જરૂરતે મકરૂહ છે.

(આલમગીરી)

મસ્તબલા (૧૦) : જે શુદ્ધ પુશ્પુ જેવું કે મુશ્ક, બદરાન, લવિંગ, ઈલાયચી, દારચીની એટલી ખાધી કે મુખના અક્સર ભાગમાં લાગી ગઈ તો દમ છે, નહીં તો સદકો છે. (રદદુલ મુહતાર)

મસ્તબલા (૧૧) : ખાણમાં પાકતી વખતે પુશ્પુ પડી અથવા ફના થઈ ગઈ તો કાંઈ નથી. નહિ તો પુશ્પુના અંશ અધિક હોય તો તે શુદ્ધ પુશ્પુના હુકમમાં છે અને ખાણું અધિક હોય તો કફરો કાંઈ નથી, પરંતુ પુશ્પુ આવતી હોય તો મકરૂહ છે.

(આલમગીરી, દુરેં મુખતાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્તબલા (૧૨) : પીવાની વસ્તુમાં

પુશ્પુ મેળવી, જે પુશ્પુ ગાલિબ છે અથવા ત્રણ વખત અથવા વધારે પીધું તો દમ છે, નહિ તો સદકો.

(રદદુલ મુહતાર વિગેરે)

મસ્તબલા (૧૩) : તમાકુ અને પાન ખાવાવાળા એ વાતનો ખ્યાલ રાખો કે એહરામમાં પુશ્પુદાર તમાકુ ન ખાય કે પત્તીઓમાં આમે કાચી પુશ્પુ મેળવવામાં આવે છે અને કિવામમાં પણ બહુધા પકવવા પછી મુશ્ક વિગેરે મેળવે છે.

મસ્તબલા (૧૪) : ખમીરા તમાકુ ન પીવું બહેતર છે કે, તેમાં પુશ્પુ હોય છે. પરંતુ પીધી તો દ્રક્કારો નથી.

મસ્તબલા (૧૫) : જે એવા સ્થળે ગયો જ્યાં પુશ્પુ સળગી રહી છે અને તેના કપડાં પણ વસી ગયા તો કાંઈ નથી, અને સળગાવીને તેણે ચોતે ધુણી દીધી તો ઓછામાં સદકો અને અધિકમાં દમ આપવો પડશે અને ધુણીદાર ન થયા તો કાંઈ નહીં, અને જે એહરામથી પહેલા ધુણી દીધી હતી અને એહરામમાં પહેર્યા તો મકરૂહ છે, પરંતુ કફરો નથી. (આલમગીરી, નિસ્ક)

મસ્તબલા (૧૬) : માથા પર મહેંદીનો પાતળો ખિજાબ કર્યો કે વાળ છુપાય નહી, તો એક દમ છે અને ઘાડી થોપી કે વાળ ઠંકાઈ ગયા અને ચાર પહોર પસાર થઈ ગયા તો પુરૂષ પર બેદમ છે અને ચાર પહોરથી ઓછામાં એક દમ છે અને એક સદકો છે અને ઔરત પર દરેક હાલતમાં એક દમ છે. ચોથાઈ માથું ઠંકાવામાં પણ એજ હુકમ છે અને ચોથાઈથી ઓછામાં સદકો છે, અને માથા પર વસમહ (નીલના પત્તાં

જેનાથી ખિન્ન થયે તૈયાર કરવામાં આવે છે) પાતળું પાતળું લગાવ્યું તો કાંઈ નથી અને જો ઘાડી હોય તો પુરૂષે કક્કારો આપવો પડશે. (જવહરહ આલમગીરી)

મસ્તુલા (૧૭) : દાઢીમાં મહેદી લગાવી તો પશુ દમ વાજિબ છે, આખી હથેળી અથવા તળવામાં લગાવી તો દમ આપે, પુરૂષ હોય કે સ્ત્રી, અને ચારે હાથો પગોમાં એકજ એકકમાં લગાવી તો પશુ એકજ દમ છે. નહિ તો દરેક એકક પર એક દમ અને હાથ પગના કોઈ ભાગમાં લગાવી તો સદકો આપે. (જવહરી, રહદુલ મુહતાર વિગેરે)

મસ્તુલા (૧૮) : ખતમી (ખૈરનાકુલ) થી માથું અથવા દાઢી ઘોઈ તો દમ છે. (આલમગીરી)

મસ્તુલા (૧૯) : અત્તર બેચનારની હુકાન પર પુશ્પુ સુંઘવા માટે એઠો તો કરાહત છે. નહીં તો, વાંધો નથી. (આલમગીરી)

મસ્તુલા (૨૦) : ચાદર અથવા તેહખંદ (હુંગી)ના કિનારામાં મુશ્ક, અંબર, અક્રાન ખાંધ્યું અને અધિક છે અને ચાર પહોર પસાર થઈ ગયા તો દમ છે અને ઓછું છે તો સદકો છે. (રહદુલ મુહતાર)

મસ્તુલા (૨૧) : પુશ્પુનો ઉપયોગ કરવામાં ઈરાદા પૂર્વક હોય કે વગર ઈરાદે હોવું, યાદ કરીને કે ભૂલથી હોવું, મજબુરન અથવા પુશ્પીથી હોવું, પુરૂષ-સ્ત્રી બંને માટે સૌનો એક સરખો હુકમ છે.

(આલમગીરી)

મસ્તુલા (૨૨) : પુશ્પુ લગાવવું બ્યારે જુમ (અપરાધ) ઠયું ત્યારે શરીર અથવા વસ્ત્રથી દુર કરવું વાજિબ છે અને કક્કારો આપ્યા પછી નપ્ટ ન કર્યું તો પછી દમ વિગેરે વાજિબ થશે. (આલમગીરી)

મસ્તુલા (૨૩) : પુશ્પુ લગાવવાથી દરેક હાલતમાં કક્કારો વાજિબ છે જોકે તલકાળ નપ્ટ કરી નાખી હોય અને જો કોઈ ગેર મહરમ મસળે તો તેનાથી ધોવડાવે અને જો કેવળ પાણી વહાવવાથી ધોવાઈ જાય તો એમજ કરે. (તુસુક)

મસ્તુલા (૨૪) : ચમેદીતું તેલ વિગેરે પુશ્પુદાર તેલ લગાવવાનો એજ હુકમ છે જે પુશ્પુનો ઉપયોગ કરવામાં હતો.

(આલમગીરી)

મસ્તુલા (૨૫) : તિલ અને ઝયતુનું તેલ પુશ્પુના હુકમમાં છે જોકે તેઓમાં પુશ્પુ ન હોય. અલખત તેમના ખાવા અને નાકમાં ચઢાવવા અને ઝખમ પર લગાવવા અને કાનમાં ટપકાવવાથી સદકો વાજિબ નથી. (રહદુલમુહતાર)

મસ્તુલા (૨૬) : મુશ્ક, અંબર, અક્રાન વિગેરે જે સ્વયં પુશ્પુ છે, તેમના ઉપયોગથી સ્વંથા કક્કારો લાજિમ છે, લલ્લે દવામાં ઉપયોગ કર્યો હોય, આ તે સ્વરૂપમાં છે કે બ્યારે તેમને શુદ્ધ ઉપયોગ કરે અને જો ખીજ વસ્તુ જે પુશ્પુદાર ન હોય તેની સાથે મેળવી ઉપયોગ કર્યો તો ગાલિખનો એતખાર છે અને ખીજ વસ્તુમાં મેળવી પકાવી લીધું હોય તો કાંઈ નહીં. (દુરે મુખતાર)

મસ્તકા (૨૭) : અખમનો ઈલાજ એવી દવાથી કર્યો જેમાં પુરુષ છે. પછી બીજો અખમ થયો, તેનો ઈલાજ પહેલાની સાથે કર્યો તો જ્યાં સુધી પહેલો સારો ન થયો. તે બીજાના કારણે કફારો નથી અને પ્રથમના સારા થવા પછી પણ બીજામાં તે પુરુષદાર દવા લગાવી તો બે કફારો વાજિબ છે. (આલમગીરી)

મસ્તકા (૨૮) : કુસુમ અથવા ઝાફરાનનું રંગેલ કપડું ચાર પહોર પહેચું તો દમ આપે, અને તેનાથી ઓછું પહેચું છે તો સદકો આપે. લલ્લે તે તત્કાળ ઉતારી નાખ્યું હોય. (મનાસિક, આલમગીરી)

(૨) સીવેલાં વસ્ત્રો પહેરવા

મસ્તકા (૧) : મુહરિમે સીવેલું કપડું પુરા ચાર પહોર પહેચું તો દમ વાજિબ છે અને તેનાથી ઓછું પહેચું તો સદકો છે. લલ્લે શાહીવાર પહેચું હોય અને લગાતાર કેટલાએ દિવસો સુધી પહેરી રાખ્યું તો પણ એકજ દમ વાજિબ છે. જ્યારે કે આ લગાતાર પહેરવું એક ભતતું હોય. અર્થાત ઉઝરથી અથવા વગર ઉઝરે. અને જો દા. ત. એક દિવસ ઉઝર વગર પહેચું હતું. બીજા દિવસે ઉઝરથી અથવા તેનાથી ઉઠું તો બે કફારો વાજિબ થશે. (આલમગીરી વિગેરે)

મસ્તકા (૨) : જો દિવસમાં પહેચું રાતમાં ગરમીના કારણે ઉતારી નાખ્યું, અથવા રાતમાં શરદીના કારણે પહેચું. દિવસમાં ઉતારી નાખ્યું. રોકાઈ જવા (બાઝ

આવવા)ની નિયતથી ન ઉતાર્યું તો એક કફારો છે અને તૌબાની નિયતથી ઉતાર્યું તો દરેક વખતે કફારો વાજિબ થશે. એવી જ રીતે કોઈ એક દિવસ ખમીસ પહેચું હતું અને ઉતારી નાખ્યું પછી પાચબમો પહેચો. તેને પણ ઉતારીને ટોપી પહેરી તો આ સઘળું એક જ પહેરવું છે અને જો એક દિવસ એક પહેચું, બીજા દિવસે બીજું તો બે કફારો વાજિબ છે.

(આલમગીરી, દુરે સુખતાર)

મસ્તકા (૩) : બીમારીના કારણે પહેચું તો જ્યાં સુધી બીમારી રહેશે એક જ જુમ (હજનો અપરાધ) છે અને બીમારી વાસ્તવમાં જતી રહી અને ન ઉતાર્યું તો આ બીજો જુમ અખત્યારી (સ્વેચ્છાએ) છે. અને જો તે બીમારી ખરેખર જતી રહી, પરંતુ બીજી બીમારી તત્કાળ શરૂ થઈ ગઈ અને તેમાં પણ કપડું પહેરવાની જરૂરત છે તો પણ આ બીજો જુમ ગેરઅખત્યારી છે.

(દુરે સુખતાર, રદદુલમુહતાર)

મસ્તકા (૪) : એકાંતરીયો તાવ આવે છે અને જે દિવસે તાવ આવ્યો કપડાં પહેરી લીધા બીજા દિવસે ઉતારી નાખ્યા.

ત્રીજા દિવસે ફરી પહેરી લીધા તો જ્યાં સુધી આ તાવ આવે એક જ જુમ છે.

(મનાસિક)

મસ્તકા (૫) : જો સીવેલું કપડું પહેચું અને તેનો કફારો અદા કરી લીધો પરંતુ કપડું ઉતાર્યું નહીં, બીજા દિવસે પણ પહેરેલું જ રાખ્યું તો હવે બીજો કફારો વાજિબ છે. એવી જ રીતે જો

એહરામ બાંધતી વખતે સીવેલું કપડું ન ઉતાર્યું તો આ જુમ છે.

(આલમગીરી, દુરું સુખ્તાર)

મસ્અલા (૬) : બીમારી વિગેરેના કારણે જે માથાથી પગો સુધી સઘળા કપડાં પહેરવાની જરૂરત પડી તો એક જ જુમ ગેરઅખત્યારી છે અને ઉઝર વગર સૌ કપડાં પહેર્યાં તો એક જુમ અખત્યારી છે અર્થાત ચાર પહેર પહેર્યાં તો બંને સુરતોમાં દમ છે અને તેનાથી ઓછામાં સઢકો છે અને જે જરૂરત એક વસ્ત્રની હતી તેણે બે પહેર્યાં તો જે એજ જરૂરત હેઠળ બીજું પણ પહેર્યું તો એક કફરો છે અને ગુનેહગાર થયો. હા. ત. એક ખમીસની જરૂરત હતી, બે પહેરી લીધા અથવા ટોપીની જરૂરત હતી કે અમામો પણ બાંધી લીધો અને જે બીજું કપડું તે જગ્યાની સિવાય બીજી જગ્યાએ પહેર્યું. હા. ત. જરૂરત કેવળ અમામાની છે તેણે ખમીસ પણ પહેરી લીધું તો બે જુમ છે. અમામાના ગેરઅખત્યારી અને ખમીસનો અખત્યારી, ખુલાસો એ કે જરૂરત હેઠળમાં અધિકતા કરી તો એક જુમ છે જરૂરત હેઠળ સિવાય બીજી જગ્યાએ પણ પહેર્યું તો બે કફરો છે.

(આલમગીરી વિગેરે)

મસ્અલા (૭) : ત્રગર જરૂરતે સઘળા વસ્ત્રો એક સાથે પહેરી લીધા તો એક જુમ છે. બે જુમ તે સમયે છે કે એક જરૂરત સાથે હોય અને બીજું જરૂરત વગર.

(મનાસિક)

મસ્અલા (૮) : દુશ્મનના કારણે કપડાં

પહેર્યાં, હથિયાર બાંધ્યા અને તે નાસ્તી ગયો. તેણે કપડાં, હથિયાર ઉતારી નાખ્યા તે ફરીથી આવી ગયો, તેણે ફરીથી પહેર્યાં તો એક જુમ છે. એવી જ રીતે દિવસે દુશ્મનથી લડવું પડે છે, તે દિવસમાં હથિયાર બાંધી લે છે, રાતમાં ઉતારી નાખે છે તો આ દરરોજ બાંધવું એક જુમ છે, જ્યાં સુધી ઉઝર બાકી છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૯) : મુહરિમે બીજા મુહરિમનો સીવેલું અથવા ખુશુદાર કપડું પહેરાવ્યું તો આ પહેરાવનાર પર કાંઈ કફરો નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૦) : પુરૂષ અથવા સ્ત્રીએ સુખની ટીકલી સમગ્ર અથવા ચોથા ભાગની છુપાવી અથવા પુરૂષે સમગ્ર અથવા ચોથા ભાગનું માથું છુપાવ્યું તો ચાર પહેર અથવા વધારે લગાતાર છુપાવવામાં દમ છે અને ઓછામાં સઢકો છે અને ચોથા ભાગથી ઓછાને ચાર પહેર સુધી છુપાવ્યું તો સઢકો છે અને ચાર પહેરથી ઓછામાં કફરો નથી, પરંતુ ગુનોહ છે.

(આલમગીરી વિગેરે)

મસ્અલા (૧૧) : મુહરિમે માથા પર કપડાંની ચોટલી મુકી તો કફરો છે અને અનાજની ચોટલી અથવા પાટીયું અથવા પરાથ વિગેરે કાંઈ વાસણ મુકી દીધું તો કાંઈ નથી અને જે માથા પર માટી થોપી લીધી તો કફરો છે. (આલમગીરી, મનાસિક)

મસ્અલા (૧૨) : સીવેલું કપડું પહેરવામાં શરત નથી કે ઈરાદા પૂર્વક પહેરે બરકે ભૂલથી હોય કે નાદાનીમાં, દરેક

હાલતમાં એજ હુકમ છે, એવી જ રીતે માથું અને મુખ છુપાવવામાં, ત્યાં સુધી કે મુહરિમે ઉંઘમાં પણ માથું અથવા મુખ છુપાવી લીધું તો કક્કારો વાજિબ છે (આલમગીરી)

મસ્જીદા (૧૩) : કાન અને શુદ્ધી છુપાવવામાં વાંધો નથી એવી જ રીતે નાક પર ખાલી હાથ મુકવામાં વાંધો નથી, અને જો હાથમાં કપડું છે અને કપડાં સાથે નાક પર હાથ મુક્યો તો કક્કારો નથી પરંતુ મક્કરૂહ તથા શુનોહ છે.

(દુરૈં મુખતાર, રદદુલમુહતાર)

મસ્જીદા (૧૪) : પહેરવાનો અર્થ એ છે કે તે કપડું એવી રીતે પહેરે જેવું આદત (ટેવ) પ્રમાણે પહેરવામાં આવે છે. નહીં તો જો ખમીસતું તેહબંધ બાંધી લીધું અથવા પાયજામાને તેહબંધની જેમ લપેટયો, પગ પાંચચામાં ન નાંખ્યા તો કાંઈ નથી, એવી જ રીતે અંગરખું ફેલાવી બને ખળાઓ પર મુકી લીધું, બાંધ્યોમાં હાથ ન નાંખે તો કક્કારો નથી પરંતુ મક્કરૂહ છે, અને ખલા પર સીવેલા કપડાં નાખી લીધા તો કાંઈ નથી.

(દુરૈં મુખતાર, રદદુલમુહતાર, આલમગીરી)

મસ્જીદા (૧૫) : જુતા ન હોય તો મોજાઓને ત્યાંથી કાપીને પહેરે જ્યાં અરબી જુતાની દ્વારા હોય છે અને વગર કાપે પહેરી લીધા તો પુરા ચાર પહોર પહેરવામાં દમ છે અને તેનાથી ઓછા સમયમાં સદકો છે અને જુતા (ખુટ) હાજર હોય તો મોજા કાપીને પહેરવું બર્ઈઝ નથી કે માલને નખ્ત કરવું છે. તે છતાં પણ જો એવું ક્યું તો

કક્કારો નથી. (મનાસિક) અહીં એ પણ બાણી શકાયું કે અહેરામમાં અત્રેજી ખુટ પહેરવું બર્ઈઝ નથી કે તે સાંધાને છુપાવે છે. પહેરશે તો કક્કારો લાઝિમ થશે.

(૩) વાળ દૂર કરવા

મસ્જીદા (૧) : માથા અથવા દાઢીના ચોથા ભાગના વાળ અથવા અધિક કોઈ પ્રકારે દૂર કર્યા તો દમ છે અને ઓછામાં સદકો છે અને જો ટાલીઓ છે અથવા દાઢીમાં ઓછા વાળ છે તો જો ચોથાઈ નીમાત્રામાં છે તો કુલમાં દમ છે. નહીં તો સદકો છે. કેટલીક જગ્યાએથી થોડા થોડા વાળ લીધા તો સૌની માત્રા જો ચોથાઈને પહોંચે છે તો દમ છે, નહીં તો સદકો છે.

(આલમગીરી, રદદુલમુહતાર)

મસ્જીદા (૨) : પુરી ગરદન અથવા પુરી એક બગલના વાળ દૂર કરવામાં દમ છે અને ઓછામાં સદકો છે. ભલે અર્ધા અથવા અધિક હોય. એજ હુકમ કુંટી નીચેના વાળ માટે પણ છે, બને બગલો પુરી મુંડાવે તો પણ એકજ દમ છે.

(દુરૈં મુખતાર, રદદુલમુહતાર)

મસ્જીદા (૩) : સમગ્ર માથું કેટલીક બેઠકોમાં મુંડાવ્યું તો એકજ દમ વાજિબ છે પરંતુ જ્યારે કે પ્રથમ થોડોક ભાગ મુંડાવી તેનો કક્કારો અદા કરી લીધો પછી બીજી બેઠકમાં મુંડાવ્યું તો હવે નવો કક્કારો આપવો પડશે. એવી જ રીતે બને બગલો જો બેઠકોમાં મુંડાવી તો એકજ કક્કારો છે. (દુરૈં મુખતાર, રદદુલમુહતાર)

મસ્તકાલા (૪) : માથું મુંડાવ્યું અને દમ આપી લીધો પછી એજ બેઠકમાં દાઢી મુંડાવી તો હવે બીજો દમ આપે.

(આલમગીરી)

મસ્તકાલા (૫) : માથું, દાઢી અને બગલો અને સમગ્ર શરીરના વાળ એકજ બેઠકમાં મુંડાવ્યા તો એકજ કક્કારો છે જો એક એક અવયવના એક એક (અલગ અલગ) બેઠકમાં મુંડાવ્યા તો તેટલા જ કક્કારો છે.

(આલમગીરી)

મસ્તકાલા (૬) : માથું, દાઢી, ગદન, બગલ, ડુંડીની નીચેના સિવાયના બાકીના અવયવોના વાળ મુંડાવવામાં કેવળ સદકો છે. (રદદુલમુંડતાર)

મસ્તકાલા (૭) : મુંઠ જો કે આખી મુંડાવે અથવા કતરવે સદકો છે.

(રદદુલમુંડતાર)

મસ્તકાલા (૮) : રોટી પકાવવામાં કેટલાક વાળ સળગી ગયા તો સદકો છે, વુઝું કરવા અથવા ખંજવાળવા અથવા કાંસકો કરવામાં વાળ ખરે તેના પર પથ્થુ પુરો સદકો છે અને કેટલાકોએ (ઉદમાએ) કહ્યું કે બે ત્રણ વાળ સુધી દરેક વાળ માટે એક મુઠી અનાજ અથવા એક ટુકડો રોટી અથવા એક ખારેક આપે,

(આલમગીરી, રદદુલમુંડતાર)

મસ્તકાલા (૯) : પોતાની મેજે હાથ લગાવ્યા સિવાય વાળ ખરી જાય અથવા ખીમારીના લીધે સઘળાં વાળ ખરી જાય તો કાંઈ નથી. (નસ્ક)

મસ્તકાલા (૧૦) : એક મુહરિમે બીજા

મુહરિમનું માથું મુંડવું તેના પર પથ્થુ સદકો છે. ભલે તેણે તેને હુકમ આપ્યો હોય કે નહીં. ખુશીથી મુંડાવ્યું હોય કે મજબુરીથી અને ગેર મુહરિમનું મુંડવું તો થોડીક ખૈરાત કરી દે. (આલમગીરી)

મસ્તકાલા (૧૧) : ગેર મુહરિમે મુહરિમનું માથું મુંડવું. તેના હુકમથી અથવા વગર હુકમે તો મુહરિમ પર કક્કારો છે અને મુંડવાવાળા પર સદકો છે અને તે મુંડવાવાળાથી પોતાના કક્કારોનો બદલો લઈ શકતો નથી અને જો મુહરિમે ગેર મુહરિમની મૂછો લીધી અથવા નખ કાપ્યા તો મિસ્કીનોને કાંઈ ખવડાવી દે.

(આલમગીરી)

મસ્તકાલા (૧૨) : મુંડવું, કતરવું, ઉખેડવું અથવા કોઈ વસ્તુથી વાળ ઉડાવવું સૌનો એક જ હુકમ છે.

(રદદુલ મુંડતાર વિગેરે).

મસ્તકાલા (૧૩) : ઔરત પુરા અથવા ચોથાઈ લાગના માથાના વાળ એક પોરા બરાબર કતરે તો દમ આપે અને ઓછામાં સદકો આપે. (મનાસિક)

મસ્તકાલા (૧૪) : વાળ મુંડાવીને પછના લીધા તો દમ છે. નહીં તો સદકો છે. (દુરે મુખતાર) (પછના એટલે શીંગી અથવા કોઈ સાધન મારફત ખરાબ લોહી ખેંચવું.)

મસ્તકાલા (૧૫) : આંખમાં વાળ ઉગે તો તેમને ઉખેડવામાં સદકો નથી.

(મનાસિક)

(૪) નખ કતરવા

મસ્ખલા (૧) : એક હાથ, એક પગના પાંચે નખ કતર્યા અથવા વીસે નખો એક સાથે કતર્યા તો એક દમ છે અને જો કોઈ હાથ અથવા પગના પુરા પાંચે નખો ને કતર્યા તો દરેક નખ પર એક સદકો છે ત્યાં સુધી કે જો ચારે હાથ-પગોના ચાર ચાર કતર્યા તો સોળ સદકા આપે, પરંતુ એ કે સદકાની કીમત એક દમની બરાબર થઈ જાય તો થોડુંક ઓછું કરે અથવા દમ આપે અને જો એક હાથ અથવા પગના પાંચે એક ખેઠકમાં અને બીજાના પાંચે બીજા ખેઠકમાં કતર્યા તો બે દમ લાભ છે અને ચારે હાથો-પગોના નખ ચાર ખેઠકોમાં કતર્યા તો ચાર દમ છે. (આલમગીરી)

મસ્ખલા (૨) : કોઈ નખ તુટી ગયો કે વધવા યોગ્ય ના રહ્યો, તેથી બાકીનો નખ તેણે કાપી નાખ્યો તો કાંઈ નથી.

(આલમગીરી)

મસ્ખલા (૩) : એકજ ખેઠકમાં એક હાથના પાંચે નખ કાપ્યા અને ચોથાઈ માથું મુંડાવ્યું અને અવયવ પર પુરખુ લગાવી તો દરેક પર એક એક દમ અર્થાત ત્રણ દમ વાળી છે. (આલમગીરી)

મસ્ખલા (૪) : મુહરિમે બીજાના નખ કાપ્યા તો એજ હુકમ છે જે બીજાના વાળ મુંડવાનો છે. (મનાસિક)

મસ્ખલા (૫) : ચપ્પુ અથવા નીલ-કટરથી કાપવું અને દાંતથી કાપવું સૌનો એક હુકમ છે.

બ. શ. ૧૫

(૫) ખોસો-ચુંબન (આલિંગન) વિગેરે

મસ્ખલા (૧) : મુખાશરતે કાહિશા (બન્નેના ચુંબાંગો વચ્ચે કપડું વિગેરે ના હોય તે) અને શહવત સાથે ખોસાબાઝી (ચુંબન) અને શરીરને સ્પર્શ કરવામાં દમ છે. ભલે વીર્યસ્ખલન ન થાય અને જો શહવત વગર હોય તો તેમાં કાંઈ નથી. આ ફેલો (કુત્તે) ઔરત સાથે હોય કે પુરૂષ સાથે, બન્નેનો એકજ હુકમ છે.

(દુરું મુખતાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્ખલા (૨) : પુરૂષના આ (ઉપ-રોકત) કાર્યથી ઔરતને લિજ્જત આવે તો તે પણ દમ આપે. (જવહરહ)

મસ્ખલા (૩) : યોનિ પર દૃષ્ટિપાત કરવાથી કાંઈ નથી, ભલેને વીર્ય સ્ખલન થઈ જાય. જોકે વારંવાર દૃષ્ટિપાત કરી હોય અથવા એમજ વિચારો જમાવવાથી.

(આલમગીરી, રદદુલ મુહતાર)

મસ્ખલા (૪) : હસ્તગૈથુનથી વીર્ય સ્ખલન થઈ જાય તો દમ છે, નહીં તો મકરૂહ છે અને સ્વપ્નદોષથી કાંઈ નથી.

(આલમગીરી)

(૬) સંભોગ-સમાગમ :

મસ્ખલા (૧) : વકુફે અરકાથી પહેલા સંભોગ કર્યો તો હજ્જ કાસિદ થઈ ગઈ. તેને હજ્જની જેમ પુરી કરીને દમ આપે અને બીજા વર્ષે જ તેની કબા કરી લે.

ઔરત પણ અહેરામ હજમાં હતી તે તેના ઉપર પણ એજ લાગ્નિમ છે અને જો આ બલામાં ફરીથી પડી જવાનો ડર હોય તે યોગ્ય છે કે કાઝાના અહેરામથી ખતમ સુધી ખંને એવી રીતે જુદા રહે કે એક બીજાને જુવે નહીં. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨) : વુકુફ પછી સંભોગ કરવાથી હજજ તે જશે નહીં, પરંતુ જો હલક તથા તવાફથી પહેલાં ક્યોં તે “બદનહ” આપે અને હલકના પછી થયું હોય તે દમ આપે, અને બહેતર હજુ પણ બદનહ આપવું છે અને ખન્નેની પછી ક્યોં તે કાંઈ નથી, તવાફથી મુરાદ અકસર છે અર્થાત ચાર ફેરા. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૩) : ઈરાદાપૂર્વક સંભોગ હોય કે ભુલથી અથવા નિંદ્રાવસ્થામાં અથવા બળબરીથી હોય સૌનો એકજ હુકમ છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૪) : વુકુફથી પહેલા ઔરતથી એવા બાળકે વતી (સંભોગ) કરી જેના મિસલ (જેવો) સંભોગ કરે છે અથવા પાગલે વતી કરી તે હજજ ફાસિદ થઈ જશે. એવીજ પુરૂષે મુશતહાત (નાબાલિગ શહવત શાળી) છોકરીથી વતી કરી અથવા પાગલ સાથે વતી કરી તે હજજ ફાસિદ થઈ ગઈ. બાળક અને પાગલ પર ન દમ વાજિબ છે ન કાઝા.

(દુરેં સુખ્તાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૫) : વુકુફે અરફાથી પહેલા કેટલીક વખત સંભોગ ક્યોં, જો એકજ બેઠકમાં છે તે એક દમ વાજિબ છે અને

બે વિવિધ બેઠકોમાં છે તે બે દમ અને જો બીજી વખત અહેરામ તોડવાના વિચારથી સંભોગ ક્યોં તે દરેક હાલતમાં એકજ દમ વાજિબ છે. લલે એકજ બેઠકમાં હોય કે અનેકમાં. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૬) : વુકુફે અરફા પછી, માથું મુંડાવવાની પહેલા કેટલીક વખત સંભોગ ક્યોં, જો એક બેઠકમાં છે તે એક બદનહ છે અને બે બેઠકોમાં તે એક બદનહ અને એક દમ આપવો પડશે. અને જો બીજી વખત અહેરામ તોડવાની ઈરાદાથી સંભોગ ક્યોં તે આ વખતે કાંઈ નથી.

(આલમગીરી, રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૭) : જાનવર અથવા મઠદા અથવા બહુ નાની છોકરીથી સંભોગ ક્યોં તે હજજ ફાસિદ થશે નહીં. વીયં સ્ખલન થાય કે નહીં, પરંતુ વીયં સ્ખલન થયું તે દમ લાગ્નિમ છે. (રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૮) : ઔરતે જાનવરથી વતી કરાવી અથવા કોઈ આદમી અથવા જાનવરનું કપાએલું અવયવ (લીંગ) ચોનીમાં મુકી લીધું તે હજજ ફાસિદ થઈ ગઈ.

(દુરેં સુખ્તાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૯) : ઉમરામાં ચાર (ફેરા)થી પહેલા સંભોગ ક્યોં, ઉમરો જતો રહ્યો, દમ આપે અને ઉમરાની કાઝા કરે. અને ચાર ફેરાઓ પછી ક્યોં તે દમ આપે, ઉમરો સહીદ થઈ જશે. (દુરેં સુખ્તાર)

મસ્અલા (૧૦) : ઉમરો કરનારે કેટલીક વખત વિવિધ બેઠકોમાં સંભોગ ક્યોં તે દરેક વેળા દમ વાજિબ અને તવાફ તથા

સર્થ પછી હલકથી પહેલા કયો તે પણ દમ વાજિબ છે અને હલક પછી તે કાંઈ નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૧) : હજ્જે કિરાનવાળાએ ઉમરાના તવાફથી પહેલા સંભોગ કયો તે હજ્જ તથા ઉમરો બંને ફાસિદ થશે, પરંતુ બંનેના સઘળા અફઆલ (કાર્યો) બબ્લી લાવે અને બે દમ આપે અને આવતા વર્ષે હજ્જ તથા ઉમરો કરે અને બે ઉમરાનો તવાફ કરી લીધો છે અને વુફૂદે અસ્કાથી પહેલા સભોગ કયો તે ઉમરો ફાસિદ થયો નહીં, હજ્જ ફાસિદ થઈ ગઈ. બે દમ આપે અને આવતા વર્ષે હજ્જની કઝા કરે. અને બે વુફૂદ પછી કયો તે ન હજ્જ ફાસિદ થશે ન ઉમરો. એક બદનહ અને એક દમ આપે અને તે ઉપરાંત કિરાનની કુરબાની આપે. (મનાસિક)

મસ્અલા (૧૨) : સંભોગથી એહરામ જતો નથી, તે નિયમનુસાર મુહરિમ (એહરામવાળો) છે, બીજી વસ્તુઓ મુહરિમ માટે નાબર્ધઝ છે, તે હબ્બુ પણ નાબર્ધઝ છે. અને એજ સઘળા એહકામ છે.

(રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૧૩) : હજ્જ ફાસિદ થયા પછી બીજા હજ્જનો એહરામ એજ વર્ષે ખાંધ્યો તે બીજો નથી બદકે એજ છે જેને તેણે ફાસિદ કરી લીધો. આ તરફીબથી આવતા વર્ષની કઝાથી બચી શકતો નથી.

(રહદુલ મુહતાર)

(૭) તવાફમાં ભૂલો

મસ્અલા (૧) : તવાફે ફર્જ કુલ

અથવા અકસર અર્થાત ચાર ફેરા જનાબત અથવા હૈઝ તથા નિકાસમાં કયો તે “બદનહ” છે અને બે વુફૂ કયો તે દમ છે અને પ્રથમ સ્થિતિમાં તહારત સાથે પુનરાવર્તન વાજિબ છે. બે મક્કાથી ચાલ્યો ગયો હોય તે પાછો આવીને પુનરાવર્તન કરે, ભલેને મીકાતથી પણ આગળ વધી ગયો હોય પરંતુ બારમી તારીખ સુધી બે સંપૂર્ણ રીતે પુનરાવર્તન કરી લીધું તે જુરમાનો (દંડ) સાકિત થઈ ગયો. અને બારમી પછી કયું તે દમ લાજિમ થશે, બદનહ સાકિત (રદ) માટે બે તવાફે ફર્જ બારમી પછી કયો છે તે બદનહ સાકિત થશે નહીં કે બારમી તે પસાર થઈ ગઈ અને બે તવાફે ફર્જ વુફૂ વગર કયો હતો તે એઆદહ (પુનરાવર્તન) મુસ્તહબ છે. પછી પુનરાવર્તનથી દમ સાકિત થઈ ગયો. અગરચે બારમી પછી કયો હોય.

(જવહરહ, આલમગીરી)

મસ્અલા (૨) : ચાર ફેરાથી ઓછો તહારત વગર તવાફ કયો તે દરેક ફેરાના બદલે એક સદકો છે અને જનાબતમાં કયો તે દમ છે. પછી બે બારમી સુધી પુનરાવર્તન કરી લીધું તે દમ સાકિત થશે અને બારમી પછી પુનરાવર્તન કયું તે દરેક ફેરાના બદલે એક સદકો આપે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૩) : ફરઝ તવાફ કુલ અથવા અકસર ઉઝર વગર ચાલીને ન કયો બદકે સવારી પર અથવા ખોળામાં અથવા ઘસડાઈને અથવા સતર વગર કયો. દા.ત. ઔરતનું ચોથાઈ કાંડું અથવા ચોથાઈ ભાગના માથાના વાળ ઉઘાડા હતા અથવા

ઉદ્દેશ તવાફ કર્યો અથવા હતીમની અંદરથી તવાફમાં પસાર થયો અથવા ખારમી પછી કર્યો તો આ સઘળી હાલતોમાં દમ આપે અને સહીહ પ્રકારે પુનરાવર્તન કરી લિધું તો દમ સાહિત અને પુનરાવર્તન કર્યા વગર ચાલ્યો આવ્યો તો બકરી અથવા તેની કીંમત મોકલી આપે કે હુરમમાં ઝુબ્હ કરી દેવામાં આવે. પાછા આવવાની જરૂરત નથી.

(આલમગીરી, રદદુલમુહતાર)

મસ્અલા (૪) : જનાબતની હાલતમાં તવાફ કરીને ઘેર ચાલ્યો ગયો તો ફરીથી નવો એહરામ બાંધીને પાછો આવે અને પાછો ન આવ્યો બદકે બદનહ મોકલી દીધા તો પણ કાફી છે. પરંતુ પાછા આવવું અશકલ છે અને વજુ વગર તવાફ કર્યો હતો તો પાછા આવવું પણ બર્હઝ છે અને બહેતર એ છે કે ત્યાંથી જ બકરી અથવા તેની કીંમત મોકલી આપે.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૫) : ફરજ તવાફના ચાર ફેરા કરીને ચાલ્યો ગયો અર્થાત ત્રણ અથવા બે અથવા એક ફેરા બાકી છે તો દમ વાજિબ છે. જો પોતે ન આવ્યો અને દમ મોકલી દીધો તો કાફી છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૬) : ફરજ સિવાય કોઈ બીજો તવાફ ફુલ અથવા અકસર જનાબતની હાલતમાં કર્યો તો દમ આપે અને વુજુ વગર કર્યો તો સદકે આપે અને ત્રણ ફેરા અથવા તેનાથી ઓછા જનાબતની હાલતમાં કર્યા તો દરેક ફેરાના બદલામાં એક સદકે આપે પછી જો મક્કા મોઅઝમાં જ છે તો સઘળી સુરતોમાં (એઆદા) પુનરાવર્તન

કરી લે કફરો રદ થઈ જશે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૭) : રૂબસત (વિદાય)નો તવાફ ફુલ અથવા અકસર તર્ક કર્યો તો દમ લાજિમ છે, અને ચાર ફેરાઓથી ઓછો છોડ્યો તો દરેક ફેરાના બદલામાં એક સદકે છે અને તવાફે કુદુમ તર્ક કર્યો તો કફરો નથી, પરંતુ યુરૂ ક્યુ અને ઉમરાના તવાફનો એક ફેરા પણ તર્ક કરશે તો દમ લાજિમ થશે અને બિલકુલ ન કર્યો અથવા અકસર (અધિકાંશ) તર્ક કર્યો તો કફરો નથી બદકે તેનું અદા કરવું લાજિમ છે.

(મનાસિક)

મસ્અલા (૮) : કારિને તવાફે કુદુમ તથા તવાફે ઉમરહ બંને વુજુ વગર કર્યા તો દસમી તારીખથી પહેલા ઉમરહના તવાફનું પુનરાવર્તન કરે. અને જો પુનરાવર્તન ના કર્યું, ત્યાં સુધી કે દસમી તારીખની તુલૂએ ફજર (સુબહા સાદિક) થઈ ગઈ તો દમ વાજિબ થશે અને ફરજ તવાફમાં રમલ તથા સર્ઈ કરે. (મનાસિક)

મસ્અલા (૯) : નાપાક કપડાંઓમાં તવાફ મકરૂહ છે. પરંતુ કફરો નથી.

(આલમગીરી વિગેરે)

મસ્અલા (૧૦) : ફરજ તવાફ જનાબતની હાલતમાં કર્યો હતો અને ખારમી તારીખ સુધી તેનું પુનરાવર્તન પણ ન કર્યું, હવે તેરમી તારીખે તવાફે રૂબસત તહારત સાથે કર્યો તો આ તવાફે ફરજના કાયમ મુકામ (સ્થાને) થઈ જશે અને રૂબસતના તવાફને છોડવા અને ફરજ તવાફમાં વિલંબ કરવાના કારણે તેના પર બે દમ લાજિમ

થશે અને જો બારમી તારીખે રૂબસતનો તવાક્ષ કર્યો છે તો આ તવાક્ષે ફરજના કાયમ મુકામ થશે અને કેમકે રૂબસતનો તવાક્ષ ન કર્યો માટે એક દમ લાઝિમ છે અને જો રૂબસતનો તવાક્ષ ખીજી વાર કરી લીધો તો આ દમ પણ રદ ગઈ ગયો. અને જો ફરજ તવાક્ષ પુઝૂ વગર કર્યો હતો અને આ તવાક્ષ બાપુઝૂ કર્યો તો એક દમ છે અને જો ફરજ તવાક્ષ પુઝૂ વગર કર્યો હતો અને રૂબસતનો તવાક્ષ જનાબતની હાલતમાં કર્યો તો બે દમ છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૧) : ફરજ તવાક્ષના ત્રણ દેરા કર્યા અને રૂબસતનો તવાક્ષ પૂરો કર્યો તો આમાંના ચાર દેરા તેનામાં ગણાઈ જશે. અને બે દમ લાઝિમ આવશે. એક ફરજ તવાક્ષમાં વિલંબ કરવાના કારણે અને ખીજો રૂબસતના તવાક્ષના ચાર દેરા છોડી દેવાના કારણે. અને જો દરેકના ત્રણ-ત્રણ દેરા કર્યા તો કુલ ફરજમાં ગણના થશે અને બે દમ વાજિબ થશે. (આલમગીરી) આ મસ્અલામાં કુરૂએ કસીરહ (અધિક પ્રશાખાઓ) છે. લંબાણના ડરથી ઉલ્લેખ કર્યો નથી.

(૮) સર્ધમાં ભૂલો

મસ્અલા (૧) : સર્ધના ચાર દેરા અથવા વધારે ઉઝર વગર છોડી લીધા અથવા સવારી પર કર્યા તો દમ આપે, અને હજજ થઈ ગઈ. અને ચારથી ઓછામાં દરેક દેરાના બદલામાં સદકો છે અને પુનરાવર્તન કરી લીધું તો દમ તથા સદકો સાકિત અને ઉઝરના કારણે એવું થયું તો માફ છે. એજ દરેક વાજિબનો હુકમ છે કે, સહીહ

ઉઝરથી તર્ક કરી શકે છે.

(આલમગીરી, દુરે મુખતાર)

મસ્અલા (૨) : તવાક્ષથી પહેલા સર્ધ કરી અને પુનરાવર્તન ન કર્યું તો દમ આપે. (દુરે મુખતાર)

મસ્અલા (૩) : જનાબતની હાલતમાં અથવા બેપુઝૂ તવાક્ષ કરીને સર્ધ કરી તો સર્ધના પુનરાવર્તનની હાજત નથી.

(દુરે મુખતાર)

મસ્અલા (૪) : સર્ધમાં એહરામ અથવા હજજનો સમય શરત નથી. જો ન કરી હોય તો બ્યારે ઈચ્છે કરી લે, અદા થઈ જશે. (જવહરહ)

(૯) વુકૂફે અરકામાં ભૂલો

મસ્અલા (૧) : જો શખસ સુર્યાસ્ત પહેલા મેદાને અરકાતથી આવ્યો ગયો તો તે દમ આપે. પછી જો શરૂબ (સુર્યાસ્ત)થી પહેલા પાછો આવ્યો તો દમ સાકિત થઈ ગયો અને શરૂબ પછી પાછો આવ્યો તો દમ રદ થયો નહીં. અને અરકાતથી આવ્યા આવવું ભલે આપમેળે હોય કે અખત્યાર વગર. દા. ત. ઉંટ પર સવાર હતો. તે તેને લઈને લાગી ગયું. અને હાલતમાં દમ છે. (આલમગીરી, જવહરહ)

(૧૦) મુઝદલિકામાં વુકૂફ

મસ્અલા (૧) : દસમી તારીખની સવારે મુઝદલિકામાં ઉઝર વગર વુકૂફ ન કર્યું તો દમ આપે. હા, કમનેર અથવા ઔરત લીડના ડરથી વુકૂફ તર્ક કરે તો

ભરમાના (દંડ) નથી. (જવહરહ)

(૧૧) રમીની ભૂલો

મસ્ખલા (૧) : કોઈ પણ દિવસે રમી કરી નહીં અથવા એક દિવસ કરી, બિલકુલ અથવા અકસર તર્ક કરી દીધી. ઠા. ત. દસમી તારીખે ત્રણ કાંકરીઓ સુધી મારી અથવા અગ્યારમી તારીખ વિગેરેએ દસ કાંકરીઓ સુધી અથવા કોઈ દિવસની બિલકુલ અથવા અકસર રમી બીજા દિવસે કરી તો આ સઘળી હાલતોમાં દમ છે અને જો કોઈ દિવસની અર્ધા કરતાં એાછી છોડી ઠા. ત. દસમીએ ચાર કાંકરીઓ મારી, ત્રણ છોડી દીધી અથવા બીજા દિવસોની અગીયાર મારી, દસ છોડી દીધી અથવા બીજા દિવસે રમી કરી તો દરેક કાંકરી પર એક સદકો આપે અને જો સદકાઓની કીમત દમની બરાબર થઈ જાય તો થોડુંક એાછું કરી દે. (અલમગીરી દુરે સુખતાર, રદદુલમુહતાર)

(૧૨) કુરખાની અને હલકમાં

ભૂલો :

મસ્ખલા (૧) : હરમમાં હલક ન ક્યું, હરમની હલકથી બહાર ક્યું અથવા બારમી તારીખ પછી ક્યું અથવા રમીથી પહેલા ક્યું અથવા કારિન તથા મુતમતેઅએ કુરખાનીથી પહેલાં ક્યું અથવા તે બંનેએ રમીથી પહેલા કુરખાની કરી તો આ સઘળી હાલતોમાં દમ છે. (દુરે સુખતાર વિગેરે)

મસ્ખલા (૨) : ઉમરાનો હલક પણ હરમ (નીહલ)માં જ થવું જરૂરી છે, આનો

હલક પણ હરમ (નીહલ)થી બહાર થયો તો દમ છે પરંતુ તેમાં સમયની શરત નથી. (દુરે સુખતાર)

મસ્ખલા (૩) : હજી કરવાવાળાએ બારમી તારીખ પછી હરમથી બહાર માથું મુંડાવ્યું તો જો દમ છે. એક હરમથી બહાર હલક કરવાનું બીજું બારમી તારીખ પછી થવાથી. (રદદુલ મુહતાર)

(૧૩) શિકાર કરવું :

મસ્ખલા (૧) : ખુશકીનું જંગલી જાનવર શિકાર કરવું અથવા તેની પ્રત્યે શિકાર કરવા માટે ઈશારો કરવું અથવા બીજી કોઈ રીતે બતાવવું આ સઘળાં કામ હરામ છે અને સૌમાં કફ્કારો વાજિબ છે. લલે તેના ખાવામાં વિવશ હોય અર્થાત ભૂખે મરી રહ્યો હોય અને કફ્કારો તેની કીમત છે અર્થાત જો ન્યાયી ત્યાંના હિસાબે જે કીમત બતાવી દે તે આપવી પડશે અને જો ત્યાં તેની કોઈ કીમત ન હોય તો ત્યાંથી નિકટના સ્થળે જે કીમત હોય તે આપે. અને જો એકજ આદિલે બતાવી દીધું તો પણ કાફી છે. (દુરે સુખતાર વિગેરે)

મસ્ખલા (૨) : પાણીના જાનવરનો શિકાર કરવો જાઈઝ છે. પાણીના જાનવરથી લાવાઈ તે જાનવર છે જે પાણીમાં પેદા થયું હોય, લલે ખુશકીમા પણ ક્યારેક ક્યારેક રહેતું હોય અને ખુશકીનું જાનવર એ છે જેની પૈદાઈશ ખુશકીની હોય, લલે પાણીમાં રહેતું હોય. (મનાસિક)

મસ્ખલા (૩) : શિકારની કીમતમાં

અખત્યાર છે કે તેનાથી ઘેટું-બકરી વિગેરે જો ખરીદી શકતો હોય તો ખરીદીને હરમમાં ઝુળક કરીને નિર્ધારો (ગરીબો)ને વહેંચી દે અથવા તેનું અનાજ ખરીદી મિસ્કીને પર સદકો કરી દે. એટલો કે દરેક મિસ્કીને ક્ષિત્રાના સદકા જેટલું પહોંચે. અને એ પણ થઈ શકે છે કે તે કીમતના અનાજમાં જેટલા સદકા થઈ શકના હોય દરેક સદકાના બદલામાં એક રોઝો રાખે અને જો થોડુંક અનાજ બચી બચ જો પૂરો સદકો નથી તો અખત્યાર છે કે તે કોઈ મિસ્કીને આપી દે અથવા તેના બદલામાં એક રોઝો રાખે. અને જો પુરી કીમત એક સદકાના લાયક પણ નથી તો પણ અખત્યાર છે કે એટલાનું અનાજ ખરીદીને એક મિસ્કીને આપી દે અથવા તેના બદલે એક રોઝો રાખે.

(દુરેં મુખતાર, આલમગીરી વિગેરે)

મસ્અલા (૪) : જો કફ્ફારાનું જાનવર હરમની બહાર ઝુળક ક્યું તો કફ્ફારો અદા થયો નહીં અને જો તેમાંથી પોતે પણ ખાઈ લીધું તો એટલાનું તાવાન આપે અને જો આ કફ્ફારાના માંસને એક મિસ્કીને પર સદકો કર્યો તો પણ બર્ધઝ છે. એવીજ રીતે તાવાનની કીમત પણ એક મિસ્કીને આપી શકે છે અને જો જાનવરને બહાર ઝુળક ક્યું અને તેનું માંસ દરેક મિસ્કીને એક એક સદકાની કીમતનું આપ્યું અને તે સઘળું માંસ એટલી કીમતનું છે જેટલી કીમતનું અનાજ ખરીદવામાં આવતું, તો અદા થઈ ગયું. (આલમગીરી, રદ્દુલમુહતાર)

મસ્અલા (૫) : કફ્ફારાનું જાનવર

ચોરાઈ ગયું અથવા જીવંત જાનવર જ સદકો કરી લીધું તો અપુરતું છે અને જો ઝુળક કરી લીધું અને માંસ ચોરાઈ ગયું તો અદા થઈ ગયો. (રદ્દુલમુહતાર)

મસ્અલા (૬) : કીમતનું અનાજ સદકો કરવાની હાલતમાં દરેક મિસ્કીને સદકાની માત્રામાં આપવું જરૂરી છે. એણું વતુ આપશે તો અદા થશે નહીં. એણું એણું આપ્યું તો કુલ નિફલ સદકો છે અને વધુ-વધુ આપ્યું તો એક સદકાથી જેટલું વધારે આપ્યું નિફલ છે. આ તે સ્વરૂપમાં છે કે એકજ દિવસમાં આપ્યું હોય અને જો કેટલાએ દિવસોમાં આપ્યું અને દરરોજ પૂર્ણ સદકો તો આમ એક મિસ્કીને કેટલાએ સદકા આપી શકે છે અને એ પણ થઈ શકે છે કે દરેક મિસ્કીને એક એક સદકાની કીમત આપી દે.

(દુરેં મુખતાર, રદ્દુલમુહતાર)

મસ્અલા (૭) : મુહરિમે જંગલના જાનવરને ઝુળક ક્યું તો હલાલ થયું નહીં બલકે મુરદાર છે. તો ઝુળક કર્યા પછી તેને ખાઈ પણ લીધું તો જો કફ્ફારો આપ્યા પછી ખાધું તો હવે ફરીથી ખાવાનો કફ્ફારો આપે અને જો કફ્ફારો આપ્યો ન હતો તો એકજ કફ્ફારો કાફી છે. (જવહરહ)

મસ્અલા (૮) : તે શિકારની જેટલી કીમત નક્કી થઈ તેનું જાનવર ખરીદી ઝુળક ક્યું અને કીમતમાંથી થોડીક રકમ બચી ગઈ તો ખાકીની રકમનું અનાજ ખરીદી સદકો કરે અથવા દરેક સદકાના બદલે એક રોઝો રાખે અથવા થોડાક રોઝા રાખે થોડાક સદકો આપે સઘળું બર્ધઝ છે.

એવીજ રીતે જોકે કીંમત એ જાનવરોના ખરીવાનો લાયક છે તો ભલે એ જાનવર જુગલ કરે અથવા એક જુગલ કરે અને એકના બદલાને સદકો આપે અથવા રોઝા રાખે, દરેક પ્રકારે અખત્યાર છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૯) : એહરામવાળાએ હરમના જાનવરનો શિકાર કર્યો તો તેનો પણ એજ હુકમ છે, હરમના કારણે એવડો કફરો વાજિબ થશે નહીં. અને જો એહરામ વગર હરમમાં શિકાર કર્યો તો તેનો પણ એજ કફરો છે જે સુહરિમ માટે છે, પરંતુ આમાં રોઝો કાફી નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૦) : જંગલના જાનવરથી મુરાહ (ભાવાથ) એ છે જે ખુશ્કીમાં પૈદા થાય છે ભલે પાણીમાં રહેતું હોય. માટે મુરગાબી અને જંગલી ખતકનો શિકાર કરવાનો પણ એજ હુકમ છે અને પાણીનું જાનવર એ છે જેની ઉતપત્તી પાણીમાં થાય છે. જોકે ક્યારેક ક્યારેક ખુશ્કીમાં રહેતું હોય, ઘરેલુ જાનવર દા.ત. ગાય, ભેંસ, બકરી જે જંગલમાં રહેવાના કારણે માનવીથી ડરે તો જંગલી નથી અને જંગલી જાનવરને કોઈએ પાણી લીધું તો હજી પણ જંગલનું જ જાનવર ગણવામાં આવશે, જો પાણેલી હરણનો શિકાર કર્યો તો તેનો પણ એજ હુકમ છે, જંગલનું જાનવર જો કોઈની માલિકીમાં થઈ જાય. દા.ત. પકડી લાવ્યા અથવા પકડનાર પાસેથી ખરીદી લીધું તો તેનો શિકાર કરવાનો પણ એજ હુકમ છે.

(આલમગીરી, જવહરહ, રહુલમુહતાર)

મસ્અલા (૧૧) : હરામ અને હલાલ જાનવરો ખાંનેના શિકારનો એક હુકમ છે,

પરંતુ હરામ જાનવરના કતલ કરવામાં કફરો એક બકરી કરતાં વધારે નથી. જોકે જાનવરની કીંમત એક બકરીથી બહુ વધારે હોય, દા. ત. હાથીનો કતલ કર્યો તો કેવળ એક બકરી કફરામાં વાજિબ છે.

(હરેં મુખ્તાર, રહુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૧૨) : શીખવેલું જાનવર કતલ કર્યું તો કફરામાં એજ કીંમત વાજિબ છે જે વગર શીખવેલની છે, અલખત જો તે કોઈની માલિકીનું છે તો કફરા ઉપરાંત તેના માલિકને શીખવેલાની કીંમત આપે. (હરેં મુખ્તાર)

મસ્અલા (૧૩) : કફરા લાજિમ આવવા માટે ઈરાદા પૂર્વક કતલ કરવું શરત નથી, ભૂલચૂકથી કતલ થયું તો પણ કફરો છે. (હરેં મુખ્તાર વિગેરે)

મસ્અલા (૧૪) : જાનવરને ઝખમી કરી લીધું પરંતુ મર્યું નથી અથવા તેના વાળ અથવા પાંખો ખેંચી અથવા કોઈ અવયવ કાપી નાખ્યો તેના કારણે જે કાંઈ તે જાનવરમાં કમી થઈ તે કફરો છે અને જો ઝખમના કારણે મરી ગયું તો પૂરી કીંમત વાજિબ છે. (આરમાતુલ કુતુબ)

મસ્અલા (૧૫) : ઝખમ ખાઈને જાનવર લાગી ગયું અને ખખર છે કે મરી ગયું અથવા ખખર નથી કે મરી ગયું કે જીવંત છે તો કીંમત વાજિબ છે અને જો ખખર છે કે મરી ગયું પરંતુ આ ઝખમના કારણે નહીં બદકે કોઈ બીજા કારણથી તો ઝખમની જગા (બદલો) આપે અને બિદકુલ સાફ થઈ ગયું તો પણ કફરો રહ થશે નહીં. (હરેં મુખ્તાર)

મસ્તબલા (૧૬) : જનવરને ઝખમી ક્યું, પછી તેને કતલ કરી નાખ્યું તો ઝખમ તથા કતલ બંનેનો કક્કારો આપે.
(આલમગીરી)

મસ્તબલા (૧૭) : જનવર જાળમાં ફસેલું હતું અથવા કોઈ લક્ષ જનવરે તેને પકડ્યું હતું. તેણે છોડાવવા ઈચ્છ્યું તો જો મરી પણ જાય તો પણ કાંઈ નથી.
(દુરે સુખતાર)

મસ્તબલા (૧૮) : પક્ષીની પાંખો વિંખી નાંખે. એટલે કે ઉડી ન શકે અથવા ચોપગાના હાથ-પગ કાપી નાંખે કે નાસી ન શકે તો પુરા જનવરની કીંમત વાજિબ છે. અને ઈંડુ તોડ્યું અથવા ભુન્યું તો તેની કીંમત આપે પરંતુ જ્યારે કે ગંદુ હોય (બગડેલું હોય) તો કાંઈ વાજિબ નથી. લલે તેનું ફેતલું કીંમતી હોય. જેવું કે શાહમુગનું ઈંડુ કે લોકો તેને ખરીદીને પ્રદર્શનની રીતે રાખે છે. લલે ગંદુ હોય, ઈંડુ તોડ્યું તેમાંથી મરેલું બચ્યું નીકળ્યું તો બચ્યાની કીંમત આપે. અને જંગલના જનવરનું દૂધ દોહ્યું તો દૂધની અને વાળ કતર્યા તો વાળોની કીંમત આપે.

(દુરે સુખતાર વિગેરે)

મસ્તબલા (૧૯) : પક્ષીની પાંખો ખેંચી નાંખી અથવા ચોપગાનાં હાથપગ કાપી નાંખ્યા. પછી કક્કારો આપવાથી પહેલા તેને કતલ કરી નાખ્યું તો એકજ કક્કારો છે. અને કક્કારો અદા કર્યા પછી કતલ ક્યું તો બે કક્કારા આપે, એક ઝખમ વિગેરેનો, બીજો કતલનો અને જો ઝખમી ક્યું પછી

તે જનવર ઝખમના કારણે મરી ગયું તો એકજ કક્કારો છે. લલે મરવાથી પહેલા આપ્યો હોય કે પછીથી.

(મનાસિક, આલમગીરી)

મસ્તબલા (૨૦) : જંગલના જનવરનું ઈંડુ ભુન્યું (શિક્યું) અથવા દૂધ દોહ્યું અને કક્કારો અદા કરી દીધો તો હવે તેનું ખાવું હરામ નથી અને વેચવું પણ બાઈઝ, પરંતુ મકફૂહ છે અને જનવરનો કક્કારો આપ્યો અને ખાધું તો ફરીથી કક્કારો આપે અને બીજા મુહરિમે ખાઈ દીધું તો તેના પર કક્કારો નથી. જોકે ખાવું હરામ હતું કે તે મુરદાર છે.

(જવહરહ, રદદુલ સુહતાર)

મસ્તબલા (૨૧) : જંગલના જનવરનું ઈંડુ ઉપાડી લાવ્યો અને મરદીની નીચે મુકી દીધું. જો ગંદુ થઈ ગયું તો તેની કીંમત આપે અને તેમાંથી બચ્યું નિકળ્યું અને મોટું થઈને ઉડી ગયું તો કાંઈ નથી. અને જો ઈંડા ઉપરથી જનવરને ઉડાવી દીધું અને ઈંડુ ગંદુ થઈ ગયું તો કક્કારો વાજિબ છે. (મનાસિક)

મસ્તબલા (૨૨) : હરણીને મારી તેના પેટમાં બચ્યું હતું તે મરેલું પડ્યું તો તે બચ્યાની કીંમતનો કક્કારો આપે અને હરણી પાછળથી મરી ગઈ તો તેની કીંમત પણ આપે અને જો ન મરી તો તેના કારણે જેટલું તેમાં નુકસાન આવ્યું તે કક્કારામાં આપે અને જો બચ્યું પડ્યું નથી, પરંતુ હરણી મરી ગઈ તો ગર્ભની હાલતમાં તેની જે કીંમત હતી તે આપે. (જવહરહ)

મસ્તબલા (૨૩) : ચીલ, વરૂ, વિહુ, સર્પ, ઉંદર, મોટો ઉંદર, છછુંદર, ફરડી ખાતું કુતરૂ, મખતરૂ, મચ્છર, ચીચડ, ક્ષવો, કેકરો, પતંગીઓ, કરડનારું કિડી, માંખ ગરોડી, અને સઘળાં કીડા મકોડા, બિબ્બુ (ગોરખર) લોમડી, ગીદળ જ્યારે આ જાનવર હુમલો કરે અથવા જે લક્ષ્ય પશુઓ એવા હોય જેમની આદત અકસર હુમલો કરવાની હોય છે, જેવા કે શેર, ચીત્તો, તેંદવા આ સૌને મારવામાં કાંઈ નથી. એવી જ રીતે પાણીના સઘળા જાનવરના કતલમાં કક્કારો નથી. (આલમગીરી, દુરેં મુખ્તાર, રદદુલ મુહતાર વિગેરે).

મસ્તબલા (૨૪) : હરણ (નર) અને બકરીથી બચ્ચું પૈદા થયું તો તેના કતલમાં કાંઈ નથી. હરણી (નારી) અને બકરાથી છે તો કક્કારો વાજીબ છે. (દુરેં મુખ્તાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્તબલા (૨૫) : ગેર મુહરિમે શિકાર ક્યો તો મુહરિમ તેને ખાઈ શકે છે જોકે તેણે તેના જ માટે ક્યો હોય જ્યારે કે આ મુહરિમે ન તેને ખતાવ્યો ન હુકમ ક્યો ન કોઈ પ્રકારે તે કામમાં સહાયતા કરી હોય અને એ શરત પણ છે કે હરમથી બહાર તેને ઝુબ્હ ક્યું હોય. (દુરેં મુખ્તાર)

મસ્તબલા (૨૬) : ખતાવનાર, ઈશારો કરનાર પર કક્કારો તે સમયે લાજિમ છે કે (૧) જેને ખતાવ્યું તે તેની વાતને જુઠી ન સમજે અને (૨) તેના ખતાવ્યા સિવાય તે જાણતો પણ ન હોય અને (૩) તેના ખતાવવા પર તુરત જ તેણે મારી પણ નાખ્યું હોય અને (૪) તે જાનવર ત્યાંથી

નાસી ન ગયું અને (૫) આ ખતાવનાર જાનવરના માર્યા ગયા સુધી એહરામમાં હોય. જો આ પાંચે શરતોમાં એક ન પામવામાં આવે તો કક્કારો નથી, પરંતુ હર હાલતમાં શુનોહ છે.

(દુરેં મુખ્તાર, જવહરહ)

મસ્તબલા (૨૭) : એક મુહરિમે કોઈને શિકારતું ઠેકાણું ખતાવ્યું પરંતુ તે તેને ન સાચું સમજ્યો ન જુઠું, પછી ખીજાએ ખબર આપી, હવે તેણે તપાસ કરી અને જાનવરને માર્યું તો ખતાવનારાઓ પર કક્કારો છે અને જો પ્રથમવાળાને જુઠો સમજ્યો તો કેવળ ખીજા પર કક્કારો છે.

(રદદુલ મુહતાર)

મસ્તબલા (૨૮) : મુહરિમે શિકારનો હુકમ આપ્યો તો કક્કારો હર હાલતમાં લાજિમ છે. લલે જાનવર ખુદ મારનારની જાણકારીમાં છે. (રદદુલ મુહતાર)

મસ્તબલા (૨૯) : એક મુહરિમે ખીજા મુહરિમને શિકાર કરવાનો હુકમ આપ્યો અને ખીજાએ ખુદ શિકાર ન ક્યો બલકે તેણે ત્રીજા મુહરિમને હુકમ આપ્યો હવે ત્રીજાએ શિકાર ક્યો તો પહેલા પર કક્કારો નથી અને ખીજા અને ત્રીજા પર લાજિમ છે અને જો પહેલાએ ખીજાને કહ્યું કે તું ફલાણાને શિકારનો હુકમ આપ અને તેણે હુકમ આપ્યો તો ત્રણે પર જુરમાનો (દંડ) લાજિમ છે. (મનાસિક)

મસ્તબલા (૩૦) : ગેર મુહરિમે મુહરિમ (એહરામવાળા)ને શિકાર ખતાવ્યો અથવા હુકમ ક્યો તો શુનોહગાર થયો, તૌબા કરે. તે ગેર મુહરિમ પર કક્કારો નથી. (મનાસિક)

મસ્તબલા (૩૧) : મુહરિમે જેને બતાવ્યું તે મુહરિમ હોય કે નહોય હર હાલતમાં બતાવનાર પર કફરો લાજિમ છે.

(રહદુલમુહતાર)

મસ્તબલા (૩૨) : કેટલાય શખ્સોએ લેગા મળીને શિકાર કર્યો તો સૌ પર પુરેપુરો કફરો છે. (આલમગીરી)

મસ્તબલા (૩૩) : તીડ પણ ખુશ્કીનું જાનવર છે. તેને મારે તો કફરો આપે અને એક ખનુર કાફી છે. (જવહરહ)

મસ્તબલા (૩૪) : મુહરિમે જંગલનું જાનવર ખરીદ્યું અથવા વેચ્યું તો સોદો ખાતલ છે. પછી ખરીદનાર તથા વેચનાર બંને મુહરિમ છે અને જાનવર હલાક થયું તો બંને પર કફરો છે. આ હુકમ તે સમયે છે કે એહરામની હાલતમાં પકડ્યું અને એહરામમાં જ વેચ્યું અને જો પકડવા સમયે મુહરિમ ન હતો અને વેચવાના સમયે છે તો વેચાણ રદ છે અને જો પકડવા સમયે મુહરિમ હતો અને વેચવાના સમયે નથી તો વેચાણ બાઈજ છે. (જવહરહ)

મસ્તબલા (૩૫) : ગેર મુહરિમે ગેર મુહરિમને જંગલનું જાનવર વેચ્યું અને ખરીદનારે હબ્લુ કબ્લે લીધો નહતો કે બંને માંથી એકે એહરામ બાંધી લીધું તો હવે તે વેચાણ ખાતિલ થઈ ગયું. (જવહરહ)

મસ્તબલા (૩૬) : એહરામ બાંધ્યું અને તેના હાથમાં જંગલનું જાનવર છે તો હકક છે કે છોડી દે અને જો ન છોડ્યું, ત્યાં સુધી કે મરી ગયું તો ઝમાન આપે પરંતુ છોડી દેવાથી તેની માલિકીમાંથી

નિકળતું નથી. જ્યારે કે એહરામથી પહેલા પકડ્યું હતું અને એ પણ શરત છે કે, હરમની બહાર પકડ્યું હોય.

જો તેને કોઈએ પકડી લીધું તો માલિક તેનાથી લઈ શકે છે. જ્યારે એહરામથી નિકળી ગયો હોય અને જો કોઈ બીજાએ તેના હાથમાંથી છોડાવી લીધું તો આ તાવાન આપે, અને જો જાનવર તેના ઘેર છે તો કાંઈ વાંધા નથી, અથવા પાસે છે પરંતુ પીંજરામાં છે તો જ્યાં સુધી હરમથી બહાર છે છોડવું જરૂરી નથી. માટે જો મરી ગયું તો કફરો લાજિમ નથી.

(જવહરહ, આલમગીરી)

મસ્તબલા (૩૭) : મુહરિમે જાનવર પકડ્યું તો તેની મિલકત ન થયું. હુકમ છે કે છોડી દે, ભલે પીંજરામાં હોય કે ઘેર અને તેને કોઈ પકડી લે તો એહરામ પછી તેનાથી લઈ શકતો નથી અને જો કોઈ બીજાએ છોડી મુક્યું તો તેનાથી તાવાન લઈ શકતો નથી અને બીજા મુહરિમે મારી નાખ્યું તો બંને પર કફરો છે પરંતુ પકડનારે જે કફરો આપ્યો છે તે મારવાવાળાથી વસુલ કરી શકે છે.

(જવહરહ, આલમગીરી)

મસ્તબલા (૩૮) : મુહરિમે જંગલનું જાનવર પકડ્યું તો તેના પર લાજિમ છે કે, જંગલમાં અથવા એવી જગ્યાએ છોડી દે જ્યાં તે પનાહ લઈ શકે, જો શહેરમાં લાવીને છોડ્યું જ્યાં તેના પકડાવાની શંકા છે તો જુરમાનાથી મુકત થશે નહીં.

(મનાસિક)

મસ્તબલા (૩૯) : કોઈએ એવા સ્થળે

શિકાર ભયે કે મારવા માટે તીર-કમાન, ગલોલ, બંદુક વિગેરેની જરૂરત છે અને મુહરિમે આ વસ્તુઓ તેને આપી તો તેના પર પૂરો કફ્ફારો લાગિમ અને શિકાર ઝુબ્હ કરવો છે, તેના પાસે ઝુબ્હ કરવાની વસ્તુ નથી. મુહરિમે છુરી આપી તો કફ્ફારો છે. અને જો તેની પાસે ઝુબ્હ કરવાની વસ્તુ છે અને મુહરિમે છુરી આપી તો કફ્ફારો નથી, પરંતુ કરાહત છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૪૦) : મુહરિમે જાનવર પર પોતાનો કુતરો અથવા શીખવેલ બાઝ છોડયો, તેણે શિકારને મારી નાંખ્યો તો કફ્ફારો વાજિબ છે અને જો એહરામના કારણે શરઈ હુકમ પાલન માટે બાઝ છોડયો, તેણે જાનવરને મારી નાખ્યું અથવા સુકવવા માટે બાળ પાથરી. તેમાં જાનવર ફસીને મરી ગયું અથવા કુવો ખોદયો હતો તેમાં પડીને મર્યું તો આ સુરતોમાં કફ્ફારો નથી.

(આલમગીરી)

(૧૪) હરમના જાનવરોને

ઈજા આપવું :

મસ્અલા (૧) : હરમના જાનવરનો શિકાર કરવું અથવા તેને કોઈ પ્રકારે ઈજા પહોંચાડવું સૌને (માટે) હરામ છે. મુહરિમ અને ગેરમુહરિમ બંને આ હુકમમાં સરખા છે. ગેરમુહરિમે હરમના જંગલનું જાનવર ઝુબ્હ કર્યું તો તેની કીંમતના બહલામાં રોઝો રાખી શકતો નથી અને મુહરિમ છે તો રોઝો પણ રાખી શકે છે. (હરે સુખ્તાર)

મસ્અલા (૨) : મુહરિમે જો હરમનું

જાનવર માર્યું તો એકજ કફ્ફારો વાજિબ થશે, બે નહીં. અને જો તે જાનવર કોઈની માલિકીનું હતું તો માલિકને તેની કીંમત પણ આપે, પછી જો શીખવેલ જાનવર હોય હા. ત. તોતી, તો માલિકને તેની કીંમત આપે જે શીખવેલાની છે અને કફ્ફારામાં વગર શીખવેલાની કીંમત આપે.

(મનાસિક)

મસ્અલા (૩) : જે શખ્સ હરમમાં દાખલ થયો અને તેની પાસે કોઈ જંગલી જાનવર હોય, ભલે પીજરામાં હોય તો હુકમ છે કે તેને છોડી દે પછી જો તે શિકારી જાનવર બાઝ, શકરો, બહરી વિગેરે છે અને તેણે આ શરઈ હુકમના પાલન માટે તેને છોડી મુક્યું. તેણે શિકાર કર્યો તો તેનામાથે તાવાન નથી અને શિકાર પર છોડ્યું તો તાવાન છે. (હરે સુખ્તાર વિગેરે)

મસ્અલા (૪) : એક શખ્સ બીજાનું જંગલી જાનવર અપહરણ કરીને (છીનવી લઈને) હરમમાં લાવ્યો તો વાજિબ છે કે, છોડી દે અને માલિકને કીંમત આપે. અને છોડ્યું નહીં બદકે માલિકને પાછું આપ્યું તો તાવાન આપે. અપહરણ પછી એહરામ બાંધ્યું તો પણ એ હુકમ છે.

(રહદલમુહતાર વિગેરે)

મસ્અલા (૫) : બે ગેરમુહરિમે હરમના જાનવરને એક ફટકામાં મારી નાખ્યું તો બંને અઘી-અઘી કીંમત આપે, એવીજ રીતે જો કેટલાયે લોકોએ માર્યું તો સૌ પર તે કીંમત વહેંચાઈ જશે અને જો તેમનામાં કોઈ મુહરિમ પણ છે તો તેના ભાગમાં આવતી કીંમત ઉપરાંત પુરી કીંમત

પણ કંઈકારામાં આપે અને એકે પહેલા ફટકો લગાવ્યો પછી બીજાએ તો દરેકના ફટકાથી તેની કીંમતમાં જે કમી થઈ તે આપે, પછી બાકીની કીંમત બંને પર વહેંચાઈ જશે, આ બાકીનું અધુરું-અધુરું બંને આપે. (આલમગીરી, મનાસિક)

મસ્અલા (૬) : એક શખ્સે હરમનું જનવર પકડ્યું અને બીજાએ મારી નાખ્યું તો બંને પૂરેપૂરી કીંમત આપે અને પકડનારને અખત્યાર છે કે બીજાથી તાવાન વસૂલાત કરી લે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૭) : કેટલાક મુહરિમ શખ્સો મક્કાના કોઈ મકાનમાં થોભ્યા, તે મકાનમાં કબૂતર રહેતા હતા, સૌએ એક શખ્સને કહ્યું, દરવાજો બંધ કરી દે. તેણે દરવાજો બંધ કરી દીધો અને સૌ મિના આહ્યા ગયા. પાછા આવ્યા તો કબૂતર તૃષ્ણથી મરેલ પડ્યા હતા. તો સૌ પૂરેપૂરે કંઈકારો આપે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૮) : જનવરનો કેટલોક ભાગ હરમમાં હોય અને કેટલોક બહાર તો જો ઉછું હોય અને સઘળાં પગ હરમમાં હોય અથવા એક જ પગ તો તે હરમનું જનવર છે. તેને મારવું હરામ છે. બલે માથું હરમની બહાર છે. અને જો કેવળ માથું હરમમાં છે અને સઘળા જ પગો બહાર તો કતલ પર દંડ લાજિમ નથી અને જો આડું પડેલ સુઈ રહ્યું છે અને કોઈ ભાગ પણ હરમમાં છે તો તેને મારવું હરામ છે.

(રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૯) : જનવર હરમથી બહાર

હતું. તેણે તીર છોડ્યું, તે જનવર ભાગ્યું અને તીર તેને એ સમયે વાગ્યું કે હરમમાં પહોંચી ગયું હતું તો જુરમાનો લાજિમ છે અને જો તીર વાગ્યા પછી નાસીને હરમમાં ગયું અને ત્યાં જ મરી ગયું તો જુરમાનો નથી. પરંતુ તેને ખાવું હલાલ નથી. (રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૧૦) : જનવર હરમમાં નથી. પરંતુ શિકાર કરનાર હરમમાં છે અને હરમમાંથી તીર છોડ્યું તો જુરમાનો વાજિબ છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૧) : જનવર અને શિકારી બંને હરમથી બહાર છે, પરંતુ હરમમાંથી પસાર થયું તો તેમાં પણ કેટલાક ઉદ્મા તાવાન વાજિબ કહે છે, દુરે મુખતારમાં એમ જ લખ્યું છે, પરંતુ “બહરરાઈક” જ લખાલમાં તસરીહ છે કે, તેમાં તાવાન નથી. અને અદલામા શામીએ ફરમાવ્યું : ઉદ્માએના કથનથી એ જ સાબિત છે. કુતરો અથવા બાઝ છોડ્યો અને હરમમાંથી પસાર થયો તેનો પણ એ જ હુકમ છે.

મસ્અલા (૧૨) : જનવર હરમથી બહાર હતું તેના પર શિકારી કુતરો છોડ્યો. કુતરાએ હરમમાં આવીને જનવરને પકડ્યું તો તેના પર તાવાન નથી પરંતુ શિકાર ખાવામાં આવે નહીં. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૩) : થોડા વિગેરે કોઈ જનવર પર સવાર થઈને જઈ રહ્યો હતો અથવા તેને હાંકતો અથવા ખેંચતો લઈ જઈ રહ્યો હતો, તેના હાથ-પગથી કોઈ જનવર દબાઈને મરી ગયું અથવા તેણે કોઈ જનવરને દાંતથી કરડી ખાધું અને

તે મરી ગયું તો તાવાન આપે.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૪) : વરૂ પર કુતરો છોડયો, તેણે જઈને શિકાર પકડયો અથવા વરૂ પકડવા માટે જાળ પાથરી તેમાં શિકાર ફસાઈ ગયો તો બંને હાલતોમાં તાવાન નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૫) : જ્ઞાનવરને લગાડયું અને તે કુવામાં પડી ગયું અથવા લપસીને પડયું અને મરી ગયું અથવા કોઈ વસ્તુની ઠોકર વાગી અને તે મરી ગયું તો તાવાન આપે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૬) : હરમનું જ્ઞાનવર પકડી લાવ્યો અને તેને હરમની બહાર છોડી દીધું. હવે કોઈએ તેને મારી નાખ્યું તો પકડનાર પર કફ્ફારો લાજિમ છે, અને જો કોઈએ ન પણ માયું તો જ્યાં સુધી અમન સાથે હરમની જમીનમાં પહોંચી જવું તેની ખબર ન હોય, કફ્ફારાથી મુક્ત થશે નહીં. (નખક)

મસ્અલા (૧૭) : જ્ઞાનવર હરમથી બહાર હતું અને તેનું બહુ જ નાતું બચ્યું હરમની અંદર હતું, ગેરમુહરિમે તે જ્ઞાનવરને માયું તો તેનો કફ્ફારો નથી, પરંતુ બચ્યું ભૂખથી મરી જશે તો બચ્યાનો કફ્ફારો આપવો પડશે. (મનાસિક)

મસ્અલા (૧૮) : હરણીને હરમમાંથી કાઢી તેણે બચ્યાનો જન્મ આપ્યો પછી તે મરી ગઈ અને બચ્યાં પણ, તો સૌનું તાવાન આપે અને જો તાવાન આપ્યા પછી બચ્યાનો જન્મ આપ્યો તો બચ્યાંઓનો તાવાન લાજિમ નથી. (દુરે મુખ્તાર વિગેરે)

મસ્અલા (૧૯) : પક્ષી વૃક્ષ પર બેઠેલું છે અને તે વૃક્ષ હરમની હદ બહાર છે, પરંતુ જે ડાળી પર બેઠેલું છે તે હરમમાં છે તો તેને મારવું હરામ છે. (દુરે મુખ્તાર વિગેરે)

(૧૫) હરમના વૃક્ષ વિગેરે કાપવું :

મસ્અલા (૧) : હરમના વૃક્ષોના ચાર પ્રકાર છે. (૧) કોઈએ તેને વાવ્યું અને તે એવું વૃક્ષ છે જેને લોકો વાવ્યા કરે છે. (૨) વાવ્યું છે પરંતુ તે પ્રકારનું નથી જેને લોકો વાવ્યા કરે છે. (૩) કોઈએ તેને રોપ્યું નથી પરંતુ તે પ્રકાર પૈકી છે જેને લોકો રોપ્યા કરે છે. (૪) રોપ્યું નથી, ન તે પ્રકાર પૈકી છે જેને લોકો રોપે છે.

પહેલા ત્રણ પ્રકારોના કાપવા વિગેરેમાં કાંઈ નથી અર્થાત તેના પર જુરમાનો નથી. તે જો કોઈની માલિકીનું છે તો માલિક તાવાન લેશે. ચોથા પ્રકારમાં જુરમાનો આપવો પડશે. અને જો કોઈની માલિકી છે તો માલિક તાવાન પણ લેશે અને જુરમાનો એજ સમયે છે કે તર (લીલું) હોય, અને તુટેલું કે ઉખેડેલું ન હોય. જુરમાનો એ છે કે તેની કીંમતનું અનાજ લઈને મિસ્કીનોને સદકો કરી દે, દરેક મિસ્કીનને એક સદકો અને જો કીંમતનું અનાજ પુરા સદકાથી ઓછું છે તો એકજ મિસ્કીનને આપે અને તેના માટે હરમના મિસ્કીનો હોવું જરૂરી નથી. અને એ પણ થઈ શકે છે કે કીંમત જ સદકો કરી દે અને એ પણ થઈ શકે છે કે, તે કીંમતનું જ્ઞાનવર

ખરીદી હરમમાં ઝુપ્હ કરી દે. રોઝો રાખવું કાફી નથી. (આલમગીરી, દુરેં મુખ્તાર વિગેરે)

મસ્અલા (૨) : વૃક્ષ ઉખેડયું અને તેની કીંમત પણ આપી દીધી તો પણ તેનાથી કોઈ પ્રકારનો લાભ ઉઠાવવું બંધજ નથી અને જો બેચી નાખ્યું તો વેચાણ થઈ જશે, પરંતુ તેની કીંમત સદકો કરી દે.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૩) : જે વૃક્ષ સુકાઈ ગયું તેને ઉખેડી શકાય છે અને તેનાથી લાભ પણ ઉઠાવી શકે છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૪) : વૃક્ષ ઉખેડયું અને તાવાન પણ અદા કરી દીધું ફરી તેને ત્યાં જ રોપી દીધું અને તે બમી ગયું પછી ફરી તેને ઉખેડયું તો હવે તાવાન નથી.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૫) : વૃક્ષના પાંદડા તોડયા, જો તેનાથી વૃક્ષને નુકસાન ન પહોંચ્યું તો કાંઈ નથી. એવી જ રીતે જે વૃક્ષ ફેલાય છે તેને પણ કાપવામાં તાવાન નથી. જ્યારે માલિકથી પરવાનગી લઈ લીધી હોય અથવા તેને કીંમત આપી દે. (દુરેં મુખ્તાર)

મસ્અલા (૬) : કેટલાક શખ્સો લેગા મળીને વૃક્ષ કાપ્યું તો એકજ તાવાન છે, જે સૌના પર વહેંચાઈ જશે, ભલે સૌ મુહરિમ હોય કે ગેરમુહરિમ અથવા કેટલાક મુહરિમ, કેટલાક ગેરમુહરિમ. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૭) : હરમના પીલુ અથવા કોઈ વૃક્ષનું મિસ્વાક બનાવવું બંધજ નથી.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૮) : જે વૃક્ષની જડ (મૂળ)

હરમથી બહાર છે અને ડાળીઓ હરમમાં છે, તે હરમનું વૃક્ષ નથી અને થડીયાનો કેટલોક ભાગ હરમમાં છે અને કેટલોક બહાર છે તો તે હરમનું છે.

(દુરેં મુખ્તાર વિગેરે)

મસ્અલા (૯) : પોતાના અથવા બનવરના ચાલવામાં અથવા તંબુ ઉભો કરવામાં કેટલાક વૃક્ષો જતા રહ્યા તે કાંઈ નથી.

(દુરેં મુખ્તાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૧૦) : જરૂરતના કારણે એ વાત પર ફતવો છે કે ત્યાંનું ઘાસ બનવરોને ચરાવવું બંધજ છે. કાપવા, ઉખડવા માટે એજ હુકમ છે જે વૃક્ષનો છે. સિવાય ઈજબિર અને સુકા ઘાસના કે તેમનાથી દરેક પ્રકારે લાભ લેવું બંધજ છે. ખેતીને તોડવા ઉખેડવામાં કાંઈ વાંધો નથી.

(દુરેં મુખ્તાર, રદદુલમુહતાર)

(૧૬) જી મારવું :

મસ્અલા (૧) : પોતાની જી પોતાના બદન અથવા કપડાંઓમાં મારી અથવા ફેંકી દીધી તો એકમાં રોટીનો ટુકડો આપે અને જો બે અથવા ત્રણ હોય તો એક મુઠી અનાજ આપે અને તેનાથી વધારેમાં સદકો આપે. (દુરેં મુખ્તાર)

મસ્અલા (૨) : જીઓ મારવા માટે માથું અથવા કપડું ધોયું અથવા તડકામાં નાખ્યું તો પણ એજ કફરો છે, જે મારવામાં હતો. (દુરેં મુખ્તાર)

મસ્અલા (૩) : ખીબએ તેના કહેવાથી અથવા ઈશારો કરવાથી તેની જી મારી તો

પણ તેના પર કદ્દારો છે. લલે બીજે એહરામમાં ન હોય. (દુરેં મુખ્તાર)

મસ્અલા (૪) : ઝમીન વિગેરે પર પડી ગયેલ જી અથવા બીજાના શરીર અથવા વસ્ત્રોની માંરવામાં તેનો પર કોઈ દંડ નથી, જોકે તે બીજે પણ એહરામમાં હોય.

(બહર)

મસ્અલા (૫) : વસ્ત્ર પલળી ગયું હતું તેને સુકવવા માટે તડકામાં સુક્યું, તેનાથી જીઓ મરી ગઈ, પરંતુ એ હેતુ ન હતો તો કાંઈ વાંધો નથી. (મનાસિક)

મસ્અલા (૬) : હાંમની માટી અથવા કાંકરીઓ લાવવામાં વાંધો નથી.

(આલમગીરી)

(૧૭) એહરામ વગર મીકાતથી પસાર થવું :

મસ્અલા (૧) : મીકાતની બહારથી જે શખ્સ આવ્યો અને એહરામ વગર મક્કા મોઅઝમા ગયો તો લલે હજ્જનો ઈરાદો ના હોય અને ઉમરાનો પણ ઈરાદો ના હોય પરંતુ હજ્જ અથવા ઉમરા વાજિબ થઈ ગયો. પછી જો મીકાતે પાછો ન ગયો, અહીંયા જ એ એહરામ બાંધી દીધો તો દમ વાજિબ છે. અને મીકાતે પાછો જઈને એહરામ બાંધીને આવ્યો તો દમ સાકિત (રદ) છે. અને મક્કા મોઅઝમામાં દાખલ થવાથી જે તેના પર હજ્જ અથવા ઉમરા વાજિબ થયો હતો તેનો એહરામ બાંધ્યો અને અદા કર્યો તો જવાબદારીમાંથી મુક્ત થઈ ગયો. એજ રીતે જો હજ્જતુલ ઈસ્લામ

અથવા નિફલ અથવા મિન્નતનો ઉમરા અથવા હજ્જ જે તેના પર બાકી હતો, તેનો એહરામ બાંધ્યો અને એજ વર્ષે અદા કર્યો તો પણ જવાબદારીમાંથી મુક્ત થઈ ગયો. અને જો તે વર્ષે અદા ન કર્યો તો તેનાથી મુક્ત થયો નહીં, જે મક્કા મોઅઝમામાં જવાથી વાજિબ થયો હતો.

(આલમગીરી, દુરેં મુખ્તાર, રદહુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૨) : કેટલીક વાર એહરામ વગર મક્કા મોઅઝમા ગયો. પાછલી વેળા મીકાતે પાછા આવીને હજ્જ અથવા ઉમરાનો એહરામ બાંધીને અદા કર્યો તો કેવળ આ વેળા જે હજ્જ અથવા ઉમરા વાજિબ થયો હતો તેનાથી મુક્ત થયો, પહેલાં-વાળાઓથી નહીં. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૩) : હજ્જ અથવા ઉમરાનો ઈરાદો છે અને એહરામ વગર મીકાતથી આગળ વધ્યો તો જો એ આશંકા છે કે મીકાતે પાછો જશે તો હજ્જ છુટી જશે તો પાછો ન ફરે ત્યાંથી જ એહરામ બાંધી લે અને દમ આપે અને જો એ આશંકા ન હોય તો પાછો આવે, પછી જો મીકાત પર એહરામ વગર આવ્યો તો દમ સાકિત થઈ જશે. એવીજ રીતે જો એહરામ બાંધીને આવ્યો અને લગ્નૈક કહી દીધું છે તો દમ સાકિત થઈ જશે. અને કહ્યું નથી તો સાકિત નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૪) : મીકાતથી એહરામ વગર ગયો પછી ઉમરાનો એહરામ બાંધ્યો અને ઉમરાને ફાઝિદ કરી દીધો, પછી મીકાતથી એહરામ બાંધીને ઉમરાની કબા કરી તો મીકાતથી એહરામ વગર પસાર

થવાનો દમ સાકિત થઈ ગયો.

(દુરે સુખ્તાર)

મસ્અલા (૫) : તમતોવાળાએ હરમની બહારથી હજજનો એહરામ બાંધ્યો તો તેને હુકમ છે કે, જ્યાં સુધી વકુફઅરફા ન કર્યો અને હજજ શૈત થવાની શંકા નહોય તો હરમમાં પાછો આવે. જો પાછો ન આવ્યો તો દમ વાજિબ છે અને પાછો આવ્યો અને લગ્ગૈક કહી લીધું છે તો દમ સાકિત છે, નહીં તો સાકિત નથી અને બહાર જઈને એહરામ બાંધ્યો ન હતો અને પાછો આવ્યો અને અહીયાંથી એહરામ બાંધ્યો તો કાઈ નથી, મક્કામાં જેણે નિવાસ કરી લીધો છે તેનો પણ એજ હુકમ છે અને જો મક્કાવાળો કાઈ કામથી હરમની બહાર ગયો હતો અને ત્યાંથી જ હજજનો એહરામ બાંધીને વકુફ કરી લીધું કાંઈ નથી, અને જો ઉમરાનો એહરામ હરમમાં બાંધ્યો તો દમ લાજિમ આવ્યો.

(આલમગીરી, રહદુલમુહતાર)

મસ્અલા (૬) : નાબાલિગ એહરામ વગર મીકાતથી પસાર થયો પછી બાલિગ થઈ ગયો અને ત્યાંથી જ એહરામ બાંધી લીધું તો દમ લાજિમ નથી અને શુલામ જો એહરામ વગર પસાર થયો પછી તેના માલિકે એહરામની પરવાનગી આપી લીધી અને તેણે એહરામ બાંધી લીધો તો દમ લાજિમ છે, જ્યારે આઝાદ થાય અદા કરે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૭) : મીકાતથી એહરામ વગર પસાર થયો પછી ઉમરાનો એહરામ

બાંધ્યો, તે પછી હજજનો અથવા કિરાન કર્યો તો દમ લાજિમ છે અને જો પ્રથમ હજજનો એહરામ બાંધ્યો પછી હરમમાં ઉમરાનો તો એ દમ આપે. (આલમગીરી)

(૧૮) એહરામ હોવા છતાં બીજા એહરામ બાંધવો

મસ્અલા (૧) : જો શખ્સ મીકાતની હદની અંદર રહે છે. તેણે હજજના મહીનાઓમાં ઉમરાનો તવાફ એક ફેરો પણ કરી લીધો તેના પછી હજજનો એહરામ બાંધ્યો તો તેને તોડી નાખે અને દમ વાજિબ છે. આ વર્ષે ઉમરો કરી લે, આવતા વર્ષે હજજ અને જો ઉમરો તોડીને હજજ કર્યો તો ઉમરો સાકિત થઈ ગયો અને દમ આપે અને બંને કરી લીધા તો થઈ ગયા, પરંતુ શુનેહગાર થયો અને દમ વાજિબ.

(દુરે સુખ્તાર)

મસ્અલા (૨) : હજજનો એહરામ બાંધ્યો પછી અરફાના દિવસે અથવા રાત્રે બીજા હજજનો એહરામ બાંધ્યો તો તેને તોડી નાખે અને દમ આપે અને હજજ તથા ઉમરો તેના પર વાજિબ અને જો દસમી તારીખે બીજા હજજનો એહરામ બાંધ્યો અને હલક (માથું સુંડન) કરી લીધો તો નિયમાનુસાર એહરામમાં રહે અને બીજાને આવતા વર્ષે પૂરો કરે અને દમ વાજિબ નથી અને હલક કર્યો નથી તો દમ વાજિબ.

(રહદુલમુહતાર)

મસ્અલા (૩) : ઉમરાના સઘળા કાર્યો

કરી લીધા હતા કેવળ હલક બાકી હતો કે ખીબ ઉમરાનો એહરામ બાંધ્યો તો દમ વાજિબ છે અને શુનેહગાર થયો.

(હરૅં સુખતાર)

મસ્અલા (૪) : બહારના રહેવાવાળા-એ પ્રથમ હજ્જનો એહરામ બાંધ્યો અને તવાફે કુદુમથી અગાઉ ઉમરાનો એહરામ બાંધી લીધો તો કારિન થઈ ગયો પરંતુ એસા અત (બુર) થઈ અને શુકાનાની કુરબાની કરે અને ઉમરાના બહુધા તવાફ અર્થાત ચાર ફેરાથી પહેલા વકુફ કરી લીધો તો ઉમરો ખાતલ થઈ ગયો.

(હરૅં સુખતાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૫) : તવાફે કુદુમનો એક ફેરા પશુ કરી લીધો તો ઉમરાનો એહરામ બાંધવું બઈજ નથી. તે છતાં જો બાંધી લીધો તો ખેહતર એજ છે કે, ઉમરો તોડી નાંખે અને કઝા કરે અને દમ આપે. અને જો તોડ્યો નહીં અને બંને કરી લીધો તો દમ આપે. (હરૅં સુખતાર)

મસ્અલા (૬) : દસમીથી તેરમી તારીખ સુધી હજ્જ કરનારે ઉમરાનો એહરામ બાંધવું મના છે. જો બાંધી લીધો તો તોડી નાખે અને તેની કઝા કરે અને દમ આપે અને કરી લીધો તો થઈ ગયો, પરંતુ દમ વાજિબ છે. (હરૅં સુખતાર)

મુહમરનું ખ્યાન

અલ્લાહ અજ વ જલ્લ ફરમાવે છે :

“ફ ઈન ઓહસિર તુમ ફમસ્તયસર મિનલહદયે વલા તહલેફે રોઊસકુમ હત્તા યખલોગલહદયો મહિલ્લહુ.”

(અર્થ : જો હજ્જ તથા ઉમરાથી તમને રોકી દેવામાં આવે તો જે કુરબાની પ્રાપ્ત થાય કરો અને પોતાના માથાં મુંડાવો નહિ જ્યાં સુધી કુરબાની પોતાના સ્થળે (હરમ)માં ન પહોંચી બાય.)

અને અલ્લાહ પાક ફરમાવે છે :

“ઈન્નલ્લાહીના કફરૂ વ યસુદ્દુન અન સખીલિલ્લાહે વલમસ્જેદિલ્લામિલ્લાહી જઅલ્નાહો સિન્નાસે સવાએ નિ) આકિફુ ફીહે વલ્લાઓ વમંય ચોરેદો ફીહે એ દલિહાદિન લેઝુલ્મીન નોઝિકહો મિન અઝાબિન અલીમ.” (કુરબાન મજ્દ)

(અર્થ : બેશક તેઓ જેમણે કુફર ક્યું અને રોકે છે અલ્લાહની રાહ અને મસ્જિદે હરામથી, જેને અમેએ સૌ લોકો માટે મુકરર ક્યું. તેમાં ત્યાંના રહેવાવાળા અને બહારવાળા સરખો હક ધરાવે છે અને જેઓ તેમાં નાહક (અનુચિત) અત્યાચારનો ઈરાદો કરે અમે તેને દર્દનાક અઝાબ ચખાડીશું.)

સહીહ બુખારી શરીફમાં અબ્દુલ્લાહબિન ઉમર રદીયલ્લાહો અન્હોમાંથી રિવાયત છે કે, અમે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમની સાથે ચાલ્યા, કુરૈશના કાફિરો કા'બા સુધી જવામાં નિરોધક થયા, નખીએ કરીમ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે કુરબાનીઓ કરી અને માથુ મુંડાવ્યું અને સહાબાઓએ વાળ કતરાવ્યા, તથા બુખારી શરીફમાં મિસ્વર બિન મખરમહ રદીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે કે, રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે હલકથી પહેલા કુરબાની

કરી અને સહાબાઓને પણ તેનો હુકમ આપ્યો.

અબુદાઉદ, તિરમિઝી, નિસાઈ, ઈબને-માંજ તથા દારૌમી હજબજબિન અમ્ર અન્સારી રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું કે જેનું હાલકુ તુટી જાય અથવા લંગડો થઈ જાય તો એહરામ ખોલી શકે છે અને આવતા વર્ષે તેણે હજજ કરવી પડશે અને અબુદાઉદની એક રિવાયતમાં છે અથવા ખીમાર થઈ જાય.

મસ્અલા (૧) : જેણે હજજ અથવા ઉમરાનો એહરામ ખાંધ્યો પરંતુ કોઈ કારણોસર પૂર્ણ કરી શક્યો નહીં તેને “મુહસર” કહે છે. જે કારણોસર હજજ અથવા ઉમરા ન કરી શકે તે આ છે :-

(૧) દુશ્મન (૨) લક્ષ જનવર (૩) ખીમારી કે પ્રવાસ કરવા અને સવાર થવામાં તેના વધી જવાનું શુમાન ગાલિબ છે. (૪) હાથ પગ તુટી જવા (૫) કેદ (૬) ઔરતનો મહરમ અથવા પતિ કે જેની સાથે જઈ રહી હતી તેનું અવસાન થઈ જવું (૭) ઈફત (૮) ખચી અથવા સવારીનું નષ્ટ થઈ જવું (૯) પતિ નિક્કલ હજજમાં સ્ત્રી (પત્ની)ને અને માલિક લોંડી-શુલામને મના કરી દે.

મસ્અલા (૨) : વાટખચી ચોરાઈ ગઈ અથવા સવારીનું જનવર મૃત્યુ પામ્યું તો જો પૈદલ નથી ચાલી શકતો તો મુહસર છે. નહીં તો મુહસર નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૩) : મજકુર હાલતમાં

અત્યારે તો પૈદલ ચાલી શકે છે પરંતુ મજબૂર થઈ જશે, તેણે એહરામ ઉતારી દેવું જઈ જ છે. (રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૪) : સ્ત્રીનો પતિ અથવા મહરમ મરી ગયો અને ત્યાંથી મક્કા મોઅજ્જમા પ્રવાસનું અંતર અર્થાત ત્રણ દિવસના રસ્તાથી ઓછું છે તો મુહસર નથી અને ત્રણ દિવસ અથવા તેનાથી અધિકનો રસ્તો છે તો શેલવાની જગ્યા છે તો મુહસર છે. નહીં તો મુહસર નથી.

(આલમગીરી, રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૫) : ઔરતે પતિ અથવા મહરમ વગર એહરામ ખાંધ્યો, તો તે પણ મુહસર છે કે તેને તેમના વગર પ્રવાસ હરામ છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૬) : સ્ત્રીઓ નિક્કલ હજજનો એહરામ પતિની રજા લીધા વગર ખાંધ્યો તો પતિ મના કરી શકે છે. માટે જો મના કરી દે તો મુહસર છે, ભલે તેની સાથે મહરમ પણ હોય અને ફરજ હજજને મના કરી શકતો નથી. અલખત્ત જો સમયથી બહુ પહેલા એહરામ ખાંધ્યો તો પતિ ઉતારાવી શકે છે. (રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૭) : માલિકે શુલામને પરવાનગી આપી દીધી તે છતાં મના કરવાનો અધિકાર છે. જોકે જરૂરત વગર મના કરવું મક્કહ છે, અને લોંડીને માલિકે પરવાનગી આપી દીધી તો તેના પતિને રોકવાનો હક્ક પ્રાપ્ત નથી. (રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૮) : ઔરતે એહરામ ખાંધ્યું તે પછી પતિએ તલલાક આપી દીધી

તો મુહસર છે. ભલે મેહરમ પણ સાથે હોય.
(૨૬૬લ મુહતાર)

મસ્અલા (૯) : મુહસરને એ ઈજાત છે કે હરમમાં કુરખાની મોકલી દે, જ્યારે કુરખાની થઈ જશે તેનો એહરામ ખુલી જશે અથવા કીમત મોકલી દે ત્યાં જાનવર ખરીદીને ઝુલ્હ કરી દેવામાં આવે, તેના વગર એહરામ ખુલી શકતો નથી જ્યાં સુધી મક્કા મોઅઝમા પહોંચીને તવાફૂ તથા સઈ તથા હલક ના કરી લે, રોઝો રાખવાથી અથવા સદકા આપવાથી કામ ચાલશે નહીં. કુરખાનીની શકિત ન હોય, એહરામ બાંધતા સમયે જો શરત લગાવી છે કે, કોઈ કારણો-સર ત્યાં સુધી ન પહોંચી શકું તો એહરામ ખોલી નાખીશ, તો પણ એજ હુકમ છે, તે શરતની કોઈ અસર નથી.

(આલમગીરી, દુરૈં મુખતાર, ૨૬૬લમુહતાર)

મસ્અલા (૧૦) : એ જરૂરી કાર્ય છે કે, જેના હાથે કુરખાની મોકલે તેનાથી નક્કી કરી લે કે ફલાણું દિવસે, ફલાણું સમયે કુરખાની ઝુલ્હ થાય અને તે સમય પસાર થઈ ગયા પછી એહરામથી બહાર થશે, પછી જો એજ સમયે કુરખાની થઈ જે નક્કી થયો હતો અથવા તેનાથી પહેલા તો બેહતર અને જો પછીથી થઈ અને તેને હવે ખબર પડી તો ઝુલ્હથી પહેલા કેમકે એહરામથી બહાર થયો માટે દમ આપે. મુહસરને એહરામથી બહાર આવવા માટે હલક (માથું મુઠાવવું) શરત નથી, પરંતુ બેહતર છે. (આલમગીરી વિગેરે)

મસ્અલા (૧૧) : મુહસર જો મુકરિદ્દ હોય અર્થાત કેવળ હજજ અથવા કેવળ

ઉમરાનો એહરામ બાંધ્યો છે તો એક કુરખાની મોકલે અને જો મોકલી તો પહેલી કુરખાનીના ઝુલ્હથી જ એહરામ ખુલી ગયો અને કારિન હોય તો જો મોકલે, એકથી કામ ચાલશે નહીં.

(દુરૈં મુખતાર વિગેરે)

મસ્અલા (૧૨) : આ કુરખાની માટે હરમ શરત છે. હરમની હદ બહાર થઈ શકતી નથી. દસમી, અગીયારમી, બારમી તારીખોની શરત નથી. પહેલા અને પાછળથી પણ થઈ શકે છે. (દુરૈં મુખતાર)

મસ્અલા (૧૩) : કારિને પોતાના ખ્યાલથી જો કુરખાનીઓના પૈસા મોકલ્યા અને ત્યાં પૈસાની એકજ મળી અને ઝુલ્હ કરી નાખી તો આ નાકાફી છે.

(૨૬૬લ મુહતાર)

મસ્અલા (૧૪) : કારિને જો કુરખાની-ઓ મોકલી અને એ નક્કી ન કર્યું કે, આ હજની છે અને આ ઉમરાની, તો પણ કાંઈ વાંધો નથી પરંતુ બેહતર એ છે કે નિયુક્ત કરી દે કે આ હજજની કુરખાની છે અને આ ઉમરાની કુરખાની છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૫) : કારિને ઉમરાનો તવાફૂ કર્યો અને વકૂફે અરફાથી પહેલા મુહસર થયો તો એક કુરખાની મોકલે અને હજના બદલે એક હજજ અને એક ઉમરો કરે, ખીજો ઉમરો તેના માથે નથી.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૬) : જો એહરામમાં હજજ અથવા ઉમરો કોઈની નિશ્ચત હતી નહીં, તો એક જાનવર મોકલવું કાફી છે અને એક ઉમરો કરવો પડશે અને જો નિશ્ચત

હતી પરંતુ એ યાદ નથી કે શેની નિચ્યત હતી તો એક જાનવર મોકલી આપે અને એક હજી અને એક ઉમરો કરે અને જો એ હજીનો એહરામ ખાંધ્યો તો જો દમ આપીને એહરામ ખોલે અને જો ઉમરાનો એહરામ ખાંધ્યો અને અદા કરવા માટે મક્કા મોઅઝ્જમા પ્રતિ ચાલ્યો, પરંતુ જઈ શક્યો નહીં, તો એક દમ આપે અને ચાલ્યો ન હોતો કે, મુહસર થઈ ગયો તો જો દમ આપે અને તેણે જો ઉમરા કરવા પડશે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૭) : ઔરતે નિક્કલ હજીનો એહરામ ખાંધ્યો હતો જોકે પતિની પરવાનગીથી, પછી પતિએ એહરામ ખોલાવી નાંખાવ્યો તો તેનો એહરામ ખુલવા માટે કુરબાનીતું ઝુબ્હ થઈ જવું જરૂરી નથી બદકે દરેક તે કામ જે એહરામમાં મના હતું તે કરવાથી એહરામથી બહાર થઈ ગઈ પરંતુ તે છતાં કુરબાની અથવા તેની કીંમત મોકલવું જરૂરી છે. અને જો હજીનો એહરામ હતો તો એક હજી અને એક ઉમરો કઝા કરવો પડશે. અને જો પતિ અથવા મેહરમના મરી જવાથી “મુહસીરહ” થઈ અથવા ફરજ હજીનો એહરામ હતો અને મેહરમ વગર જઈ રહી હતી, પતિએ મના કરી દીધું તો તેમાં કુરબાની ઝુબ્હ થયા વગર એહરામથી બહાર થઈ શકતી નથી. (મનાસિક)

મસ્અલા : (૧૮) મુહસરે કુરબાની મોકલી નથી એમજ ઘેર ચાલ્યો આવ્યો અને અહેરામ ખાંધેલ રહી ગયો તો પણ જાઈજ છે. (દુરું સુખ્તાર)

મસ્અલા (૧૯) : તે નિરોધક જેના કારણે રોકાવું પડ્યું હતું તે જતો રહ્યો અને સમય એટલો છે કે હજી અને કુરબાની ખાંને પામી લેશે તો જવું ફરજ છે, હવે જો ગયો અને હજી પામી લીધી તો ઠીક નહીં તો ઉમરો કરીને અહેરામથી નિકળી જાય અને કુરબાનીતું જાનવર જે મોકલ્યું હતું મળી ગયું તો જેવી ઈચ્છા હોય તેમ કરે. (દુરું સુખ્તાર વિગેરે)

મસ્અલા (૨૦) : નિરોધક જતો રહ્યો અને એજ વર્ષે હજી કરી તો કઝાની નિચ્યત ન કરે અને હવે મુફરદ પર ઉમરો પણ વાજિબ નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૧) : વધૂકે અરફહ પછી એહસાર થઈ શકતો નથી અને જો મક્કામાં જ છે પરંતુ તવાફ અને વધૂકે અરફહ ખાંને પર શક્તિમાન ન હોય તો મુહસર છે અને ખાંનેમાંથી એક પર શક્તિમાન છે તો મુહસર નથી. (આલમગીરી વિગેરે)

મસ્અલા (૨૨) : મુહસરે કુરબાની મોકલી જ્યારે અહેરામથી નીકળી ગયો, હવે તેની કઝા કરવા ઈચ્છે છે તો જો કેવળ હજીનો એહરામ હતો તો એક હજી અને એક ઉમરો કરે અને કિરાન હતો તો એક હજી, જો ઉમરા અને એ અખિતયાર છે કે કઝામાં કિરાન કરે પછી એક ઉમરો અથવા ત્રણે અલગ અલગ કરે અને જો અહેરામ ઉમરાનો હતો તો કેવળ એક ઉમરહ કરવો પડશે. (આલમગીરી વિગેરે)

હજી ફેાત થવાનું ખ્યાન :

અયુદાઉહ, તિરમિઝી, નિસાઈ, ઈખને-

માન તથા દારોમી અખુલ રહેમાન રહીયલાહો અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે, મેં રસુલુલાહ સલ્લલાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવતા સાંભળ્યા કે હજી અરફે છે, જેણે મુઝ દલિફ્ફની રાત્રે તુલુએ ફજરથી પહેલા વકુફે અરફહ પામી લીધો તેણે હજી પામી લીધી. દારકુતનીએ ઈબને ઉમર તથા ઈબને અબ્બાસ રહીયલાહો અન્હુમાંથી રિવાયત કરી કે રસુલુલાહ સલ્લલાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું જેનો વુકુફે અરફહ રાત્રે સુધીમાં શ્રીત થઈ ગયો તેની હજી શ્રીત થઈ ગઈ, તો હવે તેણે ઉમરો કરીને અહેરામ ખોલી નાખવો જોઈએ અને આવતા વર્ષે હજી કરે.

મસ્અલા (૧) : જેની હજી શ્રીત થઈ ગઈ અર્થાત તેને વુકુફે અરફહ ન મળ્યો તો તવાફ તથા સર્ઈ કરીને માથું મુંડાવી અથવા વાળ કતરાવી અહેરામથી નિકળી જાય અને આવતા વર્ષે હજી કરે અને તેના પર દમ વાજીબ નથી. (જવહરહ)

મસ્અલા (૨) : કારિનની હજી શ્રીત થઈ ગઈ તો ઉમરા માટે સર્ઈ તથા તવાફ કરે પછી એક બીજા તવાફ તથા સર્ઈ કરીને હલક કરે અને કિરાનનો દમ જતો રહ્યો અને પાછલો તવાફ જેને કરીને એહરામથી બહાર થશે તેને શરૂ કરતાં જ લખ્ખૌક ખંધ કરી દે અને આવતા વર્ષે હજીની કઝા કરે, ઉમરહની કઝા નથી કેમકે ઉમરહ કરી લીધો. (મનાસિક આલમગીરી)

મસ્અલા (૩) : તમતોઅ વાળો કુરખાનીનું જાનવર લાવ્યો હતો અને તમતોઅ ખાતિલ થઈ ગયો તો જાનવરનું

જેવી ઈચ્છા હોય તેમ કરે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૪) : ઉમરો શ્રીત થઈ શકતો નથી કે તેનો સમય છુંદગીલર છે અને જેની હજી શ્રીત થઈ ગઈ તેના પર તવાફ સદ્ર નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૫) : જેની હજી શ્રીત થઈ તેણે તવાફ તથા સર્ઈ કરીને અહેરામ ખોડ્યો નહીં અને એજ એહરામથી આવતા વર્ષે હજી કરી તો તે હજી સહી થઈ નહીં. (મનાસિક)

હજી ખદલનું ખ્યાન :

હદીસ (૧) : દારકુતની ઈબને અબ્બાસ રહીયલાહો અન્હોમાંથી રાવી કે રસુલુલાહ સલ્લલાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું :- જે પોતાના માં-બાપ તરફથી હજી કરે અથવા તેમની તરફથી તાવાન અદા કરે, કિયામતના દિવસે અખરાની સાથે ઉઠવામાં આવશે.

હદીસ (૨) : અને જાળીર રહીયલાહો અન્હોથી રાવી કે હુજુરે ફરમાવ્યું :- જે શખ્સ પોતાના માં-બાપ તરફથી હજી કરે તો તેમની હજી પૂરી કરી દેવામાં આવશે અને તેના માટે દસ હજીનો સવાબ છે.

હદીસ (૩) : અને ઝયદ બિન અરકમ રહીયલાહો અન્હોથી રાવી કે રસુલુલાહ સલ્લલાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું :- જ્યારે કોઈ શખ્સ પોતાના માં-બાપ તરફથી હજી કરશે તો મકબૂલ થશે અને તેમની ફહો ખુશ થશે અને તે અલ્લાહની નજીક નેકોકાર (સદાચારી) લખવામાં આવશે.

હટીસ (૪) : અબૂ હફ્સ કબીર અનસ રહીયલ્લાહો અન્હોથી રાવી કે તેમણે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમને પૂછ્યું કે, અમે પોતાના મૃતકો (મરહુમો) તરફથી સદકો અને હજ્જ કરીએ છીએ અને તેમના માટે દુઆ કરીએ છીએ તો શું તેમને પહોંચે છે. આપે ફરમાવ્યું : બેશક તેમને પહોંચે છે અને બેશક તેઓ તેનાથી ખુશ થાય છે, જેવી રીતે તમારા પાસે ધાળીમાં કોઈ વસ્તુ ભેટ મુકવામાં આવે તો તમે ખુશ થાવ છો.

હટીસ (૫) : સહીહૈનમાં ઈબને અબ્બાસ રહીયલ્લાહો અન્હોમાથી મરવી છે કે, એક ઔરતે અરજ કરી યા રસુલુલ્લાહ મારા બાપ પર હજ્જ ફરજ છે અને તેઓ બહુ જ વૃદ્ધ છે કે સવારી પર બેસી શકતા નથી. શું હું તેમના તરફથી હજ્જ કરું. આપે ફરમાવ્યું :-હા.

હટીસ (૬) : અબૂ દાઉદ, તિરમીઝી તથા નસાઈ અબી રઝાન અહીલી રહીયલ્લાહો અન્હોથી રાવી કે, તેઓ નખીએ કરીમ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમની ખિદમતમાં હાજર થયા અને અરજ કરી યા રસુલુલ્લાહ મારા બાપ બહુ વૃદ્ધ છે, હજ્જ તથા ઉમરો કરી શકતા નથી અને સવારી પર બેસી શકતા નથી, આપે ફરમાવ્યું— પોતાના બાપ તરફથી હજ્જ તથા ઉમરો કરો.

મરઆલા (૧) : ઈબાદતો ત્રણ પ્રકારની છે. (૧) બદની (૨) માલીઅન (૩) મુરક્કબ, બદની ઈબાદતમાં નયાબહ (નાયબપણું) થઈ શકતા નથી અર્થાત

એકની તરફથી બીજો અદા કરી શકતો નથી જેવી રીતે નમાઝ, રોઝા. માલીમાં નયાબત હર હાલતમાં બરી થઈ શકે છે, જેવી રીતે ઝકાત તથા સદકો, મુરક્કબમાં આજિઝ (વિવશ) હોય તો બીજો તેની તરફથી કરી શકે છે નહીં તો કરી શકતો નથી, જેવી રીતે હજ્જ, રહું સવાબ પહોંચાડવું કે જે કાંઈ ઈબાદત કરી તેનો સવાબ ફલાણાને પહોંચે. તેમાં કોઈ ઈબાદતની વિશેષતા નથી. દરેક ઈબાદતનો સવાબ બીજાને પહોંચી શકાય છે. નમાઝ, રોઝા, ઝકાત, સદકો, હજ્જ, તિલાવતે કુઆન, ઝિક, ઝિયારતે કુબુર, ફરજ, નિફલ સૌનો જીવતા અથવા મડદાને પહોંચાડી શકે છે અને એવું ન સમજવું બેઈએ કે, ફરજનો સવાબ પહોંચાડી દીધો તો પોતાની પાસે શું રહી ગયું, કે સવાબ પહોંચાડવાથી પોતાની પાસેથી કાંઈ ગયું નહીં, માટે ફરજનો સવાબ પહોંચાડવાથી ફરી તે ફરજ પાછો ન ફરશે કે, તે તો અદા કરી દીધો, તેના માથેથી સાકિત (ઉતરી) થઈ ગયો. નહીં તો સવાબ કથી વસ્તુનો પહોંચાડે છે.

(દુરૈ મુખતાર, રદદુલમુહતાર, આલમગીરી)

ઉપરોક્ત ઈબારતથી સારી રીતે સમજાઈ ગયું કે પ્રચલિત ફતેહો બાઈઝ છે કે તે ઈસાલે સવાબ છે. અને ઈસાલે સવાબ બાઈઝ છે, બદકે મહમુદ (સ્તુત્ય) છે. અલબત કોઈ બદલા પર ઈસાલે સવાબ કરવું દા.ત. કેટલાક લોકો કાંઈક લઈને કુઆન મજાહને સવાબ પહોંચાડે છે. આ નાબાઈઝ છે કે પહેલાં જે પઠી લીધું હોય તેનો બદલો લીધો તો તે વેપાર થયો. અને આ વેપાર

સર્વથા બાતિલ તથા હરામ છે અને જો હવે જે કાંઈ પદ્ધતિ તેનો સવાબ પહોંચાડશે તો આ ઈબ્નરો થયો અને તાઅત (આજ્ઞા પાલન) પર ઈબ્નરો બાતિલ છે. સિવાય તે ત્રણ વસ્તુઓનો કે જેનું બયાન આગળ આવશે. (રહદુલમુહતાર)

હજીને બદલની શરતો :

મસ્અલા (૧) : હજીને બદલ માટે કેટલીક શરતો છે :

(૧) જે હજીને બદલ કરાવતો હોય તેના પર હજી કરવું હોય અર્થાત જો કરવું ન હતો અને હજીને બદલ કરાવ્યો તો કરવું અદા થયો નહીં માટે જો પછીથી તેના પર કરવું થયો તો આ કરવું તેના માટે કાફી થશે નહીં, બદલે જો વિવશ હોય તો ફરી હજી કરાવે અને શકિતમાન હોય તો પોતે કરે.

(૨) જેના તરફથી હજી કરવામાં આવે તે આગ્રિઝ (વિવશ) હોય અર્થાત પોતે હજી કરી શકતો ન હોય. જો એના યોગ્ય હોય કે પોતે હજી કરી શકે છે તો તેના તરફથી હજી થઈ શકતી નથી. જોકે પછીથી વિવશ થઈ ગયો. માટે તે સમયે જો વિવશ ન હતો પછીથી થઈ ગયો તો હવે ફરીથી હજી કરાવે.

(૩) હજીના સમયથી મૃત્યુ સુધી ઉઝર બરાબર બાકી રહે. જો દરમિયાનમાં તેના યોગ્ય થઈ ગયો કે પોતે હજી કરે તો પહેલાં જે હજી કરી લીધો છે તે અપુરતો છે, હા જો તે કાંઈ એવો ઉઝર હતો જેના

જવાની આશા જ ન હતી અને ઓચિંતો જતો રહ્યો તો તે પહેલાં હજી જે તેના તરફથી કરવામાં આવ્યો કાફી છે, દા.ત. તે આંધળો છે અને હજી કરાવ્યા પછી દેખતો થઈ ગયો તો હવે ફરીથી હજી કરાવવાની જરૂરત રહી નહીં.

(૪) જેના તરફથી હજી કરવામાં આવે તેણે હુકમ આપ્યો હોય. તેના હુકમ વગર હજી થઈ શકતો નથી. હા વારસદારે મુરિસ (પૂર્વજ) તરફથી હજી કરી તો તેમાં હુકમની જરૂરત નથી.

(૫) જેના તરફથી હજી કરવામાં આવે તેના માલમાંથી ખરચ થાય, માટે જો નિયુક્ત કરનારે પોતાનો માલ (પૈસો) ખર્ચ કર્યો તો હજીને બદલ થયો નહીં, અર્થાત જ્યારે કે બક્ષીસ તરીકે એવું ક્યું હોય અને જો તમામ અથવા અધિકાંશ પોતાનો માલ ખરચ કર્યો અને જે કાંઈ તેણે આપ્યું છે એટલું છે કે તેમાંથી ખરચ વસુલ કરી લેશે તો હજી થઈ ગઈ અને જો એટલો નથી કે, જે કાંઈ પોતાનું ખરચ ક્યું છે વસુલ કરી લે તો જો અધિક ભાગ તેના છે જેણે હુકમ આપ્યો છે તો હજી થઈ ગઈ નહીં તો થશે નહીં.

મસ્અલા (૨) : પોતાનો અને તેનો માલ ભેગસેળ કરી નાખ્યો અને જેટલો તેણે આપ્યો હતો એટલો અથવા તેમાંથી અધિક ભાગની બરાબર ખરચ કર્યો તો હજીને બદલ થઈ ગયો અને આ ભેગવવાના કારણે તેના પર તાવાન લાગિમ થશે નહીં. બદલે પોતાના સાથીઓના માલ સાથે પણ ભેગવી શકે છે. (આલમગીરી, રહદુલમુહતાર)

મસ્તબલા (૩) : કોઈએ વસીયત કરી હતી કે મારા માલથી હજી કરાવી દેવામાં આવે અને વારસદારે પોતાના માલથી તબરોઅન (નેકી પ્રાપ્ત કરવા માટે) કરાવી તો હજીને બદલ ન થયો. અને જો પોતાના માલથી હજી કર્યો એવી રીતે કે જે ખરચ થશે તરકા (મરનારે છોડેલ માલ) માંથી લઈ લેશે તો હજી થઈ ગઈ અને લેવાનો ઈરાદો ન હોય તો હજી થઈ નહીં. અને અજનબીએ (બીજાએ) હજીને બદલ પોતાના માલથી કરાવી તો હજી થઈ નહીં, જો કે તે ખુદ તેને હજીને બદલ કરવા માટે કહી ગયો હોય અને જો એવી રીતે વસીયત કરી કે મારાં તરકીથી હજીને બદલ કરાવી દેવામાં આવે અને એમ ન કહ્યું કે મારા માલથી અને વારસે પોતાના માલથી હજી કરાવી દીધી, જોકે પાછા લેવાનો ઈરાદો પણ ન હોય તો હજી થઈ ગઈ.

(રદદુલમુહતાર)

મસ્તબલા : (૪) જૈયિત તરકીથી હજી કરવા માટે માલ આપ્યો અને તે કાફી હતો પરંતુ તેણે પોતાનો માલ પણ થોડોક ખરચ કર્યો છે તો જે ખરચ થયો વસુલ કરી લે અને જો ના કાફી (અપુરતો) હતો પરંતુ અધિકાંશ જૈયિતના માલથી ખરચ થયો તો જૈયિત તરકીથી હજી થઈ ગઈ, નહીં તો થઈ નહીં.

મસ્તબલા (૫) : જૈયિતે વસીયત કરી હતી કે, મારા તરકીથી ફલાણો શખસ હજી કરે અને તે મરી ગયો અથવા તેણે ઈન્કાર કરી દીધો. હવે બીજા પાસે હજી

કરાવી લેવામાં આવી તો બઈઝ છે.

(રદદુલમુહતાર)

(૭) સવારી પર હજી માટે બાય. પયદલ (પગપાળા) હજી કર્યા તો થયો નહીં. માટે સવારીમાં જે કંઈ ખર્ચ થયો આપવો પડશે, હા જો ખરચમાં કમી પડી તો પયદલ પણ હજી થઈ જશે. સવારીથી મુરાદ એ છે કે, બહુધા માર્ગ સવારી પર પસાર કર્યો હોય.

(૮) તેના વતનથી હજી માટે બાય.

(૯) મીકાતથી હજીનો અહેરામ બાંધે. જો તેણે તેનો હુકમ કર્યો હોય.

(૧૦) તેની નિમ્યતથી હજી કરે અને અફઝલ એ છે કે જીલથી પણ “લખ્ખૈક અનફુલાં” કહી લે અને જો તેનું નામ ભુલી ગયો છે તો એ નિમ્યત કરી લે કે જેણે મને મોકલ્યો છે તેના તરકીથી હજી કરું છું. અને આ ઉપરાંત બીજી પણ શરતો છે જે અનુસંગીક વર્ણિત થશે. આ શરતો જે વર્ણિત થઈ ફરજ હજીમાં છે. નિકલ હજી હોય તો તે પૈકી કોઈ શરત નથી. (રદદુલ મુહતાર)

મસ્તબલા (૬) : અહેરામ બાંધતા સમયે એ નિમ્યત ન હતી કે કોના તરકીથી હજી કરું છું તે જ્યાં સુધી હજીની કિયાઓ શરૂ ન કરી હોય અખત્યાર છે કે નિમ્યત કરી લે. (રદદુલ મુહતાર)

મસ્તબલા (૭) : જેને હજી કરવા માટે મોકલે તેને એમ ન કહે કે મેં તને પોતાની તરકીથી હજી કરવા માટે મનુર

બનાવ્યો અથવા નોકર રાખ્યો. કેમ કે ઈબાદત પર ઈબ્નરો કેવો, બદકે એમ કહે કે મેં પોતાની તરફથી તને હજી માટે હુકમ આપ્યો અને જો ઈબ્નરાનો શબ્દ કહ્યો તો પણ હજી થઈ જશે પરંતુ મહેનતાણું કાંઈ મળશે નહીં કેવળ ખરચાઓ મળશે. (રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૮) : હજીને બદલની સઘળી શરતો જ્યારે જોવામાં આવે તો જેની તરફથી નિયુક્ત ક્યું તેની ફરજ અદા થઈ અને આ હજી કરનાર પણ સવાબ પામશે, પરંતુ આ હજીથી તેની હજી અદા થશે નહીં. (દુરેં મુખતાર, રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૯) : બહેતર એ છે કે હજીને બદલ માટે એવો શખ્સ મોકલવામાં આવે જેણે પોતે હજી ફરજ અદા કરી લીધી હોય અને જો એવાને મોકલ્યો જેણે પોતે હજી કરી નથી, તો પણ હજીને બદલ થઈ જશે. (આલમગીરી)

અને જો ખુદ તેના પર હજી ફરજ હોય અને અદા ન કરી હોય તો તેને મોકલવું મકરૂહે તહરીમી છે. (મનાસિક)

મસ્અલા (૧૦) : અફઝલ એજ છે કે એવા શખ્સને મોકલો જે હજીના તરીકા અને તેના કાર્યોથી જાણકાર હોય. અને બહેતર એ છે કે આઝાદ પુરૂષ જે (શુલામ ના હોય તે) હોય અને જો આઝાદ સ્ત્રી (જે લોંબી ના હોય તે) અથવા શુલામ અથવા ખાંદી (દાસી) અથવા મુરાહિક અર્થાત બાલિગ થવાની નિકટના બાળકથી હજી કરાવી તો પણ હજી અદા થઈ જશે.

(દુરેં મુખતાર વિગેરે)

મસ્અલા (૧૧) : મજનુન (પાગલ) અથવા ઠાકિર (દા.ત. વહાળીયે ઝમાના વિગેરે)ને મોકલ્યો તો હજી અદા ન થઈ કેમ કે તે તેના પાત્ર નથી. (દુરેં મુખતાર)

મસ્અલા (૧૨) : એ શખ્સોએ એક જ માણસને હજીને બદલ માટે મોકલ્યો. તેણે એક હજીમાં બંને તરફથી “લખ્મૈક” કહ્યું તો બંનેમાંથી કોઈના તરફથી હજી ન થઈ બદકે તે હજી કરનારની હજી થઈ. અને બંનેને તાવાન આપે અને હવે જો ઈચ્છે કે બંનેમાંથી એક માટે કરી દે તો પણ કરી શકતો નથી અને જો એકની તરફથી “લખ્મૈક” કહ્યું પરંતુ નક્કી ન ક્યું કે કોના તરફથી તો જો એમજ અસ્પષ્ટ રાખ્યું તો પણ કોઈની હજી થઈ નહીં અને જો પાછળથી અર્થાત હજીની ક્રીયાઓ અદા કરવાથી પહેલા નિયુક્ત કરી લીધું તો જેના માટે નિયુક્ત ક્યું તેની હજી થઈ ગઈ અને જો અહેરામ ખાંધતી વખતે કાંઈ કહ્યું નહીં કે કોની તરફથી છે, ન નિશ્ચિત ન અનિશ્ચિત તો પણ એજ બંને સુરતો છે.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૩) : માં-બાપ બંને તરફથી હજી કરી તો તેને અખત્યાર છે કે, તે હજીને બાપ માટે અથવા માં માટે કરી દે અને તેનો હજી ફરજ અદા થશે અર્થાત જ્યારે કે આ બંનેએ તેને હુકમ ન ક્યું અને જો હજીનો હુકમ આપ્યો હોય તો તેમાં પણ એજ અહેકામ છે જે ઉપર મજકુર થયાં, અને જો વગર કહે પોતાની મેળે એ શખ્સો તરફથી નિફલ હજીનો અહેરામ ખાંધ્યો તો અખત્યાર છે

જેના માટે ઈચ્છે કરી દે, પરંતુ તેનાથી તેની ફરજ અદા થશે નહીં, જ્યારે કે તે અજનબી (અપરિચિત) છે. એવીજ રીતે સવાબ પહોંચાડવાનો પણ અપત્યાર છે બદકે સવાબ તો બંનેને પહોંચાડી શકે છે.

(આલમગીરી, રદદુલમુહતાર)

મસ્અલા (૧૪) હજી ફરજ થઈ ગયા પછી કોઈ શખ્સ ગાંડો થઈ ગયો તો તેની તરફથી હજીને બદલ કરાવી શકાય છે.

(રદદુલમુહતાર)

મસ્અલા (૧૫) : કોઈએ કેવળ હજી અથવા ઉમરહ માટે કહ્યું હતું પરંતુ તેણે બંનેનો અહેરામ બાંધ્યો. ભલે બંને તેના તરફથી ક્યાં અથવા એક તેની તરફથી બીજા પોતાની તરફથી અથવા કોઈ બીજા તરફથી, દરેક હાલતમાં તેનો હજી અદા થયો નહીં. તાવાન આપવો પડશે.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૬) : કોઈએ હજી માટે કહ્યું હતું તેણે ઉમરહનો અહેરામ બાંધ્યો, પછી મક્કા મોઅઝમાથી હજીનો, તો પણ તેની વિરુદ્ધતા થઈ માટે તાવાન આપે,

(આલમગીરી, રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૧૭) : કોઈએ હજી માટે કહ્યું હતું. તેણે હજી ક્યાં પછી ઉમરો ક્યાં અથવા ઉમરહ માટે કહ્યું હતું, તેણે ઉમરો કરી હજી કરી, તો તેમાં વિરુદ્ધતા થઈ નહીં. તેનો હજી અથવા ઉમરો અદા થઈ ગયો, પરંતુ પોતાના હજી અથવા ઉમરહ માટે જે અર્થ ક્યું ખુદ તેના માથે છે. મોકલનાર પર નથી અને જો ઉદ્દુ ક્યું

અર્થાત જે તેણે કહ્યું તેને બાદમાં ક્યું તો વિરુદ્ધતા થઈ ગઈ. તેનો હજી અથવા ઉમરહ અદા થયો નહીં. તાવાન આપે.

(આલમગીરી, રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૧૮) : એક શખ્સે તેને હજી માટે કહ્યું. બીજાએ ઉમરહ માટે કહ્યું, પરંતુ તે બંનેએ લેગા કરવાનો હુકમ આપ્યો ન હતો. તેણે બંનેને લેગા કરી દીધા તો બંનેનો માલ પાછો આપે. અને જો એમ કહી દીધું હતું કે લેગા કરી લેજો તો બંને થઈ ગયું. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૯) : અફઝલ એ છે કે, જેને હજીને બદલ માટે મોકલવામાં આવે તે હજી કરીને પાછો આવે અને આવવા-જવાનો અર્થ મોકલનાર પર છે. અને જો ત્યાં જ રહી ગયો તો પણ બંને છે.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૦) : હજી પછી કાફલાના ઈન્તેઝારમાં જેટલા દિવસ થોભવું પડે તે દિવસોનો અર્થ મોકલનારના માથે છે અને તેનાથી વધારે રોકાવું હોય તો ખુદ તેના માથે છે, પરંતુ જ્યારે ત્યાંથી નિકળ્યો તો પાછા ફરવાનો અર્થ મોકલનારના માથે છે અને જો મક્કા મોઅઝમામાં બિલકુલ (સર્વથા) રહેવાનો ઈરાદો કરી દીધો તો હવે પાછા આવવાનો અર્થ પણ મોકલનારના માથે નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૧) : જેને હજી માટે મોકલ્યો તે પોતાના કોઈ કામમાં મશગુલ થઈ ગયો અને હજી ફેલ થઈ ગઈ તો તાવાન લાઝિમ છે, પછી જો બીજા વર્ષે તેણે પોતાના માલથી હજી કરી દીધી તો

કાફી થઈ ગયું અને જો 'વકુફે અરફા' થી પહેલા પત્ની સાથે સંભોગ કર્યો તો પણ એજ હુકમ છે અને તેણે પોતાના માલથી આવતા વર્ષે હજી તથા ઉમરહુ કરવો પડશે અને જો વકુફ પછી સંભોગ કર્યો તો હજી થઈ ગઈ, અને તેના પર પોતાના માલથી દમ આપવું લાજિમ છે અને જો ગેરઅખત્યારી આક્રમમાં થસ્ત થઈ ગયો તો જે કાંઈ પહેલાં અર્થ થઈ ગયું છે તેનો તાવાન નથી, પરંતુ પાછા આવવામાં હવે પોતાનો માલ ખરચ કરે.

(દુરે મુખ્તાર, આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૨) : નિકટનો માર્ગ છોડીને દૂરના રસ્તાથી ગયો કે ખરચ વધારે થયો. જો તે રસ્તેથી હાજીએ જાય છે તો તેનો તેને અખત્યાર છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૨૩) : ખીમારી અથવા દુશ્મનના કારણે હજી કરી શક્યો નહીં અથવા કેઈ ખીજા પ્રકારે સુહસિર થયો તો તેના કારણે જે દમ લાજિમ થયો તે તેના માથે છે કે જેની તરફથી ગયો. અને બાકીના દરેક પ્રકારના દમ તેના માથે છે. દા.ત. સીવેહુ કપડું પહેલું અથવા પુશ્તુ લગાવી અથવા અહેરામ વગર મીકાતથી આગળ વધ્યો અથવા શિકાર કર્યો અથવા મોકલનારની ઈજાતથી કિરાન તથા તમતુઅ કર્યો.

(દુરે મુખ્તાર)

મસ્અલા (૨૪) : જેના પર હજી ફરજ હોય યા કબા અથવા મન્નતની હજી. તેના માથે હોય અને મુત્યુનો સમય નિકટ આવી ગયો, તો વાજિબ છે કે વસીયત કરી જાય.

(મનાસિક)

મસ્અલા (૨૫) : જેના પર હજી ફરજ છે અને તેણે ન અદા કરી ન વસીયત કરી તો બિલ્દજ માઅ (સર્વાનુમતે) ગુનેહગાર છે. જો વારસદારો તેના તરફથી હજીને બદલ કરાવવા ઈચ્છે તો કરાવી શકે છે. ઈન્શાઅલ્લાહ આશા છે કે, અદા થઈ જાય અને જો વસીયત કરી ગયો તો ત્રીજા ભાગના માલથી કરાવવામાં આવે જોકે તેણે વસિયતમાં ત્રીજા ભાગની કેદ ન લગાવી. દા.ત. એમ કહીને મૃત્યુ પામ્યો કે મારા તરફથી હજીને બદલ કરાવવામાં આવે.

(આલમગીરી વિગેરે)

મસ્અલા (૨૬) : ત્રીજા ભાગના માલની માત્રા એટલી છે કે, વતનથી હજીના ખર્ચા માટે કાફી છે તો વતનથી જ માણસ મોકલવામાં આવે, નહીં તો મીકાતની બહાર જવાથી પણ તે ત્રીજા ભાગથી મોકલી શકાય. એવીજ રીતે જો વસિયતમાં કેઈ રકમ નિયુક્ત કરી દીધી હોય તો તે રકમમાં જો ત્યાંથી મોકલી શકાય છે તો મોકલવામાં આવે, નહીં તો જ્યાંથી થઈ શકે. અને જો તે તૃત્યાંશ અથવા તે નિશ્ચિત રકમ મીકાત બહાર ક્યાંયથી પણ કાફી નથી તો વસિયત ખાતલ છે. (આલમગીરી, દુરે મુખ્તાર, રદ્દુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૨૭) : કેઈ શખ્સ હજી માટે નીકળ્યો અને રસ્તામાં અથવા મક્કા મોઅજ્જમામાં વુકુફે અરફાથી પહેલાં તેનો ઈન્તેકાલ થઈ ગયો તો જો એજ વર્ષે તેના પર હજી ફરજ થઈ હતી તો વસિયત વાજિબ નથી અને જો વુકુફ પછી ઈન્તેકાલ થયો તો હજી થઈ ગયો, પછી જો તવાફ

ફરજ બાકી છે અને વસિયત કરી ગયો કે, તેની હજી પૂરી કરી દેવામાં આવે. તો તેની તરફથી “બદલ”ની કુરબાની કરી દેવામાં આવે. (રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૨૮) : રસ્તામાં ઇન્તેકાલ થયો અને હજીને બદલની વસિયત કરી ગયો તો જો કોઈ રકમ અથવા સ્થળ નિશ્ચિત કરી દીધું છે તો તેના કહેવા અનુસાર કરવામાં આવે. જોકે તેના માલનો તૃત્યાંશ એટલો હતો કે તેના વતનથી મોકલી શકાતો હોય અને તેણે વતનથી મોકલવાની વસિયત કરી અથવા તે રકમ એટલી બતાવી કે તેમાં વતનથી જઈ શકાતું નથી તો શુનેહગાર થયો અને નિશ્ચિત ન ક્યું તો વતનથી મોકલવામાં આવે.

(ફરે મુખતાર, રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૨૯) : વસીએ અર્થાત જેને કહેવામાં આવ્યું કે તું મારા તરફથી હજી અદા કરાવી દેજે, જેર સ્થાનથી મોકલ્યો અને તૃત્યાંશ એટલું હતું કે વતનથી મોકલી શકાતો હતો તો આ હજી મૈયત તરફથી ન થઈ બદલે વસી તરફથી થઈ. માટે મૈયત તરફથી આ શખ્સ ફરીથી પોતાના માલથી હજી કરાવે. પરંતુ જ્યારે કે તે સ્થળ જ્યાંથી મોકલ્યો છે વતનથી નિકટ હોય કે ત્યાં જઈને રાત થવાથી પહેલાં આવી શકતો હોય તો હજી થઈ જશે. (આલમગીરી, રહદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૩૦) : માલ એટલા પ્રમાણમાં નથી કે વતનથી મોકલવામાં આવે તો જ્યાંથી શક્ય હોય મોકલે, પછી જો હજી પછી કાંઈ બચી રહ્યું. જેનાથી બપર પડી

કે અહીંયાથી મોકલી શકાતો હતો તો “વસી” પર તેનું તાવાન છે. માટે ફરીથી હજીને બદલ ત્યાંથી કરાવે, જ્યાંથી થઈ શકતું હતું, પરંતુ જ્યારે કે બહુ ઓછી માત્રા વધી, ઠા. ત. લાથુ વિગેરે.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૩૧) : જો તેના માટે વતન ન હોય તો જ્યાં ઇન્તેકાલ થયો ત્યાંથી હજી માટે મોકલવામાં આવે અને જો અનેક વતન હોય તો તેમનામાં જે સ્થળ મક્કા મોઅબમાંથી અધિક નિકટ હોય ત્યાંથી મોકલવામાં આવે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૩૨) : જો કહેવામાં આવ્યું કે તૃત્યાંશ માલથી એક હજી કરાવી દેજો તો એક હજી કરાવી દે અને કેટલીક હજીનેની વસિયત કરી અને એકથી વધુ નથી થઈ શકતી તો એક હજી કરાવી દે તેના પછી જે વધે વારસદાર લઈ લે અને જો એ વસિયત કરી કે મારા માલના તૃત્યાંશથી હજી કરાવવામાં આવે અથવા કેટલાએ હજી કરાવવામાં આવે અને કેટલાએ થઈ શકે છે તો જેટલા થઈ શકે છે કરાવી લે. હવે જો કાંઈ વધી રહ્યું કે જેનાથી વતનથી મોકલી શકાતો નથી તો જ્યાંથી થઈ શકે કરાવી લે. અને કેટલીએ હજીની સુરતમાં અખત્યાર છે કે સઘળા એકજ વર્ષમાં થાય અથવા કેટલાએ વર્ષોમાં અને બહેતર અવલ છે. એવીજ રીતે જો એમ વસિયત કરી કે મારા માલના તૃત્યાંશ લાગમાંથી દરેક વર્ષે એક હજી કરાવવામાં આવે તો તેમાં પણ અખત્યાર છે કે સૌ એક સાથે થાય અથવા દરેક વર્ષે એક અને જો એમ

કહ્યું કે મારા માલમાંથી હજીર રૂપિયાથી હજી કરાવવામાં આવે તો તેમાં જેટલા હજી થઈ શકે કરાવી દેવામાં આવે.

(આલમગીરી, રદદુલમુહતાર)

મસ્અલા (૩૩) : જો વસીને એમ કહ્યું કે કોઈને માલ આપીને મારા તરફથી હજી કરાવી દે જો તો વસી પોતે તેની તરફથી હજીને બદલ કરી શકતો નથી અને જો એમ કહ્યું મારી તરફથી હજીને બદલ કરાવી દેવામાં આવે તો વસી પોતે પણ કરી શકે છે અને જો વસી વારિસ પણ છે અથવા વસીએ વારિસને માલ આપી દીધા કે તે વારિસ હજીને બદલ કરે તો હવે બાકીના વારસદારો જો બાલિગ હોય અને તેમની ઈજાજતથી થાય તો હજીને બદલ થઈ શકે છે, નહીં તો થઈ શકતી નથી.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૩૪) : હજીની વસિયત કરી હતી. તેના ઈન્તેકાલ પછી હજીનો ખર્ચ કાઢવા પછી વારસદારોએ માલ વહેંચી લીધો, પછી તે માલ જે હજી માટે કાઢ્યો હતો નષ્ટ થઈ ગયો તો હવે જે બાકી છે તેના તૃત્યાંશથી હજીનો ખર્ચ કાઢે પછી નષ્ટ થઈ જાય તો બાકીના તૃત્યાંશથી, ત્યાં સુધી કે માલ ખતમ થઈ જાય અને તે માલ વસીની પાસે નષ્ટ થયો હોય અથવા તેની પાસેથી કે જેને હજી માટે મોકલવા ઈચ્છે છે તો બનેનો એક હુકમ છે.

(મનાસિક)

મસ્અલા (૩૫) : જેને હજી કરવા માટે મોકલ્યો, વફૂફેઅરફાથી પહેલા તેના ઈન્તેકાલ થઈ ગયો અથવા માલ ચોરાઈ

ગયો પછી જે માલ બાકી રહી ગયો તેના તૃત્યાંશથી ફરીથી વતનથી હજી કરવા માટે કોઈને મોકલવામાં આવે અને જો એટલા માલથી વતનમાંથી મોકલી શકાતો નથી તો જ્યાંથી થઈ શકે મોકલે. અને જો બીજો શખ્સ પણ મૃત્યુ પામ્યો અથવા ફરીથી માલ ચોરાઈ ગયો તો હવે જે કોઈ માલ છે તેના તૃત્યાંશથી મોકલવામાં આવે અને એક પછી બીજો એમજ કરતા રહો ત્યાં સુધી કે માલનું તૃત્યાંશ તેના યોગ્ય ન રહે કે તેનાથી હજી થઈ શકે તો વસિયત બાતલ થઈ ગઈ અને જો વફૂફેઅરફા પછી મૃત્યુ પામ્યો તો વસિયત પૂરી થઈ ગઈ.

મસ્અલા (૩૬) : જેને હજીને બદલ માટે મોકલ્યો હતો તે વફૂફે કરીને તવાફુ ક્યાં વગર પાછો આવ્યો તો મૈયિતની હજી થઈ ગઈ પરંતુ તેણે ઔરતની પાસે જવું હલાલ નથી, તેને હુકમ છે કે પોતાના ખર્ચે પાછો જાય અને જે કાર્યો બાકી છે. અદા કરે. (આલમગીરી વિગેરે)

મસ્અલા (૩૭) : વસીએ કોઈને આ વર્ષ માટે હજીને બદલ માટે મુકરર કર્યો અને ખર્ચ પણ આપી દીધો પરંતુ તે આ વર્ષે ગયો નહીં, બીજા વર્ષે જઈને હજી અદા કરી તો હજી થઈ ગઈ, તેના પર તાવાન નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૩૮) : જેને હજી માટે મોકલ્યો તે મક્કા મેઅજ્જમા જઈને બીમાર થઈ ગયો અને સઘળો માલ ખર્ચ થઈ ગયો તો વસીના માથે પાછા ફરવા માટે ખર્ચ મોકલવું લાજિમ નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૩૯) : જેને હજી માટે

નિયુક્ત ઠરવામાં આવ્યો તે બીમાર થઈ ગયો તો તેને અખત્યાર નથી કે બીજાને મોકલી દે. હા, જો મોકલનારે તેને અનુમતિ આપી દીધી હોય તો બીજાને મોકલી શકે છે, માટે મોકલતી વખતે આ અનુમતિ આપી દેવી જોઈએ. (આલમગીરી, હુરૈં સુખતાર)

મસ્અલા (૪૦) : જો તેને એક કહી લીધું કે ખર્ચ ખલાસ થઈ જાય તો કરજ લઈ લેજો અને તેનું અદા કરવું મારા માથે છે તો જઈએ છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૪૧) : એહરામ પછી રસ્તામાં માલ ચોરાઈ ગયો. તેણે પોતાની પાસેથી ખર્ચ કરી હજી કરી અને પાછો આવ્યો તો કાઢીના હુકમ વગર મોકલનાર પાસેથી વસુલ કરી શકતો નથી. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૪૨) : મરનારે એ વસિયત કરી કે ફલાણો શખ્સ મારા તરફથી હજી કરે અને તે શખ્સ મરી ગયો તો કેઈ બીજાને મોકલી દો પરંતુ બ્યારે કે નક્કી કરી લીધું હોય કે એજ કરે બીજાને નહીં તો મજબૂરી છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૪૩) : એક શખ્સે પોતાના તરફથી હજીને બદલ માટે ખર્ચ આપીને કોઈને મોકલ્યો, તે પછી તેનો ઈન્તેકાલ થઈ ગયો અને હજીની વસિયત ન કરી તો વારસદાર તે શખ્સ પાસેથી માલ પાછો લઈ શકે છે. જલ્લે એહરામ ખાંધી લીધો હોય. (હુરૈં સુખતાર)

મસ્અલા (૪૪) : મુસારિકે હજી (હજી ખર્ચ)થી મુરાદ તે ચીજ છે જેની હજીના સફરમાં જરૂર પડે છે. દા. ત.

ખાણું, પાણી, રસ્તામાં પહેરવાના કપડાં, એહરામના કપડાં, સવારીનું ભાડું, મકાનનું ભાડું, મશક, ખાવા-પીવાના વાસણ, ખાળવા તથા માથામાં નાખવાનું તેલ કપડાં ધોવા માટે સાબુ, પહેરો દેનારાનો પગાર, હજીમતનો ખર્ચો, સારાંશ કે જે ચીજોની જરૂર પડે છે તેના મધ્યમખર્ચો, નકુજુલ ખર્ચી થાય ન બહુ કમી અને તેને એ અધિકાર નથી કે આ માલમાંથી ખેરાત કરે અથવા ફકીરોને ખાણું ખવડાવે અથવા ખાતીવેળા બીજાઓને પણ ખવડાવે. હા, જો મોકલનારે આ કામોની ઈજાજત આપી દીધી હોય તો કરી શકે છે. (લખાબ)

મસ્અલા (૪૫) : જેને હજી માટે મોકલ્યો છે, જો તે પોતાનું કામ પોતાની મેળે કરતો હતો અને હવે ખાદિમથી કામ લીધું તો તેનો ખર્ચ તેના પોતાના માથે છે અને જો પોતે કરતો ન હતો તો મોકલનારના માથે છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૪૬) : હજીથી પાછા ફર્યા પછી જે કાંઈ વધ્યું હોય પાછું આપી દે. તેને રાખી લેવું જઈએ નથી. જલ્લે તે કેટલીયે થોડીક ચીજ હોય. ત્યાં સુધી કે ભાયામાંથી જે કાંઈ વધ્યું તે કપડાં અને વાસણ વિગેરે. સારાંશ કે સઘળો સામાન પાછો આપી દે બદલે જે શરત કરી લીધી હોય કે જે વધશે તે પાછું આપીશ નહીં તો પણ આ શરત ખાતલ છે. પરંતુ જે સુરતોમાંથી (૧) એ કે મોકલનાર તેને વફીલ બનાવી દે કે જે વધે તેને પોતાને તોહબા (દાન) કરી દેજો અને કબ્જે કરી લેજો (૨) એ કે જે મરણ પથારીએ હોય

તો તેનો વસિયત કરી દે જે વધે તેની મેં તને વસિયત કરી અને જે એમ વસિયત કરી કે વસીને કહી દીધું કે જે વધે તે તેના માટે છે જે મોકલવામાં આવે અથવા જેને ઈચ્છે આપી દે તો આ વસિયત બાતલ છે, વારસનો હક થઈ જશે અને પાછી આપવી પડશે. (ફરેં મુજ્તાર,

રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૪૭) : એવી વસિયત કરી કે એક હજીર ફલાણીને આપવામાં આવે અને એક હજીર મિસ્કીનોને અને એક હજીરથી હજી કરાવવામાં આવે અને તરકાનું તૃયાંશ કુલ જે હજીર છે તો જે હજીરમાં સરખા ત્રણ ભાગ કરવામાં આવે એક ભાગ તો તેને આપો કે જેના માટે કહ્યું અને હજી તથા મિસ્કીનોના બંને ભાગ મેળવીને જેટલાથી હજી થઈ શકે હજી કરાવવામાં આવે અને જે કાંઈ વધે મિસ્કીનોને આપવામાં આવે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૪૮) : ઝકાત તથા હજી બીજા કોઈને આપવાની વસિયત કરી તો તૃયાંશના ત્રણ ભાગ કરે અને ઝકાત તથા હજીમાં જેને તેણે પહેલાં કહ્યું તેને પહેલાં કરો, તેનાથી જે વધે બીજામાં ખરચ કરો, ફરજ અને મનનતની વસિયત કરી તો ફરજ અગ્રીમ છે અને નિફલ તથા નઝરમાં નઝર પહેલા છે અને સૌ ફરજ અથવા નિફલ અથવા વાજિબ છે તો અગ્રિમ તે છે જેને તેણે પહેલાં કહ્યું. (રદદુલમુહતાર)

હદીનું બ્યાન

અલ્લાહ ફરમાવે છે (અર્થ) અને જે

અલ્લાહની નિશાનીઓની તઅગ્રીમ કરે તો તે દિલોની પરહેજગારી પૈકી છે, તમારા માટે ચોપાયામાં એક મુકરર હદ સુધી ફાયદો છે. પછી તેમનું પહેાંચવું છે તે આઝાદ ઘર સુધી અને દરેક ઉમ્મત માટે અમોએ એક કુરબાની મુકરર કરી કે, અલ્લાહનું નામ ઝિક કરે તે જેજબાન ચોપાયો પર જે તેણે તેમને આપ્યા, અને ફરમાવે છે (અર્થ) અને કુરબાનીના ઉંટ, ગાય અમોએ તમારા માટે અલ્લાહની નિશાનીઓ પૈકી ક્યાં તમારા માટે તેમનામાં લલાઈ છે તો તેમના પર અલ્લાહનું નામ લો. એક પગ બાંધેલ, ત્રણ પગોથી ઉભેલ, પછી જ્યારે તેમના ફરવટ પાસેથી પડી જાય તો તેમનામાંથી પોતે ખાધુ અને સંતોષ કરવાવાળાઓ અને સીખ માંગવાવાળાઓને ખવડાવે, આવી રીતે અમોએ તેમને તમારા કાબુમાં કરી દીધા કે તમે અહેસાન માનો, અલ્લાહને હરગિઝ ન તેમનું માંસ પહેાંચે છે ન તેમનું લોહી. હા, તેના સુધી તમારી પરહેજગારી પાંચે છે. એવીજ રીતે તેમને તમારા કાબુમાં કરી દીધા કે તમે અલ્લાહની મોટાઈ બોલો તેના પર કે તેણે તમને હિદાયત આપી, અને ખુશખબરી પહેાંચાડી દો નેકી કરવાવાળાઓને.

હદીસ (૧) : સહીહૈનમાં ઉમ્મુલ મોમિનીન હઝરત આઈશા સિદ્દિકા રહીયલ્લા હા અન્હાથી રિવાયત છે. તેઓ કહે છે : મેં નખી સહીદલાહો અલયહે વસહીમની કુરબાનીઓના હાર પોતાના હાથોએ બનાવ્યા. પછી હુજુરે તેમના ગળાઓમાં નાંખ્યા અને તેમના કોહાન (ઢંકા) ચીયાં અને હરમ તરફ રવાના કરી.

હાદીસ (૨) : સહીહ મુસ્લિમ શરીફમાં હઝરત જબિર રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે કે, રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે દસમી ઝિલહિજ્જહના દિવસે હઝરત આઈશા સિદીકા રહીયલ્લાહો અન્હા તરફથી એક ગાય ઝુખ્હ કરી અને બીજી રિવાયતમાં છે કે, અઝવાળે મુતહહરત (પુનિત પત્નીઓ) તરફથી હજ્જમાં ગાય ઝુખ્હ કરી.

હાદીસ (૩) : સહીહ મુસ્લિમ શરીફમાં હઝરત જબિર રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે. કહે છે કે, મેં નખીએ કરીમ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમેને ફરમાવતા સાંભળ્યા કે, જ્યારે તું મજ્જુર થઈ જાય તો હુદીપર પરિચિતની સાથે સાથે સવાર થા, જ્યાં સુધી બીજી સવારી ન મળે.

હાદીસ (૪) : સહીહ મુસ્લિમમાં હઝરત ઈબને અબ્બાસ રહીયલ્લાહો અન્હોમાથી મરવી છે કે, રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે સોળ ઉંટ એક શખ્સની સાથે હરમ માટે મોકલ્યા. તેમણે અઝા કરી તેઓ પૈકી કોઈ થાકી જાય તો શું કરે. આપે ફરમાવ્યું તેને નહર (ઝુખ્હ) કરી દેજો અને લોહીથી તેના પગ રંગી દેજો અને પાસા પર તેનો છાપો લગાવી દેજો અને તેમાંથી તમે અને તમારા સાથીઓ પૈકી કોઈ ખાય નહીં.

હાદીસ (૫) : સહીહૈનમાં હઝરત અલી રહીયલ્લાહો અન્હોથી મરવી છે- કહે છે મને રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે પોતાના કુરબાનીના જાનવરો પર

નિયુક્ત કર્યો અને મને હુકમ આપ્યો કે માંસ અને ચામડાં અને જૂલ તસદ્દુક (સદકો) કરી દો અને કસાઈને તેમાંથી કાંઈ આપો નહીં. ફરમાવ્યું કે, અમે તેને અમારી પાસેથી આપીશું.

હાદીસ (૬) : અબૂહાઉદ અબ્દુલ્લાહ બિન કરત રહીયલ્લાહો અન્હોથી રાવી કે પાંચ અથવા છ ઉંટ હુજુરની ખિદમતમાં કુરબાની માટે રબુ કરવામાં આવ્યા, તે સઘળા હુજુરની નિકટ થવા લાગ્યા કેનાથી શરૂઆત કરે (અર્થાત હરેકની એ ઈચ્છા હતી કે પ્રથમ મને ઝુખ્હ કરે) અથવા એટલા માટે કે પ્રથમ જેને ઈચ્છે ઝુખ્હ કરે પછી જ્યારે તેમની ફરવટો જમીનથી લાગી ગઈ તો ફરમાવ્યું : જેની ઈચ્છા હોય તેમાંથી ટુકડો લઈ લે.

મસ્અલા (૧) : હુદી તે જાનવરને કહે કહે છે જે કુરબાની માટે હરમ તરફ લઈ જવામાં આવે, આ ત્રણ પ્રકારના જાનવર છે (૧) બકરી, તેમાં ઘેટું અને હુંબો પણ પશુ શામેલ છે. (૨) ગાય, ભેંસ પણ તેમાં જ ગણાય છે. (૩) ઉંટ, હુદીને અદના દરજ્જે બકરી છે તો જો કોઈએ હરમ માટે કુરબાની મોકલવાની મનનત માની અને નિશ્ચિત ન ક્યું તો બકરી કાફી છે. (હરે મુખ્તાર, વિગેરે)

મસ્અલા (૨) : કુરબાનીની નિચ્ચતથી મોકલ્યું અથવા લઈ ગયો તો તે સ્પષ્ટ છે કે, કુરબાની છે અને જો બદનહના ગળામાં હાર નાખી હાંક્યું તો પણ હુદી છે. ભલે નિચ્ચત ન હોય, એટલા માટે કે

આવી રીતે કુરબાનીને જ લઈ જાય છે.

(રહદુલમુહતાર)

મસ્અલા (૩) : કુરબાનીના જાનવરમાં જે શરતો છે તે હુદીના જાનવરમાં પણ છે. દા.ત. ઉંટ પાંચ વર્ષનું, ગાય બે વર્ષની, બકરી એક વર્ષની, પરંતુ હુંબો-ઘે ટો છ મહીનાનો બે એક વર્ષવાળા જેવો હોય તો કુરબાની થઈ શકે છે. અને ઉંટ, ગાયમાં અહીંયા પણ સાત આદમીની શિરકત (ભાગીદારી) થઈ શકે છે.

(દુરે સુખતાર વિગેરે)

મસ્અલા : (૪) ઉંટ-ગાયના ગળામાં હાર નાખી દેવું મસનુન છે અને બકરીના ગળામાં હાર નાખવો સુન્નત નથી પરંતુ કેવળ શુકાના અર્થાત તમતો તથા કુર્બાન અને નિક્લ અને મન્નતની કુરબાનીમાં સુન્નત છે. અહસાર અને જુરમાનાના દમમાં ન નાખે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૫) : હુદી બે કિરાન અથવા તમતોઅની હોય તો તેમાંથી કાંઈ ખાઈ લેવું બહેતર છે. એવીજ રીતે બે નિક્લ હોય અને હરમમાં પહોંચી ગયું હોય અને બે હરમમાં ન પહોંચ્યું તો ખુદ ખાઈ શકતો નથી. ફકીરોની હક્ક છે અને આ ત્રણના સિવાય ખાઈ શકતો નથી અને જેને ખુદ ખાઈ શકે છે, માલદારને પણ ખવડાવી શકે છે, નહીં તો ખવડાવી શકતો નથી અને જેને ખાઈ શકતો નથી તેના આમડા વિગેરેથી પણ લાભ લઈ શકતા નથી. (દુરે સુખતાર)

મસ્અલા (૬) : તમતોઅ તથા કિરાનની કુરબાની દસમી તારીખથી પહેલા થઈ શકતી નથી અને દસમી પછી કરી તો થઈ

જશે પરંતુ દમ લાઝિમ છે કે, વિલંબ બાઈઝ નથી. અને આ બે સિવાયના માટે કોઈ દિવસ નિશ્ચિત નથી અને બહેતર દસમી છે. હરમની હદમાં હોવું સૌમાં જરૂરી છે. મિનાની વિશિષ્ટતા નથી, હા, દસમીએ હોય તો મિનામાં હોવું સુન્નત છે અને દસમી પછી મહ્લામાં મિન્નતના બદનહતું હરમમાં ઝુબ્હ થવું શરત નથી જ્યારે કે મિન્નતમાં હરમની શરત ન લગાવી. (દુરે સુખતાર, રહદુલમુહતાર, આલમગીરી)

મસ્અલા (૭) : હુદીનું માંસ હરમના મિસ્કીનોને આપવું બહેતર છે. તેની નકીલ અને ઝુલને ખૌરાત કરી દો અને કસાઈને તેના માંસમાંથી કાંઈ આપો નહી, હા, બે તેને સહકા તરીકે આપો તો વાંધો નથી. (દુરે સુખતાર વિગેરે)

મસ્અલા (૮) : હુદીના જાનવર પર વગર જરૂરતે સવાર થઈ શકતો નથી ન તેના પર સામાન લાદી શકે છે ભલે નિક્લ હોય અને જરૂરત સમયે સવાર થયો અથવા સામાન લાદ્યો અને તેના કારણે તેમાં કાંઈ નુકસાન આવ્યું તો તેટલું મોહતાબે પર તસદુક કરે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૯) : બે તે હુધવાળું જાનવર છે તો હુધ દોહી નહી અને આંચળ પર ઠંડુ પાણી છાંટી દેવામાં આવે કે હુધ બંધ થઈ જાય અને બે ઝુબ્હ કરવામાં વિલંબ હોય અને ન દોહવાથી નુકસાન થશે તો દોહીને હુધ ખૌરાત કરી દો અને બે ખુદ ખાઈ લીધું અથવા માલદારને આપી લીધું અથવા નબટ કરી નાખ્યું તો તેટલું જ હુધ અથવા તેની કીંમત મિસ્કીનો

પર તસદદુક કરે.

(આલમગીરી, રદદુલમુહતાર)

મસ્અલા (૧૦) : જો તે બચ્યું જણે તે બચ્યાને તસદદુક કરી દે અથવા તેને પણ તેની સાથે ઝુખ્હ કરી દે અને જો બચ્યાને વેચી નાંખ્યું અથવા હલાક કરી દીધું તો તેની કિંમત તસદદુક કરે અને તે કિંમતથી કુરબાનીતું જાનવર ખરીદી લીધું તો બહેતર છે. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૧) : ભુલથી તેણે બીજાના જાનવરને ઝુખ્હ કરી દીધું અને બીજાએ તેના જાનવરને તો ખંનેની કુરબાનીઓ થઈ ગઈ. (મનાસિક)

મસ્અલા (૧૨) : જો જાનવરને હુરમ-માં લઈ જઈ રહ્યો હતો રસ્તામાં મરવા લાગ્યું તો તેને ત્યાં જ ઝુખ્હ કરી નાખે અને લોહીથી તેનો હાર રંગી નાખે અને ઢેકા પર છાપ લગાવી દે કે જેથી તેને માલદાર લોકો ખાય નહીં, ફકીરો જ ખાય. પછી જો તે નિકલ હતું તો તેના બદલાતું બીજું જાનવર લઈ જવું વાજિબ છે અને જો તેનામાં કોઈ એવો એમ (ખોડ) આવી ગયો કે કુરબાનીના યોગ્ય ન રહ્યું તો તેનું જે ઈચ્છો કરો અને તેના બદલામાં બીજું જાનવર લઈ બચ બચારે કે વાજિબ હોય. (હુરેં મુખ્તાર વિગેરે)

મસ્અલા (૧૩) : જાનવર હુરમમાં પહોંચી ગયું અને ત્યાં મરવા લાગ્યું તો તેને ઝુખ્હ કરીને મિસ્કીનોને તસદદુક કરી દે અને પોતે ન ખાય, ભલે નિકલ હોય અને જો તેનામાં થોડુંક નુકસાન પેદા થયું

છે કે હજુ કુરબાનીના યોગ્ય છે તો કુરબાની કરે અને પોતે પણ ખાઈ શકે છે.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૧૪) : જાનવર ચોરાઈ ગયું તેના બદલે બીજું ખરીદ્યું અને તેને હાર નાખીને ચાલ્યો. પછી તે ચોરાએણું જાનવર મળી ગયું તો બહેતર એજ છે કે ખંનેની કુરબાની કરી દે અને જો પહેલાની કુરબાની કરી અને બીજાને વેચી નાંખ્યું તો એમ પણ થઈ શકે છે અને જો પાછલાને ઝુખ્હ ક્યું તો જો તેની કિંમત જેટલું જ હતું અથવા અધિકતું તો કાફી છે. અને ચોખી કિંમતનું હતું તો જેટલી કમી થઈ સદકો કરી દે. (આલમગીરી)

હજ્જની મન્નતનું ખ્યાન

હજ્જની મન્નત માની તો હજ્જ કરવું વાજિબ થઈ ગયું. કફીરો આપવાથી મુકત થશે નહિ. ભલે એમ કહ્યું કે અલ્લાહ માટે મારા પર હજ્જ છે અથવા કોઈ કામ થવા પર હજ્જની શરત કરી અને તે થઈ ગયું. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૧) : અહેરામ ખાંધવા અથવા કા'બા મોઅઝઝમા અથવા મક્કા મુકર્રમા જવાની મન્નત માની તો હજ્જ અથવા ઉમરા તેના પર વાજિબ છે અને એકતું નિશ્ચિત કરી લેવું તેના માથે છે.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૨) : પગપાળા હજ્જ કરવાની મન્નત માની તો વાજિબ છે કે ઘેરથી ફરજ તવાફ સુધી પગપાળા જ રહે.

અને પૂરો પ્રવાસ અથવા અધિકાંશ સવારી પર ક્યોં તો દમ આપે અને જો અકસર પચદલ રહ્યો અને થોડાક રુવારી પર તો એજ હિસાબથી બકરીની કીંમતનો જેટલો ભાગ તેના મુકાબિલમાં આવે ધૈરાત કરી દે. પચદલ ઉમરહની મત્તત માની તો માથું મુંડાવવા મુધી પચદલ રહે.

(દુરેં મુખ્તાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૩) : એક વર્ષમાં જેટલા હજીની મનનત માની સઘળાં વાજિબ થઈ ગયાં. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૪) : લોંડી (દાસી) ગુલામ, મુહરમ (અહેરામવાળા) ખરીદવું જઈજ છે અને ખરીદનારને અખત્યાર છે કે અહેરામ તોડાવી નાખે લલ્લે તેમણે પોતાના પ્રથમના માલિકની ઈજાઝતથી અહેરામ ખાધ્યો હોય અને અહેરામ તોડવા માટે કેવળ એમ કહી દેવું કાફી નથી કે અહેરામ તોડી નાખ્યો બરકે કોઈ એવું કામ કરવું જરૂરી છે જે અહેરામમાં મનાઅ હતું. દા.ત. દાંત, વાળ અથવા નખ કપાવવું અથવા ખૂશૂ લગાવવું. તેની જરૂરત નથી કે હજીના અફઆલ (ફૂત્ય) બનવી લાવી અહેરામ તોડે અને કુરબાની મોકલવું પણ જરૂરી નથી પરંતુ આઝાદી પછી કુરબાની, હજી તથા ઉમરો વાજિબ છે, જો હજીનો અહેરામ હતો અને ઉમરો જો ઉમરાહતું અહેરામ હતું. (દુરેં મુખ્તાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૫) : અફઝલ એ છે કે તે ખરીદેલ લોંડીનું અહેરામ સંભોગ સિવાયની કોઈ બીજી વસ્તુથી ખોલાવી દે અને

સંભોગથી પણ અહેરામ ખુટી જશે પરંતુ જ્યારે કે તેને એ ખબર ન હોય કે અહેરામથી છે અને સંભોગ કરી લીધો તો હજી ફાસિદ થઈ જશે.

(દુરેં મુખ્તાર, રદદુલ મુહતાર)

મસ્અલા (૬) : જો માલિકે અહેરામ ખોલાવી લીધા પછી તેણે ખાંધ્યો, પછી ખોલાવી લીધો. જો કેટલીક વખત આવી રીતે થયું પછી એજ વર્ષે અહેરામ ખાંધીને હજી કરી લીધો તો કાફી થઈ ગયો અને જો આવતા વર્ષે હજી કર્યો તો દરેક વખત અહેરામ ખોલાવાનો એક એક ઉમરો કરે.

(આલમગીરી)

મસ્અલા (૭) : અહેરામની હાલતમાં નિકાહ થઈ શકે છે. કોઈ અહેરામવાળી ઔરતથી નિકાહ કર્યો તો જો નિકાહનો અહેરામ છે તો ખોલાવી શકે છે અને ફરજનો છે તો બે સુરતો છે, જો ઔરતનો મહેરમ સાથે છે તો ખોલાવી શકતો નથી અને મહેરમ સાથમાં ન હોય તો ફરજનો અહેરામ પણ ખોલાવી શકે છે અને જો તેનું મહેરમ હોવું ખબર ન હોય અને જિમાઅ (સંભોગ) કરી લીધો તો હજી ફાસિદ થઈ ગઈ. (આલમગીરી)

મસ્અલા (૮) : મુસારખાતું બનાવવું નિકાહ હજીથી અફઝલ છે અને નિકાહ હજી સદકાથી અફઝલ છે અર્થાત જ્યારે કે તેની અધિક હાજત ન હોય, નહીં તો હાજતના સમયે સદકો હજી કરતા અફઝલ છે. અલલામા શામીએ અતિ શુદ્ધ હિકાયત આ બયાનમાં નકલ કરી કે, એક સાહબ હજીર અશરફીઓ લઈને હજી માટે જઈ

રહ્યા હતા. એક સૈયદાણી તશરીફ લાગ્યાં. અને પોતાની જરૂરત બહાર કરી. તેમણે સઘળી અશરફીઓ નહાર કરી દીધી (ભેટ આપી દીધી) અને પાછા આવ્યા. ત્યારે ત્યાંના લોકો હજીથી પાછા ફર્યા તો દરેક હાજી તેમને કહેવા લાગ્યો, અલ્લાહ તમારી હજી કબુલ કરે. તેમને આશ્ચર્ય થયું કે શું મામલો છે. હું તો હજી કરવા ગયો નથી. આ લોકો આવું કેમ કહે છે. સ્વાનમાં હજીર સલ્લાલ્લાહો અલયહે વસલ્લામની પવિત્ર ઝિયારતથી લાલાંવિત થયા. આપે ફરમાવ્યું : 'શું તને લોકોની વાતોથી આશ્ચર્ય થયો.' તેમણે વિનંતી કરી : 'હા, યા રસુલલ્લાહ.' આપે ફરમાવ્યું કે, 'તે' મારી અહલેખયત (સૈયદાણી સાહેબા)ની ખિદમત કરી તેના બદલામાં અલ્લાહે તારી સુરત (ચહેરા)નો એક ફરિશ્તો પૈદા કર્યો. જેણે તારા તરફથી હજી કરી. અને કિયામત સુધી હજી કરતો રહેશે.'

મસ્અલા (૯) : હજી સઘળા શુનાહોનો કફફારો છે અર્થાત ફરજોની તાખીર (વિલાંબ)નો જે શુનોહ તેના માથે છે તે ઈન્શાઅલ્લાહ નષ્ટ થઈ જશે. પાછા આવી અહા કરવામાં ફરી વાર કરી તો ફરી આ નવો શુનોહ થયો. (હરે' સુખતાર)

મસ્અલા (૧૦) : વુકૂફે અરફહ જુમ્આના દિવસે થયો તો બહુ સવાબ છે કે, આ બે ઈદોનો ઈજ્તેમાઅ (સંમેલન) છે અને તેને જ લોકો "હજી અકબર" કહે છે.

અલ્લાહુમ્મઝુકના ઝિયારતા હરમેકા વ હરમે નખીચેકા વ હખીબેકા બે

જાહેલિ ઈન્દકા વ સલ્લાલ્લાહો ત્યાલા અલૌહે વ અલા આલૌહિ વ અરુહાબેહિ વખનેહિ વહિઅબેહિ અજમઈન વલ્લમ્દો લિલ્લાહો રખીલઆલમીન.

ફઝાઈલે મદીના તરયેબહ

હદીસ (૧) : સહીહ મુસ્લિમ તથા તિરમિઝીમાં અબુ હુરૈરહ રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે કે રસુલુલ્લાહ સલ્લાલ્લાહો અલયહે વસલ્લામ ફરમાવ્યું કે મદીનાની તકલીફ તથા સખની પર મારી ઉમ્મતમાંથી જે કોઈ શખ્સ સખ્ર કરે કિયામતના દિવસે હું તેનો શફીઅ (શફાઅત કરનાર) થઈશ.

હદીસ (૨) તથા (૩) : મુસ્લિમમાં સઅહ રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે કે હુઝુરે ફરમાવ્યું- મદીના લોકો માટે બહેતર છે, જો તેઓ જાણતા, મદીનાને જે શખ્સ વિમુખતાની રીતે છોડશે (ત્યાગશે) અલ્લાહ તઆલા તેના બદલામાં તેને લાવશે જે તેનાથી બહેતર હશે અને મદીનાની તકલીફ તથા ફટ પર જે અહગ રહેશે કિયામતના દિવસે હું તેનો શફીઅ અથવા શાહીદ થઈશ. અને એક રિવાયતમાં છે, જે શખ્સ મદીનાવાળાઓ સાથે પુરાઈનો ઈરાદો કરશે અલ્લાહ તેને આગમાં એવી રીતે પીગળાવશે જેવું સીસુ અથવા એવી રીતે જેવી રીતે નમક (મીઠું) પાણીમાં ઓગળી જાય છે. તેના જેવું જ બજારે હજરત ઉમર રહીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત કર્યું છે.

હદીસ (૪) : સહીહૈનમાં સુફિયાન ઘિનઅબી ઝહીર રહીયલ્લાહો અન્હોથી મરવી છે, કહે છે મેં રસુલુલ્લાહ સલ્લાલ્લાહો

અલયહે વસલ્લમને ફરમાવતા સાંભળ્યા કે યમન ફતેહ થશે, તે સમયે કેટલાક લોકો દોડતા આવશે અને પોતાના ઘરવાળાઓ અને તેમને જે તેમની તાબેદારીમાં છે, લઈ જશે, જોકે મદીના તેમના માટે બહેતર છે જો નાણુતા. અને ઈરાક ફતેહ થશે, કેટલાક લોકો ઉતાવળ કરતા આવશે અને પોતાના ઘરવાળાઓ અને ફરમા બરદારોને લઈ જશે જોકે મદીના તેમના માટે બહેતર છે, જો તેઓ નાણુતા તો.

મસ્અલા (૫) : તિમરાની કબીરમાં અબી અસદ સાએદી રદીયલ્લાહો અન્હોથી રાવી, કહે છે કે અમે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમની સાથે હઝરત હમઝહ રદીયલ્લાહો અન્હોની કબર પર હાજર હતા. (તેમના કફન માટે કેવળ એક કામળી (ચાદર) હતી ન્યારે લોકો તેને ખેંચીને તેમનું મુખ ઢાંકતા તો કદમ ખુલી જતા અને કદમ પર નાખતા તો ચહેરા ઉઘડી જતો, રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમને ફરમાવ્યું આ કામળીથી મુખ ઢાંકી દો અને પગો પર આ ઘાસ નાખી દો. પછી હજૂરે પવિત્ર મસ્તક ઉંચું ક્યું, સહાબાઓને રહતા જોયા. આપે ફરમાવ્યું, લોકો પર એક જમાનો આવશે કે ફળરૂપ દેશો પ્રતિ ચાલ્યા જશે. ત્યાં લોજન અને લિખાસ અને સવારી તેમને મળશે. પછી ત્યાંથી પોતાના ઘરવાળાઓને લખી મોકલશે કે અમારી પાસે ચાલ્યા આવો કે તમે હિનઝની સુકી ધરતીમાં પડ્યા છો. જોકે મદીના તેમના માટે બહેતર છે. જો તેઓ નાણુતા તો.

હદીસ (૬ થી ૮) : તિરમિઝી, ઈબને

હબાન તથા બયહકી ઈબને ઉમર રદીયલ્લાહો અન્હોમાથી રિવાયત કરે છે કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમને ફરમાવ્યું-જેનાથી થઈ શકે કે મદીનામાં જ મરે કે જે શખ્સ મદીનામાં મરશે હું તેની શક્ષાઅત કરીશ.

હદીસ (૯) : સહીહ મુસ્લિમ વિગેરેમાં અબુ હુરૈરહ રદીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે કે લોકો ન્યારે શરૂ શરૂ ફળ જોતા રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમની ખિદમતમાં હાજર કરતા, હુજૂર તેને લઈને એમ કહેતા ઈલાહી તું અમારા માટે અમરા ખબુરોમાં બરકત આપ અને અમારા મદીનામાં બરકત કર અને અમારા સાઅ અને મુદ (એક પ્રકારના તોલમાપ)માં બરકત આપ. યા અલ્લાહ બેશક ઈબ્રાહીમ તારા બંદા અને તારા ખલીલ અને તારા નખી છે અને બેશક હું તારો બંદો અને તારો નખી છું. તેમણે મક્કા માટે તારાથી દુઆ કરી અને હું મદીના માટે તારાથી દુઆ કરું છું, તેના જેવું જ જેની દુઆ મક્કા માટે તેમણે કરી અને એટલી જ અને (અર્થાત મદીનાની બરકત મક્કાથી બમણી થાય) પછી જે નાનું બાળક આવતું તેને ખોલાવી તે ખબુરો આપી દેતા.

હદીસ (૧૦ થી ૧૩) : સહીહ મુસ્લિમ માં ઉમ્મુલમોમેનીન સિદીકા રદીયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમને ફરમાવ્યું- યા અલ્લાહ તું મદીનાને અમારું મહેબુબ (પ્રિય) બનાવી દે જેવું અમને મક્કા મહેબુબ છે બદકે તેનાથી અધિક અને તેની આબોહવાને અમારા માટે દુરસ્ત કરી દે

અને તેના સાઅ તથા મુદમાં ખરકત આપ અને અહીંયાની ખુખાર (તાવ)ને પરિવર્તન કરીને જહક્રહમાં મોકલી છે. (આ હુઆ તે સમયે કરી હતી જ્યારે હિજરત કરીને મદીનામાં તશરીફ લાવ્યા અને અહીંયાની આખોહવા સહાબાએ કિરામને અતુકુળ ન થઈ કે અગાઉ અહીંયા વખાઈ ખીમારીએ અધિકતાથી થતી.) આ વિષય કે હુજુરે મદીના તથ્યેખહ માટે હુઆ કરી કે મક્કાથી ખમણી અહીંયા ખરકતો થાય, મૌલાઅલી તથા અબૂ સર્હદ તથા અનસ રદીયલ્લાહો અનહુમથી રિવાયત છે.

મદીનાવાળાઓ સાથે ખુરાઈ કરવાનો અંખમ

હદીસ (૧૪) : સહીહ ખુખારી તથા મુસ્લિમમાં સઅદ રદીયલ્લાહો અનહોથી રિવાયત છે કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવે છે - જે શખસ મદીનાવાળાઓ સાથે ફરેખ કરશે એવો ઓગળી જશે જેવું મીકું પાણીમાં ઓગળી જાય છે.

હદીસ (૧૫) : ઈબને હખખાન પોતાની સહીહમાં જખિર રદીયલ્લાહો અનહોથી રિવાયત કરે છે કે, રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું - જે મદીનાવાળાઓને ડરાવશે અલ્લાહ તેને ડરમાં નાખશે.

હદીસ (૧૬-૧૭) : તિખરાની ઉખાદહ ખિન સામિત રદીયલ્લાહો અનહોથી રિવાયત કરે છે કે, રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે

વસલ્લમે ફરમાવ્યું - યા અલ્લાહ જે મદીનાવાળાઓ પર ખુદ્મ કરે અને તેમને ડરાવે તો તેને ખૌફ (લય)માં અસ્ત કર અને તેના પર અલ્લાહ અને ફરિશતાઓ અને સઘળા આદમીઓની લઅનત અને તેનું ન ફરજ કખુલ કરવામાં આવે ન નિફલ, તેના જેવું જ નિસાઈ તથા તિખરાનીએ સાઈખખિન ખલ્લાદ રદીયલ્લાહો અનહોથી રિવાયત ક્યું.

હદીસ (૧૮) : તિખરાની કખીરમાં અખુલ્લાહ ખિન ઉમર રદીયલ્લાહો અનહો-માંથી રાવી કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું : જે મદીનાવાળાઓને ઈજા આપશે અલ્લાહ તેને ઈજા આપશે અને તેના પર અલ્લાહ અને ફરિશતાઓ અને તમામ આદમીઓની લઅનત અને તેના ન ફરજ કખુલ કરવામાં આવે ન નિફલ.

હદીસ (૧૯) : સહીદૈનમાં અખુ હુરૈરહ રદીયલ્લાહો અનહોથી રિવાયત છે કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું : મને એક એવી વસ્તી પ્રતિ (હિજરત)નો હુકમ થયો જે તમામ વસ્તીઓને ખાઈ જશે (સૌ પર ગાલિખ આવશે) લોકો તેને યસરખ કહે છે. (હિજરતથી પહેલા લોકો યસરખ કહેતા હતા પરંતુ હવે આ નામથી પોકારવું જઈએ નથી કે હદીસમાં તેની મનાઈ આવી, કેટલાક શાયરો પોતાના અશઆરમાં મદીના તથ્યખહને યસરખ લખે છે તેમને આનાથી વિરકિત લાખિમ છે અને એવા શએર (પંકિત)ને પઢે તો તે શખ્દની જગ્યાએ

તથ્યબહ પઠે કે આ નામ હુજુરે રાખ્યું છે બલકે સહીહ મુરિલમમાં છે કે, અલલાહ તઆલાએ મદીનાનું નામ તાબહ રાખ્યું છે.) અને તે મદીના છે, લોકોને એવી રીતે પાક તથા સાફ કરશે જેવું લઠ્ઠી લોખંડના મેલ (કાટ)ને કરે છે.

હદીસ (૨૦) : સહીહયનમાં તેમનાથી રિવાયત છે કે રસુલુલલાહ સલલલલાહો અલયહે વસલલમે ફરમાવ્યું- મદીનાના માર્ગો પર ફરિશ્તા (પેહરો આપે છે) તેમાં ન દબ્બલ આવે ન તાઉન આવે.

હદીસ (૨૧) : સહીહયનમાં અનસ રદીયલલાહો અન્હોથી રિવાયત છે કે રસુલુલલાહ સલલલલાહો અલયહે વસલલમે ફરમાવ્યું કે મદીના સિવાય કોઈ શહેર એવું નથી કે ત્યાં દબ્બલ ન આવે, મદીના નો કોઈ રસ્તો એવો નથી જેના પર ફરિશ્તાઓ કતાર બાંધી પેહરો ન આપતા હોય, દબ્બલ (મદીનાની નિકટ) ખારી જમીનમાં આવીને ઉતરશે. તે સમયે મદીનામાં ત્રણ ધરતીકંપ થશે. જેનાથી દરેક કાફિર તથા મુનાફિક અહીંયાથી નિકળી દબ્બલ પાસે ચાલ્યો જશે.

મદીના તરયેબહની હાજરી

અલલાહ અઝઝવ જલલ ફરમાવે છે- અર્થ : જે લોકો પોતાના જીવો પર જુલમ કરે અને તમારા હુજુર (સમક્ષ) હાજર થઈને અલલાહથી મગફિરત તલબ કરે અને રસૂલ પણ તેમના માટે ઈસ્તિગફાર કરે તો અલલાહને તૌબા કબૂલ કરનાર, રહુમ કરનાર પામશે.

હદીસ (૧) : દારકુતની તથા બયહકી વિગેરે અખુલલાહ બિન ઉમર રદીયલલાહો અન્હોમાંથી રિવાયત કરે છે કે રસુલુલલાહ સલલલલાહો અલયહે વસલલમે ફરમાવ્યું - જે મારી કબ્રની જિયારત કરે તેના માટે મારી શક્રાઅત વાજિબ છે.

હદીસ (૨) : તિપ્રાની કબીરમાં તેમનાથી જ રાવી કે રસુલુલલાહ સલલલલાહો અલયહે વસલલમે ફરમાવ્યું : જે શખ્સ મારી જિયારત માટે આવે, સિવાય મારી જિયારતના ખીજ કોઈ હાજત માટે ન આવ્યો તો મારા પર હક્ક છે કે ક્રિયામતના દિવસે તેનો શક્રીઅ બનું.

હદીસ (૩) : દારકુતની તથા તિપ્રાની તેમનાથી જ રાવી કે રસુલુલલાહ સલલલલાહો અલયહે વસલલમે ફરમાવ્યું : જેણે હબ્બ કરી મારી વક્ત પછી મારી કબ્રની જિયારત કરી તો એવું છે જેવું મારી હયાતમાં જિયારતથી લાભાંવિત થયો.

હદીસ (૪) : બયહકીએ હાતિબ રદીયલલાહો અન્હોથી રિવાયત કરી કે, રસુલુલલાહ સલલલલાહો અલયહે વસલલમે ફરમાવ્યું : જેણે મારી વક્ત પછી મારી જિયારત કરી તો જાણે તેણે મારી જિંદગીમાં જિયારત કરી અને જે હરમૈનમાં મરશે ક્રિયાતમના દિવસે અમનવાળાઓમાં ઉઠશે.

હદીસ (૫) : બયહકી હઝરત ઉમર રદીયલલાહો અન્હોથી રાવી કે રસુલુલલાહ સલલલલાહો અલયહે વસલલમે ફરમાવતા સાંભળ્યા. જે શખ્સ મારી જિયારત કરશે ક્રિયામતના દિવસે હું તેનો શક્રીઅ અથવા શાહીદ હોઈશ અને જે શખ્સ

હરમયનમાં મરશે અલ્લાહતઆલા તેને ક્રિયામતના દિવસે અમનવાળાઓમાં ઉઠાવશે.

હદીસ (૬) : ઈબ્નેઅદી કામિલમાં તેમનાથી જ રાવી કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહુ વસલ્લમે ફરમાયું : જેણે હજ્જ કરી અને મારી જિયારત ન કરી તેણે મારા પર જફા કરી.

(૧) જિયારતે અકદસ વાજિબના કરીબ છે. કેટલાક લોકો દોસ્ત બનીને બાત બાતની વાતોથી ડરાવે છે. માર્ગમાં ખતરા છે, ત્યાં બીમારી છે, આ છે, તે છે. ખબરદાર કોઈની વાત સાંભળી નહીં અને હરગિઝ મહેરૂમીને ઠાધ લઈને ન પડે, જીવ એક દિવસ જરૂર જવાનો છે. એનાથી શું બહેતર કે તેમની રાહમાં જીવ બચ અને અનુભવ છે કે જે શખ્સ તેમનું દામન ધામી લે છે તેને પોતાના સાયામાં આરામથી લઈ બચ છે, કોઈ ખટકો નથી રહેતો. હમકો તો અપને સાયા મેં

આરામ હી સે લાએ હીલે બહાને વાલોં કે

યે રાહ ડર કી હય.

(૨) હાજેરીમાં ખાલિસ જિયારતે અકદસની નિયત કરો. ત્યાં સુધી કે ઈમામ ઈબ્ને અહ્દામ ફરમાવે છે કે- આ વખતે મસ્જિદ શરીફની નિયત પણ શરીફ ન કરે.

(૩) જે ફરજ હજ્જ છે તો હજ્જ કરીને મહીના તથ્યેબહ હાજર થાય. હા, જે મહીના તથ્યેબહ રસ્તામાં હોય તો જિયારત વગર હજ્જ માટે જવું સખત

બ શ. ૨૦

મહેરૂમી તથા કઠોર હૃદયતા છે અને આ હાજરીને હજ્જ સ્વીકરણ તથા દીની-દુન્યવી સદલાગ્ય માટે જરીયો તથા વસીલો ઠેરવે અને નિકલ હજ્જ હોય તો અખત્યાર છે કે પહેલા હજ્જથી પાક સાફ થઈને મહેરૂમના દરબારમાં હાજર થાય અથવા સરકારમાં પહેલા હાજરી આપીને હજ્જની મકબુલીયત તથા નૂરાનિયત માટે વસીલો કરે, સારાંશકે જે પહેલા અખત્યાર કરે તેને અખત્યાર છે પરંતુ નિયત ખૈરદરકાર છે કે ઈન્નમલ આ'માલો બિન્નીયાતે વલેકુલ્લે અમરીમ મા નવા. (આ'માલનો મહાર નિયત પર છે અને દરેક માટે તે છે જે તેણે નિયત કરી.)

(૪) માર્ગલર દુરૂદના ઝિક શરીફમાં ડુબી બચ અને જેટલા પ્રમાણમાં મહીના નિકટ આવતું બચ શૈક-ઝૈક અધિક થતો બચ

(૫) જ્યારે હરમે મહીના આબે બહેતર એ છે કે પગપાળા થઈ બવ, રડતા, મસ્તક ઝુકાવી, આંખો નીચી કરેલ દુરૂદશરીફની અધિકતા કરો અને શક્ય હોય તો નગ્ન પગોએ ચાલો બડકે,

હરમકી ઝમીં ઓર કદમ રખકે ચલના અરે સરકા મૌકા હય એ બને વાલે.

જ્યારે કુબ્બએ અન્વર પર નજર પડે દુરૂદોસલામની ખુબ કસરત (અધિકતા) કરો.

(૬) જ્યારે પવિત્ર શહેર સુધી પહોંચો જલાલ તથા જમાલ મહેરૂમ સલ્લલ્લાહો અલયહુ વસલ્લમના તસ-વુર (ધ્યાન)માં લીન થઈ બવ અને શહેરના દરવાજામાં

દાખલ થતી વેળા પ્રથમ જમણે પગ મુકે અને આ પઠે.

બિસ્મીલાહે માશાઅલાહો લાકુવ્વતા ઈલાહિલાહે રબ્બે અદ્બિલ્લી મુહમ્મલ સિદ્દિકિવ્વ અખ્દીજ્જની મુખ્દરજ સિદ્દકિન અલાહુર્રમક્રેતહ્હલી અખ્વાબા રહમતેકા વરઝુકેની મિન ઝિયારતે રસૂલેકા સલ્લલ્લાહો આલા અલયહે વ સલ્લમ મા રઝકત અવલિયાએકા વ અહલ તાઅતેકા વન્કીઝલી મિનન્નારે વઝ્કીરલી વરહમ્ની યા ખૈરા મસ્હલિન.

તરબુમો : અલ્લાહના નામથી શરૂ કરું છું જે અલ્લાહે ચાહું નેકીની તાકાત નથી પરંતુ અલ્લાહથી, અય રખ્ખ ! સ્વચાર્થ સાથે મને દાખલ કર અને સ્વચાર્થ સાથે બહાર લઈ જા, ઈલાહી તુ પોતાની રહમતના દરવાજા મારા માટે ખોલી દે અને પોતાના રસૂલ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમની ઝિયારતથી મને તે નસીબ કર જે પોતાના ઔલિયા અને ફરમાં બરહાર બંદાઓ માટે તે નસીબ કયું અને મને જહન્નમથી નજાત આપ અને મને બખ્શી દે અને મારા પર રહમકર, અય બહેતર સવાલ કરવામાં આવેલ.

(૭) મસ્જિદની હાજરીથી પહેલા તમામ જરૂરીઆતોથી જેનો લગાવ દિલ ભટકવાના કારણે રૂપ હોય, બહુ જ જલ્દી ફારેગ થાય. તેમના સિવાય કોઈ બેકાર વાતમાં મશગુલ ન થાય તુરન્ત વુઝૂ તથા મિસ્વાક કરો અને શુસ્લ કરવું બહેતર છે. સફેદ પાકીઝા કપડાં પહેરો અને નવા હોય તો બહેતર છે,

સુરમો અને પુરખુ લગાવો અને મુફક અફઝલ છે.

(૮) હવે તત્કાળ આસ્તાનએ અકદસ તરફ અતિશય પુશૂઅ અને પુઝૂઅ (વિનમ્રતા તથા આબિઝી)થી ધ્યાનિત થાવ, રડવું ન આવે તો રડવા જેવું મોહું બનાવો અને દિલને રડવા માટે મજબૂર કરો અને પોતાના પાપણુ હૃદયથી રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ પ્રત્યે વિનંતી કરો.

(૯) જ્યારે મસ્જિદના દરવાજા પર હાજર થાવ તો સલાતો સલામ અઝ્ઝી કરીને થોડું થોભો, બાણે સરકારથી હાજરીની ઈબ્જત માંગતા હોવ. બિસ્મિલ્લાહ કહીને સીધો (જમણો) પગ પહેલાં મુકીને સર્વાંગ અદબ થઈને દાખલ થાવ.

(૧૦) તે સમયે જે અદબ તથા તઅઝીમ ફરજ છે, દરેક મુસલમાનનું દિલ બાણે છે. આંખો, કાન, જીભ, હાથ-પગ, દિલ સૌ ગૈર (પારકા)ના જ્યાલથી પાક કરો. પવિત્ર મસ્જિદના નક્શોનિગાર (વેલખુટા) ન દેખો.

(૧૧) જો કોઈ એવા શખ્સ સામે જેનાથી સલામ કલામ જરૂરી હોય તો જ્યાં સુધી બને કતરાઈ જાવ, નહીં તો જહન્નત કરતાં અધિક આગળ ન વધો, તે છતાં દિલ સરકારની તરફ હોય.

(૧૨) હરગિઝ હરગિઝ પવિત્ર મસ્જિદમાં કોઈ શખ્સ જોરથી ના નિકળે.

(૧૩) યકીન બાણો કે હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ સાચી, વાસ્તવિક, દુનિયાવી શારિરીક હયાતથી એવા જ જીવંત છે જેવા વફાત શરીરથી પહેલા હતા,

તેમની અને સઘળાં અંગિયા અલયહિ-
મુસ્સલામની મોત કેવળ ખુદાના વાયદાની
પુઘિટ માટે એક ક્ષણ માટે હતી, તેમનો
ઈન્તેકાલ કેવળ અવામની નઝરેથી છુપાઈ
જવું છે, ઈમામ મોહમ્મદ ઈબને હાજ-
મક્કી મદખલમાં અને ઈમામ એહમદ
કસ્તલાની મવાહિબ લદુનિયામાં અને દીનના
ઈમામો ફરમાવે છે :

તરજુમો : હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહો
અલયહે વસલ્લમની હયાત તથા વફાતમાં
તે વાતમાં કોઈ તફાવત નથી કે તેઓ
પોતાની ઉન્મતને જોઈ રહ્યા છે અને તેમની
હાલતો, તેમની નિયતો, તેમના ઈરાદાઓ
તેમના દિલોના ખ્યાલોને ઓળખે છે અને
આ સઘળું હુઝૂર પર એવું રોશન છે જેમાં
સર્વથા શુભતા નથી. ઈમામ મોહમ્મદ
ઈબને ઈલ્હામ નરકના શિષ્ય ઈમામ રહમતુ-
લ્લાહ અને અલી કારી મક્કી તેની શરહ
મરલક મશકસ્તમાં ફરમાવે છે :—

તરજુમો : બેશક રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લા-
હો અલયહે વસલ્લમ તારી હાજરી અને
તારા ઉલા થવા અને તારા સલામ બદકે
તારા તમામ કૃત્યો તથા અહેવાલ તથા
ફૂચતથા મુકામથી જાણકાર છે.

(૧૪) હવે જો નમાઝની જમાઅત ઉભી
થઈ ગઈ હોય તો (સુન્ની ઈમામ હોય
તો) શરીફ થઈ જવ કે તેમાં તહીયતુલ
મસ્જિદ પણ અદા થઈ જશે, નહીં તો જો
શોકનો ગલબો મોહતલ આપે અને કરાહતને
સમય ન હોય તો બે રકઅત તહીયતુલ
મસ્જિદ તથા પવિત્ર દરખારની હાજરીના

શુકાનામાં કેવળ કુલ યા અને કુલહોવલ્લાહથી
બહુ હલકી પરંતુ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો
અલયહે વસલ્લમની સુન્નતની રિઆયત
સાથે નમાઝ પઠવાની જગ્યા જ્યાં હવે
મસ્જિદે કરીમના મધ્યમાં મહેરાબ બની છે
અને ત્યાં જગ્યા ન મળે તો જ્યાં સુધી
બની શકે તેની નિકટ અદા કરો. પછી
શુકના સિજદામાં પડી દુઆ કરો કે ઈલાહી
તારા હખીબ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમનો
અદબ અને તેમનો તથા પોતાની
કુખુલીયત નસીબ કર. આમીન.

(૧૫) હવે અદબના અતિરેકમાં ડુબેલ,
ગરદન ઝુકાવેલ, આંખો નીચી કરેલ, કંપતા-
ધુજતા, શુનાહોના પશ્ચાતાપથી પરસેવો
પરસેવો થતાં હુઝૂર સલ્લલ્લાહો અલયહે
વસલ્લમની ક્ષમા તથા કૃપાની ઉમ્મીદ રાખતા
હુઝૂરે વાલાની પાંચતી અર્થાત પશ્ચિમ તરફથી
મવાજહ શરીફ (શિરાણા)માં હાજર થઈને
હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમના
મઝારે અન્વરમાં જ્યાં કિબ્લા રૂખ જલ્વા
ફરમાં છે, તે દિશાએથી હાજર થશે તો
હુઝૂરની નિગાહે બેકશપનાહ તમારી તરફ
હશે અને આ વાત તમારા માટે બંને
જહાંનમાં કાફી છે. વલહમ્દુલિલ્લાહ.

(૧૬) હવે અદબ, હૈખત, ખૌફ તથા
ઉમ્મીદની પરાકાષ્ઠા સાથે કન્દિલની નીચે તે
ચાંદીની ખીલીના સામે જે પવિત્ર હુજરાની
દક્ષિણી દીવાલમાં અહરએ અન્વરની સામે
લાગેલ છે. ઓછામાં ઓછા ચાર હાથના
અંતરેથી કિબ્લાને પીઠ અને મઝારે
અન્વર તરફ સુખ કરીને નમાઝની જેમ
હાથ ખાંધીને ઉભા રહો. હુખાબ તથા

શરેહ લુખાબ તથા ઈખતેયાર શરેહ સુખતાર તથા ફતાવા આલમગીરી વિગેરે પ્રમાણિત કિતાબોમાં આ અદબતું સ્પષ્ટિકરણ ફરમાવ્યું : “હુઝુરની સમક્ષ એવી રીતે ઉભા રહે જેમ નમાઝમાં ઉભો રહે છે.” આ ઈબારત આલમગીરી તથા ઈખતેયારની છે અને લુખાબમાં ફરમાવ્યું : “હાથ ખાંધીને જમણો હાથ ડાબા હાથ પર મુકીને ઉભો રહે.”

(૧૭) ખબરદાર બળી શરીફનો બોસો આપવા હાથ લગાવવાથી બચો કે, તે અદબની વિરુદ્ધ છે. બદકે ચાર હાથના અંતરથી અધિક નિકટ ન જાવ. આ તેમની રહેમત શું ઓછી છે કે તમને પોતાના હુઝુર (સમક્ષ) બોલાવ્યા, પોતાના પવિત્ર મવાજહમાં જગ્યા આપી. તેમની કૃપાળુ દૃષ્ટિ જોકે દરેક જગ્યાએ તમારા પ્રતિ હતી, હવે વિશેષતા અને આ નિકટતાના દરજ્જાની સાથે છે.

(૧૮) અલાહસ્તૌલિલ્લાહ ! હવે દિલની જેમ તમારું મુખ પણ આ પાક બળી પ્રતિ થઈ ગયું જે અલ્લાહ અઝવજલના અઝીમુશ શાન મહેબૂબ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમની આરામગાહ છે, બહુ અદબ તથા વકાર સાથે ખિન્નસ્વર તથા દર્દી લયથી ચહેરે તથા શર્મનાક દિલ તથા ચાક-ચાક-જિગર, મધ્યમસ્વરથી, ન ખુલ્લંદ તથા સખત (કે તેમના હુઝુર અવાઝ ખુલ્લંદ કરવાથી આમાલ અધારત થઈ જાય છે.) ન બહુ નરમ તથા નિમન (કે સુન્નતની વિરુદ્ધ છે) જોકે તે તમારા દિલોના ખતરાઓ સુદાંથી બંધુકાર છે. જેવું કે હમણાં ઈમામોના

વિવરણથી વર્ણન થયું) મુજરો તથા તસ્લીમ બબવી લાવો અને અઝ્ કરો :—

અસ્સલામો અલયકો અય્યુહન્નબ્થીયું વ રહમતુલ્લાહિ વ ખરકાતુહુ. અસ્સલામુ અલયકો યા રસૂલલ્લાહિ. અસ્સલામુ અલયકો, યા ખયરા ખલિકલ્લાહિ, અસ્સલામુ અલયકો યા શફીઉલ મુઝનેબીન. અસ્સલામુ અલયકો વ અલા આલિકો વ અસ્હાબિકો વ ઉમ્મતિકો અજમદીન !!

તરજુમો : અય નબી આપ પર સલામ અને અલ્લાહની રહમત અને ખરકતો, અય અલ્લાહના રસૂલ આપ પર સલામ, અય અલ્લાહની તમામ મખલુકથી બહેતર આપ પર સલામ. અય શુનેહજારોની શક્ષાઅત કરવાવાળા આપ પર સલામ. અને આપની આલ તથા અસ્હાબ પર અને આપની તમામ ઉમ્મત પર સલામ.

(૧૯) જ્યાં સુધી શક્ય હોય અને જીલ સાથ આપે અને મલાલ તથા આજસ ન હોય તો સલાતો સલામની કસરત (અધિકતા) કરો. હુઝુરથી પોતાના માં ખાપ, પીર, ઉસ્તાદ, ઓલાદ, રનેહીઓ, મિત્રો અને સઘળા મુસલમાનો માટે શક્ષાઅત માંગો વારંવાર અઝ્ કરો—

“અસ્અલુકેશ શક્ષાઅતા યા રસૂલલ્લાહ”

(અર્થ) : (યા રસૂલલ્લાહ હું હુઝુરથી શક્ષાઅત માંગુ છું)

(૨૦) પછી જો કોઈએ અઝ્-સલામની વસિયત કરી હોય તો બબવી લાવો.

શરવન તેનો હુકમ છે. અને આ ફકીર
ઝલીલ તે સુસલમાનોને જે આ રિસાલા
(કિતાબ)ને વાંચે વસીયત કરે છે કે જ્યારે
તેમને બારગાહની હાજરી નસીબ થાય ફકીર
(લેખક તથા અનુવાદકોની જિંદગીમાં અથવા
મૃત્યુ પછી એાછામાં એાછું ત્રણ વખત
મવાજહ શરીફમાં જરૂર આ શબ્દો અર્જ
કરીને શુનેહગારો પર અહેસાન કરે. અલ્લાહ
તેમને ખાને જહાનમાં જઝાએ ખૌર બખ્શો.
-આમીન). (સાથે સાથે આ કિતાબના
શુજરાતી અનુવાદકો માટે પણ અર્જ કરે.)
-અનુવાદકો

અસ્સલામો વસ્સલામો અલેકા યા
રસૂલલ્લાહિ વ અલ્લા અલેકા વઝુરિયાતો
ફી કુદ્દે આનિવ્ય લહઝતિન અદદ કુદ્દે
ઝર્તિન અદદ અદદ મરતિન મિન
અખીદેકા અમજદઅલી વમુતારજેમીન
યસ્અલોકશશાફાઅતા ફરફઅ લાહુ વલિ-
દમુસ્લેમીન

તરજુમો : યા રસૂલલ્લાહ હુઝુર અને
હુઝુરની આલ અને સૌ સંબંધવાળાઓ
પર, દરેક પણ અને દરેક લહેજામાં દરેક
દરેક રજકણની ગણતરી પર દસ દસ લાખ
ફરહો સલામ હુઝુર નાહકીર શુલામ અમજદ
અલી (અને અનુવાદકો નાચીઝ : કમફીન
પીરઝાદા તથા ડાસુભાઈ પહોંચીયા) તરફથી
તેઓ હુઝુરથી શકાઅત માંગે છે, હુઝુર તેમની
અને તમામ સુસલમાનોની શકાઅત કરે.

(૨૧) પછી પોતાના જમણા હાથ એટલે
પૂર્વ તરફ એક હાથ જેટલું હઠીને હઝરત
સિદ્દીકે અકબર રદીયલ્લીહો અન્હોના ચહેરએ

અનવરની સામે ઉભા રહીને અર્જ કરો.

અસ્સલામુ અલયકા યા ખલીફતેહ
રસૂલલ્લિલ્લાહિ, અસ્સલામુ અલયકા યા
વઝીર રસૂલલ્લિલ્લાહિ, અસ્સલામુ અલયકા
યા સાહિબે રસૂલલ્લિલ્લાહિ ફીલ ગારે વ
રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ.

તરજુમો : અય ખલીફએ રસૂલલ્લાહ
આપ પર સલામ, અય રસૂલલ્લાહના વઝીર
આપ પર સલામ, અય ગારે શોરમાં
રસૂલલ્લાહના રફીક આપ પર સલામ, અને
અલ્લાહની રહમત અને બરકતો.

(૨૨) પછી એટલું જ વધુ હઠીને
હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ રદીયલ્લાહો
અન્હોની ફખર ઉભા રહીને અર્જ કરો-

અસ્સલામો અલયકા યા અમીરલ
મોમિનીન, અસ્સલામો અલયકા યા
મુતમિલ અરબકીન, અસ્સલામો અલયકા
યા ઈઝઝલ ઈસ્લામ તલા મુસ્લેમીન વ
રહમતુલ્લાહિ વ બરકાતુહ.

તરજુમો : અય અમીરલ મોમીનીન
આપ પર સલામ, અય આલીસની સંખ્યા
પુરી કરવાવાળા આપ પર સલામ, અય
ઈસ્લામ તથા સુસલમાનોની ઈઝઝત આપ
પર સલામ અને અલ્લાહની રહમત અને
બરકતો.

(૨૩) પછી એક વેંત જેટલું પશ્ચિમ
તરફ હઠો અને હઝરત સિદ્દીકે અકબર
તથા ફારૂકે આઝમની વચ્ચે ઉભા રહીને
અર્જ કરો :—

અસ્સલામો અલેકામા યા ખલીફતૌ

રસૂલિલલાહ, અસ્સલામો અલયકોમા યા વઝીરૈ રસૂલિલલાહે અસ્સલામો યા ફેજૈ રસૂલિલલાહે વ ખરકાતોહુ અસ્સલામોકોમશફાઅતા હન્દ રસૂલિલલાહે સદલલલાહો ત્યાલા અલયહે વ અલો-કોમા વ ખારક વ સદલમા.

તરજુમો : અય રસુલુલ્લીહના પહેલુમાં આરામ કરવાવાળાઓ આપ ખંને પર સલામ અને અલલાહની રહમત અને ખરકતો. આપ ખંને હજરતોથી સવાલ કરૂં છું કે રસુલુલ્લીહ સદલલલાહો અલય હે વસલ્લીમના હુજુર અમારી સિક્કારશ (ભલામણ) કરજો. અલલાહ ત્યાલા તેમના પર અને આપ ખંને પર દુરૂદ તથા ખરકત તથા સલામ નાઝિલ કરે.

(૨૪) આ સૌ હાજરીઓ ઈબ્નખત (સ્વીકૃતિ)ના પ્રસંગ રૂપ છે. દુઆમાં કેશીશ કરો. જમેઅ દુઆ કરો દુરૂદ પર સંતોષ ખહેતર છે અને ઈચ્છો તો આ દુઆ પઢો :

“અલ્લાહુમ્મ હન્ની અશહેદોકા વ ઉશહેદો રસુલકા વ અયા ખકરિન વ ઉમર વ ઉશહેદુલમલાએકતનાએલીના અલા હાએહિ રૌદતિલ્કરીમતીઆકેદીન અલૌહા હન્ની અશહેદો અન લાઇલાહ અન્ત વહદકા લા શરીકા લકા ફૂફીરલી વમ્નુન અલૌય ખિલ્લી ખનન્ત અલા અવલિયાએકા ફેઝ્ઝકલમન્નાનુલ્ગકુરૂ ર્હીમ. રખના આતેના ફીદ્દુન્યા હસનતંવ ફીલઆખેરતે હસનતંવ કેના અઝા ખન્નારૈ.

તરજુમો : અય અલલાહ હું તને તારા રસૂલ અને અબુખક તથા ઉમરને અને તારા ફરિશ્તાઓને જે આ રોઝા પર નાઝિલ તથા એતેકાફમાં છે તે સૌને ગવાહ કરૂં છું કે હું ગવાહી આપુ છું કે તારા સિવાય કોઈ મઅખૂદ (પુબ્ધ) નથી, તુ એકલો છે. તારો કોઈ શરીક (ભાગીદાર) નથી અને મોહમ્મદ સદલલલાહો અલયહે વસલ્લમ તારા ખંદા અને રસૂલ છે, અય અલલાહ, હું પોતાના ગુનાહ તથા અપરાધનો સ્વીકાર કરૂં છું, તુ મારી મગફરત કર અને મારા પર તે અહેસાન કર જે તે પોતાના ઔલિયા પર કયો, ખેશક તુ અહેસાન કરનાર, ખખશનાર મહેરબાન છે.

(૨૫) પછી પવિત્ર મિરખરની નિકટ દુઆ માંગો.

(૨૬) પછી જન્નતની ક્યારીમાં (અર્થાત જે જગ્યા મિરખર તથા પવિત્ર હુજરાની વચ્ચે છે. (તેને હદીસમાં જન્નતની ક્યારી કહી છે.) આવીને બે રકઅત નિક્લ (મકરૂહ સમય સિવાય) પઢીને દુઆ કરો.

(૨૭) એવીજ રીતે મસ્જિદ શરીફના દરેક થાંભલા પાસે નમાઝ પઢો, દુઆ માંગો, કે ખરકતના કારણ રૂપ છે. ખાસ કરીને કેટલાકમાં ખાસ વિશિષ્ટતા છે.

(૨૮) જ્યાં સુધી મદીના તથેખહની હાજરી નસીખ થાય એક થાસ પણ ખેકાર ન જવા દો, જરૂરત સિવાય ખહુધા સમય મસ્જિદ શરીફમાં તહારત સાથે હાજર રહો. નમાઝ, તિલાવત તથા દુરૂદમાં સમય પસાર કરો. દુનિયાની વાત કોઈ મસ્જિદમાં ન થવી જોઈએ, ન કે અહીંયા.

(૨૯) હું મેશા દરેક મસ્જિદમાં જતી-વેળા એ'તેકાફની નિયત કરી લો. (એ'તેકાફનો અર્થ છે મસ્જિદમાં ઈરાદા-પૂર્વક નિયત કરીને થોભવું, એટલાં માટે કે ઝિક્રે ઈલાહી કરીશ) અહીંયા તમને યાદ દેવડાવું છું કે દરવાઝાથી આગળ વધતાં જ આ લખેલું મળશે. નવયતુ સુન્નતલ એ'તેકાફ (મેં સુન્નત એ'તેકાફની નિયત કરી)

(૩૦) મદીના તથેબહમાં રોઝો નસીબ થાય તો શું કહેવું, ખાસ કરીને ગરમીમાં, કે તેના પર શઆફતનો વાયદો છે.

(૩૧) અહીંયા દરેક નેકી એકની પચાસ હજાર લખવામાં આવે છે. માટે ઈબાદતમાં અધિક કેશીશ કરો, ખાવા-પીવાની કમી જરૂર કરો અને જ્યાં સુધી ધર્મ શકે તસદદુક (સદકો) કરો. ખાસ કરીને અહીંયા-વાળાઓ પર, ખાસ કરીને આ ઝમાનામાં અકસર જરૂરત મંદ છે.

(૩૨) અહીંયા અને હતીમે કા'બામાં ઓછામાં ઓછો એક એક કુર્આન ખતમ કરી લો.

(૩૩) રોઝએ અન્વર પર નજર (દૃષ્ટિ-પાત) પણ ઈબાદત છે. જેવું કા'બા મોઅઝમા અથવા કુર્આન મજીદને જેવું. તો અદબ સાથે તેની અધિકતા કરો અને દુરુદો સલામ અઝ' કરો.

(૩૪) પંજગાના અથવા ઓછામાં ઓછું સવાર-સાંજ મવાજહ શરીફમાં સલામ અઝ' કરવા માટે હાજર થાવ.

(૩૫) શહેરમાં અથવા શહેરથી બહાર

જ્યાંથી પણ શુ'બદ મુબારક પર નજર પડે તુરત જ હાથ ખાંધીને તે ખાબુએ મુખ કરીને સલાતો સલામ અઝ' કરો. તેવું ક્યાં સિવાય હરગિજ પસાર ન થાવ કે તે અદબની ખિલાફ (વિરુદ્ધ) છે.

(૩૬) જમાઅતનો ત્યાગ ઉઝર વગર દરેક જગ્યાએ શુનોહ છે અને કેટલીએ વખત થાય તો સખ્ત હરામ તથા કખીરો શુનોહ અને અહીંયા તો શુનાહ ઉપરાંત કેવી સખ્ત મહેરૂમી છે. અલ્લાહ બચાવે. સહીહ હદીસમાં છે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમ ફરમાવે છે : મારી મસ્જિદમાં જેની ચાલીસ નમાઝો ફેાત ન થાય તેના માટે દોઝખ તથા નિકાક-થી આઝાદીઓ લખવામાં આવે.

(૩૭) શક્ય હોય ત્યાં સુધી કેશીશ કરો કે મસ્જિદે અન્વલ અર્થાત હુઝુરે અકદસ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમના ઝમાનામાં જેટલી હતી તેમાં નમાઝ પઢો અને તેની માત્રા (૧૦૦) હાથ લાંબી અને ૧૦૦ હાથ પહોળી છે. જોકે પાછળથી જે કાંઈ વધારો થયો છે તેમાં નમાઝ પઢવું પણ મસ્જિદે નખવીમાં જ પઢવું છે.

(૩૮) પવિત્ર કબ્ર શરીફને હરગિઝ પીઠ ન કરો અને શક્ય હોય ત્યાં સુધી નમાઝમાં પણ એવી જગ્યાએ ન ઉભા રહો કે પીઠ કરવી પડે.

(૩૯) રોઝએ અન્વરનો ન તવાફ કરો ન સિજદો, ન એટલા ઝુકવું કે રૂકૂઅની ખરાખર થાય, રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમની તઅઝીમ તેમની ઈતાઅતમાં છે.

બકીઅ વાળાઓની ઝિયારત

(૪૦) જન્નતુલ બકીઅની ઝિયારત સુન્નત છે. રોજએ અફઠસની ઝિયારત કરીને ત્યાં જાય, ખાસ કરીને જુમ્આના દિવસે. આ ક્ષસ્તાનમાં લગલગ દસ હજાર સહાબાએ ફિરામ રહીયલાહો અન્હુમ દફન થયેલા છે અને તાએઈન, તએતાએઈન, ઔલિયા, ઉલમા તથા સુહુલા વિગેરેની તો ગણત્રી જ નથી. અહીંયા બ્યારે હાજર થાવ દફન થએલા તમામ મુસલમાનોની ઝિયારતનો પ્રથમ કસદ-ઈરાદો કરો અને આ પઢો :

“અસ્સલામા અલૈકુમ દારા કૌમિમ-મુમેનીના અન્તુમ લના અલકુન વ ઈન્ના ઈન્શાઅલ્લાહો તઆલા એકુમ લાહેકુન અલ્લાહુમ્મફીર લેઅહલિલબકીદગરકદે અલ્લાહુમ્મફીર લનાવલહુમ.”

તરજુમો : તમારા પર સલામ અય કોમે મોમેનીના ધરવાળાઓ તમે અમારા પેશવા છે અને અમે ઈન્શાઅલ્લાહ તમારાથી મળવાના છીએ. અય અલ્લાહ બકીઅ વાળાઓની મર્ગફરત કર. અય અલ્લાહ અમને અને તેમને બક્ષી દે.

અને જો બીજું કંઈ વધુ પઢવા ઈચ્છે તો આ પઢો :

અલ્લાહુમ્મફીર લના વ લે વાલેદૈના વ લે ઉસ્તાદૈના વ લે કખવાનેના વ લે અખવાતેના વ લે ઔલાદૈના વ લે અહકાદૈના વ લે અસ્હાબૈના વ લે અહબાબૈના વ લે મન લહુ હકકુન અલૈના વ લે મન ઔસાના વ લિલમુમેનીના વલમુમેનાતે

વલમુસ્લેમીના વલમુસ્લેમાતે.”

તરજુમો : અય અલ્લાહ અમને અને અમારા માં-બાપને અને ઉસ્તાદો અને લાઈઓ-બહેનો અને અમારી ઔલાદ અને પૌત્રાઓ અને સાથીઓ અને મિત્રોને અને તેમને જેમને અમારા પર હક્ક છે અને જેમણે અમને વસિયત કરી અને તમામ મોમેનીના તથા મોમેનીનાત તથા મુસ્લીમીન તથા મુસ્લમાતને બખ્શી દે.

અને દુરદશરીફે તથા સૂરએ ફાતેહા તથા આયતુલકુર્સી તથા કુલહોવલ્લાહ વિગેરે જે કંઈ યાદ હોય પઢીને તેનો સવાબ નઝર કરે. તે પછી બકીઅ શરીફમાં જે મઝારો મશહુર છે તેમની ઝિયારત કરે. તમામ બકીઅવાળાઓમાં અફઝલ (૧) અમીરૂલ મોમેનીન રૈયેદનઃ ઉસ્માન ગની રહીયલાહો અન્હો છે. તેમના મઝાર પર હાજર થઈને સલામ અર્જ કરે.

“અસ્સલામા અલૈકા યા સાલેતલખેલ-ફાઈરાશીદીના વસ્સલામા અલૈકા યા સાહેબહીજરતૈને અસ્સલામા અલૈકા યા મુજહહૈઝ નૈશકઉસ્સરતે બિન્નકદે વલએને જઝાકલ્લાહે અન રસૂલેહિ વ અન સાંએરિલ મુસ્લેમીન વ રહેયલ્લાહો અન્કા વ અનિસ્સહાબતે અજમઈન.”

તરજુમો : અય અમીરૂલ મોમેનીન આપ પર સલામ અને અય ખુદ્કાએ રાશીદીનમાં ત્રીજા બલીફા આપ પર સલામ. અય એ હિજરત કરનાર આપ પર સલામ અય ગઝવએતખૂકની નકદ તથા બિન્સ (રોક્કા તથા સામત્રી)થી તૈયારી કરનાર

આપ પર સલામ. અલ્લાહ આપને પોતાના રસૂલ અને તમામ મુસલમાનો તરફથી બદલો આપે, આપથી અને તમામ સહાબાથી.

(૨) હઝરત સૈયેદના ઈબ્રાહીમ ઈબને સરદારે દો આલમ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમના કુખ્યા અને એજ કુખ્યા શરીફમાં આ હઝરતોના પણ મઝારાતે તૈયબહ છે. હઝરત રૂકૈયા (હુઝુરના સાહબ-ઝાદી) હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઉન (આ હુઝુરના દુધભાઈ છે) અબ્દુરહમાન બિન ઐફ તથા સઅદ બિન અબી વક્કાસ (આ બંને હઝરતો અશરએ મુળશશરાહ છે) અબ્દુલ્લાહ ઈબને મસઉદ અતિશય જલ્લીલુલ કદ્ર સહાબી, ચારે ખલીફાઓ પછી સૌથી મહાન ફકીહ (ખુનૈસ બિન હુઝાફા સહમી તથા અસદ બિન ઝોહરાહ રદીયલ્લાહો અન્હુમ અજમઈન, આ હઝરતોની ખિદમતમાં સલામ અર્જ કરો. (૩) કુખ્યએ હઝરત સૈયેદના ઈમામ હસન મુજતબા તથા સરે મુબારક સૈયેદના ઈમામ હુસૈન તથા ઈમામ ઝૈનુલ આબેદીન તથા ઈમામ મોહમ્મદ બાકર તથા ઈમામ બાકર સાદિક રદીયલ્લાહો અન્હુમના મઝારાત તૈયેઆત છે. તેમના પર સલામ અર્જ કરો (હવે આ કુખ્યાઓ રહ્યા નથી. બહાબીઓએ તે બધા કુખ્યાઓ શહીદ કરી નાખ્યા છે.

(-અનુવાદકો)

(૪) કુખ્યએ અઝવાબે મુતહરાત (પુનિત પત્નીઓ) હઝરત ઉમ્મુલ મોમેનીન હઝરત ખદીજતુલ કુબ્રા રદીયલ્લાહો અન્હાનો મઝાર મક્કામિઅઝમામાં અને હઝરત મયમૂનહ

રદીયલ્લાહો અન્હોની સરફમાં છે. બાકીન તમામ પુનિત પત્નીઓ આ કુખ્યામાં છે.

(૫) કુખ્યએ હઝરત અકીલ બિન અલી તાલિબ. આમાં સુફિયાન બિન હારિસ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ તથા અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફરે તૈયાર પણ છે.

(૬) અને તેની નિકટ એક કુખ્યા છે જેમાં હુઝુરે અકદસ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમની ત્રણ ઓલાદો છે.

(૭) કુખ્યએ સફિયહ રદીયલ્લાહો અન્હા. હુઝુર અનવર સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમની ફાઈ.

(૮) કુખ્યએ ઈમામ માલિક રદીયલ્લાહો અન્હો.

(૯) કુખ્યએ નાફિઅ મૌલા ઈબને ઉમર રદીયલ્લાહો, અન્હોમા આ હઝરતોની ઝિયારત-થી ફારેગ થઈ માલિક બિન સનાન તથા અબૂ સઈદ ખુદરી રદીયલ્લાહો અન્હોમા તથા ઈસ્માઈલ બિન જઅફર સાદિક તથા મોહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન હસન બિન અલી રદીયલ્લાહો અન્હુમ તથા સૈયદુશ શોહદા અમીરહમઝા રદીયલ્લાહો અન્હોની ઝિયારતથી લાભાંવિત થાવ.

(આ સર્વ મઝારાતોને પણ ઈબને સઉદે શહીદ કરાવી નાખ્યા છે. અનુવાદક) જન્નતુલ બકીઅની ઝિયારત કૈનાથી શરૂ થાય તેમાં મતલેદ છે. કેટલાક ઉસ્માઓ ફરમાવે છે કે અમીરૂલ મોમેનીન હઝરત ઉસ્માનગની રદીયલ્લાહો અન્હોથી આરંભ કરે કે તેઓ સૌમાં અફઝલ છે અને કેટલાક કહે છે કે, હઝરત ઈબ્રાહીમ ઈબને રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમથી શરૂ કરે અને કેટલાક ફરમાવે છે કે કુખ્યએ સૈયદના અબ્યાસ

રદીયલ્લાહો અન્હોથી આરંભ થાય અને કુખએ સક્રિયહ પર ખતમ કરે કે સૌથી પહેલા એજ મળે છે તો સલામ અર્ક કયા વગર ત્યાંથી આગળ ન વધે અને એજ સરળ પણ છે.

(૪૧) કુખા શરીરની ઝિયારત

કુખા શરીરની ઝિયારત કરે અને મસ્જિદ શરીરમાં બે રકઅત નમાઝ પઢે. તિરમિઝીમાં મરવી છે કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે ફરમાવ્યું : મસ્જિદેકુખામાં નમાઝ પઢવું ઉમરા જેવું છે. અને સહીહ હદીસોથી સાબિત છે કે નખીએ કરીમ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે દરેક અઠવાડીએ કુખા તશરીફ લઈ જતા. ક્યારેક સવાર ક્યારેક પૈદલ. આ સ્થળની ખુજુગીમાં ખીજ પણ હદીસો છે.

(૪૨) શોહદાએ ઉહદ શરીરની ઝિયારત કરો. હદીસમાં છે કે હુઝુરે અકદસ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમે દરેક વર્ષની શરૂઆતમાં ઉહદના શહીદોની કબ્રો પર આવતા અને ફરમાવતા : “અરસલામો અલૈકુમ બેમા સખરતુમ ઉકબદારે.”

અને ઉહદના પહાડની પણ ઝિયારત કરો કે સહીહ હદીસમાં ફરમાવ્યું : (અર્થ) ઉહદ પહાડ અમને પ્રિય રાખે છે અને અમે તેને પ્રિય રાખીએ છીએ. અને એક રિવાયતમાં છે કે જ્યારે તમે હાજર થાવ તો તેના વૃક્ષથી કાંઈક ખાવ લલે ખાવળ હોય, બહેતર એ છે કે જુમેરાતના દિવસે સવારના સમયે જાવ અને સૌથી પહેલા હઝરત સૈયેદુશ શોહદા અમીર હમઝહ રદીયલ્લાહો

અન્હોના મઝાર પર હાજર થઈને સલામ અર્ક કરો અને હઝરત અહુલ્લાહ બિન જહશ તથા મુસઅબબિન ઉમૈર રદીયલ્લાહો અન્હોમા પર સલામ અર્ક કરો કે એક રિવાયતમાં છે કે આ બંને હઝરતો અહીંયા જ દફન છે.

નોટ :- સૈયેદુશ શોહદાથી ડાબી તરફ અને મસ્જિદની સહનમાં જે કબર છે, તે આ બંને, શોહદાએ ઉહદમાં નથી.)

(૪૩) મદીના તૈયખબહના તે કુખાએ જે હુઝૂર પ્રતિ સંબંધિત છે અર્થાત કોઈથી વુઝૂ કયું અને કોઈનું પાણી લીધું અને કોઈમાં લુઆબેદહન (થુખ) નાખ્યું. જે કોઈ જાણનાર-ખતાવનાર મળી જાય તો તેમની પણ ઝિયારત કરો અને તેનાથી વુઝૂ કરો અને પાણી પીઓ.

(૪૪) અને ઈચ્છો તો મસ્જિદે નખવી-માં હાજર રહો. સૈયેદી ઈજને અખી જમારેહ કુદસસિરહું જ્યારે હુઝૂરમાં હાજર થયા તો આઠે પહોર બરાબર હુઝૂરીમાં ઉભા રહેતા, એક દિવસ બકીઅ વિગેરેની ઝિયારતનો ખ્યાલ આવ્યો પછી ફરમાવ્યું : આ છે અલ્લાહનો દરવાઝો લીખ માંગવાવાળાઓ માટે ખુલ્લો છે. તેને છોડીને ક્યાં જાઉં. માથું અહીંયા, સિજદો અહીંયા, બંદગી અહીંયા, કરાર અહીંયા.

(૪૫) રૂખસત (વિદાય)ના સમયે મવાજહ અનવરમાં હાજર થાવ અને હુઝૂરથી વારંવાર આ નેઅમતની અતાનો સવાલ કરો અને તમામ આદાબ કે જે મકકા મોઅઝમાથી રૂખસતના ખયાનમાં

વર્ણન થયા છે તેનું ધ્યાન રાખો. અને સાચા દિલથી હુઆ કરો કે ઈલાહી ઈમાન તથા સુન્નત પર મદીના તૈયેબહમાં મરવું અને બકીઅમાં દફન થવું નસીબ કર.

ત્યાલા અલા સૈયેદેના મોહમ્મદિવ-આલેહિ વ સહબેહિ વ ગનેહિ વ હિઝબેહિ અજમધન, આમીન વહહમ્દો સિલ્લાહે રુખીલઆમીન.

અલ્લાહુમ્મરઝુકના આમીન, આમીન, આમીન. યા અરહમર્રાહેમીન વસલ્લાલ્લાહો

—: તમ્મત બિલખૈર :—

બઝમે રૂકનુદીન નકશખંદી મુજદ્દેદીનાં પ્રકાશનો

	કિંમત રૂ.
(૧) અનવારૂલ આરિફીન (તસવુફ)	૪૨-૦૦
(૨) દરૂદો સલામકે ફઝાઈલ ઉફૈ જન્નતી તૌહફા (સ્ટોકમાં નથી)	૧૬-૦૦
(૩) હયાતે રસુલના દસ દિવસ (અવન અરિત્ર)	૨૦-૦૦
(૪) હિદાયતુત તાલેખીન	૬-૦૦
(૫) તૌહફૈ આખેરત (સ્ટોકમાં નથી)	
(૬) રૂકનેદીન ભા-૧ (નમાઝ)	૩૦-૦૦
(૭) તૌઝીહુલ અકાઈદ (રૂકનેદીન ભા-૨)	૨૦-૦૦
(૮) કિતાબુઝ ઝકાત (રૂકનેદીન ભાગ-૩) (સ્ટોકમાં નથી)	૬-૦૦
(૯) કિતાબુસ્સિયામ (રૂકનેદીન ભાગ-૪)	૨૫-૦૦
(૧૦) અન્વારૈ હજ્ર (રૂકનેદીન ભાગ-૫)	૨૦-૦૦
(૧૧) મઆરિબુન નખુવત (શીરતે પાક)	૭૫-૦૦
(૧૨) ગૌસે આઝમ કે ૨૦ વાઅઝ	૧૫-૦૦
(૧૩) સીસ્તે ખાયઝીદ ખુસ્તામી	૨૦-૦૦
(૧૪) તજકિસ્તુલ ઓલીયા	૬૦-૦૦
(૧૫) શુલિસ્તાં-આસ્તાં	૪૫-૦૦

પ્રાપ્તિસ્થાન :

બઝમે રૂકનુદીન નકશખંદી મુજદ્દેદી
ત્રણ દરવાજા, ભઠીયાર ગલીના નાકે, અહમદઆબાદ-૧.

અંજુમન રાજ્ય મુસ્તફા-દયાદરા

GRWB/059/Bharuch/02 C/o. ફયૂઝાને રઝા મંજિલ, મુ.પો. દયાદરા-૩૯૨૦૨૦ તા. જિ. ભરૂચ.
ફોન : ૦૨૬૪૨-૨૮૦૦૧૧, મો. ૯૪૨૭૪ ૬૪૪૧૧
Email ID : anjuman2006@hotmail.com

વરસોથી સુન્ની સાહિત્ય ક્ષેત્રે મઝહબે હક્ક અહલે સુન્નત વ જમાઅતની અજોડ ખિદમત આપતી આપની આ પ્યારી સંસ્થાએ નાની મોટી કુલ ૧૭૫ કિતાબો ગુજરાતી વાંચકોને વિશ્વભરમાં મોટા ભાગે મફત પહોંચાડી છે અને સમયની માંગને અનુરૂપ સચોટ સાહિત્ય કુર્આન, હદીષ, અકવાલથી ભરપૂર દલીલ સભર સાહિત્ય અફીદાની મજબૂતી તથા અમલી ઈસ્લાહ માટે પ્રકાશિત કરવાનું કામ અવિરત ચાલુ છે. અસંખ્ય સુન્નીઓ તેનાથી લાભ મેળવે છે.

★ અહલે સુન્નત વ જમાઅતનું ઠોસ સાહિત્ય ફેલાવવા, મસ્લકે આ'લા હઝરતની રોશનીને ચમકાવવા આપ કિતાબોના પ્રકાશનમાં આપના તથા મહુમોના સવાબ અર્થે સવાબે જારીઆ કમાવા માટે લિલ્લાહ રકમ આપીને અપાવીને સહાય રૂપ થઈ શકો છો.

★ કોઈ આખી કિતાબ છપાવવાની જિમ્મેદારી લઈને સહાયરૂપ થઈ શકો છો

★ આપની ઝકાત, સદકા, ફિત્રા, ખેરાત, બુમુગોની ન્યાઝ, કુર્બાનીની ખાલોની રકમો, M.O., ચેક, D.D. થકી કિતાબો છપાવવા માટે મોકલીને સહાયરૂપ થઈ શકો છો.

★ રૂપિયા ત્રણસો (રૂ. ૩૦૦/-) "વાર્ષિક મેમ્બર" ફી તરીકે ભરીને, ભરાવીને મેમ્બરો બની બનાવીને સહાયરૂપ થઈ શકો છો.

★ કિતાબો મંગાવીને મિત્રો, સગામાં, લાયબ્રેરીઓમાં, મસ્જિદોમાં, દારુલ ઉલૂમોમાં વહેંચી તબ્લીગે દીનના કાર્યને વેગવંત બનાવી સહાયરૂપ થઈ શકો છો.

★ ખાસ તો કિતાબો વાંચીને-વંચાવીને તેના પર અમલ કરી કરાવીને સહકાર આપી શકો છો.

બરકાતે પ્યાજ (માસિક) દયાદરા

C/o. ફયૂઝાને રઝા મંજિલ, મુ. દયાદરા-૩૯૨૦૨૦ તા. જિ. ભરૂચ, ગુજરાત (ઈન્ડિયા) મો. ૯૪૨૭૪ ૬૪૪૧૧

અહલ્મદુલિલ્લાહ ! અહલે સુન્નત વ જમાઅત યા'ને 'મસ્લકે આ'લા હઝરત'નું આ અજોડ માસિક છટ્ટા વર્ષમાં પ્રવેશ પામવા તૈયારી કરી રહું છે. પાંચ વરસની કારકિર્દીમાં આ માસિકે અજોડ લોકચાહના મેળવી છે. બરકાતે પ્યાજ માસિક અટલે.....:-

- ★ અહલે સુન્નત વ જમાઅતનું અનોખુ માસિક !
- ★ મસ્લકે આ'લા હઝરતનું પ્રચારક માસિક !
- ★ ડંકાની ચોટ પર એલાને હક્ક કરતું માસિક !
- ★ ઈસ્લામ તથા સુન્નિયત વિરુદ્ધ ઉઠતા ત્રિરોધ વંટોળનો જડબાતોડ જવાબ આપતુ માસિક !
- ★ સુન્નીઓના આ પ્યારા માસિકના શ્રાહક બનો તથા બનાવો !

છુટક નકલ	રૂ.	૧૫/-
વાર્ષિક લવાજમ	રૂ.	૧૨૦/-
વિદેશ માટે	£	15/-
પેટ્રન ફી (૧૧ વર્ષ માટે)	રૂ.	૧૫૦૦/-
આજીવન (૨૫ વર્ષ માટે)	રૂ.	૩૫૦૦/-
વિદેશ માટે પેટ્રન	£	150/-
વિદેશ માટે આજીવન	£	250/-

બરકાતે પ્યાજ (માસિક) C/o. ફયૂઝાને રઝા મંજિલ, મુ.પો. દયાદરા-૩૯૨૦૨૦ તા. જિ. : ભરૂચ, ફોન. : (૦૨૬૪૨) ૨૮૦૦૧૧, મો. : ૯૪૨૭૪૬૪૪૧૧
Email : anjuman2006@hotmail.com

www.barkatekhwaja.net

જાન્યુઆરી-૨૦૦૪થી અત્યાર સુધીના 'બરકાતે પ્યાજ' (માસિક)ના અંકોમાં વિવિધ ઈલ્મી વાનગીઓની લિજ્જત માણો ! અને તમારા દીન ઈમાનને મજબૂતી બખ્શો ! નેક અમલોવાળા બનો !

